REPORT RESUMES

ED 010 485 04
PANJABI READER. LEVEL 1.
BY- VATUK, VED P.
COLORADO STATE UNIV., FORT COLLINS
REPORT NUMBER NDEA-VI-315-1 PUB DATE 64
CONTRACT OEC-3-14-008
EDRS PRICE MF-$0.45 HC-$11.80 295P.

DESCRIPTORS- *PANJABI, *LANGUAGES, *LANGUAGE INSTRUCTION, GLOSSARIES, *READING MATERIALS, BASIC VOCABULARY, GRAMMAR, *WRITTEN LANGUAGE, FORT COLLINS, COLORADO

A FIRST-LEVEL READER IS PRESENTED, PRIMARILY FOR THOSE STUDENTS WHO HAVE A SPEAKING KNOWLEDGE OF PANJABI AND SOME KNOWLEDGE OF PANJABI GRAMMAR. THIS VOLUME CAN BE USED IN A GENERAL PANJABI LANGUAGE COURSE AS A SUPPLEMENT TO CONVERSATIONAL MATERIALS, OR BY ITSELF IN A COURSE ON THE WRITTEN LANGUAGE. A GLOSSARY AND A BRIEF GRAMMATICAL APPENDIX HAVE BEEN ADDED TO MAKE THE READER SELF-SUFFICIENT. THREE SECTIONS ARE IN THIS VOLUME--THE FIRST SECTION INTRODUCES THE WRITING SYSTEM, THE SECOND SECTION PRESENTS SELECTIONS OF INCREASING DIFFICULTY, WITH VOCABULARY LISTS, EXPLANATIONS OF IDIOMS, AND EXERCISES RELEVANT TO THE MATERIAL READ, THE THIRD SECTION IS MORE ADVANCED AND INCLUDES A ONE-ACT PLAY FOR STUDENTS WISHING SUPPLEMENTARY READING. (SEE ED 010 486 FOR THE SECOND-LEVEL READER.) (JC)

ED010485

3/5-1

U. S. DEPARTMENT OF HEALTH, EDUCATION AND WELFARE
Office of Education
This document has been reproduced exactly as received from the person or organization originating it. Points of view or opinions stated do not necessarily represent official Office of Education position or policy.

PANJABI READER,

LEVEL I 1

Ved Prakash Vatuk

Colorado State University
Research Foundation
Fort Collins, Colorado
1964

This Reader was prepared pursuant to Contract No. OE-3-14-008 with the United States Office of Education, Department of Health, Education and Welfare.

PREFACE

This book is intended primarily for those students who have a speaking knowledge of Panjabi and some knowledge of Panjabi grammar. It can be used in a general Panjabi language course as a supplement to conversational materials, or by itself in a course on the written language. Although it would be most suitable used in conjunction with other grammatical texts and dictionaries, a glossary and a brief grammatical appendix has been added to make the Reader self-sufficient.

The Panjabi Reader-I is divided into three parts. The first introduces the writing system in gradual steps; in the second part are presented selections of increasing difficulty, with vocabulary lists, explanation of idioms, and exercises relevant to the material read. These exercises are meant primarily as a review of grammatical rules already learnt in a general Panjabi course, but the Appendix may be used for reference. The third part is somewhat advanced and presents a one-act play for students wishing supplementary reading.

As is true of most other languages, there is considerable diversity between the written and spoken Panjabi. This is especially true of Panjabi, where regional dialectical differences are many, and where a "standard written language" is still in the formative stages. Depending upon the education and the literary intentions of the writer, Panjabi written style is influenced in varying degrees by the Sanskritization of Hindi, by the Persianized Urdu style, by his own dialectical usages, and particularly in modern writing, by English. These influences are evident primarily in the vocabulary used, but show up in matters of grammar and syntax as well. Furthermore, the evolution of the Panjabi writing system has not yet reached the extent of standardization to be found in English. There are many variant spellings of words; the spelling of certain vowel combinations, doubling of consonants and consonant combinations is still fluid, and it is not uncommon to find the spelling of the same word within a paragraph appear in different forms. Since the student will have to cope with the vagaries of Panjabi spelling in any reading he does, no attempt has been made, except in the early units, to standardize the spelling of the selections used. In general, no attempt has been made to teach "correct" or "pure" Panjabi, either in usage or spelling--the emphasis has been entirely on the language as it is actually written. It has been my purpose to select as great a diversity of materials as the volume of the book and the skill of the student would permit, and therefore selections have been made from folktales, articles on history and biography, poetry, short stories, and a play. They are from Panjabi magazines as well as books--some of the earlier selections are from textbooks used in Panjabi schools.

I owe my gratitude to many people for this Reader. First and foremost to the writers whose passages are used here and to the Department of Health, Education and Welfare of the United States Government, which made possible the writing of this book.

I owe my thanks also to Drs. Roy Nelson, Maurice Albertson, and George Olson of the Colorado State University Research Foundation for their valuable help, to Mrs. Chander Kanta Bhasin, who helped with the exercises, and finally to my wife, Sylvia Vatuk, who has been the main inspiration, typist, proof-reader, editor and many other things while this book was being written. In fact the Reader belongs to her as much as to me.

PRECEDING PAGE BLANK- NOT FILMED

TABLE OF CONTENTS

PART 1: THE PANJABI WRITING SYSTEM

INTRODUCTION 1
UNIT I. SOME CONSONANTS & VOWEL SHORT 'A' 21
UNIT II: MORE CONSONANTS 30
UNIT III: THE REMAINING CONSONANTS 35
UNIT IV: THE VOWELS--INITIAL SYMBOLS 40
UNIT V: POST-CONSONANTAL 'a:' 45
UNIT VI: POST-CONSONANTAL 'i' AND 'i:' 50
UNIT VII: POST-CONSONANTAL 'u' AND 'u:' 57
UNIT VIII: POST-CONSONANTAL 'e', 'ai', 'o', 'au' 62
UNIT IX: OTHER SIGNS--I 69
UNIT X: OTHER SIGNS--II 76
UNIT XI: OTHER SIGNS--III 82

PART 2: GRADED READINGS

UNIT I: ਲੂੰਬੜੀ ਤੇ ਕਾਂ 87
UNIT II: ਏਕੇ ਦੀ ਬਰਕਤ 94
UNIT III: ਸਮੇਂ ਦੀ ਸੂਝ 101
UNIT IV: ਇਨਸਾਨ ਬਣ, ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ 'ਮੁਸਾਫ਼ਰ' 107
UNIT V: ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ, ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ 111
UNIT VI: ਭਾਰਤ 118
UNIT VII: ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜ-ਪਰਬੰਧ 125
UNIT VIII: ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ 134

UNIT IX: ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ—੧ 142
UNIT X: ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ—੨ 151
UNIT XI: ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਜਿਨਾਹ 158
UNIT XII: ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਕ਼ਵਿਤਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ 165
UNIT XIII: ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਗੀਤ , ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ 176
UNIT XIV: ਜੀਭ, ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ 188
UNIT XV: ਚਾਚੇ ਜੁੰਮੇ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ, ਜੋਸ਼ੂਆ ਫ਼ਜਲਦੀਨ 194

PART 3: A ONE-ACT PLAY

ਗ਼ਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ, ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ 207

GLOSSARY 227

GRAMMATICAL APPENDIX i

PART 1

THE PANJABI WRITING SYSTEM

INTRODUCTION

0.0 The Panjabi (Gurumukhi) Alphabet

The Panjabi language is most commonly written in the script known as Gurumuhki (from 'guru:' "teacher", and 'mukh' "mouth"). It is believed by many Panjabi speakers to have been developed by the founder of the Sikh religion (Baba Nanak) around the end of the fifteenth century. However, it is clearly a modification of the Devanagari script used to write Sanskrit, Hindi, and Marathi. This script forms the basis for all the scripts used to write modern Indian languages, except, of course, the Persian script used for Urdu. The Gurumukhi alphabet consists of 35 characters, for which reason it is sometimes called in Panjabi 'painti:'. The first three Gurumukhi characters are vowel symbols. They are modified in various ways to represent the full complement of Panjabi vowels. The remaining 32 letters represent consonant sounds. Certain of these letters sometimes undergo modifications to enable the representation of sounds borrowed into the Panjabi language from Arabic and Persian sources.

The Gurumukhi letters are presented here with their names and the Roman equivalents used in this book.

They are given in the order in which they are conventionally arranged, and the list may profitably be referred to later in using the vocabularies and glossary to determine the proper alphabetical order. Also presented in this section are other signs used in writing Panjabi, forms of punctuation, and the modification of letters to represent borrowed sounds. These will all be discussed in greater detail in following units. For the pronunciation of the names of Gurumukhi letters and of the Roman equivalents, please see 0.2.

0.11 Gurumukhi Letter	Name	Roman Letter
ਅ	aiRa:	See 0.12 for the transcription and modification of vowels
ੲ	i:Ri:	
ੳ	u:Ra:	
ਸ	sassa:	s
ਹ	hã:ha:	h
ਕ	kakka:	k
ਖ	khakkha:	kh
ਗ	gagga:	g
ਘ	ghaggha: (kàgga:)	gh
ਙ	ṇaṇa:	ṇ
ਚ	cacca:	c
ਛ	chaccha:	ch
ਜ	jajja:	j

ਝ	jhajjha: (càjja:)	jh
ਞ	ñaña:	ñ
ਟ	Tainka:	T
ਠ	ThaTTha:	Th
ਡ	DaDDa:	D
ਢ	DhaDDha: (TàDDa:)	Dh
ਣ	Ná:Na:	N
ਤ	tatta:	t
ਥ	thattha:	th
ਦ	dadda:	d
ਧ	dhaddha: (tàdda:)	dh
ਨ	[illegible]anna:	n
ਪ	pappa:	p
ਫ	phappha:	ph
ਬ	babba:	b
ਭ	bhabbha: (pàbba:)	bh
ਮ	mamma:	m
ਯ	yaya:	y
ਰ	rá:ra:	r
ਲ	lalla:	l or L
ਵ	vavva:	v
ੜ	Ra:Ra:	R

0.12 Vowel Symbols

The three vowel characters listed above form the basis for the initial vowel symbols representing the ten Panjabi vowel sounds. There are nine additional vowel symbols (called 'ma:tra:' or 'lagh' [lág]), which are used in combination with the basic vowel symbols (to represent initial vowels) and with consonants (to represent medial or final vowels).

Initial Vowel	Ma;tra:	Ma:tra: Name	Roman Letter
ਅ	(see 1.11)	--	a
ਆ	ਾ	a: kanna:	a:
ਐ	ੈ	ai dulã:iã:	ai
ਔ	ੌ	au kanauRa:	au
ਇ	ਿ	i sià:ri:	i
ਈ	ੀ	i: bià:ri:	i:
ਏ	ੇ	e lã:	e
ਉ	ੁ	u aunkaR	u
ਊ	ੂ	u: dulainke	u:
ਓ	ੋ	o hóRa:	o

0.13 To represent certain other consonant sounds not provided for in the alphabet, a dot (.) is placed under specified letters. In a dictionary these modified letters are not given separate identity. Words containing them are listed in the place they would occupy if the letters were unmodified.

Gurumukhi Letter	Roman Letter
ਸ਼	š
ਖ਼	x
ਗ਼	g
ਜ਼	z
ਫ਼	f

0.14 When 'r' or 'h' occur after another consonant (i.e., consonant 'r' or consonant 'h'), they are indicated by writing special symbols below the other consonant, rather than by writing the letters for 'r' or 'h' listed above. These symbols are:

੍ਰ '-r' ੍ਹ '-h'

Combined with another consonant, they look like this:

ਸ੍ਰ 's' 'r' ਮ੍ਹ 'm' 'h'

0.15 There are two signs used to represent nasal vowels and consonants. These signs are called 'tippi:' (ੰ) and 'bindi:' (ਂ). Both are written above the horizontal line, over the letter to which they refer. For specific uses of these two signs, see 9.1.

0.16 When the sign called 'adhik' (âtik) (ੱ) occurs above the horizontal line between two letters, it has in most cases the effect of doubling the latter of these. In certain other cases, the 'adhik' indicates tone. For the use of 'adhik', see 0.21(3) and 9.1.

0.17 Punctuation in Gurumukhi script follows the English form, except for the period, which is represented by a single vertical line at the end of a sentence (।). In poetry a double line is used to end a stanza.

0.2 Pronunciation Guide

It is impossible to compare exactly the sounds of Panjabi with those of English, and the proper pronunciation of the language should be learned through oral practice with a native speaker. Since this book is intended only to teach the written language, we will attempt here to give the student a guide to pronunciation sufficient for this purpose. A difficulty in the satisfactory transliteration of Panjabi arises from the fact that certain Gurumukhi letters have more than one pronunciation, depending mainly upon their position in a word, and that certain Panjabi sounds have more than one spelling. This is true of the letters sognate in Panjabi to the "voiced aspirates" of other Sanskritic languages ('gh', 'jh', 'Dh', 'dh', 'bh'), of the letter 'h', the letter 'l' or 'L', and of certain vowels. Furthermore, there are important dialectical variations in pronunciation from one area of the Panjab to another. In most of these there is an added difficulty for the student who attempts to approximate Panjabi sounds without a native speaker--the presence of tones.

A system of transliteration will be used here in which each Gurumukhi letter is consistently represented by the same Roman letter (or pair of letters), regardless of the pronunciation. However, in order to teach the student to pronounce as correctly as possible as he reads, some rules for determining the pronunciation from the spelling will be given in this section. In the examples here, when the pronunciation is at variance with what might be expected from simply reading the Roman transliteration, the actual pronunciation of the word will be provided. This will aid the student in his application of the rules. In later units, however, the student will have to apply the rules himself, and only the letter-for-letter transliteration will be given.

In all discussions of pronunciation, that of the Ma:jhi: dialect, spoken around Amritsar, is intended. This is generally considered to represent the standard Panjabi language.

0.21 In Panjabi all words carry one of three tones: low (here denoted by `), middle (no sign), and high (´).

These do not carry an absolute, invariant pitch, but are clearly identifiable in relation to one another. To the student acquainted with other Indian languages, this tonal feature will be unfamiliar. However, Panjabi tones are cognate with the "voiced aspirates of other Sanskritic languages and with the sound 'h'. That is, the letters which in these languages are pronounced as voiced aspirates and the letter 'h', fulfill in Panjabi the function of identifying high or low tone in adjacent vowels. They are pronounced like the unaspirated voiced or unvoiced consonants of similar articulation.

In words of more than one syllable the onset of the tone is usually on the first syllable, but it may fall on the second (never a later) syllable.

The most important rules for determining tone from the spelling of Panjabi words are given here. For a more thorough explanation of the nature of Panjabi tones, and for exceptions to the general rules given here, the student should refer to Harjeet Singh Gill and Henry A. Gleason, Jr., A Reference Grammar of Panjabi, Hartford, The Hartford Seminary Foundation, 1962, as well as utilize the services of a native informant.

(1) When in initial position, the "voiced aspirates" or other consonants in a cluster with 'h' ('nh', 'mh', 'rh', 'lh', 'Rh') indicate low tone on the first syllable.
E.g. ਘਰ 'ghar' (kàr) "house"; ਨ੍ਹਾਣਾ 'nha:Na:' (nà:Na:) "to bathe"; ਝਗੜਾ 'jhagRa:' (càgRa:) "dispute".

(2) When in final position, these letters indicate high tone on the preceding syllable.
E.g. ਕੁਝ 'kujh' (kúj) "some"; ਵਿਰੋਧ 'virodh' (viród) "enmity"; ਬੰਨ੍ਹ 'bannh' (bán) "tie"; ਗਲ੍ਹ 'galh' (gál) "cheek".

(3) When in medial position, these letters with the appropriate signs for doubling (see 9.1) indicate high tone on the preceding syllable.
E.g. ਲੱਭਣਾ 'labbhNa:' (lábNa:) "to acquire"; ਬੁੱੜ੍ਹਾ 'buRRha:' (búRa:) "old".

(4) When in medial position after a long vowel and followed by a single vowel, these letters indicate high tone on the preceding (usually the first) syllable.
E.g. ਲੋਭੀ 'lobhi: (lóbi:) "covetous"; ਸਾਧੂ 'sa:dhu:' (sá:du:) "ascetic"; ਗਵਾਂਢੀ 'gawã:Dhi:' (gawá̃:Di:) "neighbor".

(5) When in medial position after a short vowel and followed by a long vowel (and not marked for doubling),

these letters indicate low tone on the following syllable.

E.g. ਤਰ੍ਹਾ 'tarhã:' (tarȁ:) "manner"; ਸਭਾ 'sabha:' (sabȁ:) "assembly"; ਬਨ੍ਹਾਇਆ 'banha:ia:' (banȁ:ia:) "had tied".

(6) When in medial or final position, 'h' indicates high tone on the preceding vowel.

E.g. ਰਾਹੀ 'ra:hi:' (rá:i:) "traveller"; ਵੀਹ 'vi:h' (ví:) "twenty"; ਮੂੰਹ 'mũ:h' (mṹ:) "mouth".

If the 'h' follows 'i' or 'u' the pronunciation of these letters is changed to 'e' and 'o' respectively.

E.g. ਇਹ 'ih' (é) "this, he, she, it"; ਉਹ 'uh' (ó) "this, he, she, it).

(7) When in medial position followed by 'i' or 'u', these vowels are pronounced on a high tone and as 'ai' and 'au' respectively.

E.g. ਸ਼ਹਿਰ 'šahir'(šáir) "city"; ਬਹੁਤ 'bahut' (báut) "much".

When none of these special spellings are present, it can usually be assumed that the word carries a middle tone.

0.22 Any consonant may be doubled except 'r', 'L','N', 'R', 'ñ', 'n', 'h', 'y', 'w'. When the aspirated stops are doubled, they are pronounced as a cluster of unaspir-

0.23 Panjabi Vowels

ਅ		a	A short vowel sound similar to that in the English "cup". E.g. ਅਰ ar "and"; ਹਲ hal "plow".
ਆ	ਾ	a:	A long vowel sound similar to the "a" in the English "father". E.g. ਆਸ a:s "hope"; ਕਾਕਾ ka:ka: "small boy".
ਇ	ਿ	i	A short vowel sound similar to that in the English "hip". E.g. ਇਸ is "this"; ਦਿਨ din "day". Before 'h' this letter is pronounced like the letter 'e' (see below). Following 'h' after a vowelless consonant it is pronounced like the letter 'ai' (see below). As explained below, the letter 'h' in non-initial position is not pronounced, but has the role of modifying the pronunciation of the surrounding vowels and indicating the appropriate tone. E.g. ਕਿਹੜਾ kihRa: (kéRa:) "who?"; ਰਹਿਣਾ rahiNa: (ráiNa:) "to remain, to live".
ਈ	ੀ	i:	A long vowel sound similar to that in the English "heap". E.g. ਈਸਵੀ i:swi: "A.D."; ਰੀਤ ri:t "custom".
ਉ	ੁ	u	A short vowel sound similar to that in the English "shook".

			E.g. ਉਦਾਸ uda:s "sad"; ਕੁਲ kul "family". Before 'h' or in final position following another vowel this letter is pronounced like the letter 'o' (see below). Following 'h' after a vowelless consonant it is pronounced like the letter 'au' (see below). E.g. ਉਹ uh (ó) "he, she, it"; ਪਿਉ piu (pio) "father"; ਬਹੁਤ bahut (báut) "much".
ਊ	ੂ	u:	A long vowel sound similar to that in the English "shoot". E.g. ਊਠ u:Th "camel"; ਸੂਰ su:r "pig".
ਏ	ੇ	e	A long vowel sound, similar to the beginning of that in the English "fate", except that it is a level sound without the "i:"-glide at the end that we use in English. It is close to the German "e" in "Weg". E.g. ਏ e "(thou) art"; ਸੇਵਾ seva: "service".
ਐ	ੈ	ai	A long vowel sound similar to that in the English "fat". E.g. ਐਬ aib "defect"; ਸੈਰ sair "walk, trip".
ਓ	ੋ	o	A long vowel sound similar to that in the English "boat", except that it is a level sound, without the "u:"-glide at the end that we use in English. It is similar to the sound of "o" in the German "wohnen". E.g. ਓੜ oR "end"; ਮੋਤੀ moti: "pearl".
ਔ	ੌ	au	There is no true equivalent to this sound in English. It is a long vowel sound very simi-

lar to the German "au" in words like "Bau" and "kaum". One must be careful not to pronounce it as a dipthong; it is a level sound without a "u:"-glide at the end. E.g. ਔਤਾਰੀ auta:ri: "divine"; ਦੌੜਨਾ dauRna: "to run".

0.24 Panjabi Consonants

ਸ	s	Similar to the English "s", as in "song". E.g. ਸਾਡਾ sa:Da: "our"; ਅਸੀਂ asĩ: "we".
ਹ	h	Pronounced like the English "h" when initial. In non-initial position, 'h' is usually not pronounced, but it modifies the value of the preceding or following vowel and indicates the tone of the word. In clusters of consonant + 'h' (most commonly 'rh', 'Rh', 'mh', 'nh', 'lh') the 'h' is not pronounced and the consonant retains its usual value, but the tone of the syllable becomes high or low, depending upon the position of the cluster in the word. (see 0.21 and discussion of the vowels 'i' and 'u' above). E.g. ਹਲ hal "plow"; ਨ੍ਹਾਣਾ nha:Na: (nà:Na:) "to bathe".
ਕ	k	Similar to the English "k" when spoken without the following aspiration, as in "skill" (not as in "kill").

		E.g. ਕਾਕਾ ka:ka: "small boy"; ਲੋਕ lok "person, people".
ਖ	kh	Similar to the English "k" as in "kill", but followed by a stronger aspiration. E.g. ਖਾਣਾ kha:Na: "food, to eat"; ਦਾਖ da:kh "grape".
ਗ	g	Similar to the "g" in the English "get". E.g. ਗਲਤੀ galti: "error"; ਜਾਗਣਾ ja:gNa: "to awake".
ਘ	gh	Pronounced as 'k' when initial, as 'g' when medial or final (see also note on tones, 0.21). E.g. ਘਰ ghar (kàr) "house"; ਮੱਘਾ maggha: (mágga:) "pitcher".
ਙ ੰ ਂ	ŋ	This letter is never found in initial or final position. It almost always occurs in a cluster with 'k' or 'g', like "n" in "sink". E.g. ਅੰਕ aŋk "chapter"; ਵਾਂਗੂ va:ŋgu: "like".
ਚ	c	Similar to the English "ch" in "check" or "tch" in "batch", but unaspirated. E.g. ਚਾਚਾ ca:ca: "father's younger brother"; ਵਿਚਾਰ vica:r "thought".
ਛ	ch	Similar to 'c', but followed by strong aspiration. E.g. ਛੋਟਾ choTa: "small"; ਬਛੜੀ bachRi: "a young calf".
ਜ	j	Similar to the English "j" in "jam". E.g. ਜਗ jag "world"; ਬੀਜ bi:j "seed".

ਝ		jh	Pronounced as 'c' when initial, as 'j' when medial or final (see also note on tones, 0.21). E.g. ਝਾੜੂ jha:Ru: (cà:Ru:) "broom"; ਕੁਝ kujh (kúj) "some".
ਞ	° ∸	ñ	This is never found in initial or final position. It is almost always in clusters with 'c' or 'j', like the "n" in "binge". E.g. ਪੰਜ pañj "five"; ਮਾਂਜਣਾ ma:ñjNa: "to scour".
ਟ		T	Somewhat similar to the English unaspirated "t" in "steal" (not "teal"), but retroflex, that is, spoken with the tongue tip curled back and placed behind the tooth ridge. There is no precisely equivalent English sound. E.g. ਟੋਪੀ Topi: "hat"; ਛੋਟਾ choTa: "small".
ਠ		Th	A sound produced in the same way as is 'T', but followed by aspiration. E.g. ਠੰਡਾ ThaNDa: "cold"; ਹੇਠ heTh "under".
ਡ		D	Similar to the English "d", but retroflex". E.g. ਡਰ Dar "fear"; ਠੰਡਾ ThaNDa: "cold".
ਢ		Dh	Pronounced as 'T' when initial, as 'D' when medial or final (see also 0.21). E.g. ਢੇਰ Dher (Tèr) "pile"; ਸਾਢ sa:Dh (sá:D) "half".
ਣ	° ∸	N	Retroflex "n", produced in a manner similar to that described for retroflex 'T' and 'D'

		above. It is never found in initial position, but may be medial or final, and often in clusters with 'T' or 'D'. E.g. ਪਾਣੀ pa:Ni: "water"; ਲੂਣ lu:N "salt"; ਬੰਡਾ baNDa: "share, portion".
ਤ	t	Somewhat similar to English unaspirated "t", but spoken with the tongue tip touching the front teeth. E.g. ਤਕ tak "up to, until"; ਰਾਤ ra:t "night".
ਥ	th	Similar to 't', but followed by strong aspiration. E.g. ਥਾਂ thã: "place, abode"; ਸਾਥੋਂ sa:thõ "from us".
ਦ	d	Somewhat similar to English "d", but pronounced with the tongue tip on the front teeth. E.g. ਦੇਸ਼ deš "country"; ਉਦਾਸ uda:s "sad".
ਧ	dh	Pronounced as 't' when initial, as 'd' when medial or final (see also 0.21). E.g. ਧਾਨ dha:n (tà:n) "wealth"; ਵਾਧੂ va:dhu: (vá:du:) "extra".
ਨ	n	Similar to the English "n" in "no". E.g. ਨਾਮ na:m "name"; ਮਨ man "mind, spirit".
ਪ	p	An unaspirated sound, similar to the English "p" in "spine" (not as in the English "pine"). E.g. ਪਾਣੀ pa:Ni: "water"; ਟੋਪੀ Topi: "hat".
ਫ	ph	Similar to the English "p" in "pine", but followed by stronger aspiration.

		E.g. ਫੇਰ pher "again"; ਅਫਲ aphal "barren".
ਬ	b	Similar to the English "b" in "ball". E.g. ਬਾਬਾ ba:ba: "father"; ਧੋਬੀ dhobi: (tȍbi:) "washerman".
ਭ	bh	Pronounced as 'p' when initial, as 'b' when medial or final (see also 0.21). E.g. ਭਰ bhar (pàr) "full"; ਲਾਭ la:bh (lá:b) "profit".
ਮ	m	Similar to the English "m" in "man". E.g. ਮਾਂ mã: "mother"; ਖਤਮ khatam "finished".
ਯ	y	Similar to the English "y" in "yes". E.g. ਯਾਦ ya:d "memory"; ਗਯਾ gaya: "Gaya, a city in India".
ਰ	r	A trilled "r", produced by vibrating the tip of the tongue lightly against the tooth ridge. E.g. ਰਾਤ ra:t "night"; ਭਰ bhar (pàr) "full".
ਲ	l	A clear sound, somewhat like the "l" in the English "leaf". It is closer to the German "l" in "legen". E.g. ਲੂਣ lu:N "salt"; ਹਲ hal "plow". This Gurumukhi letter is also used to represent a retroflex lateral transcribed here as 'L' and produced by placing the tongue back in the mouth and flapping it forward. Occasionally in Panjabi some modification of the letter 'l' (ਲ਼, or ਲ੍) indicates that 'L' is intended, but generally no distinction is

		made in writing between the two sounds. 'L' never occurs in initial position. In medial or final position, the correct sound must be learned in each word. E.g. ਕਾਲਾ ka:La: "black"; ਨਾਲ na:L "with"; ਗਲਤ gaLt "wrong". Occasionally two words are spelled in the same way but pronounced differently, with respect to 'l' or 'L'. E.g. ਖਾਲੀ kha:li: "empty"; ਖਾਲੀ kha:Li: "stream".
ਵ	v	A sound intermediate between English "v" and "w". E.g. ਵਡਾ vaDa: "big"; ਨਵਾਂ navã: "new".
ੜ	R	Retroflex "r", made by curling the tongue backward to the roof of the mouth and flapping it quickly forward. There is no equivalent in English. It never occurs initially. E.g. ਓੜ oR "end"; ਝਗੜਾ jhagRa: (càgRa:) "dispute".

0.25 Borrowed Consonants

There are a number of consonants which do not occur in originally Panjabi words, but which have come to be used to a limited extent in the language due to the introduction of Arabic, Persian and Sanskrit words, particularly into literary Panjabi and into the speech of persons educated in these foreign tongues or in Hindi and Urdu. Such sounds are indicated in the Gurumukhi script by a modification of existing consonant letters, that is by placing a dot beneath the letter, as shown above (0.13). In the English transcription these sounds are represented here by other Roman letters, those used conventionally for the transcription of the corresponding Arabic, Persian and Sanskrit sounds . It is important to note that although these modified letters often appear in written Panjabi, and will be so transcribed in Roman letters where they occur, the sounds which they represent are often not pronounced "correctly" by the ordinary Panjabi speaker. They are instead often replaced by the sounds represented by the unmodified Gurumukhi letters.

ਖ਼	x	Similar to the German "ch" in "Dach". It is produced by placing the back of the tongue against the velum and forcing the breath through the resulting passage. Usually pronounced by Panjabi-speakers as 'kh'. E.g. ਖ਼ਰਾਬ xara:b (or khara:b) "bad".
ਗ਼	g̣	Similar to 'x' but voiced, i.e., accompanied by vibration of the vocal chords). Usually pronounced 'g'. E.g. ਗ਼ਰੀਬ g̣ari:b (or gari:b) "poor".
ਜ਼	z	Similar to English "z", as in "zebra". Often pronounced 'j'.

		E.g. ਜ਼ਰੂਰ zaru:r (or jaru:r) "surely"; ਰੋਜ਼ roz (or roj) "daily".
ਫ਼	f	Similar to the English "f" in "fall". Often pronounced as 'ph'. E.g. ਫ਼ੋਰਨ foran (or phoran) "at once"; ਬਰਫ਼ baraf (or baraph) "ice".
ਸ਼	š	Similar to English "sh" in "shoot". E.g. ਸ਼ੇਰ šer "lion"; ਦੇਸ਼ deš "country".

The first four sounds occur only in loan words from Persian and Arabic and in written Panjabi the modification of the letters is frequently omitted. The sound 'š', however, is almost always indicated by a modification of 's'.

0.26 Other Symbols Used in Transliteration

~	This sign indicates nasalization of the vowel over which it appears. The sound produced is similar to that of French nasal vowels. Any of the Panjabi vowels may be nasalized.
`	Indicates low tone, with onset on the syllable over which it appears.
´	Indicates high tone, with onset on the syllable over which it appears.
'	The apostrophe is used to distinguish a combination of the letters 'a' and 'u' and the letters 'a' and 'i' from the letters 'au' and 'ai' (thus a'u and a'i).

UNIT I

SOME CONSONANTS AND VOWEL SHORT 'a'

1.0 For ease of learning, the Gurumukhi letters are arranged here according to similarity of form, rather than in alphabetical order.

1.1 Study the following:

ਪ	pa	ਖ	kha	ਧ	dha	ਥ	tha	ਖ਼	xa
ਮ	ma	ਸ	sa	ਸ਼	ša				
ਹ	ha	ਰ	ra	ਗ	ga	ਗ਼	g̣a		
ਟ	Ta	ਠ	Tha	ਫ	pha	ਫ਼	fa		

1.11 The Post-Consonantal Vowel 'a'

In the above series of consonantal letters, the sound 'a' is included in the transcription (see 0.23 for pronunciation). Except when initial, the vowel 'a' is never written. It is pronounced as part of the consonantal letters when they are spoken alone. In words, the rules for the pronunciation of 'a' after consonants are somewhat complex. However, once they are mastered the student should have no difficulty in determining the correct pronunciation in the absence of a written symbol for 'a'. Following are the rules which should be applied to determine whether 'a' should be supplied after any "vowelless" consonant (i.e., a consonant lacking a following vowel symbol: see Units V-VIII). Some of these rules will be more meaningful after the student has completed succeeding chapters and has mastered the reading of all Gurumukhi consonants and vowels. The rules here should be applied in order; in case of contradictory rules, the earlier take precedence.

(1) After all initial vowelless consonants 'a' is pronounced. E.g. ਪਰ par "but"; ਖਮ kham "bend"; ਪਸਮ pasm (or pasam) "wool".

(2) At the end of a word ending in a vowelless consonant 'a' is never pronounced, except in the very few words consisting only of a single vowelless consonant. E.g. ਹਟ haT "shop"; ਠਗ Thag "robber".

(3) When a word ends in two vowelless consonants preceded by a short vowel ('a', 'i', 'u'), and if these two would form one of the final clusters which occur in Panjabi (see Table I, p. 24), 'a' may or may not be pronounced between them. This depends upon the origin of the word in question and the education of the speaker, and in the case of many common words both forms are heard. If the final consonants are not one of the pairs listed in Table I, 'a' is usually supplied between them by most speakers. E.g. ਧਰਮ dharm (tàrm) or dharam (tàram) "religion"; ਸਫ਼ਰ safar (or saphar) "trip".

(4) When a word ends in two voewlless consonants preceded by a long vowel ('a:', 'i:', 'u:', 'o', 'au', 'e', 'ai'), 'a' is pronounced between them, unless they form the clusters 'st', št', or 'šT'. (Examples in Unit V ff.)

(5) 'a' must be supplied in the absence of other vowels before and after any medial consonant marked for doubling, since clusters of three consonants do not occur. If, however, the consonant marked for doubling (see Unit X) is one of the "voiced aspirates", it should be treated as a single consonant. Examples may be found in Unit X ff.

(6) When a word ends in two vowelless consonants, either of which is preceded by a sign indicating nasalization (see Unit IX), 'a' must be supplied between them. This is also a consequence of the non-occurrence of three-member clusters in Panjabi already noted in (5). See Unit IX ff. for examples.

(7) In any other case, 'a' must be pronounced after a vowelless consonant if the consonant following it is the first member of a cluster. If the following consonant is followed by a vowel (including 'a' through the application of a previous rule), 'a' is not pronounced between the two consonants. E.g. ਸਰਗਮ sargam "musical scale"; ਸਮਰਥ samarth "ability".

TABLE I

CONSONANT PAIRS OCCURRING IN PANJABI AS FINAL CLUSTERS AFTER A SHORT VOWEL

First Member	Second Member
s	k, t, m
š	k, T, t
k	l
kh	t
g	t
c	k, t
T	k
p	k, T, t
b	t, d, s
r	s, š, k, kh, g, c, ch, j, T, N, t, th, d, dh, n, ph, b, bh, m, l
L	s, k, kh, g, j, T, N, t, d, dh, p, m
R	k, g, t, b

In addition, the combination of one of the signs for nasalization (see Unit IX) with a final consonant is pronounced as a final cluster.

1.12 Writing Illustrations

The Gurumukhi letters used to write Panjabi are written from left to right and from top to bottom. The horizontal line above the letters is drawn last, from left to right. In the following illustrations a dot (˙) indicates the starting point of the letter, and arrows show the direction of the lines and the terminal points of the letters.

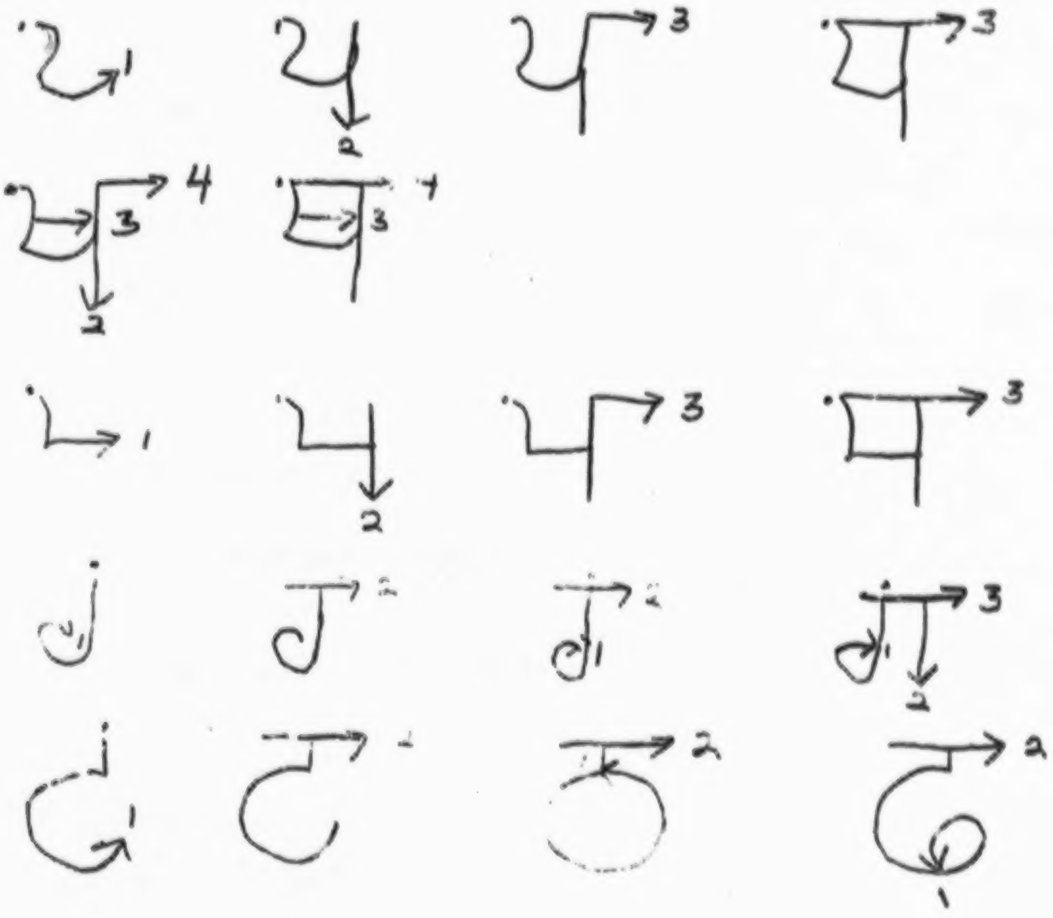

1.2 Reading Illustrations

Here, as in the illustrations and exercises in this and following units, the examples given are random combinations of Gurumukhi letters, intended to give the student practice in recognizing the letters and applying the rules of pronunciation. They are not necessarily actual Panjabi words, although some are such.

ਪਥ	path	ਗ਼ਪ	g̣ap	ਥਰ	thar
ਮਸ	mas	ਸ਼ਟ	ṡaT	ਫਥ	phath
ਪਸਰ	pasar	ਰਪਟ	rapT	ਧਰਮ	dharm
ਮਰਗ	marg	ਫਥਰ	phathar	ਠਗਮ	Thagam

ਹਥਠਮ	hathTham	ਮਰਸਰ	marsar
ਸਟਪਟ	saTpaT	ਖਰਗਮ	khargam
ਫਪਮਰ	phapmar	ਹਰਸਮ	harasm
ਰਗਮਪਰ	ragampar	ਫ਼ਸਰਪਟ	fasarapT

1.3 Reading Practice

ਪਪ ਪਖ ਪਧ ਪਬ ਪਮ ਪਸ
ਪਗ ਪਹ ਪਟ ਪਠ ਪਛ ਪਰ

ਖਪ ਖਖ ਖਧ ਖਬ ਖਮ ਖਸ
ਖਗ ਖ਼ਹ ਖ਼ਟ ਖਠ ਖਛ ਖਰ

ਧਪ ਧਬ ਧਧ ਧਖ਼ ਧਮ ਧਸ
ਧਗ ਧਹ ਧਟ ਧਠ ਧਛ ਧਰ

ਬਪ ਬਖ ਬਧ ਬਬ ਬਮ ਬਸ਼
ਬਗ ਬਹ ਬਟ ਬਠ ਬਫ਼ ਬਰ

ਮਪ ਮਬ ਮਧ ਮਖ ਮਮ ਮਸ
ਮਗ਼ ਮਹ ਮਟ ਮਠ ਮਛ ਮਰ

ਸਪ ਸਖ ਸਧ ਸਬ ਸ਼ਮ ਸਸ
ਸਗ ਸ਼ਹ ਸ਼ਟ ਸਠ ਸਫ਼ ਸਰ

ਗਪ ਗਖ਼ ਗਧ ਗਬ ਗਮ ਗਸ
ਗਗ ਗਹ ਗਟ ਗਠ ਗਛ ਗਰ

ਹਗ਼ ਹਹ ਹਟ ਹਠ ਹਛ ਹਸ
ਹਪ ਹਖ ਹਧ ਹਬ ਹਮ ਹਰ

ਟਪ ਟਖ ਟਬ ਟਮ ਟਸ਼ ਟਧ
ਟਗ ਟਹ ਟਟ ਟਠ ਟਛ ਟਰ

ਠਪ ਠਖ ਠਧ ਠਬ ਠਮ ਠਸ
ਠਗ ਠਹ ਠਟ ਠਠ ਠਫ਼ ਠਰ

ਫਪ ਫਥ ਫਧ ਫ਼ਖ ਫ਼ਮ ਫਸ
ਫਗ ਫਹ ਫਟ ਫਠ ਫਫ ਫਰ

ਰਪ ਰਖ ਰਧ ਰਖ਼ ਰਸ ਰਮ
ਰਫ਼ ਰਹ ਰਟ ਰਠ ਰਫ ਰਰ

ਪਰਖ ਪਖਰ ਖਪਰ ਖਰਪ ਰਪਖ ਰਖਪ
ਗ਼ਰਮ ਰਮਗ ਮਗਰ ਮਰਗ ਗਮਰ ਰਗਮ
ਗਰਸ ਗਸਰ ਸਗਰ ਸਰਗ ਰਸ਼ਗ ਰਗਸ
ਖਧਟ ਖਟਧ ਟਖਧ ਟਖਧ ਧਖਟ ਟਧਖ

ਸਫਰ ਸਰਫ ਰਮਫ਼ ਰਫਸ ਫਸਰ ਫਰਸ
ਠਗਰ ਠਰਗ ਰਠਗ ਰਗਠ ਗਰਠ ਗਠਰ
ਧਮਸ ਧਸਮ ਸਧਮ ਸਮਧ ਮਸਧ ਮਧਸ
ਪਮਟ ਪਟਮ ਟਪਮ ਟਮਪ ਮਪਟ ਮਟਪ

ਮਸਗ ਮਗਸ ਗਮਸ ਗਸਮ ਸਗਮ ਸਮਗ
ਖਸਠ ਖਠਸ ਠਸਖ਼ ਠਖਸ ਸਠਖ ਸਖਠ
ਧਗਫ ਧਫਗ ਫਗਧ ਫਧਗ ਗ਼ਧਫ਼ ਗਫਧ
ਥਫਰ ਥਰਫ ਫ਼ਥਰ ਹਰਥ ਰਫਥ ਰਥਫ

ਪਮਟਖ ਸਠਧਗ ਫਥਸ਼ਰ ਹਟਖਸ ਠਧਗਫ ਥਗਰਪ
ਟਖਸਠ ਧਗਫਥ ਹਰਪਮ ਖਸਠਧ ਗਫਥਰ ਹਪਮਟ
ਠਫਰਪ ਧਖਮਸ ਗਰਟਠ ਫਰਪਖ ਖ਼ਮਸਗ ਹਟਮਪ

ਰਪਖਧ ਹਰਫਫ ਗਧਠਮ ਖਟਮਧ ਠਸਖਟ ਮਪਟਰ
ਥਫਗਧ ਠਸਖਟ ਮਧਰਗ ਫਗਧਠ ਸਖਟਮ ਧਰਗਮ
ਰਫ਼ਠਟ ਹਗਸਮ ਥਧਖਪ ਫਠਟਰ ਗਸਮਥ ਧਖਧਰ

ਠਟਰਗ ਸਮਖਧ ਟਰਗਮ ਸ਼ਥਧਖ ਧਰਠਟ ਖਪਰਫ
ਪਸਫਖ ਗਰਧਮ ਮਠਖਗ ਹਫਗਰ ਪਥਸਰ ਹਰਧਸ
ਗਟਮਰ ਫਧਗਪ ਫਪਗਪ ਫ਼ਮਫਮ ਹਮਪਰ ਫਧਗਥ

ਗਰਮਸਰ ਸਗਰਮਰ ਖ਼ਰਸਠਪ ਹਮਸਰਖ
ਹਗਪਖਰ ਫਸਮਸਮ ਥਮਗਫਰ ਮਠਰਖਸ
ਧਰਖਟਸ ਸਰਮਮਖ ਖਰਮਗਰ ਹਰਮਸਫ

1.4 Writing Practice

khaT gaT maTh sam kham
mar mam xam ham Thar
dhar phas rag rakh khar
khag par pag̣ Thag ThaTh

haTar paTar maraT garm śadham
marm farm ragam thamas pasm
rapT thapag sahar Thagar khasm

khaTapT sargam harkham khasphaś garmakh
margas Tampakh dhamdham phasgar ragmaTh
samsar khamThag xadhmaT Tardhakh maphsadh
dhamarkh Tagasm thamarph g̣ampath haparm

maragarT thartharm phapadhar pagarmath dharpakhar

UNIT II

MORE CONSONANTS

2.1 Study the following:

ਦ	da	ਢ	Dha	ਛ	cha		
ਕ	ka	ਜ	ja	ਜ਼	za	ਨ	na
ਘ	gha	ਬ	ba	ਯ	ya	ਚ	ca

2.11 Writing Illustrations:

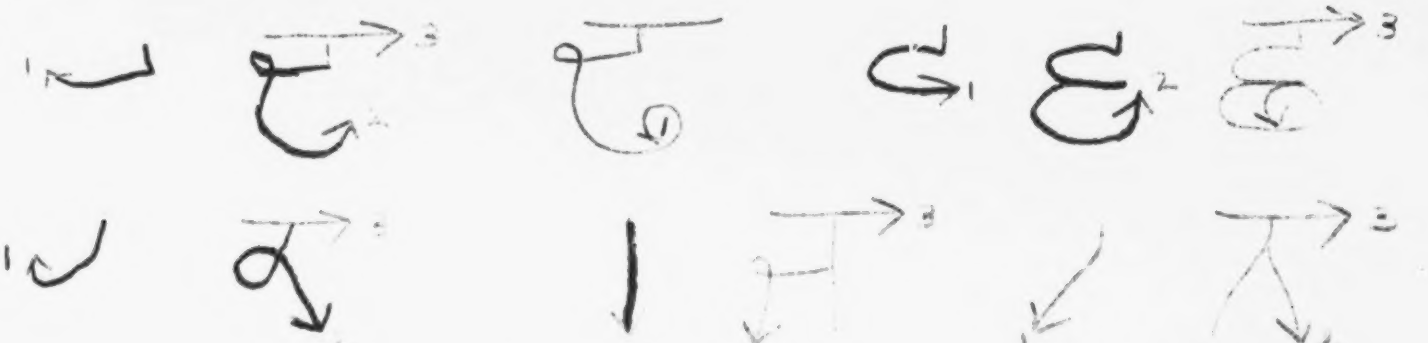

2.2 Reading Illustrations

ਕਪ	kap	ਜਕ	jak	ਪਕ	pak
ਬਨ	badh	ਨਬ	dhab	ਕਚ	kach
ਚਕ	chak	ਚਮ	cam	ਮਚ	mac
ਨਘ	nagh	ਘਨ	ghan	ਯਕ	yak
ਜਯ	jay	ਢਕ	Dhak	ਨਢ	náDh
ਕਘਨ	kaghan	ਦਬਜ਼	dabaz	ਛਯਢ	chayaDh
ਬਚਨ	bacan	ਢਕਯ	Dhakay	ਨਨਕ	nanak
ਛਦ ਕਨ	chadkan	ਬਚਨਯ	bacnay	ਕਘਨਮ	kaghnam

2.3 Reading Practice

ਨਕ ਮਕ ਟਕ ਖਕ ਸਕ ਠਕ
ਗਕ ਬਕ ਹਕ ਰਕ ਪਘ ਮਘ
ਟਘ ਖਘ ਸਘ ਠਘ ਧਘ ਗਘ
ਫ਼ਘ ਬਘ ਹਘ ਰਘ ਨਬ ਮਬ

ਜਬ ਖਬ ਸਬ ਠਬ ਬਬ ਗ਼ਬ
ਫਬ ਧਬ ਹਬ ਰਚ ਗਚ ਫ਼ਚ
ਬਜ ਹਜ ਜਕ ਕਨ ਕਜ਼ ਖ਼ਨ
ਕਦ ਕਯ ਕਬ ਕਢ ਕਚ ਕਛ

ਘਕ ਘਨ ਘਜ ਘਦ ਘਯ ਘਬ
ਘਢ ਘਚ ਘਛ ਬਕ ਬਨ ਬਜ
ਬਢ ਬਯ ਬਦ ਬਚ ਬਛ ਚਕ
ਚਨ ਚਜ ਚਘ ਚਦ ਚਯ ਚਬ

ਚਢ ਚਛ ਪਨ ਪਢ ਪਛ ਨਧ
ਪਦ ਧਢ ਧਛ ਖ਼ਨ ਖਢ ਬਢ

ਧਛ	ਪਛ	ਥਦ	ਥਨ	ਮਨ	ਮਢ
ਸਵ	ਸਦ	ਮਛ	ਸਛ	ਗਨ	ਗਦ
ਗਵ	ਗਛ	ਹਛ	ਹਦ	ਹਵ	ਹਨ
ਟਛ	ਟਦ	ਟਦ	ਟਨ	ਫਨ	ਫ਼ਛ
ਨਦ	ਨਵ	ਨਛ	ਨਯ	ਨਜ਼	ਨਬ
ਨਕ	ਨਘ	ਦਕ	ਵਕ	ਦਨ	ਵਨ
ਦਜ	ਵਜ	ਦਘ	ਵਘ	ਦਬ	ਵਬ
ਦ ਦ	ਵਦ	ਦਵ	ਵਵ	ਦਚ	ਦਛ
ਵਚ	ਵਛ	ਪਜ਼	ਪਯ	ਪਵ	ਖ਼ਕ
ਟ ਜ	ਟਯ	ਯਨ	ਯਦ	ਯਢ	ਯਛ
ਯਜ਼	ਜਯ	ਯਕ	ਯਘ	ਸਚ	ਸ਼ਛ
ਧਜ	ਧਯ	ਗਜ	ਗ਼ਯ	ਫਜ	ਫਯ
ਖ਼ਯ	ਸ਼ਯ	ਖਜ	ਖਨ	ਠ ਜ	ਠਯ
ਕਪਟ	ਕਮਠ	ਕਹਰ	ਕਸਮ	ਕਗਜ	ਕਫਸ
ਕਧਥ	ਕਖਛ	ਕਨਚ	ਕਘਟ	ਕਵਯ	ਕਠਬ
ਘਕਰ	ਘਮਟ	ਘਰਸ	ਘਧਠ	ਘਫ਼ਹ	ਘਗਬ
ਘਥਖ	ਘਪਨ	ਘਦਯ	ਘਬਦ	ਬਵਜ	ਬਵਛ
ਬਪਸ	ਬਫ ਰ	ਬਹਮ	ਬਗਜ	ਬਚਛ	ਬਖਢ
ਬਕਦ	ਬਵਨ	ਬਜਦ	ਬਗਟ	ਬਵਛ	ਬਯਬ
ਚਪਕ	ਚਮਨ	ਚਜਦ	ਚਖਘ	ਚਸਦ	ਚਠਯ
ਚਬਧ	ਚਫਗ਼	ਚਜਫ	ਚਥਚ	ਚਹਛ	ਚਰਸ਼
ਨਮਕ	ਨਹਰ	ਨਖਦ	ਨਟਨ	ਨਸ਼ਜ	ਨਧਬ
ਨਥਛ	ਨਘਪ	ਨਗਚ	ਨਵਟ	ਨਠਬ	ਨਖ਼ਸ਼
ਦਰਜ	ਦਫ ਯ	ਦਠਟ	ਦਟਵ	ਦਹਨ	ਦਗਵ
ਦਸਵ	ਦਮਛ	ਦਕਥ	ਦਬਧ	ਦਘਥ	ਦਚਖ

ਵਮਕ ਵਸਘ ਵਘਗ ਵਚਹ ਵਟਨ ਵਠਦ
ਵਵਫ ਵਛਰ ਵਪਜ ਵਖਯ ਵਠਪ ਵਦਥ
ਛਪਕ ਛਮਨ ਛਟਜ ਛਯਖ ਛਦਸ ਛਘਠ
ਛਧਬ ਛਵਗ ਛਫਜ਼ ਛਚਰ ਛਹਛ ਛਥਚ

ਜਪਛ ਜਖਟ ਜਧਯ ਜਥਜ ਜਹਨ ਜਗਦ
ਜਸਵ ਜਮਛ ਰਟਚ ਜਬਠ ਜਘਰ ਜਕਫ
ਯਮਕ ਯਘਸ ਯਬਗ ਯਹਚ ਯਖਨ ਯਛਪ
ਯਵਟ ਯਧਦ ਯਥਜ ਯਯਠ ਯਦਰ ਯਫ਼ਰ

ਕਮਰਖ ਜਯਜਯ ਟਰਪਨ ਟਨਟਨ ਘਰਘਰ ਬਗਸਦ
ਚਟਪਨ ਨਟਖਟ ਢਪਨ ਵਗਦਮ ਛਰਮਨ ਯਗਜਰ

ਦਸ਼ਰਥ ਪਕਜਸ ਦਮਜਮ ਸਠਬਰ ਰਘਕਟ ਫ਼ਨਯਮ
ਹਰਦਮ ਠਨਠਨ ਪਚਕਸ ਬਸਕਰ ਬਰਮਰ ਕਛਪਚ

ਖਕਪਵ ਧਨਧਨ ਫਜਯਦ ਸਰਕਨ ਬਰਪਨ ਮਨਜਯ
ਗਮਵਗ ਛਸਪਰ ਹਰਜਗ ਨਰਧਨ ਰਨਜਮ ਚਟਪਟ

ਖਨਗਪ ਬਸਹਠ ਗ਼ਵਘਜ਼ ਸ਼ਬਰਚ ਮਰਸਚ ਦਮਕਨ
ਵਦਰਕ ਫ਼ਰਸਟ ਬਨਮਟ ਸਚਮਚ ਜਮਕਪ ਘਨਪਕ

ਕਨਕਪਰ ਨਰਕਜਗ ਜਗਧਰਮ ਯਤਜਪਟ ਚਦਰਨਰ ਮਨਥਜਨ
ਛਪਦਰਧ ਸਥਟਰਫ ਮਹਕਬਰ ਦਸ਼ਰਮਨ ਜਨਕਪਰ ਥਰਮਕਰ

2.4 Writing Practice

kaT	DhaT	naT	daT	baT
thaT	ghaT	caT	chaT	DhaT
yaT	jaT	nak	zak	chak
yak	dhak	ghab	Dhab	Tab
jab	yab	chab	faz	g̣ac
kac	khac	Thac	jac	nagh
dagh	tagh	chagh	tagh	kan
phan	han	can	dhan	jad
had	chad	yad	śad	khaDh
saDh	gaDh	ghaDh	maDh	raDh
yach	bach	xach	Tach	Thach
baj	raj	haj	kaz	yaj
gay	yagh	cham	may	nay

kadar	g̣adar	ghabar	najar	cakar
chapan	bahas	dapas	daśan	kasm
sark	camak	samay	jagat	rabagh
śabd	zaraT	pharaj	faras	Dhayak

dhanak	xarab	yapam	nahas	chakab
bakar	capT	barph	safar	napas
dayas	śarm	karm	bacas	rag̣aT
zaman	hajas	badan	ghachak	xasm

bakbak	kagjar	nardar	dajbar	chakpar
zarfas	Dhardas	sabdakh	phardan	jamask
camark	kaśman	DhajraT	thacpad	bachapT

UNIT III

THE REMAINING CONSONANTS

3.0 Of the following consonants, certain ones are are or occur only in specified environments. It is important to note that ਙ 'ŋa', ਞ 'ña', ਣ 'Na' and ੜ 'Ra' never occur initially. The letters which represent the sounds 'ŋ' and 'ñ' are rarely seen. They are almost always indicated instead by a dot (˙) above the horizontal line, or by (ˆ). See o.24; 9.2; 9.3.

3.1 Study the following:

ਤ	ta	ਡ	Da	ੜ	Ra	ਭ	bha
ਲ	la(La)	ਣ	Na	ਝ	jha	ਙ	ŋa
ਵ	va	ਞ	ña				

3.11 Writing Illustrations:

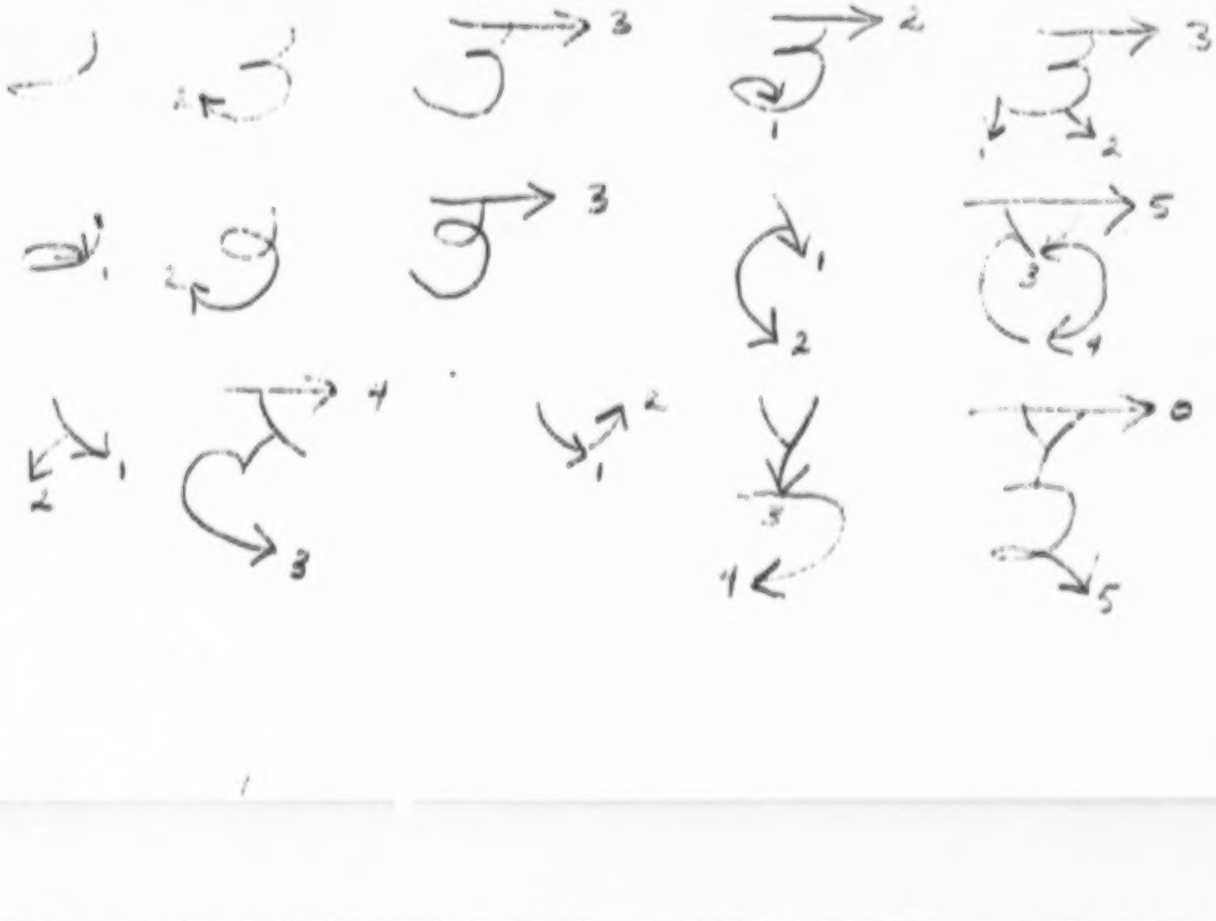

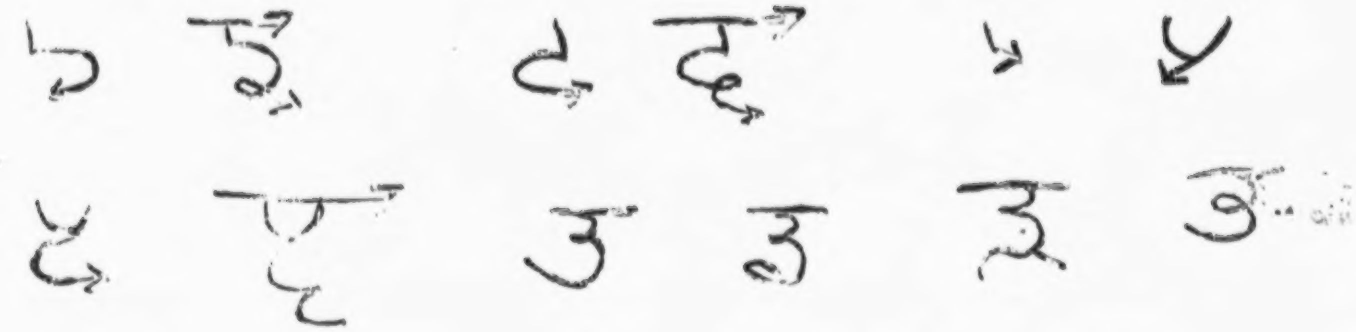

3.2 Reading Illustrations

ਝਣ	jhaN	ਝਭ	jhabh	ਝਲ	jhal
ਝਵ	jhav	ਝੜ	jhaR	ਭਨ	bhan
ਭਙ	bhaŋ	ਭਲ	bhal	ਲਭ	labh
ਲਵ	lav	ਣਲ	Nal	ਵੜ	vaR
ਵਣ	vaN	ਤਞ	tañ	ਡਭ	Dabh
ਲਡ	laD	ਝਤ	jhat	ਤਣ	taN
ਪੜਣ	bhaRaN	ਤਲਡ	talaD	ਲਭਵ	labhav
ਵਡਲ	vaDal	ਲੜਝ	laRajh	ਤਣਲ	taNal
ਤਵਡਲ	tavDal	ਲਭਣਲ	labhNal	ਡੜਵਤ	DaRvat

3.3 Reading Practice

ਝਪ	ਕਝ	ਝਮ	ਸਝ	ਝਨ	ਕਙ
ਖਝ	ਸਣ	ਜਣ	ਸਙ	ਫੜ	ਬਲ
ਝੜ	ਮਲ	ਤਜ	ਲਭ	ਧਭ	ਭਤ
ਸਭ	ਲੜ	ਹਲ	ਹਣ	ਲਘ	ਡਲ
ਜਲ	ਵਡ	ਭਵ	ਦਵ	ਵਰ	ਰਵ
ਖਙ	ਗਞ	ਰਞ	ਹਵ	ਠਙ	ਕਣ
ਖਣ	ਮਣ	ਸਣ	ਬਣ	ਪਲ	ਫ਼ਲ
ਛਲ	ਠਲ	ਡਲ	ਝਕ	ਝਚ	ਟਝ

ਭਖ ਛਭ ਭਟ ਥਭ ਭਧ ਲਖ
ਯਲ ਧਲ ਵਰ ਵਹ ਗਵ ਚਵ

ਮਤ ਯਤ ਸਤ ਹਤ ਕਤ ਖਤ
ਘਤ ਚਤ ਛਤ ਜਤ ਝਤ ਟਤ
ਠਤ ਡਤ ਢਤ ਵਣ ਤਣ ਥਣ
ਦਣ ਧਣ ਨਣ ਮਡ ਸਡ ਫ਼ਡ
ਜ਼ਡ ਦਡ ਗਡ ਡਗ ਙਜ਼ ਨਡ

ਲਵਝ ਵਝਲ ਝਲਵ ਝਵਲ ਵਲਝ ਭਤਣ
ਤਭਣ ਭਣਤ ਤਣਭ ਤਡਭ ਭਡਤ ਡਤਭ

ਲਨਣ ਲਣਨ ਣਨਲ ਣਲਨ ਦਣਟ ਟਦਢ
ਢਦਟ ਟਦਫ ਹਰਚ ਚਰਲ ਤੜਡ ਡੜਤ

ਭਡੜ ਭੜਤ ਭਤੜ ਵਤਵ ਵਵਤ ਝਫਕ
ਪਲਣ ਧਲਣ ਖਲਣ ਥਣਲ ਹਲਕ ਮਤਰ

ਲਗੜ ਪਕੜ ਮਰੜ ਸੜਰ ਧੜਕ ਫੜਗ
ਚੜਸ ਹੜਗ ਬਗੜ ਛਕੜ ਮਟੜ ਖੜਲ

ਹਕਲ ਰਤਣ ਭਣਰ ਘਣਸ ਬਟਣ ਪਤਣ
ਡੜਣ ਕਰਣ ਹਰਣ ਚਵਣ ਲਵਦ ਝਭਣ

ਯਲਝ ਸਝਲ ਖੜਝ ਗਮਝ ਘਣਝ ਡਵਝ
ਰਤਝ ਡਨਝ ਢੜਝ ਖਕਝ ਧਰਡ ਦਖਝ

ਨਵਲ ਪਤਲ ਫ ਤਨ ਬਕਲ ਭੜਲ ਸਤਨ
ਯਮਲ ਰਖਲ ਸਰਲ ਹਟਲ ਕਧਲ ਖਗਲ

ਬਗਤ ਸਕਤ ਰਸਤ ਕਟਤ ਗਮਤ ਭਦਤ
ਕਚਵ ਖਛਵ ਗਜਵ ਘਟਵ ਠਤਵ ਢਦਵ

ਢਦਵ ਨਪਵ ਫ਼ਯਵ ਬਰਵ ਭਲਵ ਮਹਵ
ਚਰਭ ਛਟਭ ਜਖਭ ਠਗ਼ਭ ਡੜਤ ਝਭਡ
ਢਘਭ ਖਣਭ ਦਪਭ ਧਫਭ ਬਯਭ ਮਰਭ

ਦਕਲ ਕਦਚ ਭਡਣ ਵਲਭ ਵਲਝ ਝਵਫ
ਲਸਨ ਕਲਮ ਲਭਝ ਝਲਤ ਲਗਤ ਚਲਣ

ਲਲਕ ਝਘਤ ਝਪਟ ਯਤਲ ਤਝਮ ਝਵਲ
ਭਰਮ ਭਗਤ ਡਸਕ ਡਜਨ ਭਹਣ ਭਵਣ

ਲਗਵਰ ਡਤਚਨ ਝਣਵਲ ਡਤਮਨ ਭਜਗਲ ਚਤਡਪ
ਸ਼ਮਡਣ ਤਦਝਨ ਪੜਛਕ ਹਣਲਦ ਪਰਡਣ ਗਲਝਤ

ਵਰਮਣ ਝਵਕਰ ਖ਼ਣਜ਼ਲ ਨੜਲਖ ਹਰਭਦ ਪਰਖਤ
ਦਕਲਡ ਝਸਰਮ ਤਰਵਰ ਭਲਰਤ ਖਮਲਤ ਸ਼ਮਤਣ

ਲੜਕਪਣ ਭੜਰਗਜ ਵਲਸਦਲ ਜਝਗਮਨ ਭਲਮਨਸ ਕਦਰਲਜ
ਦਲਸਦਲ ਜਝਗਮਤ ਭਲਡਨਸ ਕਦਰਲਮ ਝੜਪੜਮ ਰਸਭਜਨ

ਹਰਭਜਣ ਝਰਮਰਣ ਪਰਮਧਲ ਹਮਭਗਰ ਲਰੜਝਗ ਨਕਰਤਣ
ਭਲਵਤਨ ਝਮਸਤਕ ਯਛਲਮਤ ਡਭਟਲਕ ਹਰਗਲਤ ਨਲਵਸਤ

ਲਰੜਝਗਝ ਪਰਣਭਕਲ ਵਲਰਪਲਰ ਕਰਮਧਰਮ ਭਵਣਪਦਣ ਖਲਰਫਲਕ

3.4 Writing Practice

vas vadh var val vaj
vabh vaN vaś lakh lak
lag laR laN lan laz
lajh lam jhakh jhaT jhat

jhaD tajh taś fajh cajh
jhach bhay bhar bhaz bhag
bhal bhaN gaN bhaR vagh
vaś g̣az Dakh taD DaN

varat vatan vast vajan valan
baLD laDan jhagaR lakaR labhan
bakht bacak bhavan bhasar bhart

śakal sakt taLkh dagaR Dadhar
caTak bagal halak harf majal

hardal paRtal parmal talchaT valgan
tharvar tarvar targas phaTkaN jamghaT

UNIT IV

THE VOWELS--INITIAL SYMBOLS

4.0 The Gurumukhi alphabet has two sets of vowel symbols (See 0.1): initial and post-consonantal (ˈma:tra:'). The initial vowel symbols are used in the following instances:

(1) At the beginning of a word, i.e., initially;

(2) Medially or finally following another vowel symbol (of either initial or post-consonantal form).

The post-consonantal symbols are used in all other cases. They will be presented gradually in the following units. The initial symbols only are presented here.

4.1 Study the following:

ਅ	a	ਆ	a:
ਇ	i	ਈ	i:
ਉ	u	ਊ	u:
ਏ	e	ਐ	ai
ਓ	o	ਔ	au

4.11 Writing Illustrations

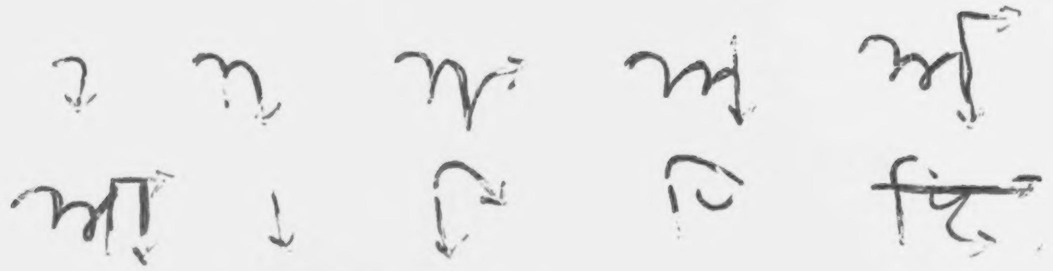

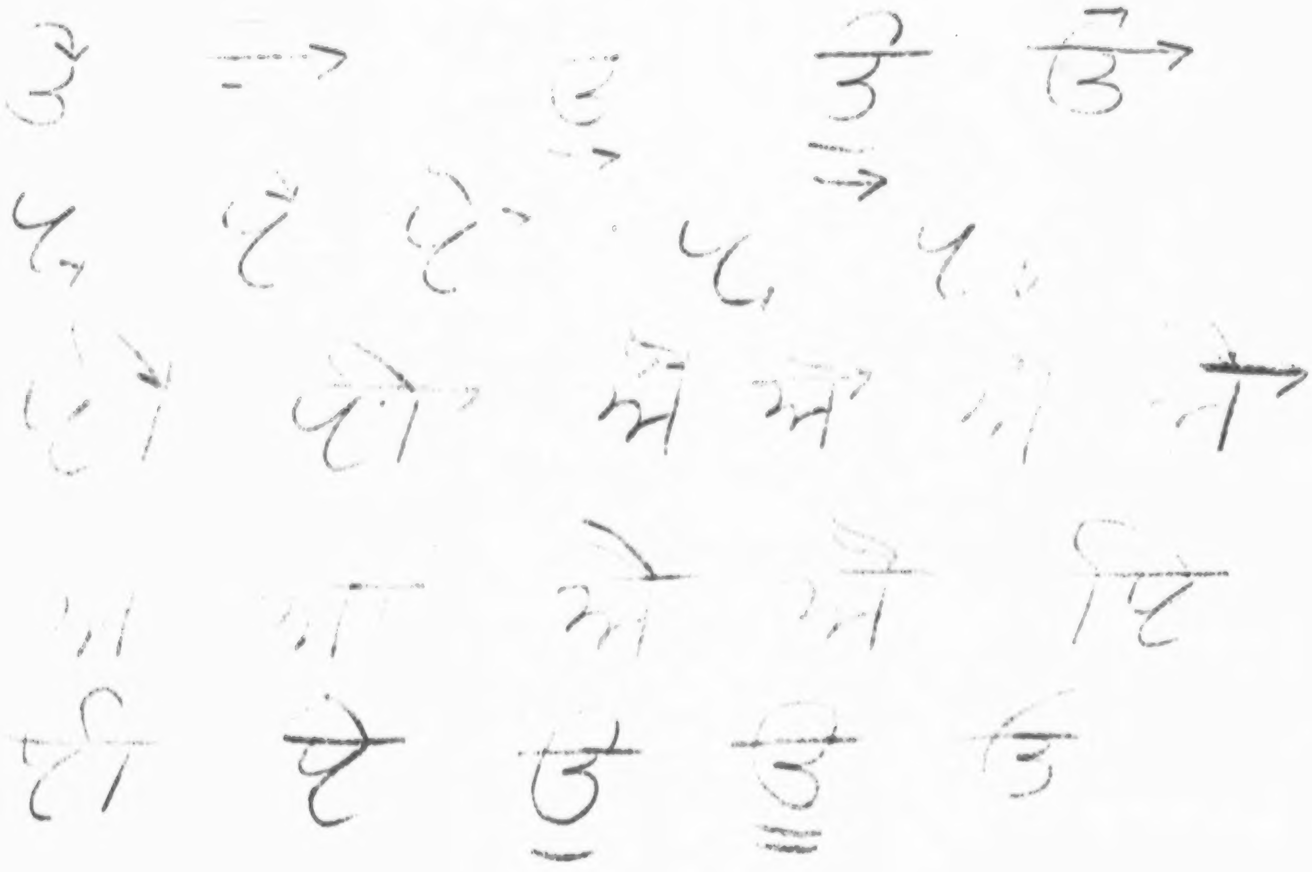

4.2 Reading Illustrations

ਅਰ	ar	ਆਰ	a:r
ਅਟ	aT	ਆਸ	a:s
ਅਗਣ	agaN	ਆਦਰ	a:dar
ਅਮਰ	amar	ਆਲਮ	a:lam
ਇਖ	ikh	ਈਖ	i:kh
ਇਸ	is	ਈਰ	i:r
ਇਸ਼ਕ	išk	ਈਸਰ	i:sar
ਉਹ	uh	ਊਠ	u:n
ਉਸ	uns	ਊਜਣ	u:jaN
ਉਡਰ	uDar	ਊਰਣ	u:raN

ਏਕ	ek	ਐਡ	aiD
ਏਡ	eD	ਐਬਣ	aibaN
ਓਸ	os	ਔੜ	auR
ਓਭੜ	obhaR	ਔਸਰ	ausar
ਸਇ	sa'i	ਕਉਡ	ka'uD
ਆਇਆ	a:ia:	ਏਈ	ei:

4.3 Reading Practice

ਅਕ ਅਖ ਅਗ ਅਘ ਅਚ ਅਛ
ਅਟ ਅਠ ਅਡ ਅਢ ਅਣ ਅਧ
ਅਦ ਅਤ ਅਥ ਅਨ ਅਪ ਅਫ
ਅਬ ਅਭ ਅਮ ਅਯ ਅਰ ਅਲ

ਅਵ ਅਸ ਅਹ ਆਕ ਆਖ ਆਗ
ਆਘ ਆਚ ਆਛ ਆਜ ਆਝ ਆਟ
ਆਠ ਆਡ ਆਢ ਆਣ ਆਤ ਆਥ
ਆਦ ਆਧ ਆਨ ਆਪ ਆਫ ਆਬ

ਆਭ ਆਮ ਆਯ ਆਰ ਆਲ ਆਵ
ਆਸ ਆਸ਼ ਇਕ ਇਖ਼ ਇਗ ਇਘ
ਇਚ ਇਛ ਇਜ ਇਝ ਇਟ ਇਡ
ਇਢ ਇਣ ਇਤ ਇਥ ਇਦ ਇਧ

ਇਨ ਈਪ ਈਫ ਇਬ ਇਭ ਈਮ
ਏਯ ਇਰ ਏਲ ਏਵ ਏਕ ਈਖ
ਈਗ ਈਘ ਏਚ ਇਜ਼ ਈਝ ਈਟ
ਏਠ ਏਡ ਏਢ ਈਤ ਈਥ ਏਦ

ਈਧ ਈਨ ਈਪ ਇਫ਼ ਏਬ ਏਭ
ਈਣ ਇਮ ਏਰ ਏਰ ਈਲ ਈਯ
ਐਕ ਐਖ ਔਗ ਐਘ ਔਚ ਔਛ
ਐਜ਼ ਅਝ ਆਟ ਐਠ ਔਡ ਔਢ

ਔਧ ਆਨ ਐਤ ਔਥ ਐਦ ਔਢ
ਐਨ ਐਧ ਐਥ ਔਤ ਔਦ ਐਢ
ਔਕ ਔਖ ਐਗ ਔਘ ਐਚ ਆਛ
ਅਖ਼ ਔਝ ਐਟ ਔਠ ਐਡ ਐਲ

ਔਰ 'ਐਯ ਔਵ ਔੜ ਐੜ ਔਲ
ਔਯ ਐਰ ਐਵ ਅਗ਼ ਆਫ਼ ਐਭ
ਓਕ ਓਖ ਉਗ ਊਘ ਓਚ ਓਜ਼
ਉਖ ਉਕ ਓਘ ਉਜ ਉਗ ਊਚ

ਓਛ ਓਝ ਓਟ ਉਟ ਉਠ ਉਡ
ਓਡ ਓਠ ਓਟ ਉਘ ਉਝ ਊਛ
ਊਢ ਊਣ ਓਢ ਓਣ ਉਣ ਉਣ
ਊਤ ਓਥ ਓਦ ਉਧ ਊਨ ਉਨ
ਓਨ ਊਧ ਓਧ ਉਦ ਉਥ ਊਦ

ਊਥ ਓਤ ਉਤ ਊਦ ਐਦ ਔਨ
ਊਪ ਉਫ ਓਬ ਓਭ ਉਮ ਓਯ
ਉਯ ਊਮ ਉਭ ਉਬ ਊਫ ਉਪ
ਓਪ ਓਫ ਊਬ ਊਭ ਓਮ ਊਯ

ਓਰ ਉਲ ਊਵ ਊਰ ਉਵ ਉਰ
ਊਲ ਓਲ ਓਵ ਔਰ ਓੜ ਉੜ
ਓਸ ਊੜ ਓਹ ਉਸ ਓਹ ਊਸ
ਆਸ਼ ਇੜ ਐਨ ਈਨ ਉਣ ਔੜ

ਕਇ	ਗਈ	ਚਉ	ਸਊ	ਗਉ	ਕਉ
ਮਓ	ਪਓ	ਸਇ	ਮਈ	ਲਈ	ਨਊ
ਆਇ	ਆਈ	ਆਉ	ਆਊ	ਆਏ	ਇਆ
ਇਉ	ਇਏ	ਏਈ	ਆਓ	ਈਓ	ਅਉ
ਅਏ	ੲੈਆ	ੲੈਈ	ਈਅ	ਏਓ	ਏਇ
ਆਇਏ	ਅਉਆ	ਉਇਆ	ਆਇਆ	ਟਾਇਉ	ਆਉਓ

4.4 Writing Practice

ak	as	aN	ap	ar
a:s	a:p	a:m	or	ok
aur	auR	ih	is	un
u:kh	aii:	ek	eD	em
akal	acar	ajan	aRak	araj
arab	a:tam	a:dar	a:pas	a:uN
ilam	ujar	upaj	u:par	u:naT
aitak	evaj	i:sar	aukhat	audhar
oDak	opaR	aidhar	a:khaN	a'utar
asjan	acraj	atkaL	amrat	anban
adrak	a:mrakh	aitbar	ekjan	aujvag
oThsaD	ihnaT	ilmas	i:svar	ucran
utpat	ujRaN	a:cman	aurdan	sa'u
kai:	gau:	ja'u	bhai:	bhau:
a:o	a:ia:	ma'i	gai:	a:it
usai:	ga'ia:	pa'ia:	la'ia:	ka'ua:

UNIT V

POST-CONSONANTAL 'a:'

5.1 The sound 'a:' is indicated by a short vertical line placed to the right of the consonant whose sound it is to follow in speech. This line is about one-half as long as the other letters, as follows:

ਕਾ	ka:	ਪਾ	pa:
ਗਾ	ga:	ਮਾ	ma:
ਭਾ	bha:	ਸਾ	sa:

5.11 Writing Illustrations

ਕ ↘ ਕਾ ਪਾ ਗਾ ਮਾ
ਭਾ ਸਾ

5.2 Reading Illustrations

ਜਾਤਾ	ja:ta:	ਕਾਕਾ	ka:ka:
ਨਾਗਾ	na:ga:	ਖਾਣਾ	kha:Na:
ਭਾਗਾ	bha:ga:	ਪਾਨਾ	pa:na:
ਸਾਡਾ	sa:Da:	ਖਾਰਾ	kha:ra:
ਪਾਚਨ	pa:can	ਪਛਾਰ	pacha:r
ਸ਼ਾਮਤ	šа:mat	ਸ਼ਰਾਬ	šara:b
ਸਹਾਰਣਾ	saha:rNa:	ਥਾਪਣਾ	tha:pNa:
ਥਾਪੜਣਾ	tha:paRna:	ਝੜਾਕਾ	jhaRa:ka:
ਮਹਾਤਮਾ	maha:tma:	ਰਜਵਾਹਾ	rajwa:ha:
ਪਹਾਉਣਾ	paha:uNa:	ਆਉਣਾ	a:uNa:

5.3 Reading Practice

ਕਾਕਾ ਕਾਖਾ ਕਾਗਾ ਕਾਘਾ ਕਾਚਾ ਕਾਛਾ
ਕਾਜਾ ਕਾਝਾ ਟਾਕਾ ਠਾਕਾ ਡਾਕਾ ਢਾਕਾ
ਤਾਕਾ ਥਾਕਾ ਦਾਕਾ ਧਾਕਾ ਪਾਕਾ ਫਾਕਾ

ਖਾਭਾ ਮਾਯਾ ਗਾਲਾ ਵਾਰਾ ਹਾਸਾ ਘਾੜਾ
ਜ਼ਾਫ਼ਾ ਪਾਚਾ ਰਾਦਾ ਡਾਚਾ ਚਾਖਾ ਦਾਚਾ
ਛਾਮਾ ਧਾਪਾ ਦਾਢਾ ਤਾੜਾ ਚਾਰਾ ਹਾਚਾ

ਗਚਾ ਕਖਾ ਚਛਾ ਜਝਾ ਬਭਾ ਲਣਾ
ਸਮਾ ਸਮਾ ਜਣਾ ਨਲਾ ਹਰਾ ਵਗਾ
ਪਠਾ ਟਪਾ ਵਡਾ ਗੜਾ ਬੜਾ ਚਖਾ

ਰਾਜ ਕਾਜ ਪਾਮ ਹਾਲ ਤਾਨ ਚਾਖ

ਉਚਾ ਇਨਾ ਅਲਾ ਅਪਾ ਉਦਾ ਔਣਾ
ਪਕਰਾ ਮਦਲਾ ਕਰਨਾ ਤਗਜਾ ਖਟਸਾ ਬਦਯਾ
ਗਤਲਾ ਪਰਮਾ ਘਹਰਾ ਚਮਕਾ ਛਠਨਾ ਜਡਗਾ
ਟਰਕਾ ਠਨਜਾ ਡਮਰਾ ਢਪਲਾ ਤਮਗਾ ਝਟਕਾ

ਦਚਵਾ ਧਝਹਾ ਨਰਮਾ ਪਰਸਾ ਬਗਮਾ ਹਲਵਾ
ਪਾਰਸਾ ਫਾਰਣਾ ਮਾਰਜਾ ਯਾਤਕਾ ਖਾਲਸਾ ਜਾਕਮਾ
ਸਾਝਲਾ ਹਾਗੜਾ ਚਾਗਲਾ ਨਾਨਕ ਬਾਲਕ ਮਾਦਮ
ਯਾਰਬੋ ਸਾਹਬ ਹਾਕਮ ਜਮਾਨਾ ਕਸਾਰਾ ਝਰਾਪਾ

ਟਤਾਧਾ ਪਟਾਖਾ ਸਰਾਫਾ ਪਗਾਜਰ ਚਰਾਚਰ ਮਹਾਵਤ
ਸਖਾਸਮ ਗਜਾਧਰ ਕਹਾਜਣ ਕਾਰਗਰ ਪਰਵਾਨਾ ਜਲਾਧਾਰ
ਹਜਾਰਾਗ ਅਮਬਾਲਾ ਉਪਾਸਕ ਆਜਾਦਨ ਇਮਾਰਤ ਆਸਾਗਮ
ਕਰਤਾਰ ਜਲਵਾਮ ਹਰਨਰਾਯਣ ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ ਧਰਮਾਧਾਰ ਚਰਨਾਪਤ

5.4 **Sentences:** Read and translate into English:

ਰਾਮ ਵਡਾ ਚਤਰ ਸਾ।
ਕਾਕਾ ਆਉ, ਰਾਧਾ ਜਾਉ।
ਲਾਲਾ ਦਾ ਬਰ ਕਾਲਾ ਸਾ।
ਰਾਮ ਰਾਧਾ ਦਾ ਕਾਕਾ ਸਾ।
ਤਰਸ ਖਾਹ
ਸਾਡਾ ਨਾਨਾ ਆਇਆ।
ਬਾਬਾ ਆਉ, ਖਾਣਾ ਖਾਉ।
ਨਾਨਕ ਦਾ ਘਰ ਵਡਾ ਸਾ।
ਰਾਜਾ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਮ ਸਾ।
ਰਾਜਾ ਭਜਨ ਗਾਉ, ਕਾਕਾ ਖਾਹ।

ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਰਾਧਾ ਸਾ।
ਲਾਲਾ ਆਇਆ।
ਕਾਲਾ ਧਾਗਾ ਰਾਮ ਦਾ ਸਾ।
ਖਾਣਾ ਖਾਹ ਅਰ ਤਦ ਜਾਹ।
ਬਾਬਾ ਦਾ ਘਰ ਵਡਾ ਸਾ।
ਨਾਨਕ ਗਇਆ।
ਕਾਕਾ ਦਾ ਨਾਮ ਨਾਨਕ ਸਾ।
ਭਜਨ ਗਾ।
ਰਾਜਾ ਗਇਆ, ਕਾਕਾ ਆਇਆ।
ਰਾਧਾ ਭਜਨ ਗਾ।

5.5 **Vocabulary:** Learn the following words:

ਅਰ	ar	and
ਆ	a:	imperative sg. of ਆਉਣਾ
ਆਉਣਾ	a:uNa:	to come
ਆਇਆ	a:u (a:o)	imperative pl. of ਆਉਣਾ*
ਉਸ	us	post-positional of ਉਹ **
ਉਹ	uh (ó)	he, she, it, this, that
ਸਾ	sa:	was (m.)
ਸਾਡਾ	sa:Da:	out (m.)
ਕਾਕਾ	ka:ka:	small boy, child (m.)
ਕਾਲਾ	ka:La:	black (m.)
ਖਾਹ	kha:h (khá:)	imperative sg. of ਖਾਣਾ
ਖਾਣਾ	kha:Na:	to eat
ਖਾਣਾ	kha:Na:	food, meal (m.)

*Used in speaking to a single person this form conveys more respect or politeness than the singular ਆ.

**See the Grammatical Appendix.

ਗਇਆ	ga'ia:	went, past absolute of ਜਾਣਾ (m.)
ਗਾਉਣਾ	ga:uNa:	to sing
ਘਰ	ghar (kàr)	house, home (m.)
ਚਤਰ	catar	clever
ਜਾਉ	ja:u (ja:o)	imperative pl. of ਜਾਣਾ
ਜਾਹ	ja:h (já:)	imperative sg. of ਜਾਣਾ
ਜਾਣਾ	ja:Na:	to go
ਤਰਸ	taras (or tars)	pity, mercy (m.)
ਤਰਸ ਖਾਣਾ	taras kha:Na:	to pity, have mercy
ਦਾ	da:	of (m.)
ਧਾਗਾ	dha:ga: (tà:ga:)	thread (m.)
ਨਾਨਕ	na:nak	a boy's name (m.)
ਨਾਨਾ	na:na:	mother's father (m.)
ਨਾਮ	na:m	name (m.)
ਬਾਬਾ	ba:ba:	father's father, father's elder brother, father (m.)
ਭਜਨ	bhajan (pàjan)	devotional song (m.)
ਰਾਧਾ	ra:dha: (rá:da:)	a girl's name (f.)
ਰਾਮ	ra:m	a boy's name (m.)
ਲਾਲਾ	la:la:	Mr., Esq., father (m.)
ਵਡਾ	vaDa:	big, very (m.)

5.6 Writing Practice

pha:ca:
cha:Tha:
da:sa:
bha:ca:
Da:cha:
ra:ja:
ya:ca:
Dha:cha:
pha:pa:
cha:jha:
tha:cha:
ga:bha:

ja:ta:
ha:Tha:
cha:Ra:
kha:Na:
pa:la:
pa:una:
ma:ja:
karna:

vaDa:
cala:cal
ra:mnagar
a:ia:
a:gra:
jama:jam
pa:lam
basda:
saha:ra:
sajna:
maja:r
marda:na:
sa:mna:
ba:lam
hama:ra:
bha:i:
ka:jal
ra:jghar
ka:bal
saga:i:

laga:m
ma:ia:
kaRa:ha:
parasra:m
gharba:r
asa:r
a:khda:
dharma:da:
naba:b
kara:ia:
baha:i
maha:ra:j
baNa:ia:
karda:
Tha:na:
kara:na:
sala:h
ra:khas
ja:ya:
cala:Na:

UNIT VI

POST-CONSONANTAL 'i' AND 'i:'

6.1 The post-consonantal 'i' is written to the left of (or before) the consonant whose sound it is to follow. It is indicated by a vertical line, equal in length to the other letters, connected at the top to the consonant by an upward curving line, thus: ਿ

Study the following:

ਕਿ	ki	ਪਿ	pi
ਛਿ	chi	ਤਿ	ti
ਟਿ	Ti	ਬਿ	bi

The post-consonantal 'i:' is written as an inversion of 'i'. It is placed to the right of the consonant it is to follow, in this fashion: ੀ

Study the following:

ਕੀ	ki:	ਪੀ	pi:
ਛੀ	chi:	ਤੀ	ti:
ਟੀ	Ti:	ਬੀ	bi:

6.11 Writing Illustrations

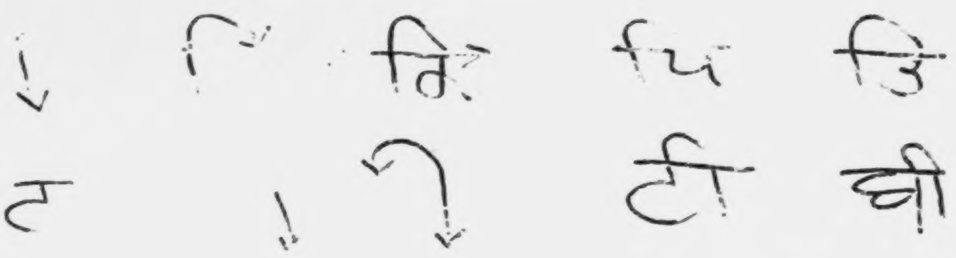

6.2 Reading Illustrations

ਕਿਨ	kin	ਕੀਰ	ki:r
ਤਿਲਕ	tilak	ਤੀਲ	ti:l
ਸਿਖਾ	sikha:	ਸੀਖਾ	si:kha:
ਪਿਛਲਾ	pichla:	ਪੀਲ	pi:l
ਕਿਹਾ	kiha:	ਕੀਤਾ	ki:ta:
ਲਿਖਣਾ	likhNa:	ਲੀਤਾ	li:ta:
ਮਿਲਾਪ	mila:p	ਮੀਹ	mi:h
ਨਿਰਾ	nira:	ਨੀਲ	ni:l
ਭਿੜ	bhiR	ਭੀੜਾ	bhi:Ra:

6.3 Reading Practice

ਕਿਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿਸੀ ਕਾਕੀ ਜਕਿ
ਕਿਨ ਖੀਲ ਖਿਲੀ ਸਾਖੀ ਪਖੀ
ਗਿਰ ਗੀਲਾ ਗਿਨੀ ਜਗੀ ਹਾਦੀ

ਘਿਸਾ ਘੀਪਾ ਘਿਰੀ ਬਘੀ ਮਘੀ
ਰਿਤ ਚਿਰ ਰੀਨ ਚਿੜੀ ਬਚੀ
ਛਿਨ ਛੀਜ ਚੀਜ਼ ਛਿਲੀ ਆਛੀ

ਜਿਸ ਜੀਮ ਜਿਨ ਹਾਜੀ ਭਾਜੀ
ਝੀਲ ਮਾਝੀ ਟਿਕ ਟੀਸ ਰੀਟੀ
ਮੀਟਾ ਸਾਠੀ ਠੀਕ ਮਿਠਾ ਢਿੜ

ਭਿਜੀ ਸਭੀ ਡਿਸ ਡੀਲ ਡਿਗਾ
ਗਡੀ ਬਾਡੀ ਦਿਕ ਦੀਗ ਦਿਲੀ
ਸਾਡੀ ਪੀਲਾ ਨੀਲੀ ਤਿਸ ਤਿਰੀ

ਖਿਰ ਥੀੜੀ ਖਿਗੀ ਹਾਖੀ ਮਾਥੀ
ਦਿਨ ਗਦੀ ਸਾਦੀ ਫਿਰ ਪੀਰ
ਧਿਦੀ ਆਯੀ ਕਾਪੀ ਨਿਮ ਨੀਲਾ
ਨਹੀ ਪਿਤਾ ਪੀਰੀ ਪਿਸੀ ਮਾੜ੍ਹੀ
ਸ਼ੀਨ ਢੀਕੀ ਟਿਰੀ ਕਾੜ੍ਹੀ ਬਿਨ

ਬੀਜ ਬਿਕੀ ਹਾਬੀ ਰਬੀ ਭਿੜਾ
ਬੀਘਾ ਬਿਨੀ ਭਾਭੀ ਅਭੀ ਹੀਣ
ਕਿਸਾਣ ਖਿਲਾੜ ਗਿਆਨ ਚਿਮਾਰ ਜਿਮਾਲਾ
ਝਿਲਾਸ ਟਿਕਾਉ ਠਿਕਾਣਾ ਡਿਗਾਣ ਚੀਰਲ
ਨਿਰਾਣੀ ਤਿਸਕਾ ਦਿਲਦਾ ਪਿਕਾਣ ਜ਼ਮੀਨ

ਮਿਰਾਜ਼ੀ ਰਿਸੀਓ ਲਿਕਾੜ ਵਿਚਾਰੀ ਸਮਾਜੀ
ਹਰੀਨਾਮ ਪੀਉ ਮੀਰਜਾ ਖਲਿਜੀ ਕਿਰਪਾਣ
ਸਿਰਦਾਰ ਸਾਝੀਦਾਰ ਹਰੀਦਾਸ ਚਹੀਰਾਮ ਰਣਿਵਾਦ
ਪਲਿਗਰ ਸੀਰਵਾਨ ਰੀਸ਼ਾ ਸੀਰਜਾਢਰ ਨਰਾਣੀਗਰ
ਹਰੀਭਜਨ ਸਿਰੀਕਿਸਨ ਅਹਿਰਾਵਣ ਪੀਰਜਵਾਣ ਸਾਨਤਦਿਰ

6.4 Sentences:

ਇਹ ਵਡਾ ਪਾਪੀ ਆਦਮੀ ਸੀ।
ਕੀ ਕਾਜ ਕੀਤਾ?
ਕਾਕਾ ਘਰ ਗਇਆ।
ਰਾਧਾ ਦੀ ਚਾਚੀ ਬਿਮਾਰ ਸੀ
ਸਿਆਹੀ ਕਾਲੀ ਸੀ, ਦਵਾਤ ਨੀਲੀ ਸੀ।
ਘਰ ਜਲ ਗਿਆ।
ਪਾਣੀ ਪੀਤਾ, ਭਜਨ ਗਾਇਆ।
ਕਾਲੀ ਕਾਰ ਕਦ ਆਈ?
ਪਾਣੀ ਪੀਉ।
ਪਾਣੀ ਦਾ ਗਿਲਾਸ ਭਰ।
ਗਿਆਨੀ ਲਾਲਾ ਆਇਆ।
ਨਦੀ ਚਉੜੀ ਸੀ ।

ਨਾਨਕ ਦੀ ਧੀ ਵਡੀ ਚਤਰ ਸੀ।
ਉਹ ਕੀ ਜਾਨਵਰ ਸੀ?
ਰਾਜਾ ਦਾ ਹਾਥੀ ਆਇਆ।
ਉਹ ਕਦ ਮਰ ਗਈ?
ਪਾਪੀ ਰਾਜਾ ਨਾ ਹੀ ਖਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਪੀ ਸਕਦਾ ਸੀ।
ਰਾਮ ਦੀ ਕਾਪੀ ਨੀਲੀ ਸੀ।
ਰਾਣੀ, ਪਾਣੀ ਪੀ।
ਇਹ ਕੀ ਚੀਜ਼ ਸੀ ?
ਜਾਨਵਰ ਤੜਫ ਤੜਫ ਕਰ ਮਰ ਗਿਆ।
ਖਤ ਲਿਖਿਆ।
ਬਰਸ ਬੀਤ ਗਇਆ।
ਨਾਇਣ ਬਜ਼ਾਰ ਗਈ।

6.5 Vocabulary:

ਆਈ	a:i:	past absolute of ਆਉਣਾ (f.)
ਆਦਮੀ	a:dmi:	man (m.)
ਇਹ	ih (é)	he, she, it, this, that
ਸਕਦਾ ਸੀ	sakda: si:	was able to, could
ਸਿਆਹੀ	sia:hi:(siá:i:)	ink (f.)
ਸੀ	si:	was (commonly used for both m. and f. in colloquial Panjabi)
ਹਾਥੀ	ha:thi:	elephant (m.)
ਹੀ	hi:	emphatic word
ਕਦ	kad	when?
ਕਰ	kar	stem of ਕਰਨਾ

ਕਰਨਾ	karna:	to do
ਕਾਜ	ka:j	work (m.)
ਕਾਪੀ	ka:pi:	notebook (f.)
ਕਾਰ	ka:r	car (f.)
ਕਾਲੀ	ka:Li:	black (f., see ਕਾਲਾ)
ਕੀ	ki:	what?
ਕੀਤਾ	ki:ta:	did, past absolute of ਕਰਨਾ (m.)
ਖਤ	khat	letter (m.)
ਖਾ	kha:	stem of ਖਾਣਾ
ਗਈ	gai:	went, past absolute of ਜਾਣਾ (f.)
ਗਾਇਆ	ga:ia:	sang, past absolute of ਗਾਉਣਾ (m.)
ਗਿਆ	gia:	= ਗਇਆ
ਗਿਆਨੀ	gia:ni:	wise
ਗਿਲਾਸ	gila:s	glass (m.)
ਚਉੜਾ	ca'uRi:	wide, broad (f.)
ਚਾਚੀ	ca:ci:	father's younger brother's wife (f.)
ਚੀਜ਼	ci:z	thing (f.)
ਜਲਣਾ	jaLNa:	to burn (intr.)
ਜਲ ਜਾਣਾ	jaL ja:Na:	to burn down (intr.)
ਜਾਨਵਰ	ja:nvar	animal (m.)
ਤੜਫਣਾ	taRaphNa:	to writhe, to be in agony
ਤੜਫ ਤੜਫ ਕਰ		having been in great agony
ਦਵਾਤ	dava:t	inkpot (f.)
ਦੀ	di:	of (f., see ਦਾ)
ਧੀ	dhi: (tì:)	daughter (f.)
ਨਦੀ	nadi:	stream (f.)
ਨਾ	na:	not

ਨਾ...ਨਾ	na:...na:	neither...nor
ਨਾਇਣ	na:iN	barber's wife (f.)
ਨੀਲਾ	ni:la:	blue (m.)
ਨੀਲੀ	ni:li:	blue (f., see ਨੀਲਾ)
ਪਾਣੀ	pa:Ni:	water (m.)
ਪਾਪੀ	pa:pi:	sinful
ਪੀ	pi:	imperative sg. of ਪੀਣਾ
ਪੀ	pi:	stem of ਪੀਣਾ
ਪੀਉ	pi:u (pi:o)	imperative pl. of ਪੀਣਾ
ਪੀਣਾ	pi:Na:	to drink
ਪੀਤਾ	pi:ta:	drank, past absolute of ਪੀਣਾ (m.)
ਬਜ਼ਾਰ	baza:r	market (m.)
ਬਰਸ	baras (or bars)	year (m.)
ਬਿਮਾਰ	bima:r	sick
ਬੀਤਣਾ	bi:tNa:	to pass
ਬੀਤ ਜਾਣਾ	bi:t ja:Na:	to pass (as 'time passes)
ਭਰ	bhar (pàr)	imperative sg. of ਭਰਨਾ
ਭਰਨਾ	bharna:(pàrna:)	to fill
ਮਰ	mar	stem of ਮਰਨਾ
ਮਰਨਾ	marna:	to die
ਰਾਣੀ	ra:Ni:	queen, girl's name (f.)
ਲਿਖਣਾ	likhNa:	to write
ਲਿਖਿਆ	likhia:	wrote, past absolute of ਲਿਖਣਾ(m.)
ਵੜੀ	vaDi:	big, very (f., see ਵਡਾ)

In subsequent vocabulary lists, only the masculine singular forms of adjectives and verbs will be given. See the Grammatical Appendix for explanation of gender and number endings.

6.6 Writing Practice

ati aji: arbi: aukhi:
sahi: sir siva: si:ta:
ha:li: ha:thi: hi:N kami:

kiha: kila: khir kha:ki:
gasi: gi:ta: ga:li: ghaRi:
ghiu ca:ci ciTa: ci:j

chi:l ja:ti: jihaL ji:v
jhi:l Tika: Thi:k Dha:Ni:
ti:r tiha: dili: din

dhir nira: ni:ka: pi:u
pi:Na: pita: bikh bina:
bi:bi: bha:ni: bhi:R mahi:

li:Ra: va:ri: vi:h likh
vina:s vica:ra: viva:h la:lci:
laRak rahit mira:si: mahima:

bhira:u bhagti: bima:r bijli:
bahis pharsi: phirna: pichla:
pahia: pakhi:r faki:r niva:j

sirha:Na: kacahiri: khari:dNa: galbaDhi:
ci:baLna: jimi:da:r tahsi:l tapasvi:
daria:i: dapahira: dhirka:r dhi:rmal
na:stik nirbha:ga: pati:jNa: masta:ni:

UNIT VII

POST-CONSONANTAL 'u' AND 'u:'

7.1 The post-consonantal 'u' is written as one short curved line under the consonant it is to follow, for example:

ਕੁ	ku	ਪੁ	pu
ਚੁ	cu	ਤੁ	tu
ਟੁ	Tu	ਲੁ	lu

The post-consonantal 'u:' is indicated by two short curved lines under the consonant it is to follow, for example:

ਕੂ	ku:	ਪੂ	pu:
ਚੂ	cu:	ਤੂ	tu:
ਟੂ	Tu:	ਲੂ	lu:

7.11 Writing Illustrations

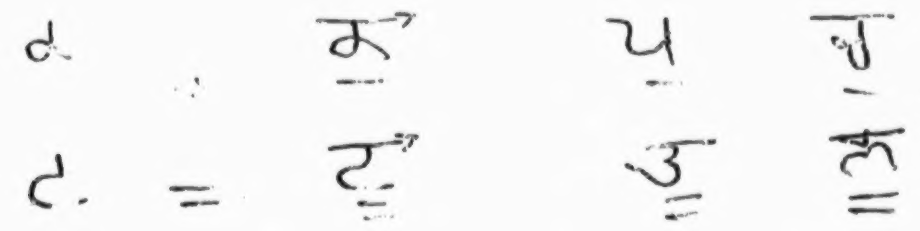

7.2 Reading Illustrations

ਕੁਲ	kul	ਕੂਮਲ	ku:mal
ਕੁਝ	kujh	ਕੂਣਾ	ku:Na:
ਕੁਰਾਨ	kura:n	ਕੂਈ	ku:i:
ਭੁਜ	bhuj	ਭੂਤ	bhu:t
ਬੁਰਾ	bura:	ਬੂਰਾ	bu:ra:

ਦੁਨਿਆ	dunia:	ਫੂਲਣਾ	phu:lNa:
ਸੁਆਦ	sua:d	ਟੂਚੀ	Tu:ci:
ਠੁਹੁਣਾ	ThuhuNa:	ਠੂਢਣਾ	Thu:DhNa:

7.3 Reading Practice

ਕੁਝ	ਕੂਤਾ	ਕੁਕੂ	ਸਕੁ	ਚਾਕੂ
ਖੁਰ	ਖੂਨੀ	ਖੁਸੀ	ਸੁਖ	ਮਾਖੂ
ਗੁਰ	ਗੂਣ	ਗੁਰੂ	ਰਗੁ	ਜਾਗੂ
ਘੁਚ	ਘੂਮੀ	ਘੁਲੂ	ਸਘੁ	ਮੀਘੂ
ਚੁਪ	ਚੂਲ	ਚੁਟੂ	ਮਚੁ	ਕਾਚੂ
ਛੁਕ	ਛੂਰ	ਛੁਰੂ	ਰਛੁ	ਆਛੂ
ਜੁਸ	ਜੂਣੀ	ਜੁਲੂ	ਨਜੁ	ਕਾਜੂ
ਟੁਟ	ਟੂਕ	ਟੁਖੂ	ਟੀਟੁ	ਹੀਟੂ
ਠੁਲ	ਠੂਗ	ਠੁਕੂ	ਫਿਠੁ	ਨੀਠੂ
ਕਾਣੁ	ਆੜੂ	ਝਾੜੂ	ਚਾਣੁ	ਮਣੂ
ਡੁਪ	ਡੂਮ	ਡੁਡੂ	ਹਾਡੁ	ਕਾਡੁ
ਤੁਕ	ਤੂਸੀ	ਤੁਹੂ	ਸਤੁ	ਜਾਤੂ
ਥੁਣ	ਥੂਕ	ਥੁਥੂ	ਫਥੁ	ਸਾਥੂ
ਦੁਨ	ਦੂਹੀ	ਦੁਬੂ	ਵਦੁ	ਜਾਦੂ
ਧੁਮ	ਧੂਪ	ਧੁਲੂ	ਪਧੁ	ਰਾਧੂ
ਨੁਰ	ਨੂਰ	ਨੁਲੂ	ਹਨੁ	ਸਾਨੂ
ਪੁਰ	ਪੂੀ	ਪੁਰੂ	ਸਪੁ	ਬਾਪੂ
ਫੁਕ	ਫੂਸੀ	ਫੁਗੁ	ਰਫੁ	ਲਾਫੂ
ਭੁਸ	ਭੂਤ	ਭੁਕੂ	ਅਭੂ	ਜਾਭੂ
ਬੁਤ	ਬੂਗ	ਬੁਬੂ	ਕਬੂ	ਆਬੂ

ਯੂਗ	ਯੂਰੀ	ਯੁਜੂ	ਆਪੂ	ਬਾਬੂ
ਰੂਪਾ	ਰੁਮ	ਰੁਸੂ	ਰਾਰੁ	ਫਾਰੂ
ਲੁਜ	ਲੂਖਾ	ਲੁਲੂ	ਬਲੁ	ਕਾਲੂ

ਕੁਤਬ	ਖੁਸਰ	ਗੁਮਾਨ	ਘੁਮੜ	ਚੁਹਾਨ
ਛੁਵਾ	ਜੁਗਤ	ਝੁਲਣ	ਟੁਕਰ	ਠੁਮਸ
ਬੂਸੜ	ਦੂਮਰ	ਧੂਸਲ	ਨੂਰਜ	ਪੂਕਾਰ

ਕੁਰਾੜੀ	ਲੁਹਾਰੀ	ਬੁਹਾੜੀ	ਭੁਜਾਈ	ਬੁਲਾਏ
ਚੂਰਮੀ	ਖਜੂਰੀ	ਭੁਲਾਏ	ਸੁਨਾਉਣੀ	ਨੁਗੁਰਾ
ਮੁਸ਼ਕਲ	ਖੁਰੂਦਣ	ਕੁਲੜਾ	ਜਟੂਰੀ	ਧੂੜਣਾ

7.4 Sentences: Read and translate into English:

ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ।
ਲਾਲਚ ਬੁਰੀ ਚੀਜ਼ ਸੀ।
ਰਾਧਾ ਵਡੀ ਸੁਹਣੀ ਕੁੜੀ ਸੀ।
ਕੁਝ ਪੀੜ ਸੀ, ਦੁਆਈ ਪੀਤੀ।
ਦੂਜਾ ਹਾਥੀ ਗਿਆ, ਉਹ ਕਾਲਾ ਸਾ।
ਨਦੀ ਦਾ ਪੁਲ ਚਉੜਾ ਸਾ।
ਪੁਸਤਕ ਲਿਖ।
ਕੁੜੀ ਚਤਰ ਸੀ।
ਭੂਤ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣ।
ਉਸਦਾ ਪਤਾ ਕੀ ਸੀ ?
ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਏ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਗਿਆਨੀ ਸਾ।
ਕਾਨਪੁਰ ਜਰੁਰ ਜਾਉ।
ਹੁਣ ਉਹ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ?
ਕਾਲੂ ਜੁਆਣ ਆਦਮੀ ਸਾ।
ਪੁਰਾਣਾ ਬਰਸ ਬੀਤ ਗਿਆ।
ਰਾਧਾ ਬਜ਼ਾਰ ਗਈ।
ਖਤ ਆਇਆ।
ਹੁਣ ਪੂਜਾ ਕਰ।
ਦੁਆਈ ਪੀ।
ਕੁਝ ਖਾਉ, ਕੁਝ ਪੀਉ।
ਕਾਲੂ, ਪੁਸਤਕ ਸੁਣ।

7.5 Vocabulary: Learn the following words:

ਸੁਹੁਣਾ	suhuNa: (sú:Na:)	beautiful (m.)
ਸੁਣ	suN	imperative sg. of ਸੁਣਨਾ
ਸੁਣਨਾ	suNna:	to hear, listen to

ਹੁਣ	huN	now
ਕਹਾਣੀ	kaha:Ni: (ká:Ni:)	story (f.)
ਕਾਨਪੁਰ	ka:npur	Kanpur, a city in India (m.)
ਕਾਲੂ	ka:Lu:	a boy's name (m.)
ਕੁਝ	kujh (kúj)	some, a little
ਕੁੜੀ	kuRi:	girl (f.)
ਗੁਰੂ	guru:	teacher, religious teacher (m.)
ਜਰੂਰ (ਜ਼ਰੂਰ)	jaru:r (zaru:r)	surely, certainly
ਜੀ	ji:	an honorific suffix
ਜੁਆਣ	jua:N	young
ਦੁਆਈ	dua:i:	medicine (f.)
ਦੂਜਾ	du:ja:	second, other (m.)
ਪਤਾ	pata:	address (m.)
ਪੀੜ	pi:R	pain (f.)
ਪੁਸਤਕ	pustak	book (m.)
ਪੁਰਾਣਾ	pura:Na:	old (i.e., not new) (m.)
ਪੁਲ	puL	bridge (m.)
ਪੂਜਾ	pu:ja:	worship (f.)
ਪੂਜਾ ਕਰਨਾ		to worship
ਬਹੁਤ	bahut (báut)	very, much
ਬੁਰਾ	bura:	bad, evil
ਭਗਵਾਨ	bhagva:n (pàgva:n)	God (m.)
ਭੂਤ	bhu:t	ghost, evil spirit (m.)
ਲਾਲਚ	la:lac	greed (m.)
ਲਿਖ	likh	imperative sg. of ਲਿਖਣਾ

In succeeding units only the infinitive forms of verbs will be given, except in the case of irregularly inflected verbs. See the Grammatical Appendix for verb paradigms.

7.6 Writing Practice

sudh	su:r	šuru:	huN
ka:Lu:	ku:ca:	khu:b	khuši:
guru:	ghulu:	cuRi:	chuTi:
ja:Nu:	juda:	jua:	jhu:Tha:
TaTu:	Du:mda:	ti:ku:	tu:Ri:
da:ru:	la:du:	dukhi:	du:ja:
na:thu:	nu:h	pu:ja:	pu:Ni:
phu:Ti:	bahut	bura:	bu:ha:
bhu:a:	bhu:mi:	muni:	mu:ji:
rupa:	lu:Na:	sujh	la:hu:
vastu	vibhu:ti	luha:r	la:lu:
rupai:a:	rupvati:	mu:rcha:	murga:i:
murda:	muhra:	mashu:r	suthNi:
bupa:ri:	buDha:pa:	badu:k	pura:Na:
Dubki:	Tha:kur	ju:eba:j	jha:Tam
jula:ha:	chuDa:ia:	cugi:	ghumia:r
gurdua:r	guja:ra:	khua:uNa:	kartu:t
kuRma:i:	kutu:ra:	kuma:d	suhubat
bhiRtu:	janakpur	phajalpuri:	satluj
sahu:ri:	ahurmajda:	purka:ji:	maju:ri:
sua:mi:	sulta:n	sarka:ru:	kuTal

UNIT VIII

POST CONSONANTAL 'e', 'ai', 'o', AND 'au'

8.1 The four remaining post-consonantal signs are written above the horizontal line, directly above the consonant they are to follow. They are as follows:

ੇ	e	ੈ	ai	ੋ	o	ੌ	au

Connected to a consonant, they look like this:

ਕੇ	ke	ਕੈ	kai	ਕੋ	ko	ਕੌ	kau
ਪੇ	pe	ਪੈ	pai	ਪੋ	po	ਪੌ	pau
ਤੇ	te	ਤੈ	tai	ਤੋ	to	ਤੌ	tau
ਚੇ	ce	ਚੈ	cai	ਚੋ	co	ਚੌ	cau

8.11 Writing Illustrations

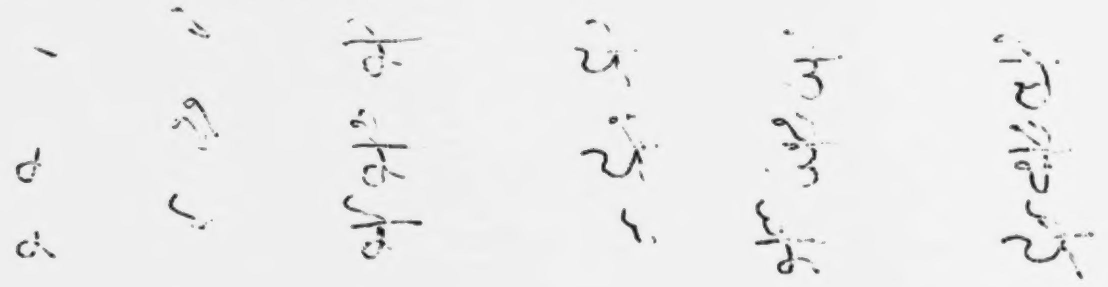

8.2 Reading Illustrations

ਕੇੜਾ	keDa:	ਕੈਸਾ	kaisa:	ਕੋਈ	koi:
ਕੌੜਾ	kauda:	ਖੇੜ	kheD	ਖੈਰ	khair
ਖੌਫ਼	khauf	ਖੋਣਾ	khoNa:	ਜੇੜਾ	jeDa:
ਜੈਨ	jain	ਜੋਗੀ	jogi:	ਜੌੜ	jauR
ਝੇਲ	jhel	ਝੈਰ	jhair	ਝੋਕ	jhok

ਝੌਣਾ	jhauNa:	ਟੇਰ	Ter	ਟੈਰਾ	Taira:
ਟੋਲ	Tol	ਤੌਣਾ	tauNa	ਠੇਗ	Theg
ਠੈਪ	Thaip	ਠੋਕ	Thok	ਠੌਸਾ	Thausa:
ਧੋਤੀ	dhoti:	ਧੌਲ	dhaul	ਬੇਦ	bed
ਬੈਠ	baiTh	ਬੋਲੀ	boli:	ਭੋਗ	bhog
ਹੈਰਾਨ	haira:n	ਹੇਠ	heTh	ਹੌਜ	hauj

8.3 Reading Practice

ਕੇਸ ਕੈਰ ਕੋਸ ਕੌਮ ਖੇਲ ਖੈਰ
ਖੋਜ ਖੌਨ ਗੇਰ ਗੈਲ ਗੋਦ ਗੌਜ
ਘੋਰ ਘੈਣ ਘੋਲ ਘੌਵ ਚੇਲਾ ਚੈਣਾ
ਚੋਰ ਚੌਕ ਛੇਦ ਛੈਹ ਛੇਕ ਛੌਰ

ਜੋਨ ਜੌਮ ਜੇਲ ਜੈਨ ਝੋਰ ਝੌਮ
ਝੇਲ ਝੈਕ ਡੋਲ ਡੌਨ ਡੇਰ ਢੇਰ
ਢੋਰ ਢੌਮ ਡੈਣਾ ਡੋਰ ਬੋਲਾ ਦੋਣੋ
ਗੌਣਾ ਰੌਨ ਹੋਣਾ ਤੇਲ ਤੈਸ ਤੋਰ
ਤੌਲ ਖੇਕ ਦੋਕ ਨੋਕੀ ਬੋਦੀ ਪੇਸ

ਪੈਦਾ ਪੋਦ ਪੌਣਾ ਫੇਰ ਫੌਜ ਫੋਕ
ਭੇਜ ਭੇਜੋ ਭੈੜ ਭੌਨ ਮੌਨ ਮੇਰੀ
ਮੈਲ ਮੋਚੀ ਯੋਯੋ ਯੌਜ ਸੌੜ ਸੇਵਾ
ਸੈਲ ਗੌੜ ਹੋਰ ਮੇਵਾ ਲੈਣਾ ਠੇੜਾ

ਸੋਹਿਣੀ ਕੁਹਾਸੇ ਤੁਹਾਡੇ ਹਮਾਰੇ ਖੇਲਣਾ
ਗੋਮਤੀ ਘੋਘਰਾ ਜੇਵਨਾ ਝੇਲਮ ਚੇਨਾਬ
ਛੋਰਦੀ ਟੋਕਰ ਠੈਕੜਾ ਡੇਹਲਾ ਦੈਹਰਾ

ਤੈਜਸੀ ਖੇਗਲੀ ਦੇਵਤਾ ਧੋਬਿਣ ਨੇਵਲਾ
ਪੋਲਕਾ ਫੌਂਦਾ ਬੈਹਿਣ ਭੋਗਦਾ ਮੋਰਨੀ
ਘੋਜਿਨੀ ਰੈਦਾਸ ਵੈਤਾਲ ਸੋਹਰ ਹੈਰਾਨ
ਹੋਗਿਆ ਸੋਰਗ ਸੇਹਗ ਕੇਵਲ ਚੋਧਰੀ

ਖੋਪੜੀ ਚੋਪੜਾ ਵੈਦਕ ਦੇਥਣਾ ਦਿਖਾਵੇ
ਕਹਿਏ ਚਬੈਣਾ ਡੈਹਣਾ ਦੇਹਰਾ ਕੈਰਸਾ
ਸੈਜਾਨ ਨੌਕਰ ਸੋਜਾਣਾ ਖੋਟਾਈ ਸਰਾਘੇ
ਮਿਲਦੇ ਫਾਲਕੇ ਦੇਖਕੇ ਪੇਸਗੀ ਖੇਤੜੀ

ਮੇੜਕੀ ਜੋਗਣ ਰੋਹਿਣੀ ਕਿਸੀਤੇ ਕਸੀਦੇ
ਚੁਹਾਨੇ ਕਮਾਲੇ ਰਮੋਲਾ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਰਸਾ
ਬੋਦਾਸੀ ਖੋਦਣਾ ਘੇਰਾਈ ਬਣਾਇਏ ਬਿਰਾਣੇ
ਸਿਗਾੜੇ ਨਗਾੜੇ ਲੋਕਣ ਲੋਕਣੀ ਪੌਜਰ

ਜੋਹਦਾਰ ਫੋਜਦਾਰ ਮੋਜੀਭਾਈ ਲੋਰਨੀਤਿ ਰੋਗਭੋਗ
ਸੋਕਜੋਕ ਰੌਜਗਾਰ ਰੈਨਚੈਣ ਦਿਨਰੈਨ ਅਗੋਪਾਛੇ
ਕੌਣਜੋਣ ਪਰਮੇਸੁਰ ਰਾਮੇਸੁਰ ਭਗੋੜਣ ਖੋਟਪੋਟ
ਸੈਲਗਾਈ ਲੈਲਾਗੀਰ ਮਹਾਧੌਤ ਲੋਟੜੀ ਨਹੋਖੜਾ

ਨੇਤਕੀ ਨੋਬਲੂ ਲੇਧੜਾ ਕੋਚਬਾਣ ਖੇਵਕ
ਕਾਨੂਗੋ ਜੋਖਾਈ ਝੜਬੇਰ ਹੋਘਾਰ ਹੌਲੀਵਣਾ
ਗੋਲੇਣਾ ਗੋਇਲੀ ਘੇਰਨੀ ਦੋਜਖਣ ਦੋਹਤਬਹੂ
ਢੇਕਪੁਣਾ ਧੌਲੂ ਫੈਇਆ ਫੈਪੈਣਾ ਚੌਥਾਈ

8.4 Sentences: Read and translate into English:

ਉਹ ਆਦਮੀ ਕੌਣ ਹੈ?
ਇਹ ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ?
ਨਾ ਕੋਈ ਆਇਆ, ਨਾ ਕੋਈ ਗਇਆ।
ਧੋਬੀ ਧੋਤੀ ਲੈ ਆਇਆ।
ਜੋ ਕੁਝ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਹੈ, ਦੇ ਦਿਹ।
ਕਾਲੂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ।
ਰਾਮ, ਮੇਵਾ ਖਾਉ।
ਆਪਣਾ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਲਿਖੋ।
ਬਿਖ ਖਾਵੇ, ਬਿਖ ਬੋਲੀ ਬੋਲੇ ।
ਰਾਜੇ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਨੌਕਰ ਸਨ।

ਤੇਰਾ ਕੀ ਦੀਨ ਹੈ?
ਇਹ ਦੁਆਈ ਵਡੀ ਕੌੜੀ ਹੈ।
ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਕੋਲ ਘੋੜੇ ਹਨ।
ਕੋਈ ਆਇਆ, ਕੁਝ ਆਖਿਆ।
ਸਭ ਕੁਝ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ।
ਬਾਬਾ ਮੇਵੇ ਲੈ ਆਇਆ।
ਉਹ ਮੇਰਾ ਘੋੜਾ ਹੈ।
ਆਰਡਰ ਦੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਰਕਮ ਭੇਜੋ ।
ਲੋਕ ਆਖਦੇ ਹਨ।
ਮੇਰੀ ਐਨਕ ਲੈ ਆ ।

8.5 Vocabulary

ਆਖਣਾ	a:khNa:	to say
ਆਪਣਾ	a:pNa:	own, reflexive pronoun
ਆਰਡਰ	a:rDar	order (m.)
ਐਨਕ	ainak	eye glasses (f.)
ਸਭ	sabh (sáb)	all
ਸਭ ਕੁਝ		everything
ਹਨ	han	(they) are, 3rd. pl. pres. of ਹੋਣਾ
ਹੈ	hai	is, 3rd. sg. pres. of ਹੋਣਾ
ਹੈਰਾਨ	haira:n	surprised, astonished
ਹੋਣਾ	hoNa:	to be
ਹੋ ਜਾਣਾ		to become
ਕੌੜਾ	kauRa:	bitter
ਕਿਸੇ	kise	post-positional of ਕੋਈ
ਕੀ	ki:	what?

ਕੋਈ	koi:	some, any, someone
(ਦੇ) ਕੋਲ	koL	near, close to
(ਦੇ) ਕੋਲ ਹੋਣਾ		to have
ਕੌਣ	kauN	who?
ਖੇਡ	kheD	game (f.)
ਘੋੜਾ	ghoRa: (kòRa:)	horse (m.)
ਜੋ	jo	which, what, that
ਜੋ ਕੁਝ		whatever
ਤੇਰਾ	tera:	thy
ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਹੈ		thou hast
ਦੀਹ	di:h (dí:)	imperative sg. of ਦੇਣਾ
ਦੀਨ	di:n	religion, faith (m.)
ਦੇਣਾ	deNa:	to give
ਦੇ ਦੇਣਾ		to give away
ਧੋਤੀ	dhoti:(tòti:)	dhoti (f.)
ਧੋਬੀ	dhobi:(tòbi:)	washerman (m.)
(ਦੇ) ਨਾਲ	na:L	with
ਨੌਕਰ	naukar	servant (m.)
ਪਰਮੇਸੁਰ	parmesur	God (m.)
ਪੂਰਾ	pu:ra:	whole, complete
ਬਿਖ	bikh	poison (m.)
ਬੋਲਣਾ	bolNa:	to speak
ਬੋਲੀ	boli:	speech, talk, word (f.)
ਭੇਜਣਾ	bhejNa:(pèjNa:)	to send
ਮੇਰਾ	mera:	my
ਮੇਵਾ	meva:	fruit (m.)
ਰਕਮ	rakam	money, cash (m.)

ਲੈਣਾ	laiNa:	to take
ਲੈ ਆਉਣਾ	lai a:uNa:	to bring
ਲੋਕ	lok	people (m.)
ਵਿਚ	vic	in

8.6 Writing Practice

seva:	sekhi	sail	saina:
sobha:	soda:	hada:	haule
koi:	kom	khet	khoTa:
gail	gopi:	ghoRa:	ghera:
chaubi:	coNal	chet	chola:
jeha:	jog	jauR	jhoTa:
teli:	Topi:	Thaur	Theda:
DeDh	DaiNa:	DhoNa:	teL
top	toRi:	thauDaL	devi:
dosi:	dauR	dhobi:	neki:
paida:	peTa:	paisa:	pair
paudha:	pothi:	fauj	phera:
baDi:	bail	bobo	boli:
baiNa:	bhaura:	bheT	maiL
roti:	rauLa:	loha:	laiNa:
bairi:	ved	cori:	vaid
vehRa:	vaDera:	rokNa:	rupaia:
maulvi:	bhojan	botal	baiThNa:

behRa:	bakheRa:	pherna:	parojan
pardesi:	parmesur	nicoRnaL	taRkai:
Thaukar	DeuDhi:	jhelam	jaira:m
jotNa:	a:hamNe	duva:Le	updeš
saikRa:	saina:	karoRi:	kuchaila:
khaleNa:	ghoRcaRa:	coki:da:r	jueba:j
ghasaila:	kachoTa:	khepaRi:	labeda:
parešTa:	phalohir	tarophla:	taifa:
soha:va:	seuNi:	arogaN	airoair
baDbol	heThla:	kauDi:a:	jheRan
gairat	pairopair	raii:yat	savaii:ya:
seiN	kacauri:	pekhna:	radkoi:
bu:teda:r	chaRhoya:	da'ia:	da:i:a:
daitNi:	DhekpuNa:	jaiji:ya:	jauDa;
noblu:	updesak	itroka:	i:sa:NkoN
manorath	na:rel	pairwaii:	rahela:
rošna:i:	sarpec	sowa:ru:	thapeRa:
pardohta:	pareDe	loba:N	lodhNa:
khorna:	khadeRna:	bagair	badle
anhoni:	avera:	carveda:r	chavaiya:

UNIT IX

OTHER SIGNS -- I

9.1 Two signs are used in the Gurumukhi script to represent the nasal vowels or the nasal consonants, when the latter are homorganic nasals forming the first member of a consonant cluster. The Panjabi consonants are grouped in the Gurumukhi alphabet according to their articulation, with each group of four stops (for example, 'k', 'kh', 'g', 'gh') linked to a similar nasal, which can be called the homorganic nasal for the stops in that group (in this case, 'ŋ'). In clusters of homorganic nasal + stop the nasal letters are not written out as they have been taught in preceding chapters, but they are replaced by tippi: or bindi:, the signs that will be discussed in this Unit. These signs are to be understood to represent the nasal 'ਙ' when they occur before 'ਕ', 'ਖ', 'ਗ', 'ਘ'; to represent 'ਞ' before 'ਚ', 'ਛ', 'ਜ', 'ਝ'; 'ਣ' before 'ਟ', 'ਠ', 'ਡ', 'ਢ'; 'ਨ' before 'ਤ', 'ਥ', 'ਦ', 'ਧ' ; and 'ਮ' before 'ਪ', 'ਫ', 'ਬ', 'ਭ'. When they occur before a nasal consonant they indicate that the consonant is to be doubled (sometimes the usual sign for doubling, the adhik, is used to indicate doubling of a nasal consonant, see 10.13). Before 's' these signs represent a nasal consonant which according to Sanskrit grammar is 'ṁ', but in Panjabi is actually 'n'. In all other cases tippi: and bindi: represent a nasal vowel, here indicated by ˜.

9.2 tippi: (ੰ) is used with the so-called "short vowels", 'a' and 'i' in both initial and post-consonantal forms (ਅੰ, ਇੰ ਕੰ, ਕਿੰ). It is used with 'u' and 'u:' in their post-consonantal forms only (ਕੁੰ, ਕੂੰ).

9.21 Writing Illustrations

tippi: is placed above the horizontal line and directly over the vowel. It is written after the consonant + vowel syllable is completed:

9.22 Reading Illustrations

ਪੰਜ	pañj	ਕੰਨ	kann
ਪਿੰਡ	piND	ਬੰਸ	bans
ਪੁੰਡਰ	puNDar	ਇੰਦ	ind
ਪੂੰਗਰਾ	pu:ŋgra:	ਅੰਬੀ	ambi:
ਨੂੰ	nũ:	ਨੂੰਹ	nũ:h (nṹ:)

9.3 bindi: (ਂ) is used with the "long vowels", 'a:', 'i:', 'e', 'ai', 'o', 'au' and with 'u' and 'u:' in their initial forms (ਆਂ, ਾਂ, ਈਂ, ੀਂ, ਏਂ, ੇਂ, ਐਂ, ੈਂ, ਓਂ, ੋਂ, ਔਂ, ੌਂ, ਉਂ, ਊਂ)

9.31 Writing Illustrations

bindi: is written in the same place and in the same order as is tippi:

9.32 Reading Illustrations

ਖਾਂਦਾ	kha:nda:	ਜਿਥੋਂ	jithõ
ਡੀਂਗ	Di:ŋg	ਊਂਟ	u:NT
ਪੈਂਡਾ	paiNDa:	ਉਂਗਲ	ungal
ਸੌਂਦਾ	saunda:	ਕਾਂਸੀ	ka:nsi:
ਰੇਡੀ	reNDi:	ਮੀਂਹ	mĩ:h (mĩ́:)
ਤੋਂ	tõ	ਔਂ	ãu

9.4 Reading Practice

ਪਿੰਡ	ਵਿਚੋਂ	ਘੰਟਾ	ਪੰਜਾ	ਪਿੰਡਾ
ਵਾਂਗ	ਡੀਂਗ	ਵਿੰਗ	ਮੂੰਹ	ਊਂਘ
ਖਾਂਦਾ	ਤਦੋਂ	ਜੀਂਹ	ਬਿੰਦੀ	ਭੀਂਭੀਂ
ਰੋਂਦਾ	ਸਾਥੋਂ	ਕਟਾਂ	ਨਹੀਂ	ਬਾਂਗੀ

ਫੀਂਗਰੀ	ਤੁਹਾਥੋਂ	ਪੀਂਗੜਾ	ਚਾਂਦਨੀ	ਪਿੰਗਾਣੇ
ਦੰਗਲ	ਤੜਿੰਗ	ਸੁੰਦਰ	ਪਹਿਲੋਂ	ਗੁਲਾਮਾਂ
ਲੀਡਰਾਂ	ਬਾਹਰੋਂ	ਨਿਆਈਂ	ਮੰਗਦੀ	ਸੰਸਾਰ
ਸੰਖਿਆ	ਪਿਛਾਂਹ	ਬਾਂਦਰ	ਲਹਿੰਦਾ	ਰਹਿੰਦਾ

ਨੀਂਦਰ	ਮਰੌਂਦੇ	ਪੰਜਾਬੀ	ਬੰਗਾਲੀ	ਤਸਨੂੰ
ਆਉਂਦੀ	ਮੂਹਰਾਂ	ਅੰਬਚੂਰ	ਰਚਨਾਵਾਂ	ਕਪਿੰਜਲ
ਆਪਣਆਂ	ਚਲਾਂਗੀਆਂ	ਉਗਰਾਹੁੰਦੇ	ਪੜਿੰਗੀਆਂ	ਵੰਗੜੀਆਂ
ਗੁੰਦਾਇਆ	ਝੂਲੇਂਦਿਆ	ਤਾਰਾਸਿੰਘ	ਫੜਕਉਂਦਾ	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ

ਬਿਹੜਮੀਂ	ਚੂਹੰਡੀ	ਗੌਂਸ	ਘੀਂਗਾ	ਹੁੰਗਿਰਨਾ
ਜੈਂਡਣੀ	ਝੌਂਫੜਾ	ਝੀਂਗਰ	ਕੰਙਾਰ	ਕਿਉਂ
ਮੰਡਾਈ	ਮਾਂਜਾਰ	ਮੰਜਵਾਈ	ਮਨਹੀਯਾਂ	ਠੂੰਹਦਰ
ਓਂਗਲਾ	ਪੰਕਜ	ਪੰਜਵਾਂ	ਫੰਗੁਣ	ਸੋਂਹਦੀ

9.5 Sentences

ਮੈਂ ਉਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ।
ਮੈਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।
ਚਿੰਤਾ ਹਰਿਕ ਨੂੰ ਹੈ ਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਵੀ ਹਰਿਕ ਨੂੰ ਹੈ।
ਮੈਂ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।
ਇਸ ਭਾਈ ਨੂੰ ਸਹਿਰ ਪੁਚਾ ਦੇਉ।
ਮੈਂ ਇਸ ਭਾਈ ਨੂੰ ਨਰਾਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀ ਕੀਤਾ?
ਇਕ ਮਿੰਟ ਠਹਿਰ ਜਾਉ।
ਤੂੰ ਉਸਦਾ ਭਾਈ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ?
ਥੈਲੇ ਵਿਚ ਕਿਤਾਬਾਂ ਹਨ।
ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਲੈ ਗਏ।
ਇਹ ਮੁੰਡਾ ਢੀਠ ਹੈ।
ਉਸ ਮੁੰਦੇ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਬੜੀ ਲਗਣ ਸੀ।
ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਪੋਰਬੰਦਰ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ।
ਮੂੰਹ ਹਨੇਰੇ ਹੀ ਨਾਨਕ ਲੰਮੀ ਸੈਰ ਤੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।
ਸੈਨੂੰ ਕਿਥੇ ਲੈ ਜਾਣਗੇ?
ਇਹ ਘਰ ਬਚਿਆਂ ਦਾ ਹੈ।
ਤੈਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਨਾਨਕ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ।
ਹਾਂ, ਸੈਂ ਉਸਦਾ ਭਾਈ ਹਾਂ।
ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਥੋਂ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ।
ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਉ।

9.6 Vocabulary

ਅਸੀਂ	asĩ:	we
ਇਕ	ik	one
ਸ਼ਹਿਰ	šahir (šáir)	city (m.)
ਸਵਾਲ	sawa:l	question (m.)
ਸੈਰ	sair	walk, trip, tour (f.)
ਹਰਿਕ	harik	everyone
ਹਾਂ	hã:	am, (we) are, 1st. sg. & pl. pres. of ਹੋਣਾ
ਹਾਂ	hã:	yes
ਕੰਮ	kamm	work, deed (m.)
ਕਿਤਾਬ	kita:b	book (f.)
ਕਿਥੇ	kithe	whither?, where to?
ਖ਼ੁਸ਼ੀ	xuši:	happiness, pleasure (f.)

ਗਾਂਧੀ	ga:ndhi:(gá:ndi:)	Gandhi
ਚਲਾ ਜਾਣਾ	cala: ja:Na:	to go (away)
ਚਿੰਤਾ	cinta:	worry (f.)
ਜਵਾਬ	jawa:b	answer (m.)
ਜਾਣਨਾ	ja:Nna:	to know
ਠਹਿਰ ਜਾਣਾ	tahir (táir) ja:Na:	to stop, to wait
ਢੀਠ	Dhi:Th (Tì:Th)	impudent, fresh, shameless
ਤਾਂ	tã:	emphatic word ("by any chance?")
ਤੁਹਾਥੋਂ	tuha:thõ (tuà:thõ)	from or of you
ਤੁਹਾਨੂੰ	tuha:nũ: (tuà:nũ:)	to you, dative of ਤੁਸੀਂ (you)
ਤੂੰ	tũ:	thou
ਤੇ	te	for
ਤੇ	te	and
ਤੈਨੂੰ	tainũ:	to thee, dative of ਤੂੰ
ਥੈਲਾ	taila:	bag (m.)
ਨਹੀਂ	nahi: (naì:)	not, no
ਨਰਾਜ਼	nara:z	angry
ਨੂੰ	nũ:	to
ਪੰਜਾਬੀ	pañja:bi:	Panjabi language (f.)
ਪਛਾਣ ਲੈ ਜਾਣਾ	pacha:N lai ja:Na:	to recognize
ਪੁਚਾ ਦੇਣਾ	paca: deNa:	to lead, to take (someone)
ਪਿੰਡ	piND	village (m.)
ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ	paida: hoNa:	to be born
ਪੋਰਬੰਦਰ	porbandar	Porbandar, a town in India
ਬਚਿਆਂ	baciã:	girls, children, post-positional form
ਬੜਾ	baRa:	very
ਭਾਈ	bha:i: (pà:i:)	brother, friend (m.)

ਮਾਫ਼ੀ	ma:fi:	forgiveness, pardon (f.)
ਮੰਗਣਾ	mangNa:	to ask, beg, demand
ਮੁੰਡਾ	muNDa:	boy (m.)
ਮੂੰਹ ਹਨੇਰੇ ਹੀ	mũ:h (mṹ:) hanere hi:	early in the morning
ਮਿੰਟ	miNT	minute (f.)
ਮੈਂ	mãi	I
ਮੈਨੂੰ	mainũ:	to me, dative of ਮੈਂ
ਲਈ	lai:	for
ਲਗਣ	lagaN	enthusiasm (f.)
ਲੰਮਾ	lamma:	long
ਲੈ ਜਾਣਾ		to take, to carry
ਯਾਦ	ya:d	memory, remembrance (f.)
ਯਾਦ ਆ ਜਾਣਾ		to remember
ਵੀ	vi:	also
ਵੇਖ ਕੇ	vekh ke	having seen (= ਵੇਖ ਕਰ)
ਵੇਖਣਾ	vekhNa:	to see

9.7 Writing Practice

u:NT
thinda:
kuaņg
ghaND
unhĩ:
phauNTa:
kolõ
duņgha:i:
tu:mba:
muNDa:sa:
gunda:
DuND
TuNDha:i:
khumbi:
gumbaz
baremã:

barañji:
asĩ:
DhuNDhNa:
khoñc
ba:nk
andeša:
dhũ:
khombi:
ba:ns
cuñj
ghi:ã:
niũ
asantokh
cuņg
ghãuh
pahuñca:

painta:li:	pañjauNa:	sarsõ	sĩ:
sindhu:	ti:ã:	unĩ:	undha:la:
vi:ũ	vilaŋgaN	sa:ns	santa:p
kaund	kaunsal	khaNDaN	joŋgla:
jaRyã:	hariND	haNDol	bhiNDu
bhãu	bañjh	baiNDa:	ajã:
ãinĩ:	dhauns	ghaŋga:	khuNDi:
laŋgu:r	lampaT	manã:	nã:
nã:h	pañjhi:	phi:ñci:	ronda:
odõ	nimbu:	mi:hĩ:	mu:ndh
laiŋk	kũ:	jhimmi:	jantu:
gõnglũ:	dha:Nã:	Dha:NDa:	dhanda:
chã:	chandak	boŋkri:	iksã:
inã:	jhã:wã:	bauŋga:	ba:yã:
aTaiŋk	a:ndRi:	dušaŋgar	ghara:ĩ:
jhumbi:	kurandi:	lenjh	lu:ĩ:
maNDHNa:	ma:NDwa:	mundRa:	narsõ
pachã:	pha:ŋk	sabha:ĩ:	taŋka:i:

UNIT X

OTHER SIGNS -- II

10.1 Special Consonant Signs: 'r' and 'h'

Unlike the Devanagari script, the Gurumukhi writing system does not utilize combinations of "half-letters" in writing consonant clusters, as we have seen in preceding chapters. The only apparent exceptions to this are the consonant signs '੍ਰ' and '੍ਹ', which are placed under other consonants in certain circumstances. It should be noted, however, that these signs in Panjabi do not in fact denote consonant clusters. Combinations of consonant +'r' are always pronounced in Panjabi with the intervening 'a' vowel; combinations of consonant + 'h' are pronounced as the consonant alone, the 'h' sign serving to denote the tone of adjacent vowels (see 0.21).

ਸ੍ਰ	šar	ਨ੍ਹ	nha (nà)
ਕ੍ਰ	kar	ਅਮ੍ਹ	amh (ám)
ਪ੍ਰ	par	ਉੜ੍ਹ	uRh (úR)

10.11 Writing Illustrations

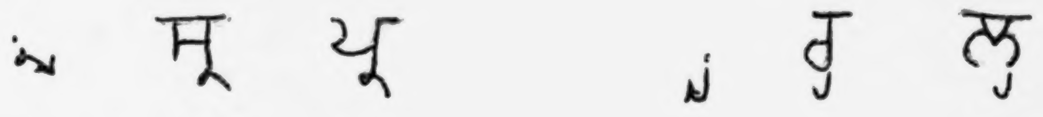

10.2 Special Consonant Signs:'adhik'

The adhik is a sign written above and to the left of any consonant that is doubled and is always used to indicate doubling of a consonant, instead of writing the consonant twice as we do in English.

ਸੱਕਣਾ	sakkNa:	ਬੱਚਾ	bacca:

If the adhik occurs before a final consonant, the latter is pronounced as a single consonant:

ਸੱਕ	sakk (sak)	ਬੱਚ	bacc (bac)

A "voiced aspirate" doubled by adhik when medial is pronounced as a doubled unvoiced aspirate of the same articulation--the aspiration indicates the tone:

ਬੱਘੀ	bagghi: (bággi:)	ਲੱਭਤ	labbhat (lábbat)

When 'Rh' or 'rh' are preceded by adhik this serves merely to indicate the tone, as these sounds cannot be doubled (note that ਘੱ = ggh; ਭੱ = bbh; ੜ੍ਹੱ = RRh, etc., here):

ਪੱੜ੍ਹੀ	paRRhi: (páRi:)	ਵੱਰ੍ਹਾ	varrha: (vára:)

10.21 Writing Illustrations

ਸੱਚ ਟਿੱਕ ਮੱਘਾ

10.3 Reading Illustrations

ਜੜ੍ਹ	jaRh	ਕ੍ਰਮ	karam
ਗੱਡੀ	gaDDi:	ਬੁਲ੍ਹ	bulh
ਪੱਛਣਾ	pacchNa:	ਪ੍ਰੇਮ	parem
ਗੱਲ੍ਹ	gallh	ਬੰਨ੍ਹ	bannh
ਪ੍ਰਧਾਨ	pardha:n	ਦਿੱਤਾ	ditta:
ਦੱਦੀ	daddi:	ਸੱਸੂ	sassu:

10.4 Reading Practice

ਚੜ੍ਹ ਵੱਰ੍ਹਾ ਗੱਲ੍ਹ ਗ੍ਰੰਥ ਪ੍ਰੇਮ
ਗੱਡੀ ਰੱਖੀਂ ਬੁਲ੍ਹ ਹੱਖਾਂ ਬੰਨ੍ਹ
ਖੁਲ੍ਹਾ ਕੁੱਤਾ ਚੱਠ ਡੋਲ੍ਹ ਅੱਖ

ਕ੍ਰੋਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਥੱਲੇ ਬ੍ਰਿਛ ਸੱਪ
ਪ੍ਰੈਸ ਉੱਲੂ ਖੁਡ ਲੱਗਾ ਟੱਟੀ
ਦਿੱਤਾ ਅੱਧਾ ਗੁੱਸਾ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁੱਤਰ

ਚੜ੍ਹਾਣਾ ਪੜ੍ਹਾਈ ਫੱਰਾਨ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰਤੀਤ
ਬ੍ਰਹਮ ਕਿੱਲੀਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਸੁਲੱਗ ਅੱਖਰਾਂ
ਪ੍ਰਬੰਧ ਲੱਛਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖੁਲ੍ਹਿਆ ਘੁੱਗੀਆਂ

ਵਰ੍ਹਿਆ ਠਰ੍ਹੀਆਂ ਆਲ੍ਹਣਾ ਮਨੁੱਖਾਂ ਚਿੱਟਿਆ
ਸੱਮਤ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਚਰ੍ਹੀਆਂ ਦੱਖਣ ਉੱਨਤ
ਸਾਹਿੱਤ ਮਿੱਤਰ ਮੁਰੱਬਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ

ਪ੍ਰਕਾਸਤ ਮੁਸਕ੍ਰਾਉਂਦਾ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਬਚਿੱਤਰ ਪੱਖਪਾਤ
ਮਹੱਤਵ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਮਨੁੱਖਤਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ
ਪਨਕੱਪੜਾ ਪੁਤੱਤਾ ਸਿੱਖਣਾ ਤੁੱਕੁਲ ਉੱਬਲਮਾ

ਵਿੱਗਮਾਂ ਵਿੱਸਰਣਾ ਸਾੜ੍ਹੀ ਸਲ੍ਹਾਬੀ ਪ੍ਰਵਾਰ
ਨਿਛਿੱਕਾ ਮੁੱਕਰਣਾ ਲੱਖੀ ਕੁੱਮਕਣ ਖਲ੍ਹਬਲੀ
ਗਿੱਟਕ ਗੋੱਡੀ ਦੁਕੱਲਾ ਧੱਸਣਾ ਦਾੱਨੋ

10.5 Sentences

ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ?
ਮੈਂ ਮੰਨ ਗਿਆ।
ਸਬਕ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਾਦ ਕੀਤਾ।
ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੀ ਬੱਚੀ ਯਾਦ ਆਈ।
ਪੁੱਤਰ, ਤੂੰ ਕਿਥੋਂ ਆਇਆ ਏਂ?
ਤੁਸੀਂ ਸੱਦਾ ਭੇਜਿਆ ਤੇ ਅਸੀਂ ਆਏ।
ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਮੰਨੋ।
ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਨਾ ਦਿਉ।
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਹਨ।
ਕੋਈ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਿਉ।

ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ।
ਤੁਹਾਡੀ ਜੁੱਤੀ ਟੁੱਟੀ ਹੈ।
ਇਸ ਗੱਲ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਦਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।
ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗੇ।
ਮੇਰਾ ਸੱਜਾ ਹੱਥ ਦੁਖਦਾ ਹੈ।
ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਟੱਲ ਵੱਜ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਤੁਹਾਡਾ ਪਿਤਾ ਕੀ ਕੱਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਉਹਦੇ ਘਰ ਪੁੱਤਰ ਹੋਇਆ ਹੈ।
ਤੁਸੀ ਤਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਪੰਡਤ ਹੋ।

10.6 Vocabulary

ਉਦਾਸ	uda:s	sad
ਏਂ	ẽ	(thou) art
ਆਇਆ ਏਂ		hast come, pres. perfect of ਆਉਣਾ
ਸੱਜਾ	sajja:	right
ਸੱਦਾ	sadda:	invitation, call (m.)
ਸਬਕ	sabak	lesson
ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ	ša:štar	scriptures (m.)
ਸਿੱਖ	sikkh (sikh)	Sikh (m.)
ਹੱਥ	hatth (hath)	hand (m.)
ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ		can be
ਕੱਮ		= ਕੰਮ
ਕਰ ਦੇਣਾ		to be done

ਕਿਸ	kis	whom? what? which?, post-positional of ਕੌਣ
ਕਿਥੋਂ	kithõ	from where?
ਗਰੀਬ	gari:b	poor, a poor man (m.)
ਗੱਲ	gall (gal)	talk, matter, thing (f.)
ਗੱਲ ਮੰਨਣਾ	gall mannaNa:	to agree, accept advice
ਚੰਗਾ	caŋga:	good
ਜਾਵਾਂਗੇ	ja:va:ŋge	future, 1st pl. of ਜਾਣਾ
ਜੁੱਤੀ	jutti:	shoe (f.)
ਟੱਲ	Tall (Tal)	a large bell (m.)
ਟੁੱਟਾ	TuTTa:	broken
ਤਰ੍ਹਾਂ	tarhã: (tarã̀:)	way, manner (f.)
ਤੁਸੀਂ	tusĩ:	you (nom. & instr.)
ਤੁਹਾਡਾ	tuha:Da: (tuà:Da:)	your, possessive of ਤੁਸੀਂ
ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ		(lit: it is not known to thee) you don't know
ਦਿਤਾ	ditta:	gave, past absolute of ਦੇਣਾ
ਦੁੱਖ	dukkh (dukh)	pain (m.)
ਦੁੱਖਣਾ	dukkhaNa:	to ache
ਧਰਮ	dharam (tàram)	religion (m.)
ਨੇ	ne	post-position of agent ("by"), see Grammatical Appendix for use.
ਪੰਡਤ	paNDat	learned man (m.)
ਪਹਿਲਾ	pahila: (páila:)	first
ਪੁੱਤਰ	puttar	son (m.)
ਪਿਤਾ	pita:	father (m.)
ਪ੍ਰਗਟ	pargaT	expressed
ਪ੍ਰਮਾਣ	parma:N	proof (m.)

ਬੱਚੀ	bacci:	girl child, daughter (f.)
ਮੰਦਰ	mandar	temple (m.)
ਮੰਨਣਾ (ਮੱਨਣਾ)	mannaNa:	to obey, agree, acquiesce
ਮੰਨ ਜਾਣਾ		to agree
ਯਾਦ ਕਰਨਾ		to remember (trans.)
ਵੱਜਣਾ	vajjaNa:	to ring (intrans.)
ਵੱਜ ਰਿਹਾ ਹੈ	vajj riha: hai (vaj rêa: hai)	is ringing

NOTE: It is important to remember that Panjabi spelling, and indeed the Panjabi language, is not as fully standardized as is English, and that variation in the spelling of many words is common. This is particularly true of the presence or absence of doubled consonants and of the subscribed 'h', and of the alternate use of ੰ and ੱ to indicate the doubling of nasals. In the Glossary at the end of this book, the most frequent spelling variations will be found for the words used in the Reading Exercises.

UNIT XI

OTHER SIGNS -- III

11.1 The Panjabi numerals are written as follows:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	0
੧	੨	੩	੪	੫	੬	੭	੮	੯	੦

11.2 The names of the Panjabi numerals are:

੧	ਇੱਕ (ਇਕ)	੨੧	ਇੱਕੀ	੪੧	ਇਕਤਾਲੀ
੨	ਦੋ	੨੨	ਬਾਈ	੪੨	ਬਿਆਲੀ
੩	ਤਿੰਨ (ਤ੍ਰੈ)	੨੩	ਤੇਈ	੪੩	ਤਰਤਾਲੀ
੪	ਚਾਰ	੨੪	ਚਵੀ	੪੪	ਚੁਤਾਲੀ
੫	ਪੰਜ	੨੫	ਪੰਝੀ	੪੫	ਪੈਂਤਾਲੀ
੬	ਛੇ (ਛੀ)	੨੬	ਛੱਬੀ	੪੬	ਛਿਤਾਲੀ
੭	ਸੱਤ	੨੭	ਸਤਾਈ	੪੭	ਸਤਾਲੀ
੮	ਅੱਠ	੨੮	ਅਠਾਈ	੪੮	ਅਠਤਾਲੀ
੯	ਨੌਂ (ਨਉਂ)	੨੯	ਉਨੱਤੀ	੪੯	ਉਨੰਜਾ
੧੦	ਦਸ	੩੦	ਤੀਹ	੫੦	ਪੰਜਾਹ
੧੧	ਯਾਰਾਂ	੩੧	ਇੱਕਤੀ	੫੧	ਇਕਵੰਜਾ
੧੨	ਬਾਰਾਂ	੩੨	ਬੱਤੀ	੫੨	ਬਵੰਜਾ
੧੩	ਤੇਰਾਂ	੩੩	ਤੇਤੀ	੫੩	ਤਰਵੰਜਾ
੧੪	ਚੌਦਾਂ	੩੪	ਚੌਤੀ	੫੪	ਚੁਰੰਜਾ
੧੫	ਪੰਦਰਾਂ	੩੫	ਪੈਂਤੀ	੫੫	ਪਰਵੰਜਾ
੧੬	ਸੋਲਾਂ	੩੬	ਛੱਤੀ	੫੬	ਛਿਵੰਜਾ (ਛਪੰਜਾ)
੧੭	ਸਤਾਰਾਂ	੩੭	ਸੈਂਤੀ	੫੭	ਸਤਵੰਜਾ
੧੮	ਅਠਾਰਾਂ	੩੮	ਅਠੱਤੀ	੫੮	ਅਠਵੰਜਾ
੧੯	ਉੱਨੀ	੩੯	ਉਨਤਾਲੀ	੫੯	ਉਨਾਹਠ
੨੦	ਵੀਹ	੪੦	ਚਾਲੀ	੬੦	ਸੱਠ

੬੧	ਇਕਾਹਠ	੭੪	ਚੁਹੱਤਰ	੮੭	ਸਤਾਸੀ
੬੨	ਬਾਹਠ	੭੫	ਪਛੱਤਰ	੮੮	ਅਠਾਸੀ
੬੩	ਤ੍ਰੇਹਠ	੭੬	ਛਿਹੱਤਰ	੮੯	ਉਨਾਨਵੇਂ
੬੪	ਚੌਹਠ	੭੭	ਸਤੱਤਰ	੯੦	ਨੱਵੇ (ਨੱਬੇ)
੬੫	ਪੈਂਹਠ	੭੮	ਅਠੱਤਰ	੯੧	ਇਕਾਨਵੇਂ
੬੬	ਛਿਆਹਠ	੭੯	ਉਨਾਸੀ	੯੨	ਬਾਨਵੇਂ
੬੭	ਸਤਾਹਠ	੮੦	ਅੱਸੀ	੯੩	ਤ੍ਰਿਆਨਵੇਂ
੬੮	ਅਠਾਹਠ	੮੧	ਇਕਾਸੀ	੯੪	ਚੁਰਾਨਵੇਂ
੬੯	ਉਨੱਤਰ	੮੨	ਬਿਆਸੀ	੯੫	ਪਚਾਨਵੇਂ
੭੦	ਸੱਤਰ	੮੩	ਤ੍ਰਿਆਸੀ	੯੬	ਛਿਆਨਵੇਂ
੭੧	ਇਕੱਤਰ	੮੪	ਚੁਰਾਸੀ	੯੭	ਸਤਾਨਵੇਂ
੭੨	ਬਹੱਤਰ	੮੫	ਪੰਜਾਸੀ	੯੮	ਅਠਾਨਵੇਂ
੭੩	ਤਿਹੱਤਰ	੮੬	ਛਿਆਸੀ	੯੯	ਨੜਿੱਨਵੇਂ
		੧੦੦	ਸੌ		
		੧੦੦੦	ਹਜ਼ਾਰ		
		੧੦੦ ੦੦੦	ਲੱਖ		
		੧੦ ੦੦੦ ੦੦੦	ਕਰੋੜ		

11.3 Punctuation in Panjabi follows the English conventions, except that the period is replaced, as you may already have noticed, by a vertical line: । In poetry two lines are used after a stanza or after each second line: ।।

11.4 Abbreviations are indicated by a colon (:), or sometimes by a period (.). Some common examples follow:

ਸ.	ਸਰਦਾਰ	"chief", "Mr. (used for Sikhs)"
ਮਾ:	ਮਾਸਟਰ	"teacher"
ਡਾ:	ਡਾਕਟਰ	"doctor"
ਐਮ. ਏ.		"M.A."

ਪ੍ਰੋ:	ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ	"Professor"
ਡਾ: ਖਾ:	ਡਾਕ ਖਾਨਾ	"Post Office"

11.5 The present monetary system of India consists of ਰੁਪਈਏ (rupies), each divided into 100 ਨਵੇਂ ਪੈਸੇ (navẽ paise or literally, new pice). Prices and such are written as in English, with the figures for the number of rupies followed by a period and the number of 'navẽ paise,' as follows:

੧.੭੫	1.75	"one rupee, 75 new pice"

Until recently, however, the monetary system was slightly more complicated, and consisted of rupies divided into 16 annas, which were further divided into 12 pies. Sometimes rupies, annas and pies were written with dashes between the figures:

੧-੫	1-5	"one rupee, five annas"
੧-੫-੩	1-5-3	"one rupee, five annas, three pies"

One will often see, however, the following monetary transcription used, in which the anna contains 4 pice:

)|	1 pice	)||	2 pice	)|||	3 pice	-)	1 anna
=)	2 annas	≡)	3 annas	|)	4 annas	|-)	5 annas
|=)	6 annas	|≡)	7 annas	||)	8 annas	||-)	9 annas
||=)	10 annas	|≡)	11 annas	|||)	12 annas	|||-)	13 annas
|||=)	14 annas	|||≡)	15 annas	੧)	1 rupee		

For example:

੧ ।।)।।	੧-੮-੨	1-8-2
੪ ।-)।	੪-੫-੧	4-5-1
੭੨ =)।।।	੭੨-੨-੩	72-2-3

11.6 A system of lunar months is used in India and Pakistan. The names of the months in Panjabi are:

ਚੇਤ	March-April	ਅੱਸੂ	September-October
ਬਸਾਖ	April-May	ਕੱਤਕ	October-November
ਜੇਠ	May-June	ਮੱਘਰ	November-December
ਹਾੜ੍ਹ	June-July	ਪੋਹ	December-January
ਸਾਵਣ	July-August	ਮਾਘ	January-February
ਭਾਦੋਂ	August-September	ਫਗੁਣ/ਫੱਗਣ	February-March

Each month is divided into two fortnights, ਪੱਖ . The first is called ਵਦੀ ਪੱਖ , the second is called ਸੁਦੀ ਪੱਖ . Each day of the fortnight has a name, as follows:

ਏਕਮ	first day	ਨੌਮੀਂ	ninth day
ਦੂਜ	second day	ਦਸਵੀਂ	tenth day
ਤੀਜ	third day	ਏਕਾਦਸ਼ੀ	eleventh day
ਚੌਥ	fourth day	ਦੂਆਦਸ਼ੀ	twelfth day
ਪੰਚਮੀ	fifth day	ਤਰੋਦਸ਼ੀ	thirteenth day
ਛਟ	sixth day	ਚੌਦਸ਼	fourteenth day
ਸਤਮੀ	seventh day	ਅਮਾਵਸ	fifteenth day of ਵਦੀ ਪੱਖ.
ਅੱਠਮੀ	eighth day		
	ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ	fifteenth day of ਸੁਦੀ ਪੱਖ , last day of the month, full moon day.	

PART 2

GRADED READINGS

UNIT I

ਲੂੰਬੜੀ ਤੇ ਕਾਂ *

ਇਕ ਲੂੰਬੜੀ ਸਵੇਰ ਸਾਰ ਸੁੱਤੀ ਉਠੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬਚੀ-ਖੁਚੀ ਹੱਡੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਖੇਤਾਂ ਵਲ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਈ।

ਥੋੜੀ ਦੂਰ ਜਾ ਕੇ ਕੀ ਦੇਖਦੀ ਹੈ, ਇਕ ਕਾਂ ਦਰਖਤ ਤੇ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਚੁੰਝ ਵਿਚ ਮਾਸ ਦੀ ਬੋਟੀ ਸੀ। ਲੂੰਬੜੀ ਦਾ ਜੀ ਉਹ ਬੋਟੀ ਖਾਣ ਨੂੰ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਭਰ ਆਇਆ। ਪਰ ਉਹ ਬੋਟੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲੇ? ਮੰਗੀ ਕਾਂ ਨੇ ਕਿਥੇ ਦੇਣੀ ਸੀ? ਸੋ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਢੰਗ ਸੋਚਿਆ।

ਕਹਿਣ ਲਗੀ, "ਭਾਈ ਕਾਵਾਂ, ਮੈ ਬਹੁਤ ਪੰਛੀ ਗਾਂਦੇ ਸੁਣੇ ਹਨ। ਘੁੱਗੀ ਵੀ ਸੁਣੀ, ਕੋਇਲ ਵੀ ਸੁਣੀ ਤੇ ਬੁਲਬੁਲ ਵੀ ਸੁਣੀ। ਪਰ ਜਿੰਨਾ ਮਿੱਠਾ ਤੇਰਾ ਰਾਗ ਹੈ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਹੀਂ।"

ਕਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਫੁਲਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਲੂੰਬੜੀ ਸਮਝ ਗਈ ਕਿ ਦਾਉ ਚਲਣ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਬੜੀ ਮਿੱਠੀ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਭਾਈ ਕਾਵਾਂ, ਇਕ ਦੋ ਬੋਲ ਸੁਣਾ ਜੋ ਦਿਲ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇ।"

ਕਾਂ ਫੁਲ ਕੇ ਭੜੋਲਾ ਹੋਇਆ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਝੱਟ ਲੱਗਾ ਕਾਂ ਕਾਂ ਕਰਨ। ਬੋਟੀ ਉਸ ਦੀ ਚੁੰਝ ਵਿਚੋਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਈ। ਲੂੰਬੜੀ ਨੇ ਝੱਟ ਚੁਕ ਲਈ ਤੇ ਚਲਦੀ ਹੋਈ।

ਜਾਂਦੀ ਜਾਂਦੀ ਕਹਿ ਗਈ, "ਤੇਰਾ ਰਾਗ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਮਿਠਾ ਹੈ। ਪਰ ਇੱਕ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਗਲਾ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਮੈਨੂੰ ਭੁਖ ਬਹੁਤ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਫੇਰ ਤੇਰਾ ਰਾਗ ਸੁਣੂੰ।"

1.1 Idioms

ਉਸ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ।	She was hungry.
ਉਸ ਦਾ ਜੀ ਉਹ ਬੋਟੀ ਖਾਣ ਨੂੰ ਕੀਤਾ।	She wished to eat that piece of flesh.
ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਭਰ ਆਇਆ।	Her mouth watered.
ਮੰਗੀ ਕਾਂ ਨੇ ਕਿਥੇ ਦੇਣੀ ਸੀ?	Will a crow give anything when asked for it?
ਦਾਉ ਚਲਣ ਲੱਗਾ ਹੈ।	The trick is succeeding.
ਫੁਲ ਕੇ ਭੜੋਲਾ ਹੋਣਾ।	To become very happy.
ਗਲਾ ਬੈਠਾ ਹੋਣਾ।	To be hoarse.

1.2 Vocabulary

ਸਮਝਣਾ	to understand
ਸਮਝ ਜਾਣਾ	to understand
ਸਵੇਰ ਸਾਰ	early in the morning
ਸੁੱਤੀ ਉਠੀ	woke up (having slept)
ਸੋ	therefore, so
ਸੋਚਣਾ	to think, think of
ਹੱਡੀ	bone (f.)
ਹੋਰ	other
ਕਹਿਣਾ	to say
ਕਾਂ	crow (m.)
ਕਾਂ ਕਾਂ ਕਰਨਾ	to crow
ਕਾਵਾਂ	oh crow!
ਕੋਇਲ	cuckoo (f.)
ਖੁਸ਼	happy
ਖੇਤ	field (m.)
ਗਲਾ	throat (m.)

ਘੁੱਗੀ	dove (f.)
ਚਲਦੀ ਹੋਣਾ	to run away
ਚੁਕਣਾ	to raise, lift
ਚੁਕ ਲੈਣਾ	to pick up
ਚੁੰਝ	beak (f.)
ਜਿੰਨਾ	as much as
ਜੀ ਕਰਨਾ	to wish, desire
ਜੋ	so that
ਝੱਟ	quickly, immediately
ਡਿੱਗਣਾ	to fall
ਡਿੱਗ ਪੈਣਾ	to fall down
ਢੰਗ	way (m.)
ਤੁਰਨਾ	to go, set out, walk
ਤੁਰ ਪੈਣਾ	to go, set out
ਤੇ	on, upon
ਥੋੜਾ	some, a little
ਦਰਖਤ	tree (m.)
ਦਾਉ	trick, deception (m.)
ਦਿਲ	heart (m.)
ਦੂਜੇ	secondly
ਦੂਰ	distance (f.)
ਦੇਖਣਾ	to see
ਧਰਤੀ	ground (f.)
ਪਈ	past absolute of ਪੈਣਾ (f.)
ਪਰ	but (conj.)
ਪੰਛੀ	bird (f.)
ਪੈਣਾ	to fall, happen

ਫੁਲਣਾ	to swell, puff up
ਫੇਰ	again, then
ਬਚਾ-ਖੁਚਾ	leftover
ਬੁਲਬੁਲ	nightingale (f.)
ਬੋਟੀ	a small piece of flesh (f.)
ਬੋਲ	word, line, stanza (m.)
ਬੈਠਣਾ	to sit
ਬੈਠਾ ਸੀ	was sitting
ਭੜੋਲਾ	grain bin (m.)
ਭੁੱਖ	hunger
ਮਾਸ	meat (m.)
ਮਿੱਠਾ	sweet
ਮਿਲਣਾ	to meet, to be obtained
ਮੂੰਹ	mouth (m.)
ਰਾਗ	tune, song, music (m.)
ਲਗਣਾ (ਲੱਗਣਾ)	to begin, to be attached, to happen, appear
ਲੂੰਬੜੀ	fox (f.)
ਵਲ (ਨੂੰ)	toward

1.3 Answer the following questions in Panjabi:

੧. ਲੂੰਬੜੀ ਕਦ ਸੁੱਤੀ ਉਠੀ?
੨. ਕੀ ਲੂੰਬੜੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਖਾਣ ਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ?
੩. ਤਾਂ ਲੂੰਬੜੀ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ?
੪. ਦਰਖਤ ਤੇ ਕੌਣ ਬੈਠਿਆ ਸੀ ?
੫. ਕਾਂ ਦੀ ਚੁੰਝ ਵਿਚ ਕੀ ਚੀਜ ਸੀ?
੬. ਮਾਸ ਦੀ ਬੋਟੀ ਵੇਖ ਕੇ ਲੂੰਬੜੀ ਨੇ ਕੀ ਸੋਚਿਆ?

੭. ਲੂੰਬੜੀ ਨੇ ਕਾਂ ਤੇ ਕੀ ਆਖਿਆ?
੮. ਕਾਂ ਨੇ ਲੂੰਬੜੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਕੀ ਸੋਚਿਆ?
੯. ਲੂੰਬੜੀ ਨੇ ਫੇਰ ਮਿੱਠੀ ਹੋਕੇ ਕੀ ਕਿਹਾ?
੧੦. ਬੋਟੀ ਕਿਥੇ ਡਿੱਗ ਪਈ?
੧੧. ਲੂੰਬੜੀ ਨੇ ਫੇਰ ਕੀ ਕੀਤਾ?
੧੨. ਜਾਂਦੀ ਜਾਂਦੀ ਲੂੰਬੜੀ ਕੀ ਕਹਿ ਗਈ?

1.4 Fill in the blanks:

੧. ਲੂੰਬੜੀ ਸਵੇਰੇ _____ ਉਠੀ ।
੨. ਉਸਨੂੰ _____ਲਗੀ ਹੈ।
੩. ਉਸਦੇ ਘਰ ਵਿਚ _____ ਨਹੀਂ।
੪. ਕਾਂ _____ ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ।
੫. ਲੂੰਬੜੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ _____ ਆਇਆ।
੬. ਉਸਨੇ ਇਕ _____ ਸੋਚਿਆ।
੭. ਮੈ ਬਹੁਤ _____ਗਾਂਦੇ ਸੁਣੇ ਹਨ।
੮. ਜਿੰਨਾ _____ ਤੂੰ ਹੈ _____ ਨਹੀਂ।
੯. ਉਸਨੇ ਬੜਾ _____ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ।
੧੦. ਕਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ _____ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸਾ।
੧੧. ਫੁਲਕੇ _____ ਹੋ ਗਿਆ।
੧੨. ਬੋਟੀ ਉਸਦੀ _____ ਧਰਤੀ _____ ਪਈ।
੧੩. ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਫੇਰ _____ ।

1.5 Use the following idioms in your own sentences:

੧. ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਭਰ ਆਉਣਾ
੨. ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਫੁਲਣਾ
੩. ਫੁਲਕੇ ਭੜੋਲਾ ਹੋਣਾ
੪. ਗਲਾ ਬੈਠਾ ਹੋਣਾ

੫. ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
੬. ਭੁੱਖ ਲੱਗਣਾ
੭. ਦਾਉ ਚਲਣਾ

1.6 ਲੱਗਣਾ is used in the sense of "to begin to" with the contracted infinitive of verbs (ਕਹਿਣ ਲੱਗਣਾ, to begin to say, ਕਰਨ ਲੱਗਣਾ, to begin to do). Use the following in your own sentences and make up other sentences using other main verbs.

ਚਲਣ ਲੱਗਣਾ
ਬੋਲਣ ਲੱਗਣਾ
ਖਾਣ ਲੱਗਣਾ
ਜਾਣ ਲੱਗਣਾ

1.7 In the past, future, and imperative, when the completeness of the action is to be expressed, a compound form of the main verb is used. In this context, the second verb loses its original meaning. It is this verb which is conjugated, the main verb appearing in its stem form:

Imperfective		Perfective (Complete)	
ਭਰਨਾ	to fill	ਭਰ ਆਉਣਾ	to fill up
ਲੱਗਣਾ	to be attached	ਲੱਗ ਜਾਣਾ	to be attached
ਹੋਣਾ	to be	ਹੋ ਜਾਣਾ	to become
ਡਿੱਗਣਾ	to fall	ਡਿੱਗ ਪੈਣਾ	to fall down

Study the way in which these compounds are used in the reading, then make your own sentences.

1.8 The present participle of a verb, repeated twice, is frequently used in Panjabi in an adverbial sense, "while ____ing". Study the following and use them in your own sentences:

ਜਾਣਾ	to go	ਜਾਂਦਾ ਜਾਂਦਾ	while going (lit., going going)
ਖਾਣਾ	to eat	ਖਾਂਦਾ ਖਾਂਦਾ	while eating
ਗਾਉਣਾ	to sing	ਗਾਂਦਾ ਗਾਂਦਾ	while singing

---

*ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ, ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਖਾਵਲੀ ਨੰ: ੧, ਲੁਧਿਆਣਾ. ੬੫-੬੭.

UNIT II

ਏਕੇ ਦੀ ਬਰਕਤ *

ਇਕ ਸੀ ਬੁੱਢਾ। ਉਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੁੱਤਰ ਸਨ। ਉਹ ਸਦਾ ਆਪੋ ਵਿਚ ਲੜਦੇ ਝਗੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਪਿਤਾ ਨੇ ਕਿਤਨੀ ਵਾਰੀ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਭਲਿਓ ਲੋਕੋ! ਆਪੋ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਪ ਰੱਖੋ, ਲੜੋ ਝਗੜੋ ਨਾ।ਪਰ ਉਹ ਉਸ ਦੀ ਮੱਤ ਵੱਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸਨ ਦੇਂਦੇ।

ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਬੁੱਢਾ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੀ ਕੋਈ ਆਸ ਨਾ ਰਹੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਅਖ਼ੀਰੀ ਵਾਰ ਸੁਧਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਨੇ ਪਤਲੀਆਂ ਪਤਲੀਆਂ ਸੋਟੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਬੰਧੀ ਹੋਈ ਥੱਬੀ ਮੰਗਵਾਈ ਤੇ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਤਿੰਨਾਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਥੱਬੀ ਤੋੜਨ ਲ਼ਈ ਆਖਿਆ। ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇਆ ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਸੋਟੀ ਨਾ ਟੁੱਟੀ। ਫੇਰ ਉਸ ਨੇ ਉਤ ਰੱਸੀ ਨੂੰ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸੋਟੀਆਂ ਬੱਧੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਵੱਢ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਇਕ ਇਕ ਅੱਡ ਅੱਡ ਸੋਟੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਤੋੜਨ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਸਭ ਨੇ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਉਹ ਸੋਟੀਆਂ ਤੋੜ ਸੁੱਟੀਆਂ। ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਬਾਬੇ ਨੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, "ਵੇਖਿਆ ਜੇ ਮੇਰੇ ਬੱਚਿਓ।ਇਕੱਠੇ ਰਹਿਣ ਵਿਚ ਕਿਤਨੀ ਬਰਕਤ ਹੈ। ਜਦ ਤੋੜੀ ਸੋਟੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਸਨ, ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕੇ। ਜਦੋਂ ਅੱਡ ਅੱਡ ਹੋਈਆਂ , ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਟੁੱਟ ਗਈਆਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਮਿਲ ਕੇ ਰਹੋਗੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਤੁਹਾਡੀ ਹਵਾ ਵੱਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕੇਗਾ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਲੜਦੇ ਝਗੜਦੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਇਕ ਇਕ ਕਰ ਕੇ ਵੈਰੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਉਣਗੇ।" ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਮੱਤ ਆ ਗਈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ।

2.1 Phrases

ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ	after some time
ਉਹ ਲੜਦੇ ਝਗੜਦੇ ਸਨ।	they were always quarreling
ਉਸ ਨੇ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾ ਟੁੱਟੀ।	they didn't even break one
ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ	one by one
ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਹੋ ਗਏ।	if you become disunited
ਕੋਈ ਤੁਹਾਡੀ ਹਵਾ ਵੱਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕੇਗਾ।	no one will even think of harming you

2.2 Vocabulary

ਅਖ਼ੀਰੀ	last, ultimate
ਅਖ਼ੀਰੀ ਵਾਰ	for the last time
ਅੱਡ	separate (adj.)
ਆਸ	hope (f.)
ਆਪੋ ਵਿਚ	among themselves
ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ	thus, in that way
ਇਕੱਠਾ	united
ਏਕਾ	unity(m.)
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ	to them
ਸਹਿਜੇ ਹੀ	very easily
ਸੱਕਣਾ (ਸਕਣਾ)	to be able
ਸਦਾ	always
ਸਮਝਾਉਣਾ	to explain, make (someone) understand
ਸਮਾਂ	time (m.)
ਸੁੱਟਣਾ	to throw
ਸੁਧਾਰਨਾ	to reform
ਸੋਟੀ	stick (f.)
ਹਵਾ	wind, air (f.)

ਕਿ	that (conj.)
ਕਿਤਨਾ	how much?
ਕਿਤਨੀ ਵਾਰੀ	so many times, time and again
ਕੋਸ਼ਿਸ	effort, attempt (f.)
ਜਦੋਂ	when
ਜਿਸ	post-positional of ਜੋ
ਜੀਵਨ	life (m.)
ਜੇ	if
ਜ਼ੋਰ	strength
ਝਗੜਨਾ	to quarrel
ਟੁੱਟਣਾ	to break (intr.)
ਤਾਂ	then
ਤਿੰਨਾਂ	post-positional pl.of ਤਿੰਨ
ਤੁਹਾਡਾ	your, possessive of ਤੁਸੀ
ਤੋੜਨਾ	to break (trans.)
ਤੋੜ ਸੁੱਟਣਾ	to break (trans.)
ਥੱਬੀ	a small heap (f.)
ਧਿਆਨ	attention (m.)
ਪਤਲਾ	thin
ਪ੍ਰਣ	determination, resolution (m.)
ਪ੍ਰੰਤੂ	but
ਪ੍ਰੇਮ	love (m.)
ਪਾ	past absolute of ਪੈਣਾ (m.)
ਪਿਆਰ	love (m.)
ਪੂਰਾ	entire, whole
ਬੰਧਾ	past participle of ਬੰਨ੍ਹਣਾ (to be tied)
ਬਰਕਤ	blessing (f.)

ਬਾਬਾ	father (m.)
ਬੁੱਢਾ	old man (m.)
ਭਲਾ	good, well
ਭਲਿਓ	vocative pl. of ਭਲਾ
ਮੰਗਵਾਉਣਾ	to cause (something) to be asked for
ਮੱਤ	advice, counsel (f.)
ਮੱਤ ਆ ਜਾਣਾ	to come to mind
ਮਾਰਨਾ	to beat, kill
ਮਾਰ ਮੁਕਾਓਣਾ	to destroy
ਮਿਲਾਪ	harmony, unity, agreement, concord (m.)
ਮੁਕਾਓਣਾ	to end, to finish (trans.)
ਰੱਸੀ	rope (f.)
ਰਹਿਣਾ	to remain, live, continue (used to form pres. & past continuous tenses)
ਰੱਖਣਾ	to keep, put
ਲੜਨਾ	to fight
ਲਾਉਣਾ	to apply, use, engage
ਵੱਖ	separate, apart
ਵੱਢਣਾ	to cut
ਵੱਢ ਦੇਣਾ	to cut
ਵੱਲ	= ਵਲ
ਵੱਲੋਂ	by, from the direction of
ਵਾਰ	time, turn (f.)
ਵਾਰੀ	time, turn (f.)
ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ	one by one
ਵਿੱਚ	= ਵਿਚ
ਵੈਰੀ	enemy (m.)

2.3 Answer the following questions in Panjabi:

੧. ਬੁੱਢੇ ਦੇ ਕਿਤਨੇਪੁੱਤਰ ਸਨ?
੨. ਉਹ ਸਦਾ ਕੀ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ?
੩. ਪਿਤਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਾਇਆ?
੪. ਉਨ੍ਹਾ ਨੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਕੀ ਕੀਤਾ?
੫. ਪਿਤਾ ਨੇ ਅਖੀਰੀ ਵਾਰ ਸੁਧਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਦ ਕੀਤੀ?
੬. ਉਸਨੇ ਕੀ ਮੰਗਵਾਇਆ?
੭. ਬੁੱਢੇ ਨੇ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਆਖਿਆ?
੮. ਕੀ ਪੁੱਤਰ ਬੰਧੀ ਹੋਈ ਥੱਬੀ ਟੁੱਟੀ?
੯. ਫੇਰ ਬੁੱਢੇ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ?
੧੦. ਕੀ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਸੋਟੀ ਤੋੜ ਸੁੱਟੀ?
੧੧. ਇਹ ਦੇਖਕੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਆਖਿਆ?
੧੨. ਇਹ ਗੱਲ ਤੇ ਕੀ ਸਬਕ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ?

2.4 Use the phrases in 2.1 in your own sentences.

2.5 Many words in Panjabi are repeated twice for emphasis or to give a different meaning, for example:

ਵਾਰੀ time, turn   ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ one by one

Find other words used like this in the reading and use them in sentences.

Sometimes a word, instead of being repeated like this, will be used with a nonsense word, or with another word of the same meaning. Learn the following and use them in your own sentences:

ਸਵੇਰ ਸਾਰ   ਬਚੀ ਖੁਚੀ   ਲੜਨਾ ਝਗੜਨਾ

2.6 is used with the stem of the verb to mean "having ____", or "after ____ing", for example:

ਜਾ ਕੇ	after going	ਸੁਣ ਕੇ	after hearing

Find other examples in the reading and use them in your own sentences.

2.7 ਰਹਿਣਾ is used with the present participle to show habitual action, as ਲਿਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ , "he was in the habit of writing," "he used to write continually". The main verb is unchanged regardless of the tense of ਰਹਿਣਾ ; it is inflected as usual according to gender and number (see Grammatical Appendix) Use the following verbs in this construction, in your own sentences:

ਲੜਣਾ ਸੁੱਟਣਾ ਸੋਚਣਾ ਆਖਣਾ

2.8 The verb ਸੱਕਣਾ or ਸਕਣਾ means "to be able". It is used with the stem of a verb, as follows:

ਉਹ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ	he can go (he may go)
ਉਹ ਲਿਖ ਸਕੇ	they could write (they were permitted to write)

Make your own sentences using other verbs in this construction.

2.9 Fill in the blanks:

੧. ਉਹ ——— ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।
੨. ਪਿਤਾ ——— ਕਿਤਨੀ ——— ਸਮਝਾਇਆ।

੩. ਉਸ ——— ਤਿੱਨ ——— ਸਨ।
੪. ——— ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਪ ———।
੫. ——— ਮੱਤ ਵੱਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ——— ——— ———।
੬. ——— ਸਮਾਂ ——— ਉਹ ਬੀਮਾਰ ———।
੭. ਉਹ ਨੇ ——— ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ——— ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ———।
੮. ਉਹ ਨੇ ——— ਸੋਟਿਆਂ ਦੀ ——— ਮੰਗਵਾਈ।
੯. ਵਾਰੀ ——— ਤਿੰਨਾਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ——— ਲਈ ਆਖਿਆ।
੧੦. ——— ਵੀ ਸੋਟੀ ਨਾ ———।
੧੧. ਸਭ ਨੇ ——— ਉਹ ——— ਤੋੜ ———।
੧੨. ਜੇ ਤੁਸੀ ——— ਰਿਹੇ ——— ਵੈਰੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ———।
੧੩. ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੱਤ ———।
੧੪. ਪਿਆਰ ——— ਰਹਿਣ ——— ਪ੍ਰਣ ———।

---

*ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਚਤਰਥ, ਬਾਲ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਭਾਗ ੧, ਜਾਲੰਧਰ, ੨੩-੨੪.

UNIT III

ਸਮੇਂ ਦੀ ਸੂਝ *

ਕਿਸੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਇਕ ਸ਼ੇਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਭਟਕਣ ਤੇ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਾ ਲੱਗਾ। ਸੂਰਜ ਡੁੱਬਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਭੁੱਖਾ ਤਿਹਾਇਆ ਉਹ ਇਕ ਗੁਫ਼ਾ ਦੇ ਕੋਲ ਪੁੱਜਾ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਵੜ ਕੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ--ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਜਾਨਵਰ ਜ਼ਰੂਰ ਆਵੇਗਾ। ਏਸ ਲਈ ਏਥੇ ਛਿਪ ਕੇ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਜਾਨਵਰ ਆਵੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਅੱਜ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਾਂਗਾ।

ਥੋੜ੍ਹੇ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਗੁਫ਼ਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਗਿੱਦੜ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਡਿਠਾ ਕਿ ਗੁਫ਼ਾ ਦੇ ਬਾਹਰ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹਨ। ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆਂ ਉਸਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਕਿ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅੰਦਰ ਵੱਲ ਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਓਸਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸ਼ੇਰ ਕਿਧਰੇ ਗੁਫ਼ਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਨਾ ਬੈਠਾ ਹੋਵੇ? ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਇਸ ਦਾ ਕਿਵੇਂ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ? ਅੰਤ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਉਪਾਉ ਸੁਝ ਗਿਆ। ਉਹ ਗੁਫ਼ਾ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ--"ਨੀ ਗੁਫ਼ਾ ਅਗੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਆਉਂਦਿਆਂ ਦੇਖ ਕੇ ਸੱਦਿਆ ਕਰਦੀ ਸੈਂ, ਅੱਜ ਚੁੱਪ ਕਿਉਂ ਹੈਂ? ਜੇ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਏਂਗੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਧਰੇ ਦੂਜੀ ਥਾਂ ਚਲਾ ਜਾਵਾਂਗਾ।"

ਗੁਫ਼ਾ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਸ਼ੇਰ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ--ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਗੁਫ਼ਾ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਬੁਲਾਂਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਡਰ ਨਾਲ ਚੁੱਪ ਹੈ। ਖ਼ੈਰ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੀ ਇਸਨੂੰ ਬੁਲਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਸ਼ੇਰ ਬੋਲਿਆ--ਮਿਤਰ, ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਬੜੇ ਚਿਰ ਤੋਂ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੀ ਹਾਂ, ਅੱਜ ਤੂੰ ਏਨਾ ਚਿਰ ਕਿਉਂ ਲਗਾਇਆ ਹੈ?

ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਗਿੱਦੜ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਓਥੋਂ ਭਜ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਇਆਂ ਮੈਂ ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਗੁਫ਼ਾ ਨੂੰ ਕਦੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ'

3.1 Phrases:

ਸਮੇਂ ਦੀ ਸੂਝ	timely presence of mind
ਸੂਰਜ ਡੁੱਬਣ ਦੇ ਸਮੇਂ	at sunset
ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ	someone or other
ਸ਼ੇਰ ਕਿਧਰੇ ਗੁਫ਼ਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਨਾ ਬੈਠਾ ਹੋਵੇ?	could it be that a lion is sitting in the cave?
ਤੂੰ ਏਨਾ ਚਿਰ ਕਿਉਂ ਲਗਾਇਆ ਹੈ?	why hast thou taken so long?

3.2 Vocabulary

ਅਗੇ (ਅੱਗੇ)	before
ਅੱਜ	today
ਅੰਤ	end (m.)
ਅਤੇ	and
ਅੰਦਰ	inside
ਆਵਾਜ਼	voice (f.)
ਆਵੇਗਾ	will come, future sg. m. of ਆਉਣਾ
ਏਸ ਲਈ	for this reason, therefore
ਏਥੇ	here
ਏਨਾ	so much, that much
ਉਡੀਕ	expectation, waiting for (f.)
ਉਡੀਕ ਕਰਨਾ	to await
ਉਥੋਂ	thence, from there
ਉਪਾਉ	remedy, expedient (m.)
ਸ਼ੱਕ	suspicion (m.)
ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨਾ	to address
ਸੱਦਣਾ	to call
ਸਮੇਂ	= ਸਮਾਂ

ਸ਼ਾਇਦ	perhaps
ਸਾਰਾ	whole, entire
ਸ਼ਿਕਾਰ	prey (m.)
ਸੁਝਣਾ	to be visible, seen, perceived
ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਹੀ	immediately on hearing
ਸੂਝ	sight, perception, vision (f.)
ਸੂਰਜ	sun (m.)
ਸ਼ੇਰ	lion (m.)
ਸੈਂ	= ਸੀ, ਸਾ
ਹੱਥ ਲੱਗਣਾ	to obtain
ਹਰ	every
ਹੈਂ	= ਏਂ
ਕਦੇ	sometime
ਕਦੇ ਨਹੀਂ	never
ਕਿਉਂ	why?
ਕਿਧਰੇ	somewhere
ਕਿਵੇਂ	somehow
ਖ਼ੈਰ	well!
ਗਿੱਦੜ	jackal (m.)
ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨਾ	to get along with difficulty, just manage to live
ਗੁਫ਼ਾ	cave (f.)
ਚਿਰ	time, a long time (m.)
ਚੁੱਪ	quiet
ਛਿਪਣਾ	to hide (intr.)
ਜੰਗਲ	forest, wood (m.)
ਜਾਪਣਾ	to become known
ਡਰ	fear (m.)

ਡਿਠਾ (ਡਿੱਠਾ)	saw, past absolute of ਦੇਖਣਾ
ਡੁੱਬਣਾ	to sink
ਤਿਹਾਇਆ	thirsty
ਤੇ ਵੀ	even after
ਤੋਂ	from
ਥਾਂ	place (f.)
ਥੋੜ੍ਹਾ	= ਥੋੜਾ
ਦਿਨ	day (m.)
ਦੂਰੋਂ	from afar
ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਨਾ	to make sure
ਨਿਸ਼ਾਨ	sign, prints (m.)
ਨਿਕਲਣਾ	to come out
ਨੀ	oh!
ਪਿਛੋਂ	after
ਪੁੱਜਣਾ	to reach
ਪੈਰ	foot (m.)
(ਦੇ) ਬਾਹਰ	outside of
ਬੁਲਾਉਣਾ	to call, invite
ਬੋਲਦਿਆਂ	speaking
ਭਜ ਜਾਣਾ	to run away
ਭਟਕਣਾ	to wander
ਭੁੱਖਾ	hungry
ਮਿਤਰ	friend (m.)
ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ	inhabitant (m.)
ਰਾਤ	night (f.)

ਰੋਜ਼	day (m.)
ਲਗਾਉਣਾ	to employ, use
ਵੜਨਾ	to enter

3.3 Answer the following questions in Panjabi:

੧. ਸ਼ੇਰ ਕਿਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ?

੨. ਸੂਰਜ ਡੁੱਬਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਹ ਕਿਥੇ ਪੁਜਾ?

੩. ਗੁਫ਼ਾ ਵਿੱਚ ਵੜ ਕੇ ਉਹ ਕੀ ਖੋਚਣ ਲੱਗਾ?

੪. ਗੁਫ਼ਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਕੌਣ ਸੀ?

੫. ਉਸ ਨੂੰ ਕੀ ਸ਼ੱਕ ਹੋਇਆ?

੬. ਗੁਫ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਰ ਹੈ, ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ?

੭. ਗਿੱਦੜ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਕੀ ਸੋਚਿਆ?

੮. ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਗਿੱਦੜ ਨੇ ਕੀ ਆਖਿਆ

3.4 Fill in the blanks:

੧. ______ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ______ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।

੨. ਸਾਰਾ ਦਿਨ ——ਤੇ ਵੀ ਉਸਦੇ —— ਕੋਈ ——ਲੱਗਾ ।

੩. ਸੂਰਜ —— ਦੇ ਸਮੇਂ ਮੈਂ —— ਹਾਂ ।

੪. ਉਹ ਇਕ —— ਦੇ ਕੋਲ ——।

੫. ਏਥੇ—— ਕੇ ਬੈਠਦਾ ——।

੬. ਉਸਨੂੰ ਮਾਰ —— ਅੱਜ ਦਾ —— ਕਰਾਂਗਾ ।

੭. —— ਪਿਛੋਂ ਗਿੱਦੜ ਆਇਆ ।

੮. ਗੁਫ਼ਾ ਦੇ ਬਾਹਰ —— ਪੈਰਾਂ ਦੇ —— ਹਨ ।

੯. ਧਿਆਨ —— ਦੇਖਿਆ ।

੧੦. —— ਸ਼ੱਕ ਹੋਇਆ ।

੧੧. ਇਸਦਾ ——ਨਿਸ਼ਚਾ —— ਜਾਵੇ ।

੧੨. ਜੇ ਤੂੰ ਨਹੀਂ _____ _____ ਸੈਂ ਦੂਜੀ _____ _____।
੧੩. ਇਹ ਸੁਣ _____ ਉਹ _____ ਲੱਗਾ।
੧੪. ਗੁੜ੍ਹਾ ਠੋ ਕਦੇ _____ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ।

3.5 Use the following phrases in your own sentences:

ਭਟਕਣ ਤੇ ਵੀ
ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੱਥ ਲੱਗਣਾ
ਭੱਖਾ - ਤਿਹਾਇਆ
ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ
ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨਾ
ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਹੀ

3.6 ਵਾਲਾ is used after the contracted infinitive to make a noun indicating the actor. It roughly corresponds to the English suffix "___-er".

ਰਹਿਣਾ	to live	ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ	one who lives, inhabitant

Make nouns using ਵਾਲਾ with the other verbs in the reading.

3.7 Find the compound post-positions (like ਦੇ ਬਾਹਰ) in the reading and use them in your own sentences.

* ਰਾਕੇਸ਼, ਨੀਤੀ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਪਹਿਲਾ ਭਾਗ, ਜਲੰਧਰ, ੩੦-੩੨.

UNIT IV

ਇਨਸਾਨ ਬਣ

ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ 'ਮੁਸਾਫ਼ਰ'

ਚੰਗੇ ਪਦਾਰਥ ਪਾਲ ਤਨ ਨੂੰ,
ਰਿਸ਼ਟ – ਪੁਸ਼ਟ ਜਵਾਨ ਬਣ ।
ਸਿੱਖ ਕਰਤਬ ਜੰਗ ਵਾਲੇ,
ਸੂਰਮਾ ਬਲਵਾਨ ਬਣ ।
ਪਾ ਉਚੇਰੀ ਵਿੱਦਿਆ ਤੂੰ,
ਜਗ ਵਿੱਚ ਵਿਦਵਾਨ ਬਣ ।
ਕਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁਨਰ ਸਾਰੇ,
ਹੋ ਨਿਪੁਣ ਗੁਣਵਾਨ ਬਣ ।

ਕਰ ਕਮਾਈ ਰੋਕ ਨਾਹੀਂ,
ਲਖ-ਪਤੀ ਧਨਵਾਨ ਬਣ ।
ਪਾ ਵਧੇਰਾ ਮਾਣ ਇੱਜ਼ਤ,
ਕੌਮ ਦੀ ਤੂੰ ਸ਼ਾਨ ਬਣ ।
ਸਿੱਖ, ਜੈਨੀ, ਪਾਰਸੀ,
ਹਿੰਦੂ ਜਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣ ।
ਬਣ, ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਸੋ ਬਣ,
ਇਨਸਾਨ, ਪਰ ਇਨਸਾਨ ਬਣ।

4.1 Vocabulary

ਇੱਜ਼ਤ	honor (f.)
ਇਨਸਾਨ	human being (m.)
ਸ਼ਾਨ	dignity (f.)
ਸਿੱਖ	= ਸਿੱਖ ਕੇ
ਸਿੱਖਣਾ	to learn
ਸੂਰਮਾ	brave
ਸੋ	that (pron.)
ਹਿੰਦੂ	Hindu (m.)
ਹੁਨਰ	art, skill (m.)
ਕਮਾਈ	earning (f.)
ਕਰਤਬ	work, achievement (m.)
ਕਰ ਪ੍ਰਾਪਤ	= ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ
ਕੌਮ	race, nation (f.)
ਗੁਣਵਾਨ	virtuous
ਜੰਗ	war, fight, battle (m.)
ਜਗ	world (m.)
ਜਵਾਨ	young, youthful
ਜੈਨੀ	Jain (m.)
ਧਨਵਾਨ	rich
ਨਾਹੀਂ	= ਨਹੀਂ
ਨਿਪੁਣ	clever, expert
ਪਦਾਰਥ	thing, object (M.)
ਪ੍ਰਾਪਤ	gain, acquisition (m.)
ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ	to obtain, achieve
ਪਾਰਸੀ	Parsi (m.)
ਪਾਲ	= ਪਾਲ ਕੇ

ਪਾਲਣਾ	to nurture, nourish, support
ਪੁਸ਼ਟ	strong
ਬਣਨਾ	to become
ਬਲਵਾਨ	strong
ਮਰਜ਼ੀ	wish (f.)
ਮਾਣ	respect, honor (m.)
ਮਾਣ ਇੱਜ਼ਤ	prestige, honor (f.)
ਮੁਸਲਮਾਨ	Muslim (m.)
ਰਿਸ਼ਟ	delighted, joyous
ਰਿਸ਼ਟ-ਪੁਸ਼ਟ	healthy
ਰੋਕ	hindrance, barrier, stopping (f.)
ਲਖ-ਪਤੀ	millionaire, rich man (m.)
ਵਧੇਰਾ	plenty
ਵਿੱਦਿਆ	knowledge, education, learning (f.)
ਵਿਦਵਾਨ	learned

4.2 Answer the following questions in Panjabi:

੧. ਇਸ ਕਵਿਤਾ (poem) ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋਂ?
੨. ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਧਰਮ ਹੈ ?
੩. ਤੁਸੀਂ ਵਡਾ ਹੋ ਕੇ ਕੀ ਬਣੋਗੇ?
੪. ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਕੌਣ ਹੈ?
੫. ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਯਾਦ ਆਉਦੀ ਹੈ?

Cultural note: The writer of this poem is Gurmukh Siŋgh 'Musa:far'. Musa:far is his pen name, and is therefore written in inverted commas. It is common practice in India for a poet to select a pen name which reflects the feeling of the writer about himself. This pen name means "traveler".

4.3 The suffix -ਵਾਨ added to a noun makes an adjective, for example:

ਗੁਣ virtue ਗੁਣਵਾਨ virtuous

Find other words in this poem that are formed in this way, and make some of your own.

4.4 Poetry may use a different syntax from prose. Rewrite this poem, putting the words in prose order, for example:

ਕਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁਨਰ ਸਾਰੇ
ਹੋ ਨਿਪੁਣ ਗੁਣਵਾਨ ਬਨ ।

would become:

ਸਾਰੇ ਹੁਨਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ (ਕੇ), ਨਿਪੁਣ ਹੋ (ਕੇ) ਗੁਣਵਾਨ ਬਣ।

4.5 ਲਖ-ਪਤੀ is a compound word made from two words,

ਲਖ = 100,000 ਪਤੀ = master,owner ਲਖ-ਪਤੀ = richman

Find other compound words in the poem and use them in your own sentences.

4.6 The words ਮਾਣ and ਇੱਜ਼ਤ have the same meaning. The former is of Sanskrit origin, the latter is from Persian. For the purpose of emphasis two synonyms, from the same or from different sources, are frequently used in this way. List some other similar pairs of synonyms from the reading.

UNIT V

ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ *

ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਦੋ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਨਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਇਕ ਸੀ ਕਿਸੇ ਵਡੀ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ , ਦੂਜਾ ਸੀ ਮਸ਼ੀਨਮੈਨ।

ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਸ਼ੀਨਮੈਨ ਦਾ ਹਾਲ ਸੁਣਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਬੜਾ ਹੀ ਸੁਚੱਜਾ ਸੀ, ਇਹਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਹਫ਼ਤੇ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਮਿਲਦੀ ਸੀ, ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਪੰਜ ਛੇ ਦਿਨ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਛਨਿਛਰ ਤੇ ਐਤ ਦੋਵੇਂ ਦਿਨ ਛੁਟੀ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਛਨਿਛਰਵਾਰ ਇਹ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦਾ ਬਾਗ਼ ਗੋਡਦਾ ਸੀ , ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਦੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਇਹ ਆਪੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ, ਸਾਰਾ ਪਰਵਾਰ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ (ਛਨਿਛਰਵਾਰ) ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਿਨੇਮਾ ਜਾਂ ਥੀਏਟਰ ਵੇਖਣ ਜਾਂ ਸਨੇਹੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਮਿਲਾਣ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਐਤਵਾਰ ਸਵੇਰੇ, ਮੂੰਹ ਹਨੇਰੇ ਹੀ ਇਹ ਬੜੀ ਲੰਮੀ ਸੈਰ ਤੇ ਇਕਲਾ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਕੋਈ ਪੰਦਰਾਂ ਮੀਲ ਦੀ ਸੈਰ। ਸੈਰ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਕੇ, ਨਹਾ ਕੇ, ਕੁਝ ਖਾ ਕੇ, ਸੌਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਠਕੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਉਹ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ, ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਓਹ ਜਾਂ ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੇ ਜਾਂ ਕਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਗਰਾਮੋਫ਼ੋਨ, ਪਿਆਨੋ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸੰਗੀਤ-ਸਾਜ਼ ਵਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਕੋਈ ਨੌਕਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਇਹ ਆਪ ਕਰਦੇ ਸਨ,ਘਰ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਪਤਨੀ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਘਰ ਦਾ ਦੋਸਤ ਬਣਿਆ ਸਾਂ। ਪਤਨੀ ਇਕ ਕਲੱਬ ਦੀ ਮੈਂਬਰ ਸੀ, ਉਸ ਕਲੱਬ ਨੇ ਮੇਰਾ ਲੈਕਚਰ ਕਰਾਇਆ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਵਾਕਫ਼ ਮੈਂ ਪਤਨੀ ਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਪਤੀ ਨੇ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦੋਸਤ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਪਤੀ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਰਸ਼ਕ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਜੋ ਵਿਗੜੇ ਠੀਕ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਵਾਜੇ, ਰੇਡੀਓ, ਬਿਜਲੀ, ਕਪੜੇ ਸਿਉਣ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨ ਤੇ ਕਈ ਜੰਤਰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਿਚ ਆਪ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਸੀ।

5.1 The following are English words used in Panjabi:

ਸਿਨੇਮਾ, ਕੰਪਨੀ, ਕਲੱਬ, ਗਰਾਮੋਫ਼ੋਨ, ਥੀਏਟਰ, ਪਿਆਨੋ, ਮੈਂਬਰ, ਰੇਡੀਓ, ਲੈਕਚਰ, ਵਰਕਸ਼ਾਪ (work-shop), ਮਸ਼ੀਨ, ਮਸ਼ੀਨਮੈਨ (machinist, mechanic).

5.2 Phrases

ਸਨੇਹੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਮਿਲਾਣ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। They went to visit friends.

5.3 Vocabulary

ਆਪ	self
ਆਪੇ	self (emphatic)
ਐਤ(ਵਾਰ)	Sunday
ਇਹਨਾਂ	= ਇਨ੍ਹਾਂ, post-positional pl. of ਇਹ
ਇਕਲਾ	alone
ਉਠਣਾ	to awaken, arise
ਓਹ	= ਉਹ
ਸੰਗੀਤ-ਸਾਜ਼	musical instrument (m.)
ਸਨੇਹੀ	good friend, beloved friend (f.)
ਸਬਜ਼ੀ	(green) vegetable (f.)
ਸਾਂ	(I) was
ਸ਼ਾਮ	evening (f.)
ਸਿਉਣਾ	to sew
ਸਿਰਫ਼	only
ਸੁਚੱਜਾ	good, clever
ਸੁਣਾਉਣਾ	to tell
ਸੌਂਣਾ	to sleep
ਸੌਂ ਜਾਣਾ	to go to sleep

ਹਫ਼ਤਾ	week (m.)
ਹਾਲ	condition, description (m.)
ਕਪੜਾ	cloth, item of clothing (m.)
ਕਰਾਉਣਾ	to cause to do, to arrange
ਗੋਡਣਾ	to hoe
ਘੰਟਾ	hour (m.)
ਛਨਿਛਰ(ਵਾਰ)	Saturday (m.)
ਛੁਟੀ ਕਰਨਾ	to have a day off, to give a day off
ਜੰਤਰ	instrument, tool (m.)
ਜਾਂ	or
ਜਾਨਣਾ	= ਜਾਣਨਾ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ	life (f.)
ਟੱਬਰ	family (m.)
ਠੀਕ	proper, right
ਠੀਕ ਕਰ ਲੈਣਾ	to fix, repair
ਦੋਸਤ	friend (m.)
ਦੋਵੇਂ	both
ਨਹਾਣਾ (ਨ੍ਹਾਣਾ)	to bathe
ਨੌਕਰ	servant (m.)
ਪਹਿਲਾਂ	firstly, at first
ਪਤਨੀ	wife (f.)
ਪਤੀ	husband, master (m.)
ਪ੍ਰਧਾਨ	head, chief (m.)
ਪਰਵਾਰ	family (m.)
ਪੜ੍ਹਨਾ	to read
ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ	to produce, bear, grow (trans.)
ਬਣਾਉਣਾ	to make, mend, adjust

ਬਣਾ ਲੈਣਾ	to make, mend, adjust
ਬਾਗ਼	garden (m.)
ਬਾਗ਼ ਗੋਡਣਾ	to garden
ਬਿਜਲੀ	electricity
ਭਾਵੇਂ	although
ਮਜ਼ਦੂਰੀ	wage (f.)
ਮਿਲਾਉਣਾ	to introduce, to cause to meet
ਮੀਲ	mile (m.)
ਮੌਕਾ	opportunity, chance (m.)
ਰਸ਼ਕ	envy (m.)
ਨੂੰ ਰਸ਼ਕ ਆਉਣਾ	to envy
ਰਾਹੀਂ	through, by way of
ਲੋੜ	need (f.)
ਵਜਾਣਾ	to play (a musical instrument)
ਵਾਕਫ਼	acquaintance (m.)
ਵਾਜਾ	musical instrument (m.)
ਵਾਪਸ	back
ਵਿਗੜਨਾ	to go wrong

5.4 Answer the following questions in Panjabi:

੧. ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਨਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ?
੨. ਮਸ਼ੀਨਮੈਨ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਸੀ?
੩. ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਤਨੇ ਰੁਪਏ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਹਫ਼ਤੇ ਦੀ ਮਿਲਦੀ ਸੀ?
੪. ਉਹ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਕਿਤਨੇ ਦਿਨ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ?
੫. ਛਨਿਛਰ ਤੇ ਐਤਵਾਰ ਉਹ ਕੀ ਕਰਦਾ ਸੀ?
੬. ਕੀ ਉਹ ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਦੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਆਪੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ?
੭. ਛਨਿਛਰਵਾਰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਇਹ ਟੱਬਰ ਕੀ ਕਰਦਾ ਸੀ?
੮. ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਕੋਈ ਨੌਕਰ ਸੀ?

੯. ਕੀ ਘਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸੀ?
੧੦. ਕੀ ਮਸ਼ੀਨਮੈਨ ਦੀ ਪਤਨੀ ਘਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਵੀ ਹੋਰ ਕੁਝ ਕਰਦੀ ਸੀ?
੧੧. ਘਰ ਦੀਆਂ ਬਿਗੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਠੀਕ ਕਰਦਾ ਸੀ?
੧੨. ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਮਸ਼ੀਨਮੈਨ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਤੇ ਕਿਉਂ ਰਸ਼ਕ ਆਉਂਦਾ ਸੀ?

5.5 Fill in the blanks:

੧. —— ਵਿੱਚ ਚਾਰ —— ਨੂੰ —— ਜਾਨਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ——।
੨. ਇਕ ਸੀ —— ਸਕੂਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ, —— ਸੀ ਧੋਬੀ।
੩. —— ਮੈਂ —— ਧੋਬੀ ਦਾ ਹਾਲ —— ਹਾਂ।
੪. ਇਹ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸੌ —— ਹਫ਼ਤੇ —— ਮਜ਼ਦੂਰੀ —— ਹੈ।
੫. ਉਹ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ —— ਤਿੰਨ —— ਕੰਮ —— ——।
੬. ਛਨਿਛਰ ਤੇ ਐਤ —— ਦਿਨ —— ਕਰਦਾ ਹੈ।
੭. ਐਤਵਾਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਘਰ —— ਬਾਗ਼ —— ——।
੮. ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ —— ਲਗਦਾ ਸੀ।
੯. —— ਨੂੰ ਸਿਨੇਮਾ —— ਜਾਂਦੇ —— ।
੧੦. ਖਾਕੇ ਮੈਂ —— ਜਾਂਦਾ —— ।
੧੧. ਮੂੰਹ ਹਨੇਰੇ ਉਠਕੇ —— ਉਹ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ।
੧੨. ਕਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕੋਈ ਸਾਜ਼ —— ।
੧੩. ਸਾਡੇ ਘਰ —— ਨੌਕਰ ——।
੧੪. ਘਰ —— ਸੀ।
੧੫. ਮੈਂ ਪਤਨੀ —— —— ਘਰ ਦਾ ਦੋਸਤ ਬਣਿਆ ਸੀ।

5.6 Translate into Panjabi:

1. I came to know him very well in India.
2. He worked six days a week.
3. He received a hundred rupees a month.
4. I take a long walk every day, early in the morning.

5. We have no servants.
6. The house was their own.
7. She was a member of the club.
8. I envy the life of a leader.
9. They arranged my lecture to the club.
10. He became my friend through my son.
11. We play some sort of instrument every night.
12. He repairs whatever goes wrong in the house.
13. I take every Sunday off.
14. The whole family worked side by side.

5.7 Causative Verbs in Panjabi

ਕਰਾਉਣਾ and ਕਰਵਾਉਣਾ are causative forms of the verb ਕਰਨਾ; the former is the simple causative, the latter the double causative. They can be translated respectively as "to cause to do" and "to cause to be done (by a third person)". The difference in meaning is better illustrated by using the verb ਪੜ੍ਹਨਾ ,"to read, learn":

ਪੜ੍ਹਨਾ	to learn
ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ	to cause to learn (i.e., to teach)
ਪੜ੍ਹਵਾਉਣਾ	to cause to be taught (i.e., to have someone else teach)

The following sentences will illustrate:

ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਪੜ੍ਹਿਆ।	the boy learned
ਮਾਸਟਰ ਨੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਇਆ।	the teacher taught the boy
ਉਹ ਨੇ ਮਾਸਟਰ ਤੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਵਾਇਆ।	he had the boy taught by the teacher

Causative forms of intransitive verbs are generally transitive:

ਜਲਣਾ	to burn (intr.)
ਜਲਾਉਣਾ	to burn (trans.)

As can be seen in these examples, the simple causative is usually formed by adding -ਆਉ to the stem of the verb; the double causative is made by adding-ਵਾਉ to the stem. Learn the following causative forms and use them in your own sentences:

ਜਲਣਾ to burn (intr.)	ਜਲਾਉਣਾ to burn (trans.)	ਜਲਵਾਉਣਾ to cause to be burned
ਸਿੱਖਣਾ to learn	ਸਿਖਾਉਣਾ to teach	ਸਿਖਵਾਉਣਾ to cause to be taught
ਉਠਣਾ to awaken (intr.)	ਉਠਾਉਣਾ to awaken (trans.)	ਉਠਵਾਉਣਾ to cause to be awakened
ਕਰਨਾ to do	ਕਰਾਉਣਾ to cause to do	ਕਰਵਾਉਣਾ to cause to be done
ਸਮਝਣਾ to understand	ਸਮਝਾਉਣਾ to explain	ਸਮਝਵਾਉਣਾ to cause to be explained
ਮਿਲਨਾ to meet	ਮਿਲਾਉਣਾ to introduce	ਮਿਲਵਾਉਣਾ to cause to be introduced
ਸੁਣਨਾ to listen	ਸੁਣਾਉਣਾ to tell	ਸੁਣਵਾਉਣਾ to cause to be told
ਹੱਸਣਾ to laugh	ਹੱਸਾਉਣਾ to cause to laugh	

---

*ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ, ਤਾਜ ਤੇ ਸਰੂ, ਲੁਧਿਆਣਾ. ੧੧੩-੧੧੪.

UNIT VI

ਭਾਰਤ*

ਭਾਰਤ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਦੇਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਖੇਤਰਫਲ ੧੨੫੯ ਲੱਖ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ, ਜਦ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦਾ ਖੇਤਰਫਲ ੫੧੩.੧ ਲੱਖ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ। ਇਸਤੋਂ ਇਹ ਸਨਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਖੇਤਰਫਲ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਖੇਤਰਫਲ ਦਾ ਲਗਭਗ ੨.੫ ਪ੍ਰਤੀ ਸੈਂਕੜਾ ਹੈ। ਖੇਤਰਫਲ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਖੇਤਰਫਲ ਨਾਲੋਂ ੧੩ ਗੁਣਾਂ ਹੈ। ਜੇ ਰੂਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਖੇਤਰਫਲ ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਯੂਰਪ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਛੋਟਾ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਰਾਜ ਵੀ ਯੂਰਪ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ।

ਜਨ-ਸੰਖਿਆ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਵੀ ਭਾਰਤ ਇਕ ਵੱਡਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ। ਇਥੇ ਦੀ ਜਨ-ਸੰਖਿਆ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਜਨ-ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਵਿਚ ੧੩ ਪ੍ਰਤੀ ਸੈਂਕੜਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਖੇਤਰਫਲ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਖੇਤਰਫਲ ਦਾ ਕੇਵਲ ੨੫ ਪ੍ਰਤੀ ਸੈਂਕੜਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ੧੩ ਪ੍ਰਤੀ ਸੌਂਕੜਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਹੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਘਣੀ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਚੀਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਤੋਂ ੭ ਗੁਣਾਂ, ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਤੋਂ ੨੫ ਗੁਣਾਂ ਅਤੇ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਮਹਾਂ-ਦੀਪ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਅੱਧੀ ਹੈ। ਮੋਟੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਹਰ ੧੩ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ੨ ਵਿਅਕਤੀ ਭਾਰਤਵਾਸੀ ਹਨ।

ਖੇਤੀ-ਬਾੜੀ ਭਾਰਤ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦਸੋਗ ਹੈ। ਖੇਤੀ-ਬਾੜੀ ਦੇ ਕੰਮ ਤੇ ਲਗਭਗ ੭੦ ਪ੍ਰਤੀ ਸੈਂਕੜਾ ਜਨ-ਸੰਖਿਆ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ ੧/੩ ਹਿੱਸਾ ਚਾਵਲ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੰਨੇ, ਤੇਲ ਦੇ ਬੀਜਾਂ, ਚਾਹ ਅਤੇ ਤਮਾਕੂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦਾ ਦਰਜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ। ਲਾਖ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇਥੇ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਪਾਹ

ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦਾ ਦਰਜਾ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ ਤੇ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਸੰਨ ੨੬ ਜਨਵਰੀ ੧੯੫੦ ਤੋਂ ਇਕ ਸਰਵ-ਅਧਿਕਾਰੀ ਪੂਰਨ ਲੋਕਰਾਜੀ ਜਨਤੰਤਰ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਇੱਥੇ ਨਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਾਗੂ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਸੰਘ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

6.1 These are the geographical names found in the text:

ਭਾਰਤ (= ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ, India), ਅਮਰੀਕਾ, ਇੰਗਲੈਂਡ, ਅਫ਼ਰੀਕਾ, ਰੂਸ (Russia), ਚੀਨ (China), ਯੂਰਪ (Europe)

6.2 Phrases:

ਖੇਤਰਫਲ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ	from the point of view of area
ਜੇ ਰੂਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ	if Russia is excluded (lit., if Russia is left)
ਛੋਟਾ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਰਾਜ ਵੀ	even the smallest state
ਸਭ ਤੋਂ ਉਚਾ	the highest
ਮੋਟੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ	loosely speaking, it can be said
ਚਾਵਲ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ	rice is produced

6.3 Vocabulary:

ਅੱਧਾ	half
ਅਨੁਮਾਨ	guess, inference (m.)
ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਉਣਾ	to guess
ਆਬਾਦੀ	population (f.)
ਇੱਥੇ (ਇਥੇ)	here

ਉੱਚਾ	high
ਉਦਯੋਗ	occupation (m.)
ਸੰਘ	federation
ਸੰਨ	year (m.)
ਸਪਸ਼ਟ	clear
ਸਰਵ-ਅਧਿਕਾਰੀ	all-sovereign
ਸੰਵਿਧਾਨ	constitution (m.)
ਸੈਂਕੜਾ	hundred (m.)
ਹਿੱਸਾ	portion, part (m.)
ਕਪਾਹ	cotton (f.)
ਕਰਾਰ ਦੇਣਾ	to declare
ਕਿਉਂਕਿ	because
ਕੇਵਲ	only
ਖੇਤਰਫਲ	area (m.)
ਖੇਤੀ-ਬਾੜੀ	agriculture (f.)
ਗੰਨਾ	sugarcane (m.)
ਗੁਣਾ	times, multiplied
ਘਣਾ	much, thick
ਚਾਹ	tea (f.)
ਚਾਵਲ	rice (m.)
ਛੱਡਣਾ	to leave
ਛੱਡ ਦੇਣਾ	to leave
ਛੋਟਾ	small
ਜਦ ਕਿ	whereas
ਜਨ	person, people (m.)
ਜਨ-ਸੰਖਿਆ	population (lit., number of people) (m.)

3

ਜਨਤੰਤਰ	republic (m.)
ਜਨਵਰੀ	January (f.)
ਟਾਕਰਾ	comparison (m.)
ਤਮਾਕੂ	tobacco (m.)
ਤੇਲ	oil (m.)
ਦਰਜਾ	place, rank (m.)
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ	view (f.)
ਦੇਸ਼	country (m.)
ਨੰਬਰ	number, place (m.)
ਨਵਾਂ	new
ਨਾਲੋਂ	than
ਪ੍ਰਤੀ	every
ਪੂਰਨ	complete, entire
ਪੈਦਾਵਾਰ	production (f.)
ਬਹੁਤੇ	many , the majority
(ਦੇ) ਬਰਾਬਰ	equal (to)
ਬੀਜ	seed (m.)
ਭਾਰਤਵਾਸੀ	Indian (m.)
ਮਹਾਂ-ਦੀਪ	continent (lit. great island) (m.)
(ਤੋਂ) ਮਗਰੋਂ	after
ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ	to be regarded
ਮੁੱਖ	main
ਮੋਟਾ	fat
ਮੋਟੇ ਤੌਰ ਤੇ	roughly, broadly
ਰਾਜ	state (m.)
ਲਗਭਗ	approximately
ਲਗਾ ਹੋਣਾ	to be engaged (in)

ਲਾਖ	lac (m.)
ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ	to be in effect
ਲੋਕਰਾਜੀ	democratic
ਵੱਡਾ	=ਵਡਾ
(ਤੋਂ) ਵੱਧ	more
ਵਰਗ	square (m.)
ਵਿਅਕਤੀ	person (m.)
ਵਿਸ਼ਵ	world (m.)
ਵਿਸ਼ਾਲ	great, huge
ਵਿਚੋਂ (ਵਿੱਚੋਂ)	among

6.4 Answer the following questions in Panjabi:

੧. ਭਾਰਤ ਦਾ ਖੇਤਰਫਲ ਕਿਤਨਾ ਹੈ?
੨. ਕੀ ਜਨ-ਸੰਖਿਆ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਵੀ ਭਾਰਤ ਵੱਡਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ?
੩. ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਕਿਤਨੀ ਹੈ ?
੪. ਭਾਰਤ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦਯੋਗ ਕੀ ਹੈ?
੫. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?
੬. ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?
੭. ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਦਸ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।
੮. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਨਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕਿਸ ਸੰਨ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ?
੯. ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਰਾਜ ਹਨ?
੧੦. ਤੁਹਾਡੇ ਰਾਜ ਦਾ ਕੀ ਨਾਂ ਹੈ?
੧੧. ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਖੇਤਰਫਲ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ ਜਾਂ ਘੱਟ ? ਤੇ ਜਨਸੰਖਿਆ?

6.5 Fill in the blanks:

੧. ਅਮਰੀਕਾ ਇੱਕ —— ਦੇਸ਼ ਹੈ।

੨. ਰੂਸ ਦਾ ਖੇਤਰਫਲ —— ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ।

੩. ਭਾਰਤ ਦਾ ਖੇਤਰਫਲ ਵਿਸ਼ਵ —— ਦਾ —— —— ਪ੍ਰਤੀ ਸੈਂਕੜਾ ਹੈ?

੪. ਅਮਰੀਕਾ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਖੇਤਰਫਲ —— —— ਗੁਣਾਂ ਹੈ।

੫. ਜਨਸੰਖਿਆ —— ਨਾਲ ਰੂਸ ਇੱਕ —— ਦੇਸ਼ ਹੈ।

੬. —— ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦਯੋਗ ਹੈ।

੭. ਖੇਤੀ-ਬਾੜੀ ਦੇ ਕੰਮ ਤੇ —— ਜਨਸੰਖਿਆ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ।

੮. ਲਾਖ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ —— ਵੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

੯. ਭਾਰਤ ਰਾਜਾਂ ਦਾ —— ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

੧੦. ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਜਨਸੰਖਿਆ —— ਹੈ।

੧੧. ਅਮਰੀਕਾ —— ਸੰਘ ਹੈ।

6.6 Translate the following into Panjabi:

1. America is a big country.
2. From the point of view of population, America is three times that of England.
3. Even the smallest state is bigger than a European country.
4. China's population is the largest of any country.
5. Roughly speaking, England's population is 60,000,000.
6. What is the main occupation in China?
7. The production of cotton is greatest in America.
8. India is in second place in the production of cotton.
9. America is a federal state.
10. There are 50 states in America.

6.7 Compound words in Panjabi are sometimes hyphenated, sometimes written as one word:

ਮਹਾਂ-ਦੀਪ = ਮਹਾਂ (great) + ਦੀਪ (island) = continent
ਖੇਤਰਫਲ = ਖੇਤਰ (field) + ਫਲ (fruit) = area

ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਮਹਾਂ-ਦੀਪਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।

Find other compound words in this unit and use them in your own sentences.

---

* *ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰਬੋਧ*, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ. ਪਟਿਆਲਾ, ੧੯੬੨.੪੧-੪੨.

UNIT VII

ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜ–ਪਰਬੰਧ *

ਸਾਡੇ ਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਮੁਖ-ਅਧਿਕਾਰੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸਦੀ ਚੋਣ ਸਾਰੇ ਲੋਕੀਂ ਵੋਟਾਂ ਪਾਕੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਚੁਣ ਕੇ ਕਨੂੰਨ-ਘੜਨੀਆਂ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਭੇਜਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਡੇ ਉਹ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਰਾਜ ਦਾ ਮੁਖੀ ਹੈ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਉੱਪਰ ਮਨ-ਮਰਜੀ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ।

ਸਾਡੇ ਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਸਭਾ ਨੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਨਾਂ ਪਾਰਲੇਮਿੰਟ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨ-ਮੰਡਲ ਹੈ । ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਦੋ ਕਨੂੰਨ-ਘੜਨੀਆਂ ਸਭਾਵਾਂ ਰਲ ਕੇ ਪਾਰਲੇਮਿੰਟ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਹ ਸਭਾਵਾਂ ਹਨ— ਲੋਕ-ਸਭਾ ਤੇ ਰਾਜ-ਸਭਾ ।

ਰਾਜ-ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਢਾਈ ਸੌ ਮੈਂਬਰ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਚੁਣਦਾ ਹੈ । ਬਾਕੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਵੱਲੋਂ ਚੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਹਰ ਦੂਜੇ ਸਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤੀਜਾ ਹਿੱਸਾ ਮੈਂਬਰ ਹਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਹੋਰ ਚੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਲੋਕ-ਸਭਾ ਦੇ ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਸੌ ਮੈਂਬਰ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਆਮ ਜਨਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਚੋਣਾਂ ਹਰ ਪੰਜੀਂ ਸਾਲੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਜਦ ਨਵੀਂ ਪਾਰਲੇਮਿੰਟ ਚੁਣੀ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਮੁਖ-ਮੰਤਰੀ ਚੁਣਦਾ ਹੈ । ਪਾਰਲੇਮਿੰਟ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ, ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਨੂੰ ਮੁਖ-ਮੰਤਰੀ ਚੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮੁਖ-ਸੰਤਰੀ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਰਾਸਟਰਪਤੀ ਹੋਰ ਮੰਤਰੀ ਚੁਣਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਸਭ ਰਲ ਕੇ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ

ਸਰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਭਾਰਤ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪੋ ਆਪਣੀਆਂ ਕਨੂੰਨ-ਘੜਨੀਆਂ ਸਭਾਵਾਂ ਹਨ । ਸਾਰੇ ਰਾਜ ਇਕੋ ਜਿੱਡੇ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਕਨੂੰਨ-ਘੜਨੀਆਂ ਸਭਾਵਾਂ ਵੀ ਇੱਕੋ ਜਿੱਡੀਆਂ ਨਹੀਂ । ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਭਾ ਦੇ ਪੰਜਾਹ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਦੀ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਸੌ ਮੈਂਬਰ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕੀਂ ਵੋਟਾਂ ਪਾ ਕੇ ਚੁਣਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਚੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਨਾਗਰ ਜੋ ਇੱਕੀਆਂ ਸਾਲਾਂ ਜਾਂ ਵੱਧ ਉਮਰ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਵੋਟਰ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਵੀ ਖੜਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਰਾਜ ਦੇ ਮੁਖ-ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਰਾਜਪਾਲ ਜਾਂ ਗਵਰਨਰ ਆਖਦੇ ਹਨ । ਗਵਰਨਰਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਚੁਣਦਾ ਹੈ । ਕਨੂੰਨ-ਘੜਨੀ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਨੂੰ ਗਵਰਨਰ ਰਾਜ ਦਾ ਮੁਖ-ਮੰਤਰੀ ਚੁਣਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਭ ਤੋਂ ਬਹੁਤੇ ਹੋਣ, ਉਸਦਾ ਮੁਖੀ ਹੀ ਮੁਖ-ਮੰਤਰੀ ਬਣਦਾ ਹੈ । ਮੁਖ-ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਗਵਰਨਰ ਹੋਰ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਉਪਮੰਤਰੀ ਚੁਣਦਾ ਹੈ । ਮੁਖ-ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਉਪਮੰਤਰੀ ਰਲ ਕੇ ਰਾਜ ਦਾ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਇਹ ਹੈ ਸਾਡੇ ਆਜਾਦ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਲੋਕ-ਰਾਜੀ ਰਾਜ-ਪਰਬੰਧ ।

7.1 Phrases:

ਉਹ ਦੇਸ਼ ਉਪੱਰ ਮਨ-ਮਰਜੀ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।	he does not rule the country arbitrarily
ਇਹ ਚੋਣਾਂ ਹਰ ਪੰਜੀਂ ਸਾਲੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।	these elections are held every five years

ਇਸ ਕਰਕੇ	therefore
ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਦੀ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਸੌ ਮਿੰਬਰ ਹਨ।	the largest assembly has 450 members
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਵਰਨਰ ਆਖਦੇ ਹਨ।	they are called Governor

7.2 Vocabulary

ਅਧਿਕਾਰੀ	officer, ruler(m.)
ਅਨੁਸਾਰ	according to
ਆਗੂ	leader, guide (m.)
ਆਜਾਦ (ਆਜ਼ਾਦ)	free
ਆਮ	general, common
ਇਕੋ ਜਿੱਡੇ	alike
ਉਪਮੰਤਰੀ	deputy minister (m.)
ਉੱਪਰ	over, above
ਉਮਰ	age (f.)
ਸਭਾ	assembly (f.)
ਸਰਕਾਰ	government (f.)
ਸਲਾਹ	advice, counsel (f.)
ਸਾਢੇ	... and a half
ਸਾਢੇ ਚਾਰ	four and a half
ਸਾਲ	year (m.)
ਹਟਣਾ	to go back, return, withdraw
ਹਟ ਜਾਣਾ	to return, withdraw (here, retire)
ਹਰੇਕ	everyone, every
ਕਨੂੰਨ	law (m.)
ਕਨੂੰਨ-ਘੜਨੀ ਸਭਾ	legislative assembly (f.)

ਕੁੱਲ	altogether
ਖੜਾ ਹੋਣਾ	to stand, to run for office
ਗਵਰਨਰ	Governor (m.)
ਘੜਨਾ	to make, fashion, form
ਚੁਣਨਾ	to elect, select
ਚੁਣਿਆ ਜਾਣਾ	to be elected
ਚੋਣ	election (f.)
ਜਨਤਾ	public (f.)
ਜਿੱਡਾ	like
ਢਾਈ	two and a half
ਢਾਈ ਸੌ	250
ਤੀਜਾ	third
ਨਾਂ	= ਨਾਮ
ਨਾਗਰ	citizen (m.)
ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ	representative (m.)
ਪਰਬੰਧ	management (m.)
ਪਾਉਣਾ	to cast, pour, put, find
ਪਾਰਟੀ	political party (f.)
ਪਾਰਲੇਮਿੰਟ	Parliament (m.)
ਬਾਕੀ (ਦੇ)	remaining
ਮੰਡਲ	circle (m.)
ਮੰਤਰੀ	minister (m.)
ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ	ministerial cabinet (m.)
ਮਨ-ਮਰਜੀ	wilfull, capricious
ਮੁਖ-ਮੰਤਰੀ	Chief Minister, Prime Minister (m.)
ਮੁਖੀ	chief, principal
ਰਲਨਾ	to be joined, to meet, mix, agree

ਰਾਜ-ਸਭਾ	Rajya Sabha, upper house of Indian Parliament (f.)
ਰਾਜ ਕਰਨਾ	to rule, govern
ਰਾਜ-ਪਰਬੰਧ	governing (lit., management of the state) (m.)
ਰਾਜਪਾਲ	Governor (m.)
ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ	President (m.)
ਲੋਕ-ਸਭਾ	Lok Sabha, lower house of Indian Parliament (f
ਵੱਡਣਾ	to divide
ਵੱਡਿਆ ਜਾਣਾ	to be divided
ਵਿਧਾਨ	= ਸੰਵਿਧਾਨ
ਵਿਧਾਨ-ਮੰਡਲ	Parliament (m.)
ਵੋਟ	vote (f.)
ਵੋਟਰ	voter (m.)

7.3 Answer the following questions in Panjabi:

੧. ਸਾਡੇ ਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਮੁਖ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੌਣ ਹੈ?
੨. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?
੩. ਸਾਡੇ ਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਹੜੀ ਸਭਾ ਰਾਜ-ਪਰਬੰਦ ਕਰਦੀ ਹੈ?
੪. ਕੌਣ ਕੌਣ ਮਿਲ ਕੇ ਪਾਰਲੇਮਿੰਟ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ?
੫. ਕਹੂੰਨ ਘੜਨੀਆਂ ਸਭਾ ਦੇ ਕੀ ਨਾਂ ਹਨ?
੬. ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਮੈਂਬਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ?
੭. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕਿੰਨੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਦਾ ਹੈ?
੮. ਹਰ ਦੂਜੇ ਸਾਲ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਤਨੇ ਮੈਂਬਰ ਹਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ?
੯. ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੇ ਕਿਤਨੇ ਮੈਂਬਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ?
੧੦. ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?
੧੧. ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਦੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?
੧੨. ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਮੁਖ-ਮੰਤਰੀ ਕਿਵੇਂ ਬਣਦਾ ਹੈ?
੧੩. ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਵੱਡੀਆ ਗਿਆ ਹੈ?
੧੪. ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਕੀ ਹੱਕ ਹਨ?

7.4 Translate into Panjabi:

1. The President is the chief executive of America.
2. The President is elected by the votes of the people.
3. The Prime Minister is the leader of the majority party in the Parliament.
4. One third of the members of the Rajya Sabha are removed every two years.
5. How many members are elected to the U. S. Congress?
6. Elections take place every five years.
7. Anyone who is twenty years old can become a voter.
8. According to the constitution, the chief of state is the queen or king.
9. These assemblies are the lower house and the upper house.
10. In the upper house there are representatives of the different states.
11. In all there are five hundred members of the Lok Sabha.
12. From the members, some are appointed ministers.
13. With the advice of the senate the President appoints the members of his cabinet.
14. The head of a state is called a governor.
15. The governor is elected in America, but in India he is appointed by the President.

7.5 Fill in the blanks:

੧. ਸਾਡੇ ਵਿਧਾਨ —— ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ —— ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਹੈ ।
੨. ਉਸ ਨੂੰ —— ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
੩. ਉਸਦੀ ਚੋਣ ਸਾਰੇ —— —— ਪਾਕੇ ਨਹੀਂ ——।
੪. ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ —— ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ —— —— ਸਭਾਂ ਵਿੱਚ ਭੇਜਦੇ ——।
੫. ਉਹ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਦੇਸ਼ ਦੇ —— ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੇ ਹਨ।
੬. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਦਾ —— ਹੈ।
੭. ਜਿਸ —— ਨੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ —— ਕਰਨਾ ਹੈ, —— ਦਾ ਨਾਂ —— ਹੈ।
੮. —— ਤੇ ਦੋ ਕਨੂੰਨ-ਘੜਨੀਆਂ —— —— ਕੇ ਪਾਰਲੇਮਿੰਟ —— ਹਨ।
੯. ਇਹ ਸਭਾਵਾਂ ਹਨ : —— ਤੇ —— ।
੧੦. ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿੱਚ —— —— ਰਾਜਾਂ ਦੇ —— ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
੧੧. ਇਸ ਦੇ —— ਮੈਂਬਰ ਹਨ।
੧੨. ਬਾਰਾਂ —— —— ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ —— ਹੈ।
੧੩. ਹਰ —— —— ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ —— ਹੈ।
੧੪. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ —— ਹੋਰ ਚੁਣੇ —— ——।
੧੫. ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੇ —— ਦਾ ਚੋਣ —— —— ਕਰਦੀ ਹੈ।
੧੬. ਇਹ ਚੋਣਾਂ ਹਰ —— —— ਹੋਇਆਂ —— ਹਨ।
੧੭. ਪਾਰਲੇਮਿੰਟ —— ਜਿਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਬਹੁਤੇ —— ਚੋਣ, —— ਦੇ ਆਗੂ ——
ਮੁਖ-ਮੰਤਰੀ ਚੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
੧੮. ਇਹ ਸਭ —— ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।
੧੯. ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰਾਜਾਂ —— —— ਗਿਆ ਹੈ।
੨੦. ਸਾਰੇ ਰਾਜ ਇਕੋ —— ਨਹੀਂ।
੨੧. ਮੁਖ-ਮੰਤਰੀ ਦੀ —— ਨਾਲ ਗਵਰਨਰ —— ਮੰਤਰੀ ਤੇ —— ਚੁਣਦਾ ਹੈ।

7.6 The Verb ਹੋਣਾ :

The verb ਹੋਣਾ is used with the meaning of the English verb "to be" in two different forms: the choice of form depends upon the duration of time expressed in the statement.

(1) If a condition exists at a given point in time, in the present or in the past, the following form is used:*

	Present		Past			
			m.	f.	m.	f.
1	ਹਾਂ	ਹਾਂ	ਸਾਂ	ਸੀ	ਸਾਂ	ਸੀਆਂ
2	ਹੈਂ	ਹੋ	ਸਾਂ	ਸੀ	ਸਉ	ਸੀਆਂ
3	ਹੈ	ਹਨ	ਸੀ	ਸੀ	ਸਨ	ਸਨ(ਸੀਆਂ)

For example: ਉਹ ਕੁੜੀ ਸੋਹਣੀ ਹੈ। "That girl is beautiful"

(2) If a condition exists for a long period of time, or if the condition is in the very nature of the thing spoken about, the above forms are used in combination with the present participle of the verb ਹੋਣਾ , which is ਹੁੰਦਾ (like other present participles it is inflected according to gender and number in this usage).

For example: ਕੁੜੀਆਂ ਸੋਹਣੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। "Girls are beautiful" (i.e., it is in their nature to be beautiful)

Keeping this difference in mind, translate the following sentences into Panjabi:

1. There are 500 members in the Lok Sabha now.
2. According to the Constitution there are 500 members in the Lok Sabha.
3. I was sick yesterday.
4. Every morning I was sick.
5. He is happy.
6. He is happy when he sees a friend.
7. Children are small.

---

*Only the more common forms are listed here: there are a number of variants, particularly in the 3rd person singular present, some of which are given in the Appendix.

8. Crows are black.
9. Those birds in the field are black.
10. A fox is always clever.

[*] adapted from ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਪਰਮਾਣੀਕ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਆਕਰਣ ਤੇ ਲਿਖਤ ਰਚਨਾ, ਲੂਧਿਆਣਾ, ੧੯੬੨, ੫੮੨–੫੮੪.

UNIT VIII

ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ*

ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਇਆ। ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ੨ ਅਕਤੂਬਰ, ੧੮੬੯ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਇਕ ਰਿਆਸਤ ਪੋਰਬੰਦਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਉੱਚੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਵਿੱਦਿਆਰਥੀ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ।

ਦਸਵੀਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਸਦੀਵੀ ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਗਏ। ਕਈ ਮਜ਼ਬੂਰੀਆਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਆਪ ਨੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ। ਦਸਵੀਂ ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਤੇ ਬਰਾਦਰੀ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਆਪ ਪਤਨੀ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਵੇਚ ਕੇ ਬੈਰਿਸਟਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪਾਸ ਕਰਨ ਲੰਡਨ ਗਏ। ਬੈਰਿਸਅਰੀ ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਆਪ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਵਕਾਲਤ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਬਹੁਤ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਈ। ਉਹ ਫਿਰ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੀਆਂ ਉਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਹੁੰਦੇ ਵੇਖੇ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਤੇ ਹਿੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੀਚ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਉਥੋਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੀਆਂ ਨੂੰ "ਕਾਂਗਰਸ" ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਜਬੇਬੰਦੀ ਹੇਠ ਇੱਕਠਾ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਆਪ ਦਾ ਇਹ ਪੱਕਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਮਾਰਗ ਅਪਣਾਉਣ ਨਾਲ ਆਜ਼ਾਦੀ ਛੇਤੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ।

"ਅਹਿੰਸਾ" ਦਾ ਅਸੂਲ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਕੇ ਆਪ ਨੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਤਿਆਗ੍ਰਹਿ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਕਨੂੰਨ ਭੰਗ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸਤਿਆਗ੍ਰਹਿ ਕਰਨ ਬਦਲੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣਾ ਪਿਆ।

ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਤੋਂ ੪੫ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਵਾਪਸ ਆਏ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਾਕਮਾਂ ਵਿਰੁਧ ਫਿਰ ਸਤਿਆਗ੍ਰਹਿ ਕਰਨੇ ਅਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਕਈ ਵਾਰ ਮਰਨ-ਵਰਤ ਰੱਖੇ ਅਤੇ ਕੈਦ ਹੋਏ। ਅੰਤ ੧੯੪੭ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਅਧੀਨ ਭਾਰਤ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੇ ਅਸੂਲ ਤੇ ਨਾ ਚਲਦੇ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਭਾਰਤ ਅਜੇ ਤਕ ਗੁਲਾਮ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਸੀ।

8.1 Phrases:

ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਉੱਚੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਵਾਲੇ ਸਨ।	Gandhi ji was a man of high ideals.
ਅੰਗਰੇਜ਼ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਤੇ ਹਿੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੀਚ ਸਮਝਦੇ ਸਨ।	English people regarded themselves very high and Indians as very low.
ਹਿੰਦੀਆਂ ਨੂੰ "ਕਾਂਗਰਸ" ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਜਥੇਬੰਦੀ ਹੇਠ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।	(He) began to unite Indians under an organization named Congress.
"ਅਹਿੰਸਾ" ਦਾ ਅਸੂਲ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਕੇ	Having the principle of non-violence in front of (him).

8.2 Vocabulary:

ਅਸੂਲ	principle (m.)
ਅਹਿੰਸਾ	non-violence (f.)
ਅਕਤੂਬਰ	October (m.)
ਅੰਗਰੇਜ਼	Englishman (m.)
ਅਗਵਾਈ	leadership (f.)
ਅਜੇ ਤਕ	until today, upto now
ਅਧੀਨ	subjugated
ਅਪਣਾਉਣਾ	to employ

ਅਰੰਭ	beginning(m.)
ਅਰੰਭ ਕਰਨਾ	to begin (transitive)
ਆਜ਼ਾਦੀ	freedom, independence (f.)
ਆਦਰਸ਼	ideal (m.)
ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ	to gather, to unite
ਉਤੇ	on
ਸੰਸਾਰ	world (m.)
ਸੱਚ	truth (m.)
ਸਤਿਆਗ੍ਰਹਿ	Satyagraha (m.)
ਸਦੀਵੀ	eternal, everlasting
ਸਫਲਤਾ	success (f.)
ਸਾਹਮਣੇ	in front
ਸ਼ਾਂਤਮਈ	peaceful
ਸ਼ੁਰੂ	beginning (adj.)
ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ	to begin
ਹਮੇਸ਼ਾਂ	always
ਹਾਕਮ	officer (m.)
ਹਿੰਦੀ	=ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ, Indian (m.)
ਹੇਠ	under
ਕਈ	many, some, several
ਕਬਜ਼ਾ	control (m.)
ਕਰਵਾਉਣਾ	to cause to be done
ਕਾਂਗਰਸ	Congress (m.)
ਕੈਦ ਹੋਣਾ	to be jailed
ਗਹਿਣਾ	ornament (m.)
ਗੁਲਾਮ	slave (m.)
ਛੇਤੀ (ਹੀ)	soon

ਜਥੇਬੰਦੀ	party (f.)
ਜਨਮ	birth (f.)
ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ	to continue
ਜ਼ੁਲਮ	tyranny (m.)
ਜੇਲ੍ਹ	jail (f.)
ਦਸਵੀਂ	tenth, high school examination (f.)
ਦੱਖਣੀ	southern , south
ਨਾਂ	name (m.)
ਨੀਚ	low
ਪੱਕਾ	firm
ਪ੍ਰੀਖਿਆ	examination (f.)
ਪੜ੍ਹਾਈ	study, education (f.)
ਪਾਸ ਕਰਨਾ	to pass (an examination)
ਪਿਆ	past absolute of ਪੈਣਾ, had to
ਫਿਰ	= ਫੇਰ
ਬਦਲੇ	in return for, for
ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨਾ	to tolerate
ਬਰਾਦਰੀ	community, kinfolk, members of the same caste (f.)
(ਤੋਂ) ਬਾਦ	after
(ਦੇ) ਬਾਵਜੂਦ	despite
ਬੈਰਿਸਟਰੀ	degree of Bar-at-Law, job of a barrister (f.)
ਭੰਗ ਕਰਨਾ	to break
ਮਹਾਤਮਾ	Mahatma, great soul (m.)
ਮਜ਼ਬੂਰੀ	helplessness (f.)
ਮਰਨ-ਵਰਤ	fast unto death (m.)
ਮਾਰਗ	path, way (m.)
ਰਿਆਸਤ	princely state (f.)

ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ	relative (m.)
ਲੰਡਨ	London (m.)
ਵਕਾਲਤ	law practice (f.)
ਵਰਤ ਰੱਖਣਾ	to fast
ਵਿਸ਼ਵਾਸ	belief (m.)
ਵਿਛੋੜਾ	separation (m.)
ਵਿੱਦਿਆਰਥੀ	student (m.)
ਵਿਰੁਧ	against, contrary to
ਵਿਰੋਧਤਾ	opposition (f.)
ਵੇਚਣਾ	to sell

8.3 Answer the following questions in Panjabi:

੧. ਮਹਾਤਮਾਂ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਲੋਕ ਕਿਉਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ?
੨. ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਕਦੋਂ ਤੇ ਕਿੱਥੇ ਹੋਇਆ?
੩. ਵਿੱਦਿਆਰਥੀ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਕੀ ਪ੍ਰਣ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ?
੪. ਦਸਵੀਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਆਪਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ?
੫. ਬੈਰਿਸਟਰੀ ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਭਾਰਤ ਆ ਕੇ ਆਪ ਕੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ?
੬. ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਕਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ?
੭. ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀ ਵੇਖਿਆ?
੮. ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲਈ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ ?
੯. ਆਪਦਾ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ?
੧੦. ਸਤਿਆਗ੍ਰਹਿ ਕਰਨ ਨਾਲ ਆਪ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ?
੧੧. ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਤੋਂ ਕਿਸ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆਏ?
੧੨. ਭਾਰਤ ਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਕੀ ਕੀਤਾ ?
੧੩. ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਕਦੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ?

8.4 Fill in the blanks:

੧. ਮਹਾਤਮਾਂ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੂੰ —— ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਲੋਕ —— ਹਨ।

੨. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ —— ਕਰਵਾਇਆ।

੩. ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ —— ਹੋਇਆ (give date)।

੪. ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਉੱਚੇ —— ਵਾਲੇ ਸਨ।

੫. —— ਹਮੇਸ਼ਾ —— ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ।

੬. ਪਿਤਾ ਜੀ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਮਦੀ ਵੀ —— ਦੇ ਗਏ।

੭. ਆਪ ਨੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਰੀ ——।

੮. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਕੇ —— ਕਰਨੀ —— ਕੀਤੀ।

੯. ਬਹੁਤ ਸਫਲਤਾ —— ਨਾ ਹੋਈ।

੧੦. —— ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ —— ਹਿੰਦੀਆਂ ਉਤੇ ਜ਼ੁਲਮ —— ਦੇਖੇ।

੧੧. ਗਾਂਧੀ ਜੀ —— ਨਾ ਕਰ ਸੱਕੇ।

੧੨. ਹਿੰਦੀਆਂ ਨੂੰ "ਕਾਂਗਰਸ" —— —— ਇੱਕ ਜਥੇਬੰਦੀ —— ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ।

੧੩. ਅਹਿੰਸਾ ਦਾ ਅਸੂਲ —— ਰੱਖਕੇ ਆਪਨੇ —— ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ——।

੧੪. ਸਤਿਆਗ੍ਰਹਿ ਕਰਨ —— ਆਪਨੂੰ —— ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣਾ ——।

੧੫. —— ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੇ ਅਸੂਲ —— ਨਾ ਚਲਦੇ ਸਾਡਾ ਭਾਰਤ —— ਗੁਲਾਮ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਸੀ।

8.5 Translate into Panjabi:

1. The whole world knows Lincoln.

2. Washington freed America from the British.

3. He decided never to tell a lie.

4. Nehru was born on the 14th of November, 1889 in Allahabad.

5. After coming to India he began to practice law.

6. He did not achieve much success in that.

7. In South Africa he saw much tyranny.

8. He could not tolerate it and left the country.

9. He united the people under the party named Congress.
10. Soon he began to launch Satyagraha.
11. He worked for the freedom of India by peaceful means.
12. He was jailed many times.
13. Under the leadership of Gandhiji India became free in 1947.
14. We should follow his principles.

8.6 Use the following phrases in your own sentences:

ਉੱਚੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਵਾਲਾ
ਵਿੱਦਿਆਰਥੀ ਜੀਵਨ
ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ
ਸਦਾਵੀ ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਜਾਣਾ
ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ
ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪਾਸ ਕਰਨਾ
ਸਤਿਆਗ੍ਰਹਿ ਕਰਨਾ
ਵਕਾਲਤ ਕਰਨਾ
ਨੀਚ ਸਮਝਣਾ
ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨਾ
ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਮਾਰਗ
ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਣਾ
ਅੱਜੇ ਤਕ
ਜਨਮ ਹੋਣਾ

8.7 In this lesson are many examples of the use of the verbs ਹੋਣਾ and ਕਰਨਾ with a noun or adjective. Where the noun or adjective is the same, compounds with ਹੋਣਾ are intransitive while those with ਕਰਨਾ are transitive. Learn the following and use them in your own sentences:

ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ	to be obtained	ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ	to receive, achieve
ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣਾ	to be free	ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਨਾ	to free
ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣਾ	to begin (intr.)	ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ	to begin (trans.)
ਇਕੱਠਾ ਹੋਣਾ	to be united	ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ	to unite
ਭੰਗ ਹੋਣਾ	to break (intr.)	ਭੰਗ ਕਰਨਾ	to break (trans.)
ਕੈਦ ਹੋਣਾ	to be jailed	ਕੈਦ ਕਰਨਾ	to jail
ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋਣਾ	to be believed	ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨਾ	to believe

8.8 The pronoun ਆਪ is used in this selection in place of the usual ਉਹ to refer to Mahatma Gandhi. It is so used with a third person plural verb to ihdicate great respect for the person spoken about:

ਆਪ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ He reads

The pronoun ਉਹ is similarly used on occasion with a third person plural verb to indicate respect:

ਉਹ(ਓਹ) ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ He reads

Compare the ordinary usage:

ਉਹ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ He reads

The pronoun ਆਪ is sometimes used in Panjabi to mean "you", rather than "he", and in this case it usually takes a second person plural vert, although it refers to a single person:

ਆਪ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋ You read

Compare the ordinary respectful:

ਤੁਸੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋ You read

And the intimate:

ਤੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈਂ You read (thou readest)

Put the following sentences into the respectful and very respectful forms:

੧. ਉਹ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣਾ ਹੈ।
੨. ਉਹ ਮਰਨ-ਵਰਤ ਰੱਖਦਾ ਸੀ।
੩. ਤੇਰਾ ਜਨਮ ਕਿੱਥੇ ਹੋਇਆ?
੪. ਤੂੰ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਕਦ ਆਇਆ?
੫. ਉਹ ਹੁਣ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

---

*ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਧ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ੪੭–੪੮

UNIT IX

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ—੧ *

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ। ਆਪ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰ: ੧੫੨੬ ਬਿਕਰਮੀ ਵਿਚ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ੩੦ ਕੁ ਮੀਲ ਇਕ ਪਿੰਡ ਰਾਏਭੋਇਦੀ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਕਾਲੂ ਸੀ। ਉਹ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਚ ਪਟਵਾਰੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਸੀ। ਆਪ ਦੀ ਕੇਵਲ ਇਕ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਨਾਨਕੀ ਸੀ।

ਆਪ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਹੀ ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਲ ਰੁਚੀ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਆਪ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੰਸਾਰੀ ਕਾਰ ਵਿਚ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਲਗਾਦਾ ਤੇ ਸਾਧਾਂ ਸੰਤਾਂ ਮਗਰ ਲਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ ਪਾਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰਨੇ ਅਰੰਭ ਕੀਤੇ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਦਿਤੇ ਕਿ ਕੋਈ ਵਣਜ ਕਰੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਲੈ ਕੇ ਤਲਵੰਡੀ ਤੋਂ ਚੂਹੜਕਾਣੇ ਵਲ ਨੂੰ ਤੁਰ ਆਏ। ਇਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸਦਾਵਰਤ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਲੋਕ ਸੀਦਾ ਆਟਾ, ਆਦਿ, ਲਿਆ ਕੇ ਦੇਂਦੇ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕਾਲ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਮਨ ਕਾਲ ਤੇ ਪੀੜਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਇਤਨਾ ਪਸੀਜਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ ਵੀਹ ਦੇ ਵੀਹ ਰੁਪੈ ਸਦਾ ਵਰਤ ਵਿਚ ਆਟਾ ਸੀਦਾ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਦੇ ਦਿਤੇ।

ਹੋਰ ਵਣਜ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰਨਾ ਸੀ? ਘਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪਏ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਏ ਤਾਂ ਘਰ ਜਾਣ ਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਨਾ ਪਵੇ। ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਪੁਛੇਗਾ, ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕੀ ਵਣਜ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚੁਪੇੜਾਂ ਵੀ ਮਾਰੀਆਂ।

ਹੋਰ ਵਡੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਆਪ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਰ ਆਪ ਦਾ ਚਿੱਤ ਘਰ ਵਿਚ ਅਜੇ ਵੀ ਨਾ ਲੱਗਾ।

ਆਖ ਵੇਖ ਕੇ ਆਪਦਾ ਭਣਵਈਆ ਆਪਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਲੈ ਗਿਆ ਤੇ ਉਥੇ ਨਵਾਬ ਦੇ ਮੋਦੀਖ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਰਖਵਾ ਦਿਤਾ। ਉਥੇ ਵੀ ਆਪਦਾ ਦਿਲ ਨਾ ਲੱਗਾ। ਨਾਲੇ ਮੋਦੀਖ਼ਾਨੇ ਦੇ ਹੋਰ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪ ਦੇ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਰਨੇ ਬੇਈਮਾਨੀ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਨਾ ਔਖਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਆਪ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋ ਗਏ। ਪਰ ਆਪ ਨੇ ਉਹ ਅਸਾਮੀ ਛੇਤੀ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿਤੀ।

9.1 The following place names and personal names occur in the reading:

ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ, ਲਾਹੌਰ, ਰਾਏਭੋਇਦੀ ਤਲਵੰਡੀ, ਚੂਹੜਕਾਣਾ।

ਕਾਲੂ (Na:nak's father), ਤ੍ਰਿਪਤਾ (Na:nak's mother), ਨਾਨਕੀ (Na:nak's sister), ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ (Na:nak's full name).

9.2 Phrases:

ਸਾਧਾਂ ਸੰਤਾਂ ਮਗਰ ਲਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।	continually followed sadhus and saints
ਉਸਦਾ ਪੁਤਰ ਸੰਸਾਰੀ ਕਾਰ ਵਿਚ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਲਗਾਂਦਾ ਸੀ।	his son was not interested in wordly affairs
ਜਦ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੁਝ ਵਡੇ ਹੋਏ	when Na:nak grew a little
ਪਿਤਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ ਪਾਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰਨੇ ਅਰੰਭ ਕੀਤੇ	father began to try to get him into business
ਇਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸਦਾਵਰਤ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ	here in those days 'sa:davart' was being held
ਉਥੇ ਕਾਲ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ	famine was occurring there
ਵੀਹ ਦੇ ਵੀਹ ਰੁਪੈ	all twenty rupees
ਆਟਾ ਸੀਦਾ ਖਰੀਦਣ ਲਈ	to buy flour and other staples
ਹੋਰ ਵਣਜ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰਨਾ ਸੀ ?	now, what more business could be done?
ਘਰ ਜਾਣ ਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਨਾ ਪਵੇ	would not have courage to go home
ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ	they say, it is said

ਨਵਾਬ ਦੇ ਮੋਦੀਖ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਰਖਵਾ ਦਿਤਾ	got him a job in the warehouse of a nabob
ਆਪ ਦੇ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ	because of his presence among (them)

9.3 Vocabulary:

ਅਸਾਮੀ	employment, post (f.)
ਅਜੇ ਵੀ	even now
ਆਖ	matter, thing (f.)
ਆਟਾ	four (m.)
ਆਦਿ	etcetera
ਔਖਾ	difficult
ਇਤਨਾ	so much
ਈਸ਼ਵਰ	God (m.)
ਸੰਤ	saint (m.)
ਸੰ:	= ਸੰਨ, year (of an era)
ਸੰਸਾਰੀ	= ਸੰਸਾਰ ਦਾ, worldly
ਸਦਾਵਰਤ	religious custom of distributing free food to sadhus and the poor (m.)
ਸਾਧ	sadhu, ascetic (m.)
ਸੀਦਾ	staple foods given in charity, such as flour, lentils, sugar, and salt (m.)
ਹੌਸਲਾ	courage (m.)
ਕਰਮਚਾਰੀ	worker, employee (m.)
ਕਾਰ	= ਕੰਮ
ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ	business (m.)
ਕਾਲ	famine (m.)
ਕੁ	some, about, approximately

ਕੇਵਲ	only
ਖਰੀਦਣਾ	to buy
ਚਿੱਤ	heart (m.)
ਚਿੱਤ ਲੱਗਣਾ	to be interested
ਚੁਪੇੜ	slap (f.)
ਚੁਪੇੜ ਮਾਰਨਾ	to slap
(ਤੋਂ) ਡਰਨਾ	to fear, be afraid of
ਦੂਰ	far
ਨਵਾਬ	nabob (m.)
ਨਾਲੇ	moreover, besides
ਨੇੜੇ	near
ਪਸੀਜਣਾ	to melt (the heart), to be compassionate
ਪਟਵਾਰੀ	a village official (m.)
ਪਾਸ	near
ਪਾਣਾ	= ਪਾਉਣਾ
ਪੀੜਤ	miserable
ਪੁਛਣਾ	to ask
ਪੁਰਸ਼	man (m.)
ਬਿਕਰਮੀ	an era related to Vikram, beginning 67 B.C.
ਬੇਈਮਾਨੀ	dishonesty (f.)
ਭਗਤੀ	devotion (f.)
ਭਣਵਈਆ	sister's husband (m.)
ਭੈਣ	sister (f.)
ਮਗਰ	after
ਮਨ	heart, mind (m.)
ਮਾਤਾ	mother (f.)
ਮੁਲਾਜ਼ਮ	employee (m.)

ਮੁੜਨਾ	to turn back
ਮੁੜ ਪੈਣਾ	to turn back
ਮੋਦੀਖ਼ਾਨਾ	warehouse (m.)
ਮੌਕਾ	chance (m.)
ਯਤਨ	effort (m.)
ਰਖਵਾਉਣਾ	to cause to be kept
ਰਖਵਾ ਦੇਣਾ	to cause to be kept
ਰੁਚੀ	interest (f.)
ਵਣਜ	business (f.)
ਵਿਆਹ	marriage (m.)
ਵਿਹਾਰ	trade (m.)
ਵਿਰੋਧੀ	opponent, enemy (m.)

9. 4 Answer the following questions in Panjabi:

੧. ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕੌਣ ਹੋਏ ਹਨ?
੨. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਕਦੋਂ ਤੇ ਕਿੱਥੇ ਹੋਇਆ ਸੀ?
੩. ਆਪ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਕੀ ਸੀ?
੪. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਕੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ ?
੫. ਆਪ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਕੀ ਨਾਂ ਸੀ?
੬. ਆਪ ਦੀ ਭੈਣ ਦਾ ਕੀ ਨਾਂ ਸੀ?
੭. ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਰੁਚੀ ਕਿਸ ਦੇ ਵਲ ਸੀ?
੮. ਆਪ ਦੇ ਪਿਤਾ ਆਪ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਦੁਖੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ?
੯. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਭੁਲਾਣ ਲਈ ਕੀ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਸੀ?
੧੦. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਰੁਪਏ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਕਿਉਂ?
੧੧. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਕੀਤਾ?
੧੨. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਘਰ ਜਾਣ ਲਈ ਕਿਉਂ ਡਰਦੇ ਸਨ?
੧੩. ਘਰ ਵਿੱਚ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ?

੧੪. ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਕੌਣ ਲੈ ਗਿਆ?
੧੫. ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਕਿਸ ਕੰਮ ਤੇ ਆਪਨੂੰ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ?
੧੬. ਆਪ ਦੇ ਉੱਥੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਸੀ?
੧੭. ਆਪ ਨੇ ਉਹ ਅਸਾਮੀ ਕਦੋਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ?

9.5 Fill in the blanks:

੧. ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ —— ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ।
੨. ਆਪਦਾ ਜਨਮ —— ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ —— ਹੋਇਆ।
੩. ਉਹ ਤਲਵੰਡੀ —— ਪਟਵਾਰੀ ਸੀ।
੫. ਆਪ ਦੀ ਕੇਵਲ ਇੱਕ —— ਭੈਣ ਸੀ।
੬. ਆਪ —— ਤੋਂ ਹੀ ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਲ —— ਸਨ।
੭. ਉਸਦੇਪਿਤਾ ਦੇ —— ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ —— ਵਿੱਚ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ——।
੮. ਇੱਕ ਵਾਰੀ —— ਨੇ ਨਾਨਕ ਜੀ —— ਵੀਹ —— ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਕੋਈ ਵਣਜ ——।
੯. —— ਸਦਾਵਰਤ —— ਹੋਇਆ ਸੀ।
੧੦. —— ਕਾਲ —— ਹੋਇਆ ਸੀ।
੧੧. ਪੀੜਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ —— ਇਤਨਾ —— ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ —— ਦੇ ਦਿੱਤੇ।
੧੨. ਘਰ ਜਾਣ ਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ——।
੧੩. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਵਾਬ ਦੇ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਵਿੱਚ —— ——।
੧੪. ਆਪ ਦੇ —— ਬੇਈਮਾਨੀ ਦਾ ——।
੧੫. ਆਪ ਨੇ ਉਹ ਅਸਾਮੀ —— ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ।

9.6 Translate into Panjabi:

1. Guru Nanak was the founder of the Sikh religion.
2. He lived about thirty miles away from Delhi.
3. He has one sister and two brothers.
4. From an early age she was interested in reading.

5. He was not interested in worldly affairs.
6. He tried to arrange her marriage.
7. Once he gave his son three rupees so that he would read a book.
8. Here a fair was being held.
9. There was a famine occurring in those areas.
10. Seeing these miserable people, his heart melted.
11. He gave them all the money he had.
12. What books could be bought now?
13. When he came near the school he dared not go in.
14. He was afraid his father would ask him what he had done.
15. It is said that he slapped his son.
16. He was married when he grew up.
17. Even then he was not interested in studying.
18. He found him a job in a warehouse.
19. Everyone turned against him.
20. Soon he gave up the job.

9.7 It should be noted that there is a difference in syntax between English and Panjabi when indirect speech is used. In English, the tense of the indirect speech is altered according to the tense of the main verb:

He says that he will go.

He said that he would go.

In Panjabi, however, the tense of the verb in indirect speech depends on the time relation between the action of that verb and the action of the main verb, in whatever tense the latter might be. For example, the sentence "He was afraid that the father would ask" is translated into Panjabi:

ਉਹ ਡਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪਿਤਾ ਪੁਛੇਗਾ

The verb in indirect speech, ਪੁਛਣਾ ,"to ask", is placed in the simple future tense, because at the time of "his being afraid" the "asking" was in the future. Similarly:

ਉਹ ਡਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਛੇਗਾ He is afraid that he will ask

The full sentence: "He was afraid that the father would ask what business he had done" is in Panjabi:

ਉਹ ਡਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪਿਤਾ ਪੁਛੇਗਾ ਕੀ ਵਣਜ ਕੀਤਾ ਹੈ

Note the use of the present perfect rather than the past perfect tense of ਕਰਨਾ "to do", because of the relation between the "doing" and the "asking". See the following examples also:

ਉਸ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ	He asked what he had done
ਉਹ ਪੁਛਦਾ ਹੈ ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ	He asks what he has done
ਉਹ ਪੁਛੇਗਾ ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ	He will ask what he will have done

Adverbs of time are not changed in indirect speech to conform to the time of the main verb, but the same rule of the relation in time of the indirect speech to the main action is followed. It is often easiest to remember this syntactical rule by placing imaginary quotation marks around the indirect speech in English, changing it into direct speech with appropriate changes in tense, and then translating into Panjabi.

Translate the following sentences into Panjabi:

1. He said that he would go.
2. He was afraid that his brother would slap him.
3. I thought I would give my money for sada:varat.
4. Na:nak thought, what more business could be done then?
5. The servants thought that Na:nak would not let them take things away.
6. He was thinking that his brother had come.
7. I found that my child had gone to school.
8. The boy is reading that Na:nak was the first guru: of the Sikhs.
9. He knows that his brother is reading the book.
10. The child wrote that he had been sick.

*ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ, *ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਥਾਵਲੀ, ੫*, ਲੁਧਿਆਣਾ, ੭—੯।

UNIT X

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ – ੨*

ਹੁਣ ਆਪ ਲਗੇ ਜਹਾਨ ਤੇ ਵਿਚਰਨ। ਗੰਗਾ ਗਏ, ਉਥੇ ਪਾਂਡਿਆਂ ਦੇ ਪਖੰਡ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ। ਜਗਨ ਨਾਥ ਪੁਰੀ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਹੋਰ ਪਖੰਡ ਦੇਖੇ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਚਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ। ਬਨਾਰਸ ਗਏ, ਉਥੇ ਵੀ ਇਹ ਹੀ ਹਾਲ ਦੇਖਿਆ। ਗੱਲ ਕੀ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਫਿਰ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਪਖੰਡ, ਭਰਮ ਤੇ ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਲੋਂ ਹਟਾਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਅਰ ਥਾਉਂ ਥਾਈਂ ਸਿਆਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਖੁਲ੍ਹਾਈਆਂ।

ਆਪ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵੀ ਗਏ। ਉਥੇ ਬਗ਼ਦਾਦ ਵਿਚ, ਜੋ ਅੱਜ ਕਲ ਇਰਾਕ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਤਕ ਆਪ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ । ਆਪ ਮਕੇ ਵੀ ਗਏ ਜਿਥੇ ਆਪ ਦੀ ਕਾਬੇ ਦੇ ਮਜੌਰਾਂ ਨਾਲ ਬੜੀ ਚਰਚਾ ਹੋਈ। ਆਪ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਕਾਇਲ ਕੀਤਾ ਅਰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਖੁਦਾ ਅਥਵਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਘਰ ਕੇਵਲ ਮਕੇ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਸਭ ਥਾਂ ਵਰਤਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਭਰਮ ਖੰਡਨ ਨੂੰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਮੱਕਾ ਫੇਰਨ ਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿਤਾ ਹੈ ।

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਵਿਚਰ ਕੇ ਛੇਕੜ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨੂੰ, ਜੋ ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿਚ ਰਾਵੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਆਬਾਦ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣਾਇਆ। ਇਥੇ ਆਪ ਨੇ ਘਰਿਸਤ ਧਰਮ ਨੂੰ ਫਿਰ ਅਪਣਾ ਲਿਆ ਅਰ ਖੇਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਗੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਈਸ਼ਵਰ ਭਗਤੀ ਲਈ ਘਰਿਸਤ ਹੀ ਪਰਧਾਨ ਆਸ਼ਰਮ ਹੈ।

ਆਪ ਦੇ ਧਰਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਖ ਅੰਗ ਇਹ ਹਨ : ਈਸ਼ਵਰ ਇਕੋ ਹੈ ਅਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਮਨੁਖ ਜਾਂ ਹਰ ਛੋਟੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜੂਨ ਨਹੀਂ ਧਾਰਦਾ। ਕੇਵਲ ਉਸ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਦੇਵਤਿਆਂ, ਆਦਿ ਦੇ ਭਰਮਾਂ

ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸਭ ਮਨੁਖ ਬਰਾਬਰ ਹਨ, ਜ਼ਾਤ-ਪਾਤ ਦੇ ਭੇਦ ਝੂਠੇ ਹਨ। ਜਨਮ ਤੋਂ ਕੋਈ ਊਚ ਜਾਂ ਨੀਚ ਨਹੀਂ। ਦੇਸ਼ਭਗਤੀ, ਅਨਖ ਤੇ ਸਵੈ-ਅਭਿਮਾਨ ਮਨੁੱਖਾਂ ਲਈ ਅਰ ਕੌਮਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਧਾਰਨਾਂ ਹਨ। ਜਦ ਕਿਸੇ ਕੌਮ ਵਿਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕੌਮ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੇ ਭੇਦ ਝੂਠੇ ਹਨ, ਮਨੁਖ ਦਾ ਧਰਮ ਕੇਵਲ ਮਨੁੱਖਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹਿਣਾ ਹੈ।

ਇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਨਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਅਰ ਆਪ ਨੂੰ ਸਭ ਕੌਮਾਂ ਅਰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਮਿੱਤਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਪ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੫੯੬ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਹੋਇਆ।

10.1 Phrases

ਹੁਣ ਆਪ ਲਗੇ ਜਹਾਨ ਤੇ ਵਿਚਰਨ	now he began to wander in the world
ਉਥੇ ਵੀ ਇਹ ਹੀ ਹਾਲ ਦੇਖਿਆ	there too he saw the same situation
ਗੱਲ ਕੀ	to make a long story short
ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਸੀ	which meant (this)
ਇਸ਼ਵਰ ਇਕੋ ਹੈ	God is one, there is only one God
ਕੇਵਲ ਉਸ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ	only His worship should be done, only he should be worshipped
ਜਨਮ ਤੋਂ ਕੋਈ ਊਚ ਜਾਂ ਨੀਚ ਨਹੀਂ	no one is high or low by birth

10.2 The following geographical names occur in the reading:

ਇਰਾਕ, ਬਗ਼ਦਾਦ, ਜਗਨ ਨਾਥ ਪੁਰੀ, ਬਨਾਰਸ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਮਕਾ (Mecca) ਕਰਤਾਰਪੁਰ, ਗੰਗਾ (Ganges River), ਰਾਵੀ (a river), ਕਾਬਾ (a holy place in Mecca).

10.3 Vocabulary

ਅੰਗ	part (m.)
ਅੱਜ ਕਲ	now-a-days
ਅਥਵਾ	or
ਅੰਧ	blind, dark
ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ	blind faith (m.)
ਅਣਖ	pride, dignity (m.)
ਅਰਥ	meaning (m.)
ਆਸ਼ਰਮ	stage of life (m.)
ਆਬਾਦ	situated, populated
ਉਥੇ	there
ਉਪਦੇਸ਼	preaching (m.)
ਉਪਾਸ਼ਨਾ	worship (f.)
ਊਚ	= ਉੱਚਾ, high
ਸੰਗਤ	religious association (f.)
ਸਚਾ	true
ਸਨਮਾਨ	respect (m.)
ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ	to be considered
ਸਵੈ-ਅਭਿਮਾਨ	self-respect (m.)
ਸਿਆਣਾ	wise
ਹਟਾਣਾ	to remove
ਹਾਲ	condition (m.)
ਕੰਢਾ	bank, shore (m.)
(ਦੇ) ਕੰਢੇ	on the bank of
ਕਲਾ	art (m.)
ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ	to found, establish
ਕਾਇਲ	convincing

ਕੇਂਦਰ	center (m.)
ਖੰਡਨ	repudiation, refutation (m.)
ਖ਼ੁਦਾ	God (m.)
ਖੁਲ੍ਹਾਉਣਾ	to cause to be opened
ਗੁਰਦੁਆਰਾ	Sikh temple (m.)
ਗ੍ਰਿਹਸਤ	second of the four stages of life, that of a house holder (m.)
ਚਰਚਾ	talk (m.)
ਚਾਹੁਣਾ	to wish, want
ਚਾਹੀਦਾ	desirable, proper, necessary
ਛੇਕੜ	after, at last
ਜਹਾਨ	world (m.)
ਜ਼ਰੂਰੀ	necessary
ਜ਼ਾਤ-ਪਾਤ	caste, etc. (f.)
ਜ਼ਿਲਾ	district (m.)
ਜੂਨ	form of life (f.)
ਜੂਨ ਧਾਰਨਾ	to be born in any of the 84,000,000 forms of life
ਝੂਠਾ	false
ਤਕ	until, up to
ਥਾਉਂ	place (f.)
ਥਾਉਂ ਥਾਈ	place to place
ਦੇਸ਼ਭਗਤੀ	devotion of country, patriotism (f.)
ਦੇਹਾਂਤ	death, demise (m.)
ਦੇਵਤਾ	god
ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ	an in where travellers stay free of charge (f.)
ਧਾਰਨਾ	to hold
ਧਾਰਨਾ	belief, resolution (f.)
ਨਿਖੇਧੀ	opposition, contradiction (f.)

ਪਖੰਡ	false doctrine, fraud (m.)
ਪਰਧਾਨ	=ਪ੍ਰਧਾਨ
ਪਾਂਡਾ	a priest (m.)
ਫਿਰਨਾ	to wander
ਫੇਰਨਾ	to turn (trans.)
ਭਰਮ	illusion (m.)
ਭੇਦ	distinction, division (m.)
ਮਜੌਰ	attendant at a Muslim shrine (m.)
ਮਨੁਖ (ਮਨੁੱਖ)	man (m.)
ਮਨੁੱਖਤਾ	humanity (f.)
ਰਾਜਧਾਨੀ	capitol (f.)
ਰੂਪ	form, shape (m.)
ਵਰਤਣਾ	to be present
ਵਾਹਿਗੁਰੂ	God, Creator, the name used by Sikhs (m.)
ਵਿਚਰਨਾ	to wander

10.4 Answer the following questions in Panjabi:

੧. ਅਸਾਮੀ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ?
੨. ਗੰਗਾ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀ ਵੇਖਿਆ?
੩. ਇਹ ਵੇਖਕੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ?
੪. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਬਨਾਰਸ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਕੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ?
੫. ਆਪ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ਗਏ?
੬. ਕਾਬੇ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਆਪਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ?
੭. ਆਖਿਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਅਪਣਾ ਕੇਂਦਰ ਕਿਥੇ ਬਣਾਇਆ ?
੮. ਇੱਥੇ ਰਹਿਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਆਪਣਾ ਲਿਆ?
੯. ਈਸ਼ਵਰ ਭਗਤੀ ਲਈ ਕੌਣ ਪਰਧਾਨ ਆਸ਼ਰਮ ਹੈ?

੧੦. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਧਰਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਮੁਖ ਅੰਗ ਹਨ?
੧੧. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਕਦੋਂ ਤੇ ਕਿੱਥੇ ਹੋਇਆ?

10.5 Fill in the blanks:

੧. ਮੈਂ ਜਹਾਨ ਤੇ —— ਲੱਗਿਆ।
੨. ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਪਾਂਧਿਆਂ ਦੇ ਪਖੰਡ ਦੀ —— ਕੀਤੀ।
੩. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ —— ਉਪਦੇਸ਼ ——।
੪. ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ ਵੀ —— ਹਾਲ ਦੇਖਿਆ।
੫. ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ —— ਹਟਾਣ ਦੇ ਯਤਨ ——।
੬. ਕੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੋਂ —— ਗਏ?
੭. ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਅੱਜ ਕਲ ਅਮਰੀਕਾ —— —— ਹੈ।
੮. ਹੁਣ —— ਮੁਖੋ ਆਪਣਾ —— ਹੈ।
੯. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਭ ਦਾ —— ਹੈ।
੧੦. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ —— ਨਵੀ ਕੇਂਦਰ ——।
੧੧. ਆਪ ਨੇ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਨੂੰ —— ਲਿਆ।
੧੨. ਆਪੀਂ ਖੇਤੀ ਦਾ —— —— ਕਰਦੇ।
੧੩. ਈਸ਼ਵਰ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ —— ਨਹੀਂ ——।
੧੪. ਸਭ ਮਨੁਖ —— ਹਨ, ਜਨਮ —— ਕੋਈ ਉਚ —— ਨੀਚ ਨਹੀਂ।
੧੫. ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੇ ਭੇਦ —— ਹਨ।
੧੬. ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਨੀ —— ਹੈ।

10.6 The organic passive ਚਾਹੀਦਾ (ਚਾਹਣਾ) is used with various forms of ਹੋਣਾ and with the infinitive form of the verb of action to express necessity, desirability, or obligation. For example:

ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ	Such a thing ought not to to be heard
ਉਸ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ	His worship should be done

ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਧਰਮ ਮਨੁੱਖਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ	Man's religion should be humanity

As the above examples illustrate, the infinitive verb and ਚਾਹੀਦਾ are inflected to agree in number and gender with the subject of the sentence. The construction corresponds to the passive voice, the object of the action or the infinitive itself is the subject of the sentence; the agent, if any, is in post-positional form, with ਨੂੰ :

ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ	This ought to be done by me
ਮੈਨੂੰ ਕਲ੍ਹ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ	I should have studied yesterday

When ਚਾਹੀਦਾ is used simply with a form of ਹੋਣਾ and the infinitive form of the verb of action is lacking, it is translated as "needed" or "wanted":

ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?	What do you want? What do you need?

Translate the following into Panjabi:

1. What does the child need?
2. I ought to go now.
3. We should read every night.
4. Children should listen to their parents.
5. The duty of a man is to worship God.
6. One ought to wander around the world.
7. One ought to see the capitol of America.
8. One ought to build dharamša:la:'s.

*ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ, ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਬਾਵਲੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ੯–੧੧.

UNIT XI

ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਜਿਨਾਹ

ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਜਿਨਾਹ ੧੮੭੬ ਵਿਚ ਕਰਾਚੀ ਦੇ ਇਕ ਖੋਜਾ ਘਰਾਣੇ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਆਪ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੁੱਤਰ ਸਨ। ਆਪਦੇ ਪਿਤਾ ਇਕ ਬੜੇ ਬਪਾਰੀ ਸਨ। ਜਿਨਾਹ ਜੀ ਨੇ ਮੁਢਲੀ ਵਿਦਿਆ ਕਰਾਚੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਸੋਲਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਆਪਨੂੰ ਲੰਡਨ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਜੀ ੧੮੯੬ ਵਿਚ ਬੈਰਿਸਟਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਾਪਸ ਆਏ।

੧੮੯੭ ਵਿਚ ਜਿਨਾਹ ਜੀ ਬੰਬਈ ਵਿਚ ਵਕਾਲਤ ਕਰਨ ਲਗੇ। ਵਕਾਲਤ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਲਗੀ। ਕੁਝ ਚਿਰਾਂ ਪਿਛੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਕਢਵੇਂ ਵਕੀਲਾਂ ਵਿਚ ਗਿਣਿਆਂ ਜਾਣ ਲਗਾ।

ਜਿਨਾਹ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਦੋ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਸਰ ਹੋਇਆ। ਲੰਡਨ ਵਿਚ ਦਾਦਾ ਭਾਈ ਨੌਰੋਜੀ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਕੌਮ ਵਲ ਖਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਗੋਪਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਗੋਖਲੇ ਦਾ ਅਸਰ ਆਪ ਤੇ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਗੋਖਲੇ ਦੇ ਪਿਛੇ ਚਲਨ ਨਾ ਯਤਨ ਕਰਨ ਲਗੇ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਗੋਖਲੇ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ।

੧੯੦੬ ਵਿਚ ਜਿਨਾਹ ਸਾਹਿਬ ਰਾਜਸੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਗੇ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਿਛੋਂ ਦਾਦਾ ਭਾਈ ਨੌਰੋਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕ੍ਰੇਟਰੀ ਬਣਾਇਆ। ਆਪ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ। ੧੯੧੦ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਿਮ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਕਾਨਫ੍ਰੰਸ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਆਪਨੇ ਇਸ ਵਿਚ ਹਿੰਸਾ ਲਿਆ। ਆਪ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕਨੂੰਨ ਘੜਨੀ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਚੁਣੇ ਗਏ। ਸਭਾ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਲਈ ਕਈ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਿਛੋਂ ਆਪ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ ਦੇ ਵੀ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਗਏ।

ਫੇਰ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤਕ ਆਪਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਲੀਗ ਵਿਚ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਯਤਨ ਕੀਤੇ।

ਪਰ ਜਦ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਝਗੜੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ, ਤਾਂ ਜਿਨਾਹ ਸਾਹਿਬ ਕੇਵਲ ਮੁਸਲਵਾਨਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਲਗ ਗਏ। ਜਦ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਨਹਿਰੂ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਇਕ ਰਾਜ-ਬਣਤਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਜਿਨਾਹ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੇਵਲ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਹਕਾਂ ਲਈ ਆਪਣੀ ਚੌਦਾਂ ਮੰਗਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਲਈ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵਖ਼ਰੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਮੰਗੀਆਂ। ਜਦ ਲੰਡਨ ਵਿਚ ਗੋਲਮੇਜ਼ ਕਾਨਫ਼ਰੰਸਾਂ ਹੋਈਆਂ ਤਾਂ ਜਿਨਾਹ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੀ ਚੌਦਾਂ ਮੰਗਾਂ ਤੇ ਅੜ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਕੁਝ ਚਿਰਾਂ ਪਿਛੋਂ ਜਿਨਾਹ ਸਾਹਿਬ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਕੀਮ ਅਗੇ ਲੈ ਆਏ। ਇਸ ਸਕੀਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ, ਕਸ਼ਮੀਰ, ਸਰਹਦੀ ਸੂਬਾ, ਬਲੋਚਸਤਾਨ, ਬੰਗਾਲ ਤੇ ਆਸਾਮ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ ਤੇ ਕੌਮੀ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਸ ਸਕੀਮ ਦੇ ਬਹੁਤ ਵਿਰੁਧ ਹਨ। ਪਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਆਪ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋ ਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਹਿਮਾਇਤ ਕਰਨ ਲਗ ਪਈ। ੧੯੪੭ ਵਿਚ ਆਪ ਦੀ ਇਛਿਆ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨਾਲੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕੇ ਨਿਖੇੜ ਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਨਾਹ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਆਪਦੀ ਸਿਹਤ ਬਿਗੜ ਚੁਕੀ ਸੀ ਤੇ ਸਤੰਬਰ ੧੯੪੭ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕਰਾਚੀ ਵਿਚ ਆਪਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ।

11.1 The following personal names, geographical names and English words appear in the reading:

ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਜਿਨਾਹ (Muhammad Ali Jinnah), ਖੋਜਾ (a family name), ਦਾਦਾ ਭਾਈ ਨੌਰੋਜੀ (Dada Bhai Nauroji), ਗੋਪਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਗੋਖਲੇ (Gopal Krishna Gokhale), ਨਹਿਰੁ (Nehru).

ਕਰਾਚੀ (Karachi), ਬੰਬਈ (Bombay) ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਪੰਜਾਬ, ਕਸ਼ਮੀਰ (Kashmir), ਸਰਹਦੀ ਸੁਬਾ (North West Frontier Province), ਬਲੋਚਸਤਾਨ

(Baluchistan), ਬੰਗਾਲ (Bengal), ਆਸਾਮ (Assam).

ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕ੍ਰੇਟਰੀ (private secretary), ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ (Muslim League), ਬਿਲ (bill, law), ਕਾਨਫ਼ਰੰਸ (conference). ਕਮੇਟੀ (committee), ਸੀਟ (seat, in a legislature), ਸਕੀਮ (scheme), ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ (Governor-General).

11.2 Phrases

ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤਕ	for many years
ਬਿਲ ਪਾਸ ਕਰਵਾਣਾ	to cause a bill to be passed
ਆਪ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਕੀਮ ਅਗੇ ਲੈ ਆਏ	he brought forward (presented) the Pakistan scheme
ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਹਿਮਾਇਤ ਕਰਨ ਲਗ ਪਈ	they began to favor Pakistan
ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਣਾ	to be fulfilled, completed

11.3 Vocabulary

ਅਸਰ	influence (m.)
ਅੜਨਾ	to insist upon, to stick to
ਇਛਿਆ (ਇੱਛਿਆ)	wish (f.)
ਇਲਾਕਾ	area (m.)
ਸਤੰਬਰ	September
ਸਾਹਿਬ	= ਜੀ, Mr., Esq. (m.)
ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ	to join
ਸਿਹਤ	health (f.)
ਹਕ (ਹੱਕ)	right, equity, justice (m.)
ਹਿਮਾਇਤ	favor (f.)
ਕਢਵਾ	outstanding
ਕੌਮਾ	nationalistic

ਖਿਆਲ	thought, idea, opinion (m.)
ਖਿੱਚਣਾ	to draw, pull
ਖਿਚ ਲੈਣਾ	to draw, pull
ਗਿਣਿਆ ਜਾਣਾ	to be counted
ਗੋਲਮੇਜ਼	roundtable, from ਗੋਲ , round, ਮੇਜ਼ , table (m.)
ਘਰਾਣਾ	family (m.)
ਚੱਕਣਾ	to complete, finish
ਤਿਆਰ	ready
ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ	to prepare
ਨਾਲੋਂ	from
ਨਿਖੇੜਨਾ	to cut out
ਪਦਵੀ	rank, position (f.)
ਪਿਛੇ ਚਲਨਾ	to go after, to follow
ਪੇਸ਼	before, in front of, forward
ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ	to put forth
ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ	majority (f.)
ਬਪਾਰੀ	businessman (m.)
ਬਿਗੜਨਾ	= ਵਿਗੜਨਾ, (here) to fail
ਮੰਗ	demand (f.)
ਮਾਮਲਾ	matter (m.)
ਮੁਢਲਾ	beginning, elementary
ਮੁਢਲੀ ਵਿਦਿਆ	elementary education (f.)
ਰਾਜਸੀ	political
ਰਾਜ-ਬਣਤਰ	draft constitution (lit., government organization)(f.)
ਵਕੀਲ	lawyer (m.)
ਵਖ਼ਰਾ	separate

11.4 Answer the following questions in Panjabi:

੧. ਜਿਨਾਹ ਸਾਹਿਬ ਕਿਸ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ?
੨. ਜਿਨਾਹ ਸਾਹਿਬ ਕਿਸ ਘਰਾਣੇ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ?
੩. ਜਿਨਾਹ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੁਢਲੀ ਵਿਦਿਆ ਕਿੱਥੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ?
੪. ਜਿਨਾਹ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਦੋਂ ਲੰਡਨ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਗਿਆ?
੫. ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਦੋਂ ਬੈਰਿਸਟਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪਾਸ ਕੀਤੀ?
੬. ਬੰਬਈ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆਕੇ ਜਿਨਾਹ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ?
੭. ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਕਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਰਪਤ ਹੋਈ?
੮. ਜਿਨਾਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਕਿਸ ਦਾ ਅਸਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਹੋਇਆ?
੯. ਲੰਡਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਆਗੂ ਨੇ ਜਿਨਾਹ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਖਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ?
੧੦. ਜਿਨਾਹ ਸਾਹਿਬ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੰਦੇ ਹਨ?
੧੧. ਜਿਨਾਹ ਸਾਹਿਬ ਕਦੋਂ ਰਾਜਸੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਗੇ?
੧੨. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੱਦੂ ਮੁਸਲਿਮ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਕਾਨਫ਼ਰੰਸ ਕਦੋਂ ਕੀਤੀ ?
੧੩. ਆਪ ਕਿਸ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਚੁਣਿਏ ਗਏ ਸਨ?
੧੪. ਉੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸ ਕੰਮ ਦੇ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ?
੧੫. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਵਾਸਤੇ ਜਿਨਾਹ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ?
੧੬. ਜਿਨਾਹ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਖ਼ੀਰ ਤੇ ਕਿਹੜੀ ਸਕੀਮ ਅੱਗੇ ਰੱਖੀ?
੧੭. ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਜਿਨਾਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਖਿਆਲ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਸਨ?
੧੮. ਆਪ ਦੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਨ ਦੀ ਇੱਛਿਆ ਕਦੋਂ ਪੂਰੀ ਹੋਈ?
੧੯. ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਨ ਦੇ ਬਾਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ?
੨੦. ਜਿਨਾਹ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕਿੱਥੇ ਤੇ ਕਦੋਂ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ?

11.5 Fill in the blanks:

੧. ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਜਿਨਾਹ —— ਵਿੱਚ —— ਹੋਏ।
੨. ਆਪ ਆਪਣੇ —— ਦੇ —— ਪੁੱਤਰ ਸਨ।
੩. ਜਿਨਾਹ ਸਾਹਿਬ ਨੇ —— ਵਿਦਿਆ ਕਰਾਚੀ ਵਿੱਚ —— ਕੀਤੀ।

੪. —— ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਆਪ —— ਲੰਡਨ ਭੇਜ ——।

੫. ਬੈਰਿਸਟਰੀ ਦੀ —— ਪਾਸ —— ਵਾਪਸ ਆਏ।

੬. ਵਕਾਲਤ ਵਿੱਚ —— ਬਹੁਤ ਸਫਲਤਾ ——।

੭. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਦਾ —— ਵਧ ਅਸਰ ਹੋਇਆ।

੮. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ —— ਪਦਵੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ —— ਗੋਖਲੇ ਨੂੰ —— ਵਿੱਚ —— ਸੀ।

੯. ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਿਮ ਮਿਲਾਪ —— —— ਕੀਤੀ।

੧੦. ਆਪਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ —— ਲਿਆ।

੧੧. ਆਪ ਕਨੂੰਨ ਘੜਨੀ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ —— ——।

੧੨. ਕਈ ਬਿਲ ਪਾਸ —— ਦਾ —— ਕੀਤਾ।

੧੩. ———— ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ —— ਇਸ ਸਕੀਮ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ——।

੧੪. —— —— ਪਿਛੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਕੀਮ —— —— ਆਏ।

੧੫. ਜਿਨਾਹ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ —— ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ —— ——।

11.6 Translate the following into Panjabi:

1. He was born in 1932 in London.
2. He was the second child of his parents.
3. He received his early education in his village.
4. At the age of 15 he went to New York.
5. He began to practice law in 1910.
6. I was influenced by him the most.
7. He tried to follow Gandhi.
8. I began to take part in political affairs.
9. They tried to get many bills through for the Negroes.
10. After some time he went back.
11. He put forward the scheme for Pakistan.

12. According to this scheme, there should be a Muslim government.
13. The majority here is Christian.
14. Nehru was made the first Prime Minister of India.
15. He died in September 1947.
16. Lincoln was counted among the leading persons in the country.

11.7 Compounds of noun + ਕਰਨਾ or ਹੋਣਾ and adjective + ਕਰਨਾ or ਹੋਣਾ are common in Panjabi. For example:

ਸਾਮਲ ਹੋਣਾ = ਸਾਮਲ (connected) + ਹੋਣਾ = to join, be joined
ਪੈਦਾਂ ਕਰਨਾ = ਪੈਦਾ (production) + ਕਰਨਾ = to produce

Use these compounds, and others that you can find in your reading, in your own sentences.

11.8 Give the Panjabi equivalent of the following and use them in your own sentences:

1. after some time
2. before
3. for many days
4. now
5. then
6. again

UNIT XII

ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਕਵਿਤਾ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ

ਪੂਰੇ ਯਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਲੁਕਣ-ਮੀਟੀ ਖੇਡਦੀ। ਜਿਸ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਸੁਪਨਾ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਸਾਡੇ ਗਵਾਂਢੀਆਂ ਵਾਕਫ਼ਾਂ ਜਾਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਉਹਦੀ ਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਦੀ, ਮੈਂ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦੀ ਸਾਂ 'ਉਹ' ਕੌਣ ਸੀ।

ਫਿਰ ਮੈਂ ਆਪੇ ਹੀ ਉਹਦਾ ਇਕ ਕਲਪਿਤ ਨਾਂ ਰੱਖ ਲਿਆ 'ਰਾਜਨ'। ਜਿਹੜਾ ਸੁਪਨਾ ਮੈਨੂੰ ਮੁੜ ਮੁੜ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਅਜੇ ਤਕ ਯਾਦ ਹੈ। ਕੋਈ ਪਾਣੀ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਉਚਾ ਉਚਾ ਸਰਕੜਾ ਉਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹਾਣ ਦੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨਾਲ ਉਥੇ ਖਲੋਤੀ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਫੇਰ 'ਓਹ' ਆ ਜਾਂਦਾ। ਫੇਰ ਅਸੀ ਸਾਰੇ ਰਲ ਕੇ ਲੁਕਣ-ਮੀਟੀ ਖੇਡਦੇ । 'ਉਹਦੇ' ਸਿਰ ਮੀਟੀ ਆ ਜਾਂਦੀ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੀਆਂ ਉਸ ਉੱਚੇ ਉੱਚੇ ਸਰਕੜੇ ਵਿਚ ਲੁਕ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਸਚੀ ਮੁਚੀ ਦੀ ਖੇਡ ਵਿਚ ਸਭ ਦਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਖੇਡ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਕੜਾਈ ਨਾ ਦੇਵੇ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਮੈਂ ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਹਾਂ, ਰਾਜਨ ਲਭਦਾ ਲਭਦਾ ਉਥੇ ਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਲੱਭ ਲਵੇ। ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਧੜਕਦਾ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ, ਉਥੇ ਮੈਂ ਰਾਜਨ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਉਡੀਕਦੀ। ਫੇਰ 'ਰਾਜਨ' ਸਚੀ ਮੁਚੀ ਉਥੇ ਆ ਜਾਂਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਨੂੰ ਲੱਭ ਲੈਂਦਾ ਤੇ ਆਖਦਾ, "ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਲੱਭ ਲਿਆ ਏ" ਮੈਂ ਬੜੀ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਉਹਨੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਭਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਭਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਤਰਾਂ ਮੈਂ ਅਜੇ ਪੂਰੇ ਯਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸਾਂ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਕ ਦਿਨ ਚੋਰੀ ਚੋਰੀ ਚਾਰ ਸਤਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖੀ ਤੇ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਮਨੋਂ ਸੋਚਿਆ ਹੋਇਆ ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਰਾਜਨ ਵੀ ਲਿਖ ਦਿਤਾ। ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਛੋਟੇ ਜਹੇ ਕਾਗ਼ਜ਼ ਨੂੰ ਤਹਿ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਕਮੀਜ਼ ਦੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਛੁਪਾ ਲਿਆ ਕਿ ਸਕੂਲ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸਹੇਲੀ ਨੂੰ ਵਿਖਾਵਾਂਗੀ।

ਸਕੂਲ ਅਜੇ ਗਈ ਨਹੀਂ ਸਾਂ, ਬਸਤਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਿਤਾ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਆਪਣੇ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਖ਼ਰਚਣ ਵਾਲੇ ਪੈਸੇ ਲੈਣ ਗਈ। ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪੈਸੇ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਾਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਲਾਡ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤੇ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਜੇਬ ਵਿਚ ਪੈਸੇ ਪਾਂਦੇ ਪਏ ਸਨ, ਉਹ ਕਾਗ਼ਜ਼ ਖੜਕ ਪਿਆ। ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਉਹ ਕਾਗ਼ਜ਼ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਿਆ ਤੇ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ।

ਜਿੰਨੇ ਮਿੰਟ ਉਹ ਗ਼ੌਰ ਨਾਲ ਕਾਗ਼ਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ, ਮੇਰਾ ਜਿਵੇਂ ਸਾਹ ਰੁਕਿਆ ਰਿਹਾ । ਤੇ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦਬਕਾ ਦੇ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ: ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਤੂੰ ਲਿਖੀ ਏ?"

ਮੇਰੇ ਹੋਠ ਕੰਬੇ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਝਟ-ਪਟ ਕੁਝ ਆਖਿਆ ਨਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਉਚਾ ਦਬਕਾ ਦੇ ਕੇ ਫੇਰ ਪੁੱਛਿਆ "ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਤੂੰ ਲਿਖੀ ਏ?"

"ਨਹੀਂ ...ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ। ਮੇਰੀ ਸਹੇਲੀ ਨੇ ਲਿਖੀ ਏ, ਉਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਦਿਤੀ ਸੀ।" ਹੋਠ ਮੇਰੇ ਅੱਗੇ ਹੀ ਕੰਬਦੇ ਪਏ ਸਨ, ਲਫ਼ਜ਼ ਵੀ ਕੰਬਣ ਲੱਗ ਪਏ।

ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਕੰਬਦੇ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੇਰੇ ਝੂਠ ਨੂੰ ਪਕੜ ਲਿਆ ਤੇ ਮੇਰੀ ਖੱਬੀ ਗਲ੍ਹ ਉਤੇ ਹੱਥ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਇਕ ਚਪੇੜ ਮਾਰੀ: "ਝੂਠ ਬੋਲਣੀ ਏਂ? ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਤੂੰ ਲਿਖੀ ਏ।"

ਮੂੰਹੋਂ ਕੁਝ ਨਾ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਮੇਰੇ ਅੱਥਰੂ ਵਗਦੇ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਫੇਰ ਗ਼ੌਰ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹੀ ਤੇ ਰੋਹ ਨਾਲ ਪੁੱਛਿਆ "ਇਹ ਰਾਜਨ ਕੌਣ ਏ?"

"ਪਤਾ ਨਹੀਂ ..." ਮੈਂ ਅਸਲੋਂ ਸਚ ਬੋਲਿਆ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਯਕੀਨ ਨਾ ਆਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਸਰੇ ਪਲ ਉਹ ਕਾਗ਼ਜ਼ ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਮੈਂ ਰੋਂਦੀ ਰੋਂਦੀ ਸਕੂਲ ਚਲੀ ਗਈ।

ਇਸ ਤਰਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਕਵਿਤਾ ਝੂਠ ਬੋਲ ਕੇ ਬਿਗਾਨੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਲਾਣੀ ਚਾਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਹਨੇ ਬਿਗਾਨੇ ਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਹਾਰਿਆ ਅਤੇ ਸਣੇ ਇਕ ਚਪੇੜ ਦੇ ਮੁੜ ਕੇ ਮੇਰੇ ਨਾਂ ਲੱਗ ਗਈ।

12.1 Phrases

ਪੂਰੇ ਯਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸਾਂ	I was not yet quite 11 year
ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ	with no one
ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼	sound of footsteps
ਰੋਜ਼ ਦੇ ਖਰਚਣ ਵਾਲੇ ਪੈਸੇ	daily allowance
ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪੈਸੇ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਾਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਮੇਰੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤੇ।	Father, instead of handing the money to me, put it in my pocket.
ਪੈਸੇ ਪਾਂਦੇ ਪਏ ਸਨ	the money was being put
ਮੇਰਾ ਜਿਵੇਂ ਸਾਹ ਰੁਕਿਆ ਰਿਹਾ	I was holding my breath
ਇਕ ਦਬਕਾ ਦੇ ਕੇ	threateningly, chidingly
ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਕੰਬਦੇ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੇਰੇ ਝੂਠ ਨੂੰ ਪਕੜ ਲਿਆ।	Father caught my lie through my trembling words
ਮੁੰਹੋਂ ਕੁਝ ਨਾ ਆਖਿਆ ਗਿਆ	nothing would come from my mouth
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਯਕੀਨ ਨਾ ਆਇਆ	he did not believe me
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਸਰੇ ਪਲ ਉਹ ਕਾਗ਼ਜ਼ ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿਤਾ।	the next moment he tore that paper into pieces

ਬਿਗਾਣੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਲਾਣੀ ਚਾਹੀ ਸੀ	wanted to blame another
ਉਹ ਨੇ ਬਿਗਾਨੇ ਨਾਂ ਨਾ ਸਹਾਰਿਆ	it did not sustain the other name, the other could not be blamed
ਪਤਾ ਨਹੀਂ	I don't know.

12.2 Vocabulary

ਅਸਲ	real
ਅਸਲੋਂ	in fact
ਅਕਸਰ	often
ਅੱਗੇ ਹੀ	already
ਅੱਥਰੂ	tear (m.)
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ	= ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਉਗਿਆ ਹੋਣਾ	to grow (intr.)
ਉਡੀਕਣਾ	to expect, to wait for
ਉਲਟ	reverse, opposite (f.)
ਸਹਾਰਨਾ	to sustain, hold, support
ਸਹੇਲੀ	girl-friend (of a girl) (f.)
ਸ਼ਕਲ	shape, face (f.)
ਸਕੂਲ	school (m.)
ਸਚੀ ਮੁਚੀ	real, authentic
ਸਣੇ	along with
ਸਤਰ	line (f.)
ਸਰਕੜਾ	a kind of reed (m.)
ਸਾਹ	breath (m.)
ਸਿਰ	head (m.)
ਸੁਪਨਾ	dream (m.)
ਹਾਣ	equality in age, same age (m.)
ਹੋਠ	lip (m.)

ਕੱਢਣਾ	to take out
ਕੰਬਣਾ	to tremble
ਕਮੀਜ਼	shirt (f.)
ਕਲਪਿਤ	imaginary
ਕਾਗ਼ਜ਼	paper (m.)
ਕਿਨਾਰਾ	shore, bank (m.)
ਖੱਬਾ	left (adj.)
ਖਰਚਣਾ	to spend
ਖਲੋਣਾ	to stand
ਖੜਕਣਾ	to rattle (intr.)
ਖੇਡਣਾ	to play
ਗਲ੍ਹ	cheek (m.)
ਗਵਾਂਢੀ	neighbor (m.)
ਗ਼ੌਰ	attention (f.)
ਚਪੇੜ	= ਚੁਪੇੜ
ਚੋਰੀ	theft (f.)
ਚੋਰੀ ਚੋਰੀ	secretly
ਛੁਪਾਉਣਾ	to hide (trans.)
ਛੁਪਾ ਲੈਣਾ	to hide (trans.)
ਜਹਾ	= ਜਿਹਾ
ਜਦੋਂ	= ਜਦ
ਜਿਹੜਾ	what, whatever, which, whichever, whoever
ਜਿਹਾ	-like, rather ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ, tiny, lit. "small-like"
ਜਿੱਥੇ (ਜਿਥੇ)	wherever
ਜਿਵੇਂ	as
ਜੀਅ	= ਜੀ
ਜੀਅ ਕਰਨਾ	= ਜੀ ਕਰਨਾ

ਜੇਬ	pocket (f.)
ਝਟ-ਪਟ	immediately, right away
ਝੂਠ	lie (m.)
ਟੋਟਾ	piece (m.)
ਤਹਿ	fold (f.)
ਤਹਿ ਕਰਨਾ	to fold
ਦਬਕਾ	threat, scolding, chiding (m.)
ਦੂਸਰਾ	= ਦੂਜਾ
ਪੜਕਣਾ	to thump
ਨਾਂ ਰੱਖਣਾ	to name, to give a name
ਪਕੜਨਾ	to catch, to take ahold of
ਪਤਾ ਹੋਣਾ	to be known
ਪਲ	moment, second (m.)
ਫੜਨਾ	to hold
ਫੜਾਉਣਾ	to hand to, to hand over
ਬਸਤਾ	book-bag, satchel (m.)
ਬਿਗਾਨਾ	other, another
ਬਿਲਕੁਲ	totally, exactly
ਮੀਟਣਾ	to close (eyes), turn to close eyes (while others hide)
ਮੁੜ ਮੁੜ	again and again
ਯਕਾਨ	belief, trust (m.)
ਰਾਜਨ	a boy's name (m.)
ਰੁਕਣਾ	to stop (intr.)
ਰੋਹ	anger, rage (m.)
ਰੋਣਾ	to weep, cry
ਲਫ਼ਜ਼	word (m.)
ਲੱਭਣਾ	to seek, search for

ਲਾਡ	love, affection (m.)
ਲਾਣਾ	= ਲਾਉਣਾ
ਲੁਕਣਾ	to hide (intr.)
ਲੁਕਣ-ਮੀਟੀ	hide-and-seek (f.)
ਵਗਣਾ	to flow
ਵਰ੍ਹਾ	year (m.)
ਵਿਖਾਉਣਾ	to show

12.3 Answer the following questions in Panjabi:

੧. ਅਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕਿੰਨੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਦੇਖਣ ਲਗੀ?
੨. ਉਹ ਨੂੰ ਕਿਸ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਆਉਂਦਾ ਸੀ?
੩. ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਕੀ ਨਾਂ ਰੱਖਿਆ?
੪. ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਥਾਂ ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਸੀ?
੫. ਉਹ ਦੇ ਨਾਲ ਉੱਥੇ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕੌਣ ਕੌਣ ਹੁੰਦਾ ਸੀ?
੬. ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਉਹ ਹੋਰ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹਨ?
੭. ਕੀ ਉਹਨੂੰ (ਲੇਖਿਕਾ*ਨੂੰ) ਰਾਜਨ ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਨੂੰ ਲਭ ਲੈਂਦਾ ਸੀ?
੮. ਰਾਜਨ ਦੇ ਲੇਖਿਕਾ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਲੇਖਿਕਾ ਕੀ ਸੋਚਦੀ ਸੀ?
੯. ਲੇਖਿਕਾ ਨੇ ਪਹਲੀ ਕਵਿਤਾ ਕਿੰਨਿਆਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਉਮਰ ਵਿਚ ਲਿਖੀ?
੧੦. ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਕਵਿਤਾ ਲੇਖਿਕਾ ਨੇ ਕਿਸਨੂੰ ਵਿਖਾਉਣ ਲਈ ਸੋਚਿਆ?
੧੧. ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸ ਦੇ ਕੋਲ ਗਈ?
੧੨. ਉਹ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਕਾਗ਼ਜ਼ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਕਿੰਨੇ ਪੜ੍ਹਿਆ?
੧੩. ਲੇਖਿਕਾ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਕੇ ਲੇਖਿਕਾ ਨੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ?
੧੪. ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਚਪੇੜ ਖਾਕੇ ਲੇਖਿਕਾ ਕੀ ਕਰਨ ਲਗੀ?
੧੫. ਲੇਖਿਕਾ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਉਸ ਕਾਗ਼ਜ਼ ਦਾ ਕੀ ਕੀਤਾ?

---

*authoress, writer (f.)

12.4 **Fill in the blanks:**

੧. ਮੈਂ ——— ਵਰ੍ਹਿਆਂ ——— ਹਾਂ।

੨. ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਹਦਾ ਸੁਪਨਾ ——— ।

੩. ਰਾਜਨ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ———।

੪. ਮੈਂ ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਰਾਜਨ ———।

੫. ਮੁੰਡਾ ਆਪਣੇ ——— ——— ਮੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ———।

੬. ਰਾਜਨ ਦੇ ਸਿਰ ——— ਆ ਜਾਂਦੀ ।

੭. ਸਾਰੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਉੱਚੇ ਉੱਚੇ ਸਰਕੜੇ ਵਿਚ ———।

੮. ਮੇਰਾ ——— ——— ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਨ ਮੈਨੂੰ ਲੱਭ ਲਵੇ।

੯. ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਲੁਕੀ ——— ਹੁੰਦੀ ——— ਰਾਜਨ ਆ ———।

੧੦. ਮੈਂ ਚੋਰੀ ——— ਇਕ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖੀ।

੧੧. ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ——— ਕਮੀਜ਼ ਦੀ ——— ਵਿਚ ਛੁਪਾ ਲਿਆ।

੧੨. ਕੁੜੀ ਪਿਤਾ ਜੀ ਰੋਜ਼ ਦੇ ——— ਵਾਂਗੇ ——— ਲੈਣ ਗਈ।

੧੩. ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪੈਸੇ ਉਹ ਦੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ——— ———।

੧੪. ਜੇਬ ਵਿਚ ਛੁਪਾਇਆ ——— ਕਾਗ਼ਜ਼ ——— ਪਿਆ।

੧੫. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦਬਕਾ ——— ਪੁੱਛਿਆ।

੧੬. ਕਵਿਤਾ ਮੇਰੀ ਸਹੇਲੀ ਨੇ ——— ਪੜ੍ਹਨ ——— ਦਿਤੀ ਸੀ।

੧੭. ਹੋਠ ਮੇਰੇ ——— ——— ਕੰਬਦੇ ——— ———, ਲਫ਼ਜ਼ ਵੀ ——— ਲੱਗ ———।

੧੯. ਪਿਤਾ ਨੇ ਕੁੜੀ ਦੀ ਗਲ੍ਹ ——— ਇਕ ਚੁਪੇੜ ———।

੨੦. ਕਵਿਤਾ ਮੁੜਕੇ ਮੇਰੇ ਨਾਂ ——— ———।

12.5 Translate into Panjabi:

1. I was not yet eight years old when we went to the city to live.
2. I dreamt about someone last night.

3. We played hide and seek all day yesterday.
4. He was neither a relative nor an acquaintance of mine.
5. I named him AruN.
6. Again and again I asked him who he was.
7. After I hid in the high trees he found me soon.
8. While looking for him we came to the place where he was hiding.
9. It really made me happy.
10. Stealthily I wrote a four-line poem.
11. I folded my clothes quite small.
12. I had not yet gone to school when he saw me.
13. My father gave me five cents allowance every day.
14. Instead of putting the letter in my hand he put it in my pocket.
15. He took the letter out of his pocket and began to read it.
16. My heart sank as he read the letter.
17. Giving me a good scolding, he asked, "Is this yours?"
18. I could not say anything right away.
19. He caught my lie through my shaking lips.
20. Tears began to fall on my cheeks, but he did not believe me.

12.6 In addition to compounds of nouns + ਕਰਨਾ and ਹੋਣਾ , there are many other noun-verb compounds. Following are some examples, with their meanings and some notes on their use:

ਸੁਪਨਾ	dream(m.)	ਸੁਪਣਾ ਆਉਣਾ	to dream	subject with ਨੂੰ object with ਦਾ

ਮੈਨੂੰ ਉਸਦਾ ਸੁਪਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ — I dream of him

ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਰਾਮ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। — The girl dreams of Ram

ਯਕੀਨ	belief (m.)	ਯਕੀਦ ਆਉਣਾ	to believe	subject with ਨੂੰ object with (ਉੱ)ਤੇ

ਮੈਨੂੰ ਰਾਮ ਉੱਤੇ ਯਕੀਨ ਆਇਆ	I believed Ra:m
ਉਹਨੂੰ ਰਾਣੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਉੱਤੇ ਯਕੀਨ ਆਇਆ	He believed Ra:ni's story.

ਯਾਦ	memory (f.)	ਯਾਦ ਆਉਣਾ	to remember	subject with ਨੂੰ object with ਦਾ, verb fem. sg. or object simple form, verb agrees with object

ਮੈਨੂੰ ਬੱਚੀ ਯਾਦ ਆਈ	I remembered the baby girl
ਰਾਮ ਨੂੰ ਮੁੰਡਾ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ	Ram remembers the boy

or

ਮੈਨੂੰ ਬੱਚੀ ਦੀ ਯਾਦ ਆਈ	I remembered the baby girl
ਰਾਮ ਨੂੰ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ	Ra:m remembers the boy

ਨਾਂ	name (m.)	ਨਾਂ ਲੱਗਣਾ	to be blamed	subject with ਦਾ

ਕਵਿਤਾ ਮੇਰੇ ਨਾਂ ਲਗੀ	I was blamed for the poem
ਕਵਿਤਾਂ ਉਸਦੇ ਨਾਂ ਲਗੀਆਂ	He was blamed for the poems

		ਨਾਂ ਲਾਉਣਾ	to blame	

ਉਹ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਨਾਂ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ	He blames the girl

		ਨਾਂ ਰੱਖਣਾ	to name	object with ਦਾ

ਮੈਂ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਨਾਂ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ, 'ਰਾਜਨ'	I name the boy "Ra:jan"

ਚੁਪੇੜ	slap (f.)	ਚੁਪੇੜ ਮਾਰਨਾ	to slap	

ਮੈਂ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਚੁਪੇੜ ਮਾਰਦਾ ਹਾਂ	I slap the boy

ਚੁਪੇੜ ਖਾਣਾ	to be slapped
ਮੈਨੇ ਖ਼ਤ ਲਿਖਣ ਲਈ ਚੁਪੇੜ ਖਾਇਆ	I was slapped for writing a letter.
ਦਬਕਾ scolding(m.) ਦਬਕਾ ਦੇਣਾ	to scold
ਪਿਤਾ ਜੀ ਅੱਜ ਮੈਨੂੰ ਦਬਕਾ ਦਿਆ	Father scolded me today.

Translate the following:

1. About whom did he dream?
2. I believed him.
3. He remembered his brother one day and wept.
4. Father blamed his daughter for lying
5. What did you name your son?
6. She was blamed for stealing.
7. His brother was slapped.
8. The man slapped his child.
9. Mother scolded her son.
10. I dreamt about big big things.
11. Who was blamed for the poem and why?
12. Remember God and he will listen.

UNIT XIII

ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਗੀਤ

ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ

: ੧੪ :

ਇਕ ਦਿਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਗਜੀਤ ਦਾ ਪਿਉ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸ਼ਹਿਰ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਬਲਵੰਤ ਕੌਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚੋਖਾ ਚਿਰ ਪਤੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਰਹੀ ਤੇ ਯਾਰਾਂ ਕੁ ਵਜੇ ਜਗਜੀਤ ਘਰ ਆਇਆ। ਬਲਵੰਤ ਕੌਰ ਨੇ ਪੁਛਿਆ — "ਅਜ ਇਤਨਾ ਚਿਰ ਕਰ ਕੇ ਆਏ ਓ, ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਗਏ ਸੌ?"

ਉਹ ਬੋਲ਼ਿਆ — "ਅਜ ਮੇਲਾ ਰਾਮ ਦੇ ਤਲਾਅ ਤੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇਵਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਆਉਂਦ ਸੁਣੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਵੀ ਉਥੇ ਹੀ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਆਖਿਆ ਬੜੇ ਚਿਰਾਂ ਪਿਛੋਂ ਆਏ ਨੇ, ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਆਵਾਂ।"

ਬਲਵੰਤ ਕੌਰ ਜ਼ਰਾ ਉਤਸੁਕਤਾ ਦੇ ਭਾਵ ਨਾਲ ਬੋਲੀ — "ਉਹ ਕੌਣ ਨੇ? ਕਿਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ? ਅਗੇ ਵੀ ਕਦੇ ਆਏ ਸਨ?"

ਉਹ ਹਰ ਦੂਜੇ ਤੀਜੇ ਸਾਲ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਬੜੇ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ, ਭਜਨੀਕ ਵੀ ਹਦ ਦਰਜੇ ਦੇ ਨੇ। ਦਿਲ ਵਿਚ ਜੋ ਗੱਲ ਧਾਰ ਕੇ ਜਾਓ ਝਟ ਬੁਝ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਬਾਗ਼ ਵਿਚ ਤਿਲ ਸੁਟਣ ਨੂੰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ।"

"ਹੱਛਾ! ਜ਼ਨਾਨੀਆਂ ਵੀ ਗਈਆਂ ਸਨ?"

"ਕੋਈ ਥੋੜੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ? ਉਥੇ ਜ਼ਨਾਨੀਆਂ ਦਾ ਖੁਰ ਧਜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਬੜੇ ਬੜੇ ਅਮੀਰ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ । ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਣ ਵਿਚ ਲਾਸਾਨੀ ਨੇ।"

"ਤਾਂ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਨੇ। ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਲੈ

ਚਲੋ ਖਾਂ ਇਕ ਦਿਨ।"

"ਪਰ ਉਥੇ ਤੇ ਇਤਨੀ ਭੀੜ ਹੁੰਦੀ ਏ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾਣਾ ਕਿਸੇ ਬੜੇ ਹੌਸਲੇ ਵਾਲੇ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ।"

"ਫੇਰ?"

"ਫੇਰ ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਇਹ ਸਲਾਹ ਏ ਕੇ ਇਕ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀਏ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਉਂਜ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ।"

"ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ?"

"ਕੁਝ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਤੋਂ ਛੁਟ ਹੋਰ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ।"

"ਫੇਰ ਸਾਡੇ ਘਰ ਕੀਕਣ ਆਉਣਗੇ?"

"ਤੈਨੂੰ ਦਸਿਆ ਤਾਂ ਏਂ ਜੁ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਉਮੈਦ ਤਾਂ ਬੜੀ ਹੈ ਜੁ ਆ ਜਾਣਗੇ।"

"ਚੰਗਾ ਫਿਰ ਲੈ ਆਉਣਾ ਕਿਸੇ ਦਿਨ (ਕੁਝ ਸੋਚ ਕੇ) ਕਲ੍ਹ ਲੈ ਆਉਣਾ ਖਾਂ।"

"ਕਲ੍ਹ ? ਹੱਛਾ ਮੈਂ ਕੋਸ਼ਸ ਕਰਾਂਗਾ। ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਘਰ ਜਾਣ ਦਾ ਬਚਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਮੈਦ ਹੈ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਣ ਲਈ ਮਨਾ ਲਵਾਂਗਾ।"

"ਕਿਹਾ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਹੁਣੇ ਹੀ ਕਹਿ ਆਉਂਦੇ। ਖ਼ਬਰੇ ਕਲ੍ਹ ਤੁਹਾਡੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਈ ਕਿਸ ਹੋਰ ਨਾਲ ਇਕਰਾਰ ਕਰ ਛੱਡਣ।"

ਪਹਿਲਾਂ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਕਹਿ ਹੀ ਆਉਂਦਾ। ਹੱਛਾ ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਜਾਨਾ ਵਾਂ।"

ਕੋਟ ਪਾ ਕੇ ਉਹ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਤੇ ਘੰਟੇ ਕੁ

ਮਗਰੋਂ ਹੀ ਘਰ ਮੁੜ ਆਇਆ। ਬਲਵੰਤ ਕੌਰ ਅਜੇ ਤਕ ਬੈਠੀ! ਉਸ ਨੂੰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਬੋਲੀ – "ਕਹਿ ਆਏ ਓ?"

ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਹੱਸਦਾ ਹੋਇਆ ਬੋਲਿਆ – "ਕਹਿ ਛੱਡ ਕੇ ਮਨਾ ਵੀ ਆਇਆ ਵਾਂ। ਇਕ ਦੋ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਰ ਵੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ, ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਲ ਦਾ ਹਾਰ ਹੀ ਬਣ ਗਿਆ। ਛੱਡਿਆ ਤਾਂ ਜੁ ਹਾਂ ਕਰਾ ਕੇ।"

ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਬਲਵੰਤ ਕੌਰ ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਉਠ ਬੈਠੀ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਜਗਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਪੁਛਣ ਲਗੀ, "ਸੰਤ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਆਉਣਗੇ?"

ਉਹ ਬੋਲਿਆ "ਪੂਰੇ ਦਸ ਵਜੇ " ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਮਾਇਆ ਵੀ ਅੰਦਰ ਆ ਗਈ। ਬਲਵੰਤ ਕੌਰ ਉਸ ਨੂੰ ਤੱਕ ਕੇ ਬੋਲੀ "ਕੁੜੇ ਅੱਜ ਰਤਾ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਏ ਸਾਡੇ ਘਰ ਅੱਜ ਸੰਤਾਂ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਆਉਣਾ ਏ ।"

ਮਾਇਆ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ – "ਮੈਨੂੰ ਅਗੇ ਈ ਪਤਾ ਏ। ਰਾਤੀਂ ਜਦੋਂ ਭਰਾ ਹੋਰੀਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਆਏ ਸਨ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਜਾਗਦੇ ਸਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਦਸਿਆ ਸੀ।"

ਫਿਰ ਦੋਵੇਂ ਜਣੀਆਂ ਰਸੋਈ ਘਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਰਸੋਈ ਆਦਿ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਲਗ ਪਈਆਂ।

ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਜਗਜੀਤ ਬੋਲ ਉਠਿਆ – "ਓਹੋ! ਕੰਮ ਤਾਂ ਬੜਾ ਖ਼ਰਾਬ ਹੋਇਆ।"

ਮਾਇਆ ਨੇ ਬੜੀ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਪੁਛਿਆ – "ਕਿਉਂ ਭਰਾ?" ਉਹ ਘਬਰਾਹਟ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ:

"ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਅੱਜ ਕਚਹਿਰੀ ਤਰੀਕ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਚੇਤਾ ਈ ਹੁਣ ਆਇਆ। ਮੁਸ਼ਕਲ ਇਹ ਹੈ ਉਸ ਮੁਕੱਦਮੇਂ ਵਿਚ ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਹੈ।"

ਬਲਵੰਤ ਕੌਰ ਘਬਰਾ ਕੇ ਬੋਲੀ – "ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਰੋਟੀ ਦਾ ਕੀ ਬਣੇਗਾ ? ਤੁਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਕੱਲੀਆਂ ਕੀ ਕਰਾਂਗੀਆਂ? ਕਿਹਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਹੈ ?"

'ਮੁਕੱਦਮਾ ਇਕ ਦੋਸਤ ਦਾ ਹੈ, ਐਵੇਂ ਖ਼ਾਹ ਮਖ਼ਾਹ ਦਾ ਉਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੁਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਕੇ ਦੇ ਗਵਾਹ ਤਲਬ ਕਰਾਇਆ ਹੈ। ਫੇਰ ਹੁਣ ਕੀ ਬਣੇਗਾ? ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਜਵਾਬ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਬੜਾ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਹੋਇਆ, ਪਹਿਲਾਂ ਖ਼ਿਆਲ ਹੀ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਹੋਰ ਠਹਿਰ ਜਾਂਦੇ।"

ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਬਲਵੰਤ ਕੌਰ ਵਲ ਤੱਕ ਕੇ ਬੜੇ ਹੌਂਸਲੇ ਨਾਲ ਬੋਲੀ – "ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ ਭਰਜਾਈ! ਤੂੰ ਘਾਬਰ ਕਿਉਂ ਗਈ ਏਂ ਰੋਟੀ ਖੁਆਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਊਠ ਘੋੜੇ ਲੱਦਣੇ ਨੇ? ਸੰਤ ਲੋਕ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਖੁਆਉਣੀ ਕਿਡਾ ਕੁ ਔਖਾ ਕੰਮ ਏ" ਫਿਰ ਜਗਜੀਤ ਵਲ ਤੱਕ ਕੇ ਬੋਲੀ "ਭਰਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਬਿਫ਼੍ਰਕ ਚਲੇ ਜਾਣਾ। ਅਸੀਂ ਆਪੇ ਸਭ ਸੰਭਾਲ ਲਵਾਂਗੀਆਂ।"

ਬਲਵੰਤ ਕੌਰ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਹੋਈ ਤੇ ਫਿ ਉਸੇ ਉਤਸਾਹ ਨਾਲ ਕੰਮ ਵਿਚ ਲਗ ਗਈ। ਜਗਜੀਤ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਬਾਹਰ ਚਲਾ ਗਿਆ।

13.1 Phrases

ਇਕ ਦਿਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ।	one day
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਆਵਾਂ।	let me have an audience
ਧੁਰ ਧਜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ	there was no end, the end could not be found
ਕਹਿ ਆਏ ਓ ?	have you told him?
ਛੱਡਿਆ ਤਾਂ ਜੁ ਹਾਂ ਕਰਾ ਕੇ	I only gave up when he said yes, I didn't give up until he assented
ਰੋਟੀ ਖੁਆਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਊਠ ਘੋੜੇ ਲੱਦਣੇ ਨੇ ?	In giving a meal are camels and horses to be loaded?, i.e., Is it such a big job to give a meal?

13.2 The following proper names are found in the reading:

ਜਗਜੀਤ, ਬਲਵੰਤ ਕੌਰ, ਮੇਲਾ ਰਾਮ, ਦੇਵਰਾਮ, ਮਾਇਆ, ਜਸਵੰਤ

13.3 Vocabulary

ਅਚਾਨਕ	suddenly
ਅਮੀਰ	rich
ਆਉਂਦ	arrival (f.)
ਐਵੇਂ	thus
ਔਖਾ	difficult, distressed
ਇਕਰਾਰ	promise (m.)
ਇੰਨੇ ਨੂੰ	in the meantime
ਈ	= ਹੀ
ਏ	= ਹੈ
ਉਂਜ ਹੀ	just, anyway, for no particular reason
ਉਤਸਾਹ	enthusiasm (m.)
ਉਤਸੁਕਤਾ	eagerness (f.)
ਉਮੈਦ	hope (f.)
ਊਠ	camel (m.)
ਓ	= ਹੋ
ਓਹੋ	oho!, an exclamation
ਸੰਗੀਤ	music (m.)
ਸੰਭਾਲਣਾ	to take care of, to manage
ਸੰਭਾਲ ਲੈਣਾ	to take care of, to manage
ਸਾਨੂੰ	to us
ਸੌ	were, with ਤੂੰ
ਹੱਸਣਾ	to laugh

ਹੱਛਾ	well! all right!
ਹਦ	limit, boundary (f.)
ਹਦ ਦਰਜੇ ਦਾ	extremely
ਹਾਰ	garland (m.)
ਹਿੰਮਤ	courage (f.)
ਹੁਣੇ	just now
ਹੋਰੀਂ	others
ਕਚਹਿਰੀ	court of law (f.)
ਕਰਨੀ	deed, action (f.)
ਕਲ੍ਹ	tomorrow, yesterday
ਕੱਲਾ	alone
ਕਾਹਲੀ	haste (f.)
ਕਿਉਂ	= ਕਿਓਂ
ਕਿਹੜਾ	what? which? who?
ਕਿਡਾ	where?
ਕੀਕਣ	how?
ਕੋਸ਼ਸ਼	= ਕੋਸ਼ਿਸ਼
ਕੋਟ	jacket, coat (m.)
ਖ਼ਬਰੇ	who knows?
ਖਰਾਬ	bad
ਖ਼ਾਂ	then, indeed
ਖ਼ਾਹ ਮਖ਼ਾਹ	in vain
ਖੁਆਉਣਾ	to feed
ਖੁਆਣਾ	= ਖੁਆਉਣਾ
ਗਲ	neck (m.)
ਗਵਾਹ	witness (m.)
ਗਵਾਹੀ	testimony (f.)

ਘਬਰਾਉਣਾ	to be afraid, confused
ਘਬਰਾਹਟ	fear, trouble, confusion (f.)
ਘਾਬਰਨਾ	to be frightened, perplexed, confused
ਘਾਬਰ ਜਾਣਾ	to be frightened, perplexed, confused
ਚੇਤਾ	memory, recollection (m.)
ਚੋਖਾ	good
ਚੋਖਾ ਚਿਰ	for a long time
ਛਕਣਾ	to eat
ਛੁਟ	except, besides
ਛੇਤੀ ਨਾਲ	quickly
ਜਗਾਉਣਾ	to awaken (trans.)
ਜਗਾ ਦੇਣਾ	to awaken (trans.)
ਜਣੀ	woman (f.)
ਜਨਾਨੀ	woman (f.)
ਜ਼ਰਾ	some, a little
ਜਾਓ	= ਜਾਉ
ਜਾਗਣਾ	to wake up (intr.)
ਜੁ	that (conj.)
ਜੁ	emphatic word
ਤੱਕਣਾ	to see
ਤਰੀਕ	date, day of the year (f.)
ਤਲਬ ਕਰਾਉਣਾ	to cause to summon
ਤਲਾਅ	pond (m.)
ਤਿਲ	sesamum (m.)
ਦੱਸਣਾ	to show, tell
ਦਰਸ਼ਨ	audience, visit with an important man, seeing (polite speech) (m.)

ਦੁਹਾਂ ਨੂੰ	to both
ਧਜ	banner (m.)
ਧੀਰਜ	patience (f.)
ਧੁਰ	extremity, limit (m.)
ਨੇ	= ਹਨ
ਪ੍ਰਸ਼ਨ	question (m.)
ਪ੍ਰਸਾਦ	offering at a religious ceremony (m.)
ਪਿਉ	father (m.)
ਬਚਨ	word, promise (m.)
ਬਿਸ਼ਕ	surely
ਬੁੱਝਣਾ (ਬੁਝਣਾ)	to guess, comprehend
ਬੇਨਤੀ	request (f.)
ਭਜਨੀਕ	singer of ਭਜਨ , devotional singer (m.)
ਭਰਜਾਈ	brother's wife (f.)
ਭਰਾ	brother (m.)
ਭਾਵ	feeling, idea, gesture (m.)
ਭੀ	= ਵੀ
ਭੀੜ	crowd (f.)
ਮਨਾਣਾ	to make someone agree, to please
ਮਾੜਾ	bad, weak
ਮੁਸ਼ਕਲ	difficulty (f.)
ਮੁਕੱਦਮਾ	court case (m.)
ਮੌਕਾ	here: occasion (m.)
ਰਸੋਈ	cooking (f.)
ਰਸੋਈ ਘਰ	kitchen (m.)
ਰਤਾ	a little, somewhat

ਰਾਤੀਂ	at night, last night
ਰੋਟੀ	flat, round bread (f.)
ਲੱਦਣਾ	to load
ਲਾਸਾਨੀ	unequalled, unique
ਵਜੇ	o'clock
ਵਾਂ	= ਹਾਂ
ਵਿਸਾਖੀ	a festival on the first day of ਵਿਸਾਖ (m.)
ਵੇਲਾ	time (m.)

13.4 Answer the following questions in Panjabi:

੧. ਬਲਵੰਤ ਕੌਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚੋਖਾ ਚਿਰ ਕਿਸਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਰਹੀ ?

੨. ਜਗਜੀਤ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਵਜੇ ਘਰ ਆਇਆ?

੩. ਬਲਵੰਤ ਕੌਰ ਦੇ ਇਤਨਾ ਚਿਰ ਕੇ ਆਉਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਜਗਜੀਤ ਕੀ ਬੋਲਿਆ?

੪. ਜਗਜੀਤ ਕਿਹੜੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਚਲਾ ਗਿਆ?

੫. ਜਗਜੀਤ ਨੇ ਮਗਤਮਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੀ ਦੱਸਿਆ?

੬. ਕੀ ਮਹਾਤਮਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਜਨਾਨੀਆਂ ਵੀ ਗਈਆਂ ਸਨ?

੭. ਬਲਵੰਤ ਕੌਰ ਨੇ ਮਰਾਤਮਾਂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀ ਆਖਿਆ?

੮. ਜਗਜੀਤ ਨੇ ਬਲਗੀਂਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਮਹਾਤਮਾਂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਕੀ ਦੱਸਿਆ?

੯. ਬਲਵੰਤ ਕੌਰ ਨੇ ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਦੋਂ ਲੈ ਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ?

੧੦. ਜਗਜੀਤ ਕਦੋਂ ਮਹਾਤਮਾਂ ਜੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਗਿਆ?

੧੧. ਜਗਜੀਤ ਨੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਜੀ ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਸਮਾਂ ਦੱਸਿਆ?

੧੨. ਬਲਵੰਤ ਕੌਰ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਉੱਠੀ?

੧੩. ਜਗਜੀਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦਮ ਕੀ ਖਿਆਲ ਆਇਆ?

੧੪. ਜਗਜੀਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦੱਸਿਆ?

੧੫. ਬਲਵੰਤ ਕੌਰ ਦੇ ਘਬਰਾਉਣ ਤੇ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਕੀ ਆਖਿਆ?

13.5 Fill in the blanks:

੧. ਉਹ —— ਲਈ —— ਸ਼ਹਿਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ।
੨. ਬਲਵੰਤ ਕੌਰ —— ਚਿਰ ਪਤੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ——।
੩. —— ਚਿਰ ਕਰਕੇ ਕਿਉਂ ਆਏ ——?
੪. ਤਲਾਅ —— ਉਹ ਦੀ —— ਸੁਣੀ ਸੀ।
੫. ਮੈਂ —— ਦੇ ਮਾਣ ਨਾਲ ——।
੬. ਬੜੇ —— ਵਾਲੇ ਆਦਮੀ ਹਨ।
੭. ਅਮੀਰ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜਨਾਨੀਆਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ —— ਵਿਚ ——।
੮. ਸਾਨੂੰ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੇ —— ਚਾਹੀਦੇ ——।
੯. ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਵੀ ਲੈ ——।
੧੦. ਉਥੇ —— ਭੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ —— ਤਿਲ —— ਥਾਂ ਨਹੀਂ ——।
੧੧. ਇਹ ਕਰਨਾ —— ਬੜੇ ਹੌਸਲੇ —— ਕੱਮ ਹੈ।
੧੨. ਉਸਦੀ ਇਹ —— ਹੈ ਕੇ ਇਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ —— ਲਈ ਬੇਨਤੀ ——।
੧੩. ਮੀਤਾ ਨਾਲ —— ਦਾ ਬੜਾ —— ਸੀ।
੧੪. ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਤਾਂ ਬੜੀ ਹੈ —— ਜਾਣਗੇ।
੧੫. ਕਿਹਾ ਚੰਗਾ —— ਤੇ —— ਹੀ ਚਲੇ ——।
੧੬. ਕਪੜੇ —— ਉਹ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ —— ਗਿਆ।
੧੭. ਛੱਡਿਆ ਤਾਂ ਜੁ —— ਕੇ।
੧੮. ਮੈਂ ਅੱਜ ਅਗੇ —— ਕੁਝ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਉਠ ——।
੧੯. ਰਾਤੀਂ ਅਸੀਂ ਚੋਖਾ ਚਿਰ —— ਸਾਂ।
੨੦. ਅੱਜ ਕਚਹਿਰੀ —— ਹੈ।

13.6 Translate into Panjabi:

1. One of his brothers had gone to the city for a few days.
2. Until late at night she waited for him.
3. Why did you come so late today?

4. Today the arrival of a saint in the village was heard. I also went to see him.
5. He said eagerly, "Did he ever come before?"
6. Every second or third year we go there on the occasion of a fair.
7. What ever you are thinking of, he can tell you.
8. There is no room in the house even to put a seed.
9. They belong to high families.
10. They are unique in their beauty.
11. Then I must certainly see him.
12. Only a man of great courage can do this.
13. Why don't we invite him to dinner someday?
14. I have great hopes that he will come.
15. How wonderful it would have been if you had already invited him!

13 7 The passive voice is formed with ਜਾਣਾ as an auxiliary verb. It is used with the past participle of the verb of action, which agrees in gender and number with the subject of the sentence:

ਮੁੰਡੇ ਤੋਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ	Work is done by the boy
ਮੁੰਡੇ ਤੋਂ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਵੇਗੀ	The book will be read by the boy
ਮੁੰਡੇ ਤੋਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ	Work was done by the boy

Change the following sentences into the passive voice:

੧. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
੨. ਇਕ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀਏ
੩. ਉਸ ਨੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਜਗਾ ਦਿਤਾ।
੪. ਅੱਜ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰੋ।
੫. ਪਹਿਲਾਂ ਖ਼ਿਆਲ ਹੀ ਨਾ ਕੀਤਾ।
੬. ਅਸੀਂ ਆਪੇ ਸਭ ਸੰਭਾਲ ਲਵਾਂ।

13.8 The verb ਸੱਕਣਾ is used as an auxiliary to mean "can", or "may". The verb of action in the sentence is used in its stem form:

ਤੁਸੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋ	You can (may) go
ਅਸੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ	We can (may) go
ਅਸੀਂ ਜਾ ਸਕੇ	We were able to (could) go
ਉਹ ਜਾ ਸਕੇਗਾ	He will be able to go
ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ	This can be said

Complete the following sentences with the help of ਸੱਕਣਾ :

੧. ਉਹ ਸ਼ਹਿਰ ——— (could go more than once)
੨. ਬਲਵੰਤ ਕੌਰ ਚੋਖਾ ਚਿਰ ਪਤੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ——— (can do)
੩. ਇਹ ਪੁਛਿਆ ——— (could be [passive])
੪. ਬੜੇ ਹੌਸਲੇ ਵਾਲਾ ਈ ਇਹ ਕੰਮ ——— (can do)
੫. ਕੋਸ਼ਸ ——— (can be done)
੬. ਮੁੰਡਾ ——— (may be afraid)
੭. ਮੁਕੱਦਮਾ ਕਦੋਂ ——— (could begin)
੮. ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਦਿਨ ਹੋਰ ——— (can stay)
੯. ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਕਪੜੇ ——— (can put on)
੧੦. ਅਸੀਂ ਦਸ ਵਜੇ ———(can come back)

UNIT XIV

ਜੀਭ

ਸ: ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹਿਦ

ਬੋਟੀ ਤੋਲਾ ਨਰਮ ਮਾਸ ਦੀ,
ਬਣ ਜਾਏ ਤੇਜ਼ ਕਟਾਰੀ ਜੀਭ!
ਲਕੜੀ ਵਾਂਗ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਚੀਰੇ,
ਬਿਨ ਚੰਦਿਆਂ ਦੇ ਆਰੀ ਜੀਭ!
ਓ, ਬੜਬੋਲੇ ਮੂੰਹ ਭੈੜੇ ਥੀਂ,
ਗੱਲ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਨਰਿਆ ਜ਼ਹਰ,
ਚੁਲ੍ਹੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਧੁਖਦੀ, ਭਖਦੀ,
ਦਿਸੇ ਤੇਰੀ ਅੰਗਾਰੀ ਜੀਭ!
ਸਤਿਆਨਾਸ ਨਾ ਹਿੰਦ ਦਾ ਹੁੰਦਾ.
ਛਿੜ ਕੇ ਕੌਰੋ-ਪਾਂਡੋ ਜੰਗ,
ਜੇ ਦ੍ਰੋਪਦੀ ਸਾਂਭੀ ਰਖਦੀ,
ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਤੇਗ਼ ਦੋਧਾਰੀ ਜੀਭ !
ਬੜੇ ਬੜੇ ਜੋਧੇ ਜੋ ਡਰਦੇ
ਨਹੀਂ ਤੋਪਾਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਤੋਂ,
ਸਹਿਮ ਜਾਣ ਜਦ ਵਾਂਗ ਪਟਾਕੇ,
ਛਡਦੀ ਘਰ ਦੀ ਨਾਰੀ ਜੀਭ !
ਰਬੜੋਂ ਨਰਮ, ਫੁਲਾਂ ਤੋਂ ਹੌਲੀ,
ਨਾ ਹੱਡੀ ਨਾ ਪੱਸਲੀ ਮੂਲ,
ਫਿਰ ਭੀ ਬਣ ਜਾਏ ਤੇਜ਼ ਤੀਰ ਤੋਂ,
ਤੇ ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਭਾਰੀ ਜੀਭ!
ਜੀਭ ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਹਾਥੀ ਉਤੇ,
ਜੀਭ ਲਿਤਾੜੇ ਹਾਥੀ ਪੈਰ ,

ਸ਼ਤਰੂ ਨੂੰ ਇਹ ਮਿਤਰ ਬਣਾਵੇ,
ਤੋੜੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਜੀਭ!
ਬੱਤੀ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਬਠਾਏ,
ਰੱਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਰ ਕੇ ਕੈਦ,
ਫਿਰ ਭੀ ਮਾਰ ਦੂਰ ਤਕ ਕਰਦੀ,
ਚੰਡੀ ਔਗੁਣਹਾਰੀ ਜੀਭ!
ਸ਼ੇਰ ਮੱਥਿਓਂ ਫੱਟ ਮਿਲ ਗਿਆ,
ਥੋੜੇ ਦਿਨੀਂ ਕੁਹਾੜੇ ਦਾ,
ਪਰ ਨਾ ਮਿਟਿਆ ਘਾਉ ਰਿਦੇ ਦਾ,
ਜੋ ਲਾਇਆ ਸੀ ਆਰੀ ਜੀਭ !
ਜਿਉਂ ਰਾਹ ਵਿਚੋਂ ਤਿੱਖਾ ਕੰਡਾ,
ਜੜ੍ਹ ਤੋਂ ਹਨ ਸਭ ਪੁਟ ਸੁਟਦੇ,
ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬਦ-ਜ਼ਬਾਨ ਦੀ,
ਖਿਚ ਸੁਟੀਏ ਤਿਉਂ ਸਾਰੀ ਜੀਭ!

14.1 Phrases

ਰਬੜੋਂ ਨਰਮ, ਫੁਲਾਂ ਤੋਂ ਹੌਲੀ	softer than rubber, gentler than flowers
ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਹੈ...	it makes one feel like... (lit., it is desired)

14.2 Vocabulary

ਅੰਗਾਰੀ	fire (f.)
ਆਰੀ	saw (f.)
ਔਗੁਣਹਾਰਾ	defective
ਸਹਿਮਣਾ	to be frightened
ਸਹਿਮ ਜਾਣਾ	to be frightened
ਸ਼ਤਰੂ	enemy (m.)

ਸਤਿਆਨਾਸ	destruction, misfortune (m.)
ਸਾਂਭਣਾ	to restrain, hold, support, care for, manage
ਹਿੰਦ	India (m.)
ਹੌਲਾ	gentle, light (in weight)
ਕਟਾਰੀ	dagger (f.)
ਕੰਡਾ	thorn (m.)
ਕੁਹਾੜਾ	axe (m.)
ਕੌਰੋ - ਪਾਂਡੋ	Kauravas and Pandavas (in Mahabharata) (m.)
ਖਿਚ ਸੁੱਟਣਾ	to pull out
ਘਾਉ	wound (m.)
ਚੰਡੀ	a Hindu goddess, Kali; used derogatively for a woman (f.)
ਚੰਦੀ	tooth of a saw (f.)
ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ	to cause to ride, to cause to mount
ਚਾਰਨਾ	to saw
ਚੁਲ੍ਹਾ	oven, fireplace (m.)
ਛੱਡਣਾ	to shoot, throw, release
ਛਿੜਨਾ	to begin
ਜੜ੍ਹ	root (f.)
ਜਿਉਂ	as... (with ਤਿਉਂ)
ਜੀਭ	tongue (f.)
ਜੋਧਾ	warrior (m.)
ਤਿਉਂ	...so, in the same way (with ਜਿਉਂ)
ਤਿੱਖਾ	sharp
ਤੀਰ	arrow (m.)
ਤੇਗ਼	sword (f.)
ਤੇਜ਼	sharp
ਤੋਪ	cannon (f.)
ਤੋਲਾ	a measure of weight, about one-half ounce (m.)

4

ਥੀਂ	from, by, through
ਦ੍ਰੋਪਦੀ	heroine of Mahabharata, wife of Pandavas (f.)
ਦਿੱਸਣਾ	to be seen, to be visible
ਦਿਨੀਂ	in days
ਦੋਧਾਰੀ	double-edged
ਧੁਖਣਾ	to burn furiously
ਨਰਮ	soft
ਨਾਰੀ	woman (f.)
ਪੱਸਲੀ	small bones (f.)
ਪਹਿਰੇਦਾਰ	guard (m.)
ਪਟਾਕਾ	firework (m.)
ਪਰਬਤ	mountain (m.)
ਪੁਟ ਸੁੱਟਣਾ	to dig, to eradicate
ਫੱਟ	cut, wound (m.)
ਫੁਲ	flower (m.)
ਬਠਾਣਾ	to appoint, to cause to sit
ਬਦ-ਜੁਬਾਨ	bad-tongued, harsh-speaking
ਬੰਦੂਕ	rifle (f.)
ਬੜਬੋਲਾ	braggart, boaster (m.)
ਬਿਨ	without
ਭਖਣਾ	to burn
ਭਾਰਾ	heavy
ਭੈੜਾ	evil, wicked, bad
ਮੱਥਾ	forehead (m.)
ਮਾਰ	raid (f.)
ਮਿਟਣਾ	to go away, be destroyed, end

ਮੂਲ	basic element, root (m.)
ਰੱਬ	God (m.)
ਰਬੜ	rubber (f.)
ਰਾਹ	way, path (m.)
ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ	relation (f.)
ਰਿਦਾ	heart (m.)
ਲਕੜੀ	wood, piece of wood (f.)
ਲਿਤਾੜਨਾ	to trample, crush
ਵਾਂਗ	like

14.3 Write this poem in prose order and write, in English, its meaning.

14.4 Translate the following into Panjabi:

1. The tongue is a piece of meat weighing a tola:.
2. The tongue becomes a sharp dagger.
3. Like a saw it saws the heart.
4. Why don't you talk nicely sometimes?
5. The fire is burning furiously.
6. If there were no Mahabharata, India would not have been destroyed.
7. Had he kept quiet, there would have been no war.
8. Everyone shudders with fear when the housewife uses her sharp tongue.
9. The tongue is softer than rubber, lighter than flowers.
10. But it becomes sharper than an arrow and heavier than the mountains.
11. The tongue may make you ride on an elephant or be trampled under his feet.

12. It may turn an enemy into a friend or a relative into an enemy.
13. There are 24 watchmen in his house.
14. I feel like going there.
15. It is easier to heal a wound made by a lion than one made by the tongue.

14.5 The post-position ਤੋਂ is used to indicate the comparative and superlative degrees of adjectives and adverbs. The adjective or adverb itself is not altered:

ਭਾਰੀ	heavy
ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਭਾਰੀ	heavier than a mountain
ਸਭ ਤੋਂ ਭਾਰੀ	heaviest of all

Translate the following into Panjabi:

1. This girl is more beautiful than that one.
2. This book is lighter than the other.
3. Ra:m is cleverer than Na:nak.
4. Delhi is farther than London.
5. The price of a book is more than that of a pen.
6. The householder a:šram is better than other a:šrams.
7. His tongue is sharper than hers.
8. I am older than you (use ਬੜਾ).
9. The capitol of Iraq is older than the capitol of America (use ਪੁਰਾਣਾ).
10. What do you like most of all?

UNIT XV

ਚਾਚੇ ਜੁੰਮੇ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ --

ਜ਼ੋਸ਼ੁਆ ਫ਼ਜ਼ਲਦੀਨ

ਚਾਚਾ ਜੁੰਮਾ ਨਿੱਕੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਚੰਗਾ ਰੌਣਕੀ ਬੰਦਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਛੇੜ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਛਾੜ, ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਹਾਸਾ, ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਮਖੌਲ, ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਮੌਜ ਲਾਈ ਰਖਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਉਹ ਜੁਆਨੀ ਦੇ ਦਿਨ ਸਨ। ਚਾਚਾ ਜੁੰਮਾ ਮੋਢਿਆਂ ਉਤੋਂ ਦੀ ਬੁਕਦਾ ਸੀ, ਟੁਰਦਾ ਟੁਰਦਾ ਕੰਧਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆ ਖਹਿੰਦਾ।ਜੁਆਨੀ ਮਸਤਾਨੀ ਜ਼ੋਰਾਂ ਤੇ ਸੀ, ਦੁਨੀਆਂ ਸਾਰੀ ਇਕ ਖੇਡ ਸੀ ਤੇ ਚਾਚਾ ਜੁੰਮਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਖਿਡਾਰੀ।

ਪਰ ਸਮੇਂ ਹੁਣ ਬੀਤ ਗਏ ਸਨ। ਚਾਚਾ ਜੁੰਮਾ ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੱਡ ਗੋਡੇ, ਜਾਣੋਂ ਜਵਾਬ ਦੇਈ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਟੁਰਦਾ ਚਾਚਾ, ਤਾਂ ਡੰਗੋਰੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜ ਕੇ। ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਦੰਦ ਕੋਈ ਨਾ ਰਿਹਾ, ਨੇਤਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੈ ਗਏ, ਦਿਖਾਈ ਘੱਟ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਅਗੋਂ ਰੱਬ ਦੀ ਕਰਨੀ, ਸ਼ਰੀਕ ਬੁਰੇ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਬੱਸ ਇਸੇ ਤਕ ਵਿਚ, ਕਿ ਕਦੋਂ ਚਾਚਾ ਪਰਾਣ ਛੱਡੇ ਤੇ ਅਸੀਂ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਵਾਰਸ ਹੋਈਏ। ਚਾਚਾ ਜੁੰਮਾ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਬਲੀ ਸੀ, ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਚੋਖੀ ਧਾਕ ਬੱਝੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਜ਼ਮੀਨ ਤਾਂ ਚਾਚੇ ਦੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਅਵਾਈ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਚਾਚੇ ਨੇ ਬਾਹਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਕੋਠੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਰਾਇਆ ਕੋਈ ਪੰਜ ਛੇ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਬਰਾਦਰੀ ਵਿਚੋਂ ਚਾਚੇ ਦੇ ਪੋਤਰੇ, ਦੇਹਤਰੇ, ਧੀਆਂ, ਪੁੱਤਰ ਬਥੇਰੇ ਸਨ। ਪਰ ਸ਼ਰੀਕਾ ਸ਼ਰੀਕਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਚਾਚੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਾ ਢੁਕੇ। ਆਖਣ, ਕੌਣ ਜਾਵੇ? ਕੀ ਲੈਣਾ ਹੈ? ਧਨ ਦੌਲਤ ਕਿਹੜਾ ਚਾਚਾ ਸੀਨੇ ਤੇ ਧਰਕੇ ਲੈ ਚਲਿਆ ਹੈ? ਵਰ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਦੋ, ਆਖਰ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਰੁਖੜਾ, ਅੱਜ ਡਿੱਗਾ ਕਿ ਕਲ ਚਾਚੇ ਨੇ ਕੋਈ ਬੈਠ ਤਾਂ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਕਾਹਨੂੰ

ਖੰਘਾਰ ਪਏ ਸਾਂਭੀਏ? ਸਾਰੇ ਵਿਚਾਰੇ ਕੋਲੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ। ਉਂਜ ਚਾਚੇ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਾਲੀ ਮਹਿਮਾ ਸੁਣ ਸੁਣ ਕੇ ਕਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਨਾ ਮੇਉਣ। ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਕੋਈ ਇਕ ਕੋਠੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣੇ ਤੇ ਕੋਈ ਦੋਂਹ ਦਾ, ਪਰ ਨੇੜੇ ਕੋਈ ਨਾ ਢੁਕੇ।

ਚਾਚੇ ਵਿਚਾਰੇ ਦੀ ਟਹਿਲ ਜੋਗਾ ਬੱਸ ਉਸ ਦਾ ਇਕੋ ਕਾਮਾ ਹੀ ਕਾਮਾ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਵੀਹਾਂ, ਪੰਝੀਆਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨੇਕ ਕੁਖ ਦਾ ਜਾਇਆ ਸੀ। ਜੁੰਮੇ ਦੀ ਹਦੋਂ ਬਾਹਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ। ਚਾਚਾ ਬੀਮਾਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੈਦਾਂ, ਹਕੀਮਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਦਾ ਫਿਰੇ। ਚਾਚਾ ਵੱਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਦੀ ਹੁੱਕਾ ਬੁੱਝਣ ਨਾ ਦੇਵੇ। ਬਾਹਰ ਅੰਦਰ ਚਾਚੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਨਾਲ ਲਈ ਫਿਰੇ। ਗੱਲ ਕੀ, ਜ਼ੇਕਰ ਇਹ ਕਾਮਾ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ, ਉਂਜ ਤਾਂ ਰੱਬ ਦੇ ਰਾਹ ਨਿਆਰੇ ਹਨ, ਪਰ ਜੁੰਮੇ ਵਾਲੀ ਖੇਡ ਚਿਰੇਕਣੀ ਮੁਕ ਗਈ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਕਾਮੇ ਦੀ ਟਹਿਲ ਸੇਵਾ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਅੱਜ ਤਕ ਜੁੰਮੇ ਨੂੰ ਲਈ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਜੁੰਮਾ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਤੇ ਚਾਰ ਚੌਵਾਂ ਵਿਚ ਗੱਜ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ:

"ਯਾਰੋ, ਮੇਰੇ ਪੋਤਰਿਆਂ, ਦੋਹਤਰਿਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਭੈਣਾ ਭਾਈਆਂ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਇਹ ਕਾਮਾ ਬਹੁਤਾ ਦਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਹੱਕ ਮੈਂ ਕਿਥੋਂ ਦੇਣ ਜੋਗਾ ਜੇ? ਇਹ ਇਸੇ ਦੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਅੱਜ ਤਕ ਪਿਆ ਜੀਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਚਿਰੋਕਣੀ ਮਿਟੀ ਵੀ ਨਾ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ।"

ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਆਖ਼ਰ ਇਕ ਦਿਨ ਜ਼ਰੂਰ ਢਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਜੰਮਿਆ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਇਕ ਦਿਨ ਮਰਦਾ ਹੈ। ਚਾਚੇ ਜੁੰਮੇ ਦਾ ਵੀ ਆਖ਼ਰ ਇਕ ਦਿਨ ਆ ਗਿਆ। ਕਾਲ ਤੋਂ ਕਿਹੜਾ ਮਾਈ ਦਾ ਜਾਇਆ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਚਾਚਾ ਜੁੰਮਾ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਤੇ ਸ਼ਰਮੋਂ ਕੁਸ਼ਰਮੋਂ ਸ਼ਰੀਕਾ ਆਣ ਰੋਣ ਧੋਣ ਲੱਗਾ, ਤੇ ਚਾਚੇ ਦਾ ਕਫ਼ਨ-ਦਫ਼ਨ ਕੀਤਾ।

ਜਦੋਂ ਚਾਚੇ ਨੂੰ ਮੋਇਆਂ ਦੋ ਚਾਰ ਦਿਨ ਹੋਏ ਤਾਂ ਚੌਧਰੀ ਈਦੇ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, "ਲਓ, ਭਾਈ, ਚਾਚਾ

ਜੁੰਮਾਂ ਬੜਾ ਸਿਆਣਾ ਨਿਕਲਿਆ, ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਵਸੀਅਤ ਲਿਖ ਕੇ ਛੱਡ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਸੀਅਤ ਇਕ ਲਫ਼ਾਫ਼ੇ ਵਿਚ ਬੰਦ ਹੈ ਤੇ ਉਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ, ਮੇਰੇ ਪੋਤਰਿਆਂ ਦੋਹਤਰਿਆਂ ਵਿਚ ਬਹਿ ਕੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਲਓ, ਭਾਈਓ, ਚਾਚੇ ਜੁੰਮੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸ਼ਰੀਕਾ ਆ ਜਾਵੇ, ਮੈਂ ਲੱਗਾ ਜੇ ਉਸ ਦੀ ਵਸੀਅਤ ਖੋਲ੍ਹਣ।"

ਝੱਟ ਵਿਚ ਸ਼ਰੀਕੇ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਕਿਹੜਾ ਜੀਵ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਵੀ ਹੁੰਮ ਹੁਮਾ ਕੇ ਆਣ ਹਿਕੱਠਾ ਹੋਇਆ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਅੱਜ ਫੈਸਲਾ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਕੁਝ ਲੱਭਦਾ ਹੈ। ਅਖੀਰ ਜਦੋਂ ਸਾਰੀ ਪਰ੍ਹਾ ਲੱਗ ਗਈ ਤਾਂ ਚੌਧਰੀ ਈਦਾ ਉਠਿਆ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਕੇ ਲਫ਼ਾਫ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਤੇ ਲੱਗਾ ਪੜ੍ਹਨ:

"ਮੇਰੀ ਸਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਕੋਈ ਦੋ ਲੱਖ ਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਵਿਚੋਂ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਤਾਂ ਨਿਰਾ ਇਹੋ ਇਕ ਕੋਠੜਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਢਕਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਕੋਠਾ ਮੈਂ ਆਪਦੇ ਕਾਮੇ ਨੂੰ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ। ਬਾਕੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਵੰਡ ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ:

"ਤੀਹ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਮੈਂ ਆਪਣਿਆਂ ਦੋਹਾਂ ਪੋਤਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।"

ਸਭ ਪਾਸਿਓਂ, ਸ਼ਾਬਾਸ਼। ਚਾਚਾ ਜੁੰਮਾਂ ਕੁਲ-ਪਾਲ ਨਿਕਲਿਆ। ਪੋਤਰੇ ਤੇ ਹੋਰ ਅੰਗ ਸਾਕ ਬੜੇ ਖੁਸ਼। ਅੱਗੇ ਚਲ ਕੇ ਵਸੀਅਤ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ,

"ਤੇ ਵੀਹ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਤਿੰਨਾਂ ਦੋਹਤਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ। ਬਾਕੀ ਪੰਜ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਸਾਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ। ਤੇ ਬਾਕੀ ਜੋ ਬਚੇ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਵੰਡਿਆ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਵੀ ਅੰਗ ਸਾਕ ਮੇਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿਚੋਂ ਖ਼ਾਲੀ ਹੱਥ ਜਾਵੇ।"

ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਚੌਧਰੀ ਈਦਾ ਤਾਂ ਬੈਠ ਗਿਆ ਤੇ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਖ਼ੂਬ, ਖ਼ੂਬ ਵਾਹ ਭਈ ਵਾਹ, ਦਾ ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਚਾਚੇ ਜੁੰਮੇ ਦੇ ਨਿਆਂ ਦੀ ਸਾਰੇ

ਵਡਿਆਈ ਕਰਨ ਤੇ ਕਈਆਂ ਨੇ ਉਥੇ ਬੈਠੇ ਹੀ ਵਪਾਰ ਕਰ ਲਏ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹਵੇਲੀ ਲੈਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਢੱਗਿਆਂ ਦਾ ਸੌਦਾ ਕੀਤਾ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਗਾਂ ਦਾ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੱਝ ਦਾ। ਪਰ ਅਖ਼ੀਰ ਇਕ ਪੋਤਰਾ ਉਠਿਆ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰਾ ਕੇ ਚੌਧਰੀ ਈਦੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ, "ਚੌਧਰੀ ਜੀ, ਇਹ ਰੁਪਈਆ ਹੈ ਕਿਥੇ, ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲੇਗਾ ਕਦੋਂ?

ਚੌਧਰੀ ਈਦਾ ਉਠਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ: "ਇਹੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ। ਵਸੀਅਤ ਵਿਚ ਇਹ ਤਾਂ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਧਰੇ ਕੋਈ ਰਸੀਦ ਪਰਚਾ ਹੀ ਹੈ, ਰੁਪਈਆ ਕਿਥੇ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਚਾਚੇ ਜੁੰਮੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ।"

15.1 Phrases

ਚੰਗੀ ਮੌਜ ਲਾਈ ਰਖਦਾ ਸੀ	was giving a good time
ਮੋਢਿਆਂ ਉਤੋਂ ਦੀ ਥੁਕਦਾ ਸੀ	he spit over his shoulders
ਕੰਧਾ ਨਾਲ ਪਿਆ ਖਹਿੰਦਾ	he rubbed (people) with his shoulder
ਦੁਨੀਆਂ ਸਾਰੀ ਇਕ ਖੇਡ ਸੀ	the whole world was a game
ਜਵਾਬ ਦੇਈ ਬੈਠੇ ਸਨ	had given up
ਆਖਣ, ਕੌਣ ਜਾਵੇ?	"who wants to go?" they would say
ਕੀ ਲੈਣਾ ਹੈ ?	what for? for what purpose?
ਸਾਰੇ ਵਿਚਾਰੇ ਕੋਲੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ	all stayed far from the poor man
ਬੜਾ ਸਿਆਣਾ ਨਿਕਲਿਆ	he turned out to be very wise
ਮੈਂ ਲੱਗਾ ਜੇ ਉਸ ਦੀ ਵਸ਼ੀਅਤ ਖੋਲ੍ਹਣ	I will begin to open his will
ਜਿਹੜਾ ਕਿਹੜਾ	whoever
ਤੀਹ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ	thirty thousand apiece
ਕਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਨਾ ਮੇਉਣਾ	to dance for joy, to be beside oneself

15.2 Vocabulary

ਅਖੀਰ	= ਆਖ਼ਰ, at last
ਅਗੋਂ	beforehand, previously
ਅਵਾਈ	rumor (f.)
ਆਖ਼ਰ	= ਅਖੀਰ, at last
ਆਣਾ	= ਆਉਣਾ
ਇਹੋ	this (very)
ਇਕੋ ਜਿਹਾ	equally
ਈਦਾ	a man's name (m.)
ਉਂਜ	thus
ਉਤੋਂ	from on, off
ਸ਼ਰਮੋ-ਕੁਸ਼ਰਮੋਂ	somehow (lit., with shame and without shame)
ਸ਼ਰਿਕ	relative, companion, partner (m.)
ਸ਼ਰੀਕਾ	= ਸ਼ਰੀਕ
ਸਾਕ	relative (m.)
ਸ਼ਾਬਾਸ਼	bravo!
ਸੀਨਾ	breast, chest (m.)
ਸੇਵਾ	service (f.)
ਸੌਦਾ	business, trade (m.)
ਹੱਡ	bone (m.)
ਹਦੋਂ ਬਾਹਿਰੀ	more than the limit, very much
ਹਵੇਲੀ	mansion (f.)
ਹਾਸਾ	joke (m.)
ਹੁੱਕਾ	water pipe, hukkah (m.)
ਹੁੰਮ ਹੁਮਾ ਕੇ ਆਣਾ	to become overjoyed
ਕਦੀ	= ਕਦੇ

ਕਦੋਂ	when
ਕੰਧਾ	shoulder (m.)
ਕਫ਼ਨ-ਦਫ਼ਨ	coffin and burial, last rites (m.)
ਕਮਜ਼ੋਰ	weak
ਕਰਾਇਆ	rent (m.)
ਕਲ	= ਕਲ੍ਹ
ਕਾਹ	post-positional of ਕੀ
ਕਾਹਨੂੰ	what for? why?
ਕਾਮਾ	farm laborer (m.)
ਕਾਲ	death (m.)
ਕਿਸਮਤ	fate (f.)
ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ	nowhere
ਕਿੰਨਾ	how much?
ਕੁਖ	womb (f.)
ਕੁਲ-ਪਾਲ	benefactor of the clan (m.)
ਕੋਠੜਾ	diminutive of ਕੋਠੀ, small house, room (m.)
ਕੋਠੀ	large house, mansion (f.)
ਕੋਲੋਂ	from the presence of, in comparison with
ਖਹਿਣਾ	to rub
ਖੰਘਾਰ	cough (m.)
ਖ਼ਾਲੀ	empty
ਖਿਡਾਰੀ	player (m.)
ਖ਼ੂਬ ਖ਼ੂਬ	bravo! well done!
ਖੋਲ੍ਹਣਾ	to open, untie, unwrap
ਗੱਜਣਾ	to roar
ਗਾਂ	cow (f.)
ਗੋਡਾ	knee (m.)

ਘੱਟ	less
ਚਾਚਾ	father's younger brother (m.)
ਚਿਰੋਕਣਾ	old-timed, of a former age, of long duration
ਚੌਧਰੀ	head-man, an honorific term of address (m.)
ਛਾੜ	used only with ਛੇੜ
ਛੇੜ (ਛੇੜ ਛਾੜ)	teasing (f.)
ਜੰਮਣਾ	to be born
ਜ਼ਮੀਨ	land (f.)
ਜੁੰਮਾ	a man's name (m.)
ਜਾਇਦਾਦ	estate (f.)
ਜਾਉਣਾ	to bear (a child), to give birth
ਜਾਣੋਂ	as if
ਜਿਨ੍ਹਾਂ	post-positional pl. of ਜੋ , whom, which, what
ਜੀਉਣਾ	to live, to be alive
ਜਾਵ	soul (m.)
ਜੁਆਨੀ	youth (f.)
ਜੇਕਰ	if
ਜੋਗਾ	capable, worthy
ਟਹਿਲ	service, nursing (f.)
ਟੁਰਨਾ	to walk, depart
ਡੰਗੋਰੀ	a small staff (f.)
ਢਹਿਣਾ	to fall, perish
ਢੱਗੀ	a small type of cow (f.)
ਢੁੱਕਣਾ (ਢੁਕਣਾ)	to approach, arrive
ਤਕ	sight, opportunity (f.)
ਥੁਕਣਾ	to spit

ਦੰਦ	tooth (m.)
ਦਰਦੀ	sympathetic, compassionate
ਦਿਖਾਈ ਦੇਣਾ	to be seen
ਦਿੰਦਾ	= ਦੇਂਦਾ
ਦੁਨਿਆਂ	world (f.)
ਦੋਂਹ	= ਦੋ
ਦੋਹਤਰਾ	diminutive of ਦੋਹਤਾ, daughter's son (m.)
ਦੌਲਤ	wealth (f.)
ਧਨ	wealth (m.)
ਧਰਨਾ	to put
ਧਾਂਕ	reputation (f.)
ਧੋਣਾ	to wash, see ਰੋਣਾ
ਨਿਆਂ	justice (m.)
ਨਿਆਰਾ	different, strange
ਨਿੱਕਾ	young, small
ਨਿਰਾ	only, sole
ਨੇਕ	good
ਨੇਤਰ	eye (m.)
ਪਰ੍ਹਾ	order, line (f.)
ਪਰਚਾ	paper (m.)
ਪਰਾਣ	life (m.)
ਪਾਸਾ	one who is near (m.)
ਪਾਸਿਓਂ	vocative pl. of ਪਾਸਾ
ਪੋਤਰਾ	diminutive of ਪੋਤਾ, son's son (m.)
ਫੈਸਲਾ	decision (m.)
ਬੱਸ	only
ਬਹਿ ਕੇ	having sat

ਬੱਚਣਾ (ਬਚਣਾ)	to be saved, to remain
ਬੱਝਣਾ	to be bound
ਬਥੇਰਾ	plenty, many, much
ਬੰਦ	closed
ਬੰਦਾ	man, servant (of God) (m.)
ਬਲੀ	strong
ਬੁਝਣਾ	to go out, to be extinguished
ਮਸਤਾਨਾ	intoxicated, proud
ਮਾਹਿਮਾ	glory (f.)
ਮਖੌਲ	joke (m.)
ਮੱਝ	water buffalo (f.)
ਮਾਈ	mother (f.)
ਮਾਲਕ	owner, master (m.)
ਮਿਹਰਬਾਨੀ	kindness (f.)
ਮਿਟੀ (ਮਿੱਟੀ)	dust, ashes, earth (f.)
ਮੁੱਕਣਾ	to cease, fail, be exhausted
ਮੇਉਣਾ	to find room, to be contained in, to go in
ਮੋਇਆ	dead, past participle of ਮਰਨਾ
ਮੋਢਾ	shoulder (m.)
ਮੌਜ	enjoyment (f.)
ਯਾਰ	friend (m.)
ਰਸੀਦ	receipt (f.)
ਰੁਖੜਾ	diminutive of ਰੁਖ, tree (m.)
ਰੋਣਾ, ਰੋਣਾ ਧੋਣਾ	to cry, weep
ਰੌਣਕੀ	splendid
ਰੌਲਾ	noise (m.)
ਲਓ	well! (lit., take!)

ਲਫ਼ਾਫ਼ਾ	envelope (m.)
ਵਸੀਅਤ	will, testament (f.)
ਵੰਡ	division, distribution (m.)
ਵਡਿਆਈ	praise (f.)
ਵਪਾਰ	business, trade (m.)
ਵਾਹ ਵਾਹ	bravo!
ਵਾਰਸ	heir (m.)
ਵਿਚਾਰਾ	poor
ਵੈਦ	physician (m.)

15.3 Answer the following questions in Panjabi:

੧. ਚਾਚਾ ਜੁੰਮਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੰਦਾ ਸੀ?
੨. ਉਹ ਹੰਸੀ-ਮਜ਼ਾਕ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਸੀ?
੩. ਚਾਚਾ ਜੰਮਾ ਅਪਣੀ ਜੁਆਨੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੀ?
੪. ਵੱਡਾ ਹੋ ਕੇ ਕੀ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ ਸੀ?
੫. ਬੁੱਢਾ ਹੋਕੇ ਚਾਚਾ ਕਿਵੇਂ ਟੁਰਦਾ ਸੀ?
੬. ਉਹ ਦੀ ਨੇਤਰ ਕਿਵੇਂ ਦੇ ਹੋ ਗਏ?
੭. ਚਾਚੇ ਦੇ ਸ਼ਰੀਕ ਕੀ ਸੋਚਦੇ ਹਨ?
੮. ਚਾਚੇ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਕੋਠੀਆਂ ਤੋਂ ਕਿੰਨਾ ਕਰਾਇਆ ਆਉਦਾ ਸੀ?
੯. ਬਰਾਦਰੀ ਦੇ ਲੋਕ ਕੀ ਸੋਚ ਕੇ ਉਹਦੀ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ?
੧੦. ਬਰਾਦਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਚਾ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਲੋਕੀਂ ਹਨ?
੧੧. ਕੀ ਬਰਾਦਰੀ ਦੇ ਲੋਕ ਉਹਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਸਨ?
੧੨. ਚਾਚੇ ਦੀ ਟਹਿਲ ਕੌਣ ਕਰਦਾ ਸੀ?
੧੩. ਚਾਚੇ ਦੇ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਦ ਸ਼ਰੀਕਾਂ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ?
੧੪. ਚਾਚਾ ਆਪਣੀ ਵਸੀਅਤ ਕੀ ਕਰ ਗਿਆ ਸੀ?
੧੫. ਪਿੰਡ ਦੇ ਚੌਧਰੀ ਨੇ ਵਸੀਅਤ ਸੁਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿੰਨੂੰ ਕਿੰਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ?
੧੬. ਚਾਚੇ ਨੇ ਬਾਕੀ ਆਪਣੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਵੰਡ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ?

15.5 Fill in the blanks:

੧. ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਇਕ ——— ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ——— ———।
੨. ਇਹ ਸਾਡੇ ——— ਦੇ ਦਿਨ ਹਨ।
੩. ਉਹ ਦੇ ਹੱਥ ਜੋੜੇ ਜਵਾਬ ——— ——— ਸਨ।
੪. ਬੁੱਢੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਕੋਈ ——— ਨਾ ਰਿਹਾ।
੫. ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਘਾਟ ——— ——— ਹੈ।
੬. ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਚਾਚੇ ਨੇ ——— ਕੋਠੀਆਂ ——— ਹੋਈਆਂ ਹਨ।
੭. ਕੋਠੀਆਂ ਦਾ ——— ਪੰਜ ਛੇ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ——— ———।
੮. ਚਾਚੇ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ——— ——— ——— ਸਨ।
੯. ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਰੁਖੜਾ ਅੱਜ ਡਿੱਗਾ ——— ———।
੧੦. ਚਾਚੇ ਦੀ ਟਹਿਲ ਖ਼ੂਬ ——— ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ।
੧੧. ਕੋਈ ਬੀਮਾਰ ਹੋਵੇ ——— ਵੈਦਾਂ ਨੂੰ ——— ———।
੧੨. ਜੇਕਰ ਕਾਮਾ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ——— ਜੁੰਮੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ——— ——— ਹੁੰਦੀ।
੧੩. ਕਾਮੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅੰਤ ਤਕ ਜੁੰਮੇ ਨੂੰ ——— ——— ਸੀ।
੧੪. ਜਿਹੜਾ ਜੰਮਿਆ ਹੈ, ਆਖ਼ਰ ਇਕ ਦਿਨ ——— ਹੈ।
੧੫. ਚਾਚਾ ਜੁੰਮਾ ——— ਹੋ ਗਇਆ।
੧੬. ——— ——— ਪਹਿਲਾਂ ——— ਨੇ ਇਕ ਵਸੀਅਤ ਲਿਖ ——— ਸੀ।
੧੭. ਵਸੀਅਤ ਵਿਚ ——— ਹੋਇਆ ਹੈ।
੧੮. ਸਾਰੇ ਸ਼ਰੀਕੇ ਹੁੰਮ ਹੁਮਾ ਕੇ ਆਉਣ ——— ———।
੧੯. ਸਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਕੋਈ ——— ——— ਦੀ ਹੈ।
੨੦. ਬਾਕੀ ਜੋ ਬਚੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਵਿਚ ——— ——— ਵੰਡਿਆ ———

15.6 Translate into Panjabi:

1. From an early age he was a clever boy.
2. The whole world is a play and we are all players.
3. Those days are gone now.
4. As God would want, his relatives turned out to be bad people.

5. He had no land in the village, but he had many mansions built in the city.
6. The rent from these houses is some five hundred rupees.
7. They would say, "Who would go there?"
8. Whenever he was sick, his servant went around calling the doctors.
9. Had the servant not been there, he would have died long ago.
10. Whoever is born will die, whatever is built will be ruined.
11. Before his death he wrote a will.
12. It was written in the letter that it should be opened in front of everyone.
13. The fate of all was to be decided that day.
14. Showing the letter to everyone, he began to read.
15. My estate is worth two thousand dollars.
16. I give my grandsons two thousand rupees each.
17. Whatever remains should be divided equally among my relatives.
18. Let no one go empty-handed from my house.
19. Some thought of building houses in the village; others thought of going into business.
20. But where is that money, and when will we get it?

15.7 The hortative forms are used in several senses, most commonly:

1) indicating the subjunctive or contingent future -- examples 1 & 2
2) indicating habitual action -- see examples 3 & 4
3. indicating the imperative -- see examples 5, 6, & 7

Examples:

1. ਕਦੋਂ ਚਾਚਾ ਪਰਾਣ ਛੱਡੇ ਤੇ ਅਸੀਂ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਵਾਰਸ ਹੋਈਏ?	When would Uncle die and we become heir to the estate?
2. ਕੋਈ ਇਕ ਕੋਠੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣੇ ਤੇ ਕੋਈ ਦੋਂਹ ਦਾ।	Some would become the master of one house, others of two.
3. ਕੋਈ ਚਾਚੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਾ ਢੁਕੇ।	No one would go near Uncle.
4. ਬਾਹਰ ਅੰਦਰ ਚਾਚੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਨਾਲ ਲਈ ਫਿਰੇ।	He would wander in and out with Uncle.
5. ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ।	Let (May) it be read in front of the whole village!
6. ਕੋਈ ਵੀ ਖ਼ਾਲੀ ਹੱਥ ਨਾ ਜਾਵੇ।	Let (May) no one go empty-handed !
7. ਉਹ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਵੇ।	Let (May) it be divided equally among the relatives!

Using this form, translate the following sentences into Panjabi:

1. He would go everywhere with her.
2. May I do justice to everyone!
3. One would serve him during the day, the other at night.
4. No one would come near him, but everyone wished that he would become the heir to his estate.
5. Let this letter be read in front of everyone!
6. Let this will be opened before the whole village!
7. Let no one go out!
8. May we live happily forever!
9. If he lived there we would go and see him.

PART III

ਗ਼ਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ*

ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ

ਸੀਨ, ਲਾਹੌਰ, ਸ਼ਾਹੀ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦਾ ਹੈ। ਅਣਗਿਣਤ ਫ਼ਕੀਰ, ਸਾਈਂ ਤੇ ਗ਼ਰੀਬ ਮੰਗਤੇ ਖੜੇ ਹਨ। ਭੀੜ ਐਨੀ ਏ ਕਿ ਧੱਕੇ ਤੇ ਧੱਕਾ ਵੱਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਰੋਟੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਬੜੇ ਖ਼ੁਸ਼ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਉੱਚੀਆਂ ਅੱਡੀਆਂ ਚੁਕ ਚੁਕ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਲ ਦੇਖਦੇ ਹਨ।

ਥੋੜੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਇਕ ਦਰਮਿਆਨੇ ਕੱਦ ਦਾ ਬੰਦਾ ਖੜਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਬੜੇ ਹੀ ਸਾਦਾ ਹਨ।ਉਸ ਨੂੰ ਲੋਕੀਂ ਸੇਵਾਦਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਕ ਅੱਧਖੜ ਜਹੀ ਮੰਗਤੀ ਦਾਲ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਲਈ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੇਵਾਦਾਰ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਰੋਟੀਆਂ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸੇਵਾਦਾਰ – (ਪਿਛਾਂ ਮੁੜ ਕੇ) ਉਹ-ਹੋ।

ਮੰਗਤੀ – ਵੇ ਭਾਈ, ਤੈਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ, ਅੱਖਾਂ ਫੁਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੀਂ।

ਸੇਵਾਦਾਰ – ਮਾਈ, ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਅੱਖ ਫੁਟੀ ਹੋਈ ਏ, ਤੂੰ ਹੀ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਰਨਾ ਸੀ।

ਮੰਗਤੀ – ਸੇਵਾਦਾਰ ਏਂ ਤੂੰ ਕਿ ਕੋਈ ਢੱਟਾ ਏਂ।

ਸੇਵਾਦਾਰ – ਘਾਬਰ ਨਾ ਮਾਈ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਹੋਰ ਰੋਟੀਆਂ ਲਿਆ ਦਿੰਨਾਂ, ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੁਕ ਕੇ ਕਾਂ ਕੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾ ਦੇਹ।

ਮੰਗਤੀ – (ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਪੱਲਾ ਫੇਰ ਕੇ) ਰੱਬ ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਕਰੇ।

ਸੇਵਾਦਾਰ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੰਗਤੀ ਮੁਸਕ੍ਰਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਰੋਟੀਆਂ ਚੁਕਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਝਾੜ ਕੇ ਪੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।

(ਕੋਲ ਖੜੇ ਇਕ ਬੁਢੜੇ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ) ਵੇ ਆਹਮਿਆ। ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਚਿਰ

ਇਥੇ ਖੜਾ ਰਵ੍ਹੇਂਗਾ?

ਆਹਮਾ – ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਚਿਰ ਖੜਾ ਹੋ ਸਕਿਆ।

ਮੰਗਤੀ – ਅਗੇ ਵਧ ਕੇ ਰੋਟੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ?

ਆਹਮਾ – ਤੂੰ ਲੈ ਆਈ ਏਂ?

ਮੰਗਤੀ – ਆਹੋ, ਪਰ ਅੱਜ ਭੀੜ ਬਹੁਤ ਏ।

ਆਹਮਾ – ਫੇਰ ਤੈਨੂੰ ਕਿੱਦਾਂ ਮਿਲ ਗਈ?

ਮੰਗਤੀ – ਮੈਂ ਇਕ ਸਾਈਂ ਕੋਲੋਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਰੋਟੀਆਂ ਮੰਗ ਲਈਆਂ ਸਨ ਤੇ ਉਹ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨਾਲ ਲਗ ਕੇ ਸੁਟ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਆਹਮਾ – ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ?

ਮੰਗਤੀ – ਆਹੋ ਤੇ ਹੋਰ ਸਚੀ ਮੁੱਚੀਂ।

ਆਹਮਾ – ਤੂੰ ਬੜੀ ਚਲਾਕ ਏਂ।

ਮੰਗਤੀ – ਹੁਣ ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਰੋਟੀ ਮਿਲੇਗੀ। ਸੇਵਾਦਾਰ ਬੜਾ ਚੰਗੀ! ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ, ਤੂੰ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਮਿੰਨਤ ਕਰ।

ਆਹਮਾ – ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਆਖਾਂਗੇ, 'ਮਨਾ, ਰਤਾ ਹੋਰ ਸਬਰ ਕਰ।' ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੀ ਆਖਣਾ।

ਮੰਗਤੀ – ਖੜਾ ਰਹੁ ਫੇਰ ਇਥੇ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤਕ।

ਆਹਮਾ – ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰ ਜਾ ਕੇ, ਮੇਰਾ ਫ਼ਿਕਰ ਨਾ ਕਰ।

ਮੰਗਤੀ – ਹੱਥ ਪੈਰ ਨਾ ਹਲਾਏਂਗਾ, ਕੋਈ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਪਾ ਜਾਏਗਾ।

ਆਹਮਾ – ਉਹ ਅੱਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਏ ਸਭ ਨੂੰ।

ਇਕ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਤੁਰ ਜਾਦਾ ਹੈ।

ਮੰਗਤੀ – ਬੁਢੇ ਦੀ ਕੀ ਮੱਤ ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਏ।

ਸੇਵਾਦਾਰ – (ਰੋਟੀਆਂ ਫੜਾ ਕੇ) ਲੈ ਮਾਈ, ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਜੇ।

ਮੰਗਤੀ – ਭਾਈ, ਤੂੰ ਬੜਾ ਚੰਗੈਂ।

ਸੇਵਾਦਾਰ – (ਹਸ ਕੇ) ਅੱਖਾਂ ਫੁਟੀਆਂ ਵਾਲਾ ਭਾਈ ਬੜੀ ਛੇਤੀ ਚੰਗਾ ਹੋ ਗਿਐ।

ਮੰਗਤੀ – (ਸ਼ਰਾਰਤ ਨਾਲ ਮੁਸਕ੍ਰਾਉਂਦੀ ਹੋਈ) ਰੱਬ ਤੇਰੀ ਖ਼ੁਆਜੇ ਜਿੱਤੀ ਉਮਰ ਕਰੇ। ਜੁਗ ਜੁਗ ਜੀਵੇਂ।

ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸੇਵਾਦਾਰ – (ਉਸ ਵਲ ਦੇਖਦਾ ਹੋਇਆ) ਮਾਈ ਸਮਝਦੀ ਏ, ਸੇਵਾਦਾਰ ਬੁਧੂ ਏ। (ਜ਼ਰਾ ਸੋਚ ਕੇ) ਜੇ ਇਹ ਗਰੀਬ ਇੰਨੇ ਵਿਚ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਸੇਵਾਦਾਰ ਦਾ 'ਮਨ ਨੀਵਾਂ' ਰਹੇ ਤਾਂ ਹੀ ਚੰਗਾ।

ਇਕ ਬੰਦਾ ਬੜੀ ਮੌਜ ਨਾਲ ਰੋਟੀਆਂ ਖਾਂਦਾ ਸੇਵਾਦਾਰ ਦੇ ਕੋਲ ਦੀ ਲੰਘਦਾ ਹੈ।

ਬੰਦਾ – ਤੇਰੀ ਸਦਾ ਈ ਜੈ ਓਇ ਲੰਗਰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆ।

ਸੇਵਾਦਾਰ – ਜੁਆਨ, ਕਲ੍ਹ ਤੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਬੋਲ ਰਿਹੀ ਸੈਂ।

ਬੰਦਾ – ਕਲ੍ਹ ਖ਼ਾਸ ਗੱਲ ਸੀ, ਲਾਂਗਰੀ ਨੇ ਖ਼ਾਰ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤੀ।

ਸੇਵਾਦਾਰ – ਉਸ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਸੀ।

ਬੰਦਾ – ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਕਹ ਹਨੇਰ ਮਾਰਦੇ ਓ?

ਸੇਵਾਦਾਰ – ਲੰਗਰ ਮੁਥਾਜ, ਲੰਗੜੇ ਲੂਲੇ, ਗਰੀਬ-ਗੁਰਬਿਆਂ ਲਈ ਏ, ਨਾ ਕਿ ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਹੱਟੇ ਕੱਟੇ ਕਮਾਊਆਂ ਲਈ।

ਬੰਦਾ – ਭਾਈ ਤੈਨੂੰ ਭੁਲੇਖੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਬਹੁਤ ਗਰੀਬ ਆਂ।

ਸੇਵਾਦਾਰ – ਸਰਕਾਰੀ ਘਾਹੀ ਕਦੇ ਗਰੀਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਬੜੇ ਪੈਸੇ ਮਿਲਦੇ ਨੇ।

ਘਾਹੀ – (ਸਿਰੋਂ ਫੜੇ ਚੋਰ ਵਾਂਗੂੰ) ਤੈਨੂੰ ਕਿਦਾਂ ਪਤੈ ਮੈਂ ਘਾਹੀ ਹਾਂ?

ਸੇਵਾਦਾਰ – ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਤੈਨੂੰ ਘਾਹ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਦੇਖਿਐ।

ਘਾਹੀ – ਭਾਈ, ਤੈਨੂੰ ਹੀ ਪਤੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਵੀ?

ਸੇਵਾਦਾਰ – ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤੈ।

ਘਾਹੀ – (ਘਬਰਾ ਕੇ) ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੂੰ ! ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਸੇਵਾਦਾਰ – ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤੈ। ਘਾਹੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵਜ਼ੀਰ ਤਕ ਸਭ ਉਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ।

ਘਾਹੀ – ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਜੰਮ ਕੇ ਵੀ ਕਦੇ ਘਾਹ ਨਹੀਂ ਖੋਤਿਆ।

ਸੇਵਾਦਾਰ – ਕਿਉਂ ਨਿੱਕੀ ਜਹੀ ਗੱਲ ਤੇ ਝੂਠ ਬੋਲਨੈ, ਜੇ ਤੇਰਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਮੈਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਹੋਰ ਪੈਸੇ ਵਧਵਾ ਸਕਦਾਂ।

ਘਾਹੀ – (ਹਥ ਜੋੜ ਕੇ) ਨਾ ਓਇ ਬਾਬਾ, ਮੈਨੂੰ ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।

ਸੇਵਾਦਾਰ – ਤੇ ਹੋਰ ਤੂੰ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦਾਂ?

ਘਾਹੀ – ਲੰਗਰ ਦੇ ਪਰਸ਼ਾਦੇ।

ਸੇਵਾਦਾਰ – ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਪੈਸੇ ਮਿਲਣ, ਤੂੰ ਚੰਗੀ ਰੋਟੀ ਖਾ ਸਕਦਾ ਏਂ।

ਘਾਹੀ – ਨਹੀਂ, ਇਹੋ ਤਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਏ। ਪੈਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਜਿੰਨੇ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਣ, ਉਹ ਖਾ ਹੰਢਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

ਸੇਵਾਦਾਰ – ਫੇਰ ਦੋ ਦੋ ਤੇ ਨਾਲੇ ਚੋਪੜੀਆਂ ਤੈਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਚਿਰ ਮਿਲਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ?

ਘਾਹੀ – ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤੇਰੀ ਦਯਾ ਰਹੀ।

ਸੇਵਾਦਾਰ – ਪਤਾ ਈ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਕੀ ਹੁਕਮ ਏ ?

ਘਾਹੀ –(ਮਚਲਾ ਹੋ ਕੇ) ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ।

ਸੇਵਾਦਾਰ – ਕੋਈ ਵੀ ਨਿੱਕਾ ਮੋਟਾ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਲੰਗਰ ਵਿਚੋਂ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਖਾ ਸਕਦਾ । ਜੇ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਫੇਰ...

ਘਾਹੀ – (ਤਰਲੇ ਨਾਲ) ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਚਿੱਟੇ ਦਾੜ੍ਹੇ ਦੀ ਸੌਂਹ ਜੇ ਗਲ ਕੀਤੀ ਊ ਅਗੇ।

ਸੇਵਾਦਾਰ -- ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਫ਼ਰਜ਼ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਏ।

ਘਾਹੀ – (ਇਕ ਦਮ ਬਦਲ ਕੇ) ਜਾਹ ਦਸ ਦੇਹ। ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕੀ ਆਖਣੈ। ਫਾਹੇ ਤਾਂ ਕਦੇ ਉਸ ਬੜੇ ਭਾਰੇ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ, ਮੈਂ ਕਿਹੜਾ ਖ਼ੂਨ ਕਰ ਦਿਤੈ।

ਸੇਵਾਦਾਰ – ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਪਏਗਾ ਨਾ।

ਘਾਹੀ – ਫੇਰ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸੇਵਾਦਾਰ-ਸੁੱਕਾ ਬਚ ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਘਾਹੀ – ਠੀਕ ਏ, ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਖੂਹ ਖਾਹ ਜਾਂ ਉਮਰ ਦੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਈ ਲੈਕੇ ਆਵਾਂਗਾ।

ਸੇਵਾਦਾਰ – (ਮੁਸਕ੍ਰਾ ਕੇ) ਖੂਹ ਕਿਸੇ ਅਨਾਮੀ ਕੰਮ ਤੋਂ ਮਿਲਦੇ ਨੇ ਕਿ ਐਵੇਂ?

ਘਾਹੀ – ਅਨਾਮੀ ਕੰਮ ਜੋਗਾ ਸਾਨੂੰ ਛਡਿਆ ਕਿਥੇ ਐ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ। ਸਾਡਾ ਤੇ ਬੇੜਾ ਗਰਕ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਸੇਵਾਦਾਰ –(ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ) ਕਿਸੇ ਤੰਗ ਕੀਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਦਸ?

ਘਾਹੀ – ਅਗੇ ਵੇਲੇ ਕੁਵੇਲੇ ਲੁਟ ਮਾਰ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਸਾਡਾ ਵੀ ਚੰਗਾ ਹਥ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਜਦੋਂ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਕੋਈ ਚੂੰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਸੇਵਾਦਾਰ – (ਹਸ ਕੇ) ਫੇਰ ਹੁਣ ਚੰਗਾ ਕਿ, ਬਿਨਾਂ ਮਾਰ ਧਾੜ ਤੋਂ ਰੋਟੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਏ।

ਘਾਹੀ – ਭਾਈ ਜੀ ਪਤਾ ਲਗੇ ਜੇ ਭਾਦਰੋਂ ਦੀ ਤਿਖੀ ਧੁਪ ਵਿਚ ਘਾ ਖੋਤਣਾ ਪਏ। ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਖੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਓ ਇਥੇ।

ਸੇਵਾਦਾਰ – ਪਰ ਦਸਾਂ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਸੁਚੀ ਕਿਰਤ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਆਨੰਦ ਆਉਂਦੈ ਉਹ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ।

ਘਾਹੀ – ਚੰਗਾ ਦੋ ਚਾਰ ਦਿਨ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਥਾਂ ਅਨੰਦ ਲੈ ਤੇ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਥਾਂ ਲੈਂਦਾਂ।

ਸੇਵਾਦਾਰ – ਮਨਜ਼ੂਰ ਏ । ਮੈਨੂੰ ਤੰਗਲੀ ਤੇ ਰੰਬਾ ਲਿਆ ਦੇਈਂ।

ਘਾਹੀ – ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਪੜੇ ਲਾਹ ਦੇਈਂ।

ਸੇਵਾਦਾਰ– ਚੰਗਾ, ਚੰਗਾ।

ਘਾਹੀ – ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਔਸ ਵੇਲੇ ਇਥੇ ਰਹਿਣਾ ਫੇਰ।

ਸੇਵਾਦਾਰ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਕੁਝ ਨਿਕੇ ਨਿਕੇ ਮੁੰਡੇ ਉਸ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਆਹਮਾ — ਓਇ ਜੁਆਨ!

ਘਾਹੀ — ਕੀ ਹੋਇਆ ਬੁਢਿਆ ਤੈਨੂੰ?

ਆਹਮਾ — ਐਥੇ ਕਿਤੇ ਮੇਰਾ ਪੋਤਾ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ?

ਘਾਹੀ — ਪਟਾ ਪ੍ਰਿਆ ਹੋਇਆ ਏ ਤੇਰੇ ਪੋਤਰੇ ਦੇ ਗਲ?

ਆਹਮਾ — ਬੜਾ ਖਰਵਾ ਬੋਲਦੈਂ।

ਘਾਹੀ — ਢਿਡ ਵਿਚ ਰੋਟੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ।

ਘਾਹੀ ਇਹ ਗਲ ਕਹਿ ਕੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਆਹਮਾ ਉਸੇ ਥਾਂ ਖੜਾ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ।

ਮੁੰਡਾ — ਬਾਬਾ ! ਬਾਬਾ ! ਬੁਝ ਮੇਰੀ ਮੁਠ ਵਿਚ ਕੀ ਏ?

ਆਹਮਾ — "ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ) ਓਇ ਸਹੁਰਿਆ ਤੂੰ ਕਿਥੇ ਰਿਹੈਂ? ਉਰੇ ਕਰ ਹਥ ਦੇਖਾਂ ਕੀ ਏ?

ਮੁੰਡਾ — (ਹੱਥ ਛੁੜਾ ਕੇ ਜਾਣ ਲਗਦਾ ਹੈ) ਮੈਂ ਨੀ ਦਿੰਦਾ।

ਆਹਮਾ — (ਫੜ ਕੇ) ਅੱਛਾ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ਤੇਰੀ ਚੀਜ਼। ਦਸ, ਦਸ ਹੈ ਕੀ?

ਮੁੰਡਾ — ਚਾਰ ਮਸੂਰੀ ਪੈਸੇ।

ਆਹਮਾ — ਓਇ ਕਿਥੋਂ ਲਏ ਨੀ?

ਮੁੰਡਾ — ਇਕ ਬਾਬੇ ਨੇ ਦਿਤੇ ਐ।

ਆਹਮਾ — ਕਿਹੜੇ ਬਾਬੇ ਨੇ?

ਮੁੰਡਾ — ਹੈ ਸੀ ਇਕ ਕਾਣਾ ਜਿਹਾ। ਮੁੰਡੇ ਉਸ ਨੂੰ ਛੇੜਦੇ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਪੈਸੇ ਦੇ ਕੇ ਨਠਾ ਦਿਤੇ। ਮੈਂ ਵੀ ਕੋਲ ਖੜਾ ਸੀ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਏਹ ਮਿਲ ਗਏ।

ਆਹਮਾ — ਕਾਕਾ! ਉਹ ਕਿਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ?

ਮੁੰਡਾ — ਮਹਾਰਾਜਾ?

ਆਹਮਾ — ਆਹੋ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਿਕੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਏ।

ਮੁੰਡਾ — ਮਹਾਰਾਜੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਉਹਦੇ ਤਾਂ ਕਪੜੇ ਐਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਸੀ।

ਆਹਮਾ — ਪੁਤਰ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਹੁਤ ਸਾਦਾ ਏ। ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਦਸਿਆ ਸੀ, ਇਕ ਵਾਰ ਮੈਂ ਪੱਗ ਉਣ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਕਈ ਸਾਲ ਉਸ ਬੰਨ੍ਹ ਛੱਡੀ।

ਮੁੰਡਾ – ਕਦੋਂ ਦੀ ਗਲ ਏ, ਬਾਬਾ?

ਆਹਮਾ – ਇਕ ਵਾਰ ਭੇਸ ਬਦਲ ਕੇ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਚਕਰੀਆਂ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਸੂਹ ਲੱਗ ਗਈ, ਮੈਂ ਪੱਗ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਸਾਨੂੰ ਖੱਡੀਆਂ ਲਾਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਅਨਾਮ ਦਿੱਤਾ।

ਮੁੰਡਾ–ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਪਛਾਣ ਨਾ ਲਵੇਗਾ ਮਹਾਰਾਜਾ?

ਆਹਮਾ– ਕਾਕਾ, ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਇਆ, ਅਸੀਂ ਮਮੂਲੀ ਗ਼ਰੀਬ ਜੁਲਾਹੇ। ਕਿਥੇ ਰਾਜਾ ਭੋਜ ਕਿਥੇ ਗੰਗਾ ਤੇਲੀ?

ਮੁੰਡਾ – ਨਾਲੇ ਤੂੰ ਕਹਿਦਾ ਹੁੰਦੈਂ, ਰਾਜਾ ਪਰਜਾ ਦਾ ਮਾਈ ਬਾਪ ਹੁੰਦੈ।

ਆਹਮਾ – ਇਹ ਤਾਂ ਸੱਚ ਏ ਪਰ . . .

ਮੁੰਡਾ – ਫੇਰ ਮਾਪੇ ਪੁਤਰਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ?

ਆਹਮਾ – ਬੱਚਾ, ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬੜੇ ਕੰਮ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। (ਗੱਲ ਟਾਲਣ ਲਈ) ਦੇਖ ਖਾਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਆਦਮੀ ਰਹਿ ਗਏ ਨੇ।

ਮੁੰਡਾ – ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਸਭ ਚਲੇ ਗਏ।

ਆਹਮਾ – ਚਲ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਵੇ ਰੋਟੀ ਲੈ ਆਈਏ, ਫੜ ਮੇਰਾ ਸੋਟਾ।

ਮੁੰਡਾ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਹਮਾ – ਭਾਈ ਜੀ, ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਏ ਰੁਖਾ ਮਿੱਸਾ ਪਰਸ਼ਾਦਾ।

ਲਾਂਗਰੀ – ਬੁਢਿਆ, ਤੈਨੂੰ ਹੁਣ ਜਾਗ ਆਈ ਏ।

ਆਹਮਾ – ਮੈਂ ਤਾਂ ਚਰੋਕਣਾ ਇਥੇ ਖੜਾਂ ।

ਲਾਂਗਰੀ – ਫੇਰ ਅਗੇ ਹੋ ਕੇ ਲੈ ਲੈਣਾ ਸੀ।

ਆਹਮਾ – ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕੋਈ ਧੱਕਾ ਮਾਰੇਗਾ, ਮੇਰੀਆਂ ਅਖਾਂ ਦੀ ਲੋ ਨਹੀਂ ਨਾ।

ਲਾਂਗਰੀ – ਜਾਹ ਫੇਰ ਹੁਣ, ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਆਵੀਂ।

ਮੁੰਡਾ – ਬਾਬਾ! ਬਾਬਾ!!

ਸੇਵਾਦਾਰ – ਕੀ ਗਲ ਏ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ।

ਲਾਂਗਰੀ – ਗਲ ਕੀ ਹੋਣੀ ਏ । ਲੰਗਰ ਮਸਤਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਏ ਤੇ ਏਹ ਬੁਢਾ ਹੁਣ ਆਇਆ ਏ।

ਸੇਵਾਦਾਰ – ਸਭ ਕੁਝ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਏ?

ਲਾਂਗਰੀ – ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਜੀ ਰਹਿੰਦੀ।

ਸੇਵਾਦਾਰ – ਤਾਂ ਫੇਰ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁੱਕੀ ਰਸਦ ਦੇ ਦਿਓ।

ਆਹਮਾ – ਅੱਲਾ ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਕਰੇ !

ਸੇਵਾਦਾਰ – ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਇਤ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਇਕ ਹਫ਼ਤੇ ਦੀ ਸੁੱਕੀ ਰਸਦ ਦੇ ਦਿਓ।

ਲਾਂਗਰੀ – (ਅਵਾਜ ਪਛਾਣ ਕੇ) ਹੁਣੇ ਦਿੰਦਾ ਜੀ।

ਆਹਮਾ – ਇਕ ਹਫ਼ਤੇ ਪਿਛੋਂ ਫੇਰ ਆਵਾਂਗਾ ?

ਸੇਵਾਦਾਰ – ਚਲੋ, ਦੋ ਹਫ਼ਤੇ ਦੀ ਦੇ ਦਿਓ।

ਲਾਂਗਰੀ – ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ ਜੀ ।

ਲਾਂਗਰੀ ਅੱਦਰ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੁੰਡਾ – (ਹੌਲੀ) ਬਾਬਾ! ਬਾਬਾ!

ਆਹਮਾ – ਕਿਉਂ ਰੌਲਾ ਪਾਇਆ ਈ। ਚੁਪ ਕਰ ਕੇ ਖੜਾ ਰਹਿ।

ਮੁੰਡਾ ਸੇਵਾਦਾਰ ਵੱਲ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਸੇਵਾਦਾਰ ਚੁਪ ਚਾਪ ਉਸ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੇ ਕੇ
ਇਕ ਪਾਸੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੁੰਡਾ ਹੈਰਾਨੀ
ਵਿਚ ਖੜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਲਾਂਗਰੀ ਰਸਦ
ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਐਧਰ ਔਧਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ।

ਲਾਂਗਰੀ – ਲੈ ਬਾਬਾ ਕਪੜੇ ਸਣੇ ਚੁਕ ਲੈ ਜਾ।

ਆਹਮਾ – ਕਾਕਾ, ਚੁਕਾਏਂਗਾ?

ਮੁੰਡਾ – ਮੈਥੋਂ ਨੀ ਚੁਕਾ ਹੋਣਾ, ਭਾਰ ਬਹੁਤਾ।

ਦੋਵੇਂ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰ ਤਕ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ
ਹਨ, ਤੇ ਅਖ਼ੀਰ ਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਆਹਮਾ – ਹੁਣ ਕਿੱਦਾਂ ਕਰੀਏ ਬੱਚਾ?

ਮੁੰਡਾ – ਥੋੜਾ ਹੁਣ ਲੈ ਜਾਨੇ ਆਂ, ਥੋੜਾ ਫੇਰ ਲੈ ਜਾਵਾਂਗੇ।

ਸੇਵਾਦਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ

ਸੇਵਾਦਾਰ – ਕੀ ਗਲ ਏ?

ਮੁੰਡਾ – ਬਾਬਾ! ਬਾਬਾ!

ਆਹਮਾ – ਓਇ ਗਲ ਵੀ ਕਰ।

ਸੇਵਾਦਾਰ – ਬਾਬਾ ਬਹੁਤ ਭਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਜੇ?

ਆਹਮਾ – ਜੀ ਸਹੁਰਾ ਲਾਲਚ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸੇਵਾਦਾਰ – ਲਿਆ ਮੈਂ ਛਡ ਆਵਾਂ। ਕਿਥੇ ਕੁ ਜਾਣੈ?

ਆਹਤਾ – ਰੱਬ ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਕਰੇ, ਮੋਚੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ।

ਸੇਵਾਦਾਰ – (ਚੁਕ ਕੇ) ਆਈ ਜਾ ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਮਗਰ ਮਗਰ।

ਮੁੰਡਾ – (ਬਹੁਤ ਹੌਲੀ) ਬਾਬਾ। ਇਹ ਓਹੀ ਏ ਕਾਣਾ ਬਾਬਾ, ਜਿਨ ਮੈਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦਿਤੇ ਸੀ।

ਆਹਮਾ – (ਹੱਥੋਂ ਸੋਟੀ ਡਿਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ) ਕਿਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਤੇ ਨਹੀਂ?

ਮੁੰਡਾ–ਤੂੰ ਸੁਣਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੇਰੀ ਗੱਲ।

ਸਿੰਘ – ਜੈ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ।

ਸੇਵਾਦਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਚੁਪ
ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਆਹਮਾ ਸੁਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸੇਵਾਦਾਰ – ਬਾਬਾ, ਕੀ ਹੋਇਐ?

ਆਹਮਾ – ਹਜ਼ੂਰ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ, ਤੁਸੀਂ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਹੋ।

ਸੇਵਾਦਾਰ – ਤੈਨੂੰ ਭੁਲੇਖਾ ਲੱਗਾ, ਬਾਬਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹਾਂ।

ਆਹਮਾ – ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼, ਮਾਫ਼ ਕਰ ਦਿਓ, ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ।

ਸੇਵਾਦਾਰ – (ਹਸਦਾ ਹੋਇਆ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ) ਤੂੰ ਸ਼ੈਤਾਨ ਏਂ, ਤੈਨੂੰ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਦਿਆ ਕਰਨੇ। ਬਾਬਾ ਕੋਈ ਗਲ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਬਹੁਤਾ ਪੁਰਾਣਾ ਬੇਲੀ ਏਂ। ਚੇਤੇ ਈ ਨਾ, ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਪੱਗ ਦਿਤੀ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਅਜੇ ਵੀ ਏ। ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਆਹਮਾ – (ਚਿਹਰਾ ਲਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਹਜ਼ੂਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੇਤੈ?

ਸੇਵਾਦਾਰ – ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਤਰਾਂ ਦਾ ਚੇਤਾ ਭੁਲ ਸਕਦਾ ਏ?

ਆਹਮਾ – (ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਢਹਿ ਕੇ) ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਬਖ਼ਸ਼ੋ।

ਸੇਵਾਦਾਰ – (ਉਸ ਨੂੰ ਉਠਾਲਕੇ) ਜਾਹ ਬਾਬਾ ਤੈਨੂੰ ਹੁਣ ਇਥੇ ਆਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਸਭ ਕੁਝ ਤੇਰੇ ਘਰ ਪੁਜ ਜਾਇਆ ਕਰੇਗਾ। ਤੇਰੀ ਹੁਣ ਉਮਰ

ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ।

ਆਹਮਾ – ਅੰਨ ਦਾਤਾ, ਤੇਰਾ ਦੌਹੀਂ ਜਹੀਨੀਂ ਜਸ ਹੋਵੇ, ਸਾਡੇ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਕੋਲ ਸਵਾਏ ਅਸੀਸਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਹੈ ਵੀ ਕੀ। ਤੇਰੀ ਸਦਾ ਜੈ ਹੋਵੇ।

ਕੋਲ ਖੜਾ ਸਿੰਘ ਰਸਦ ਚੁਕ ਕੇ ਬਾਬੇ
ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਪਰ ਸੇਵਾਦਾਰ ਉਥੇ ਹੀ ਖੜਾ ਉਨ੍ਹਾ
ਵਲ ਦੇਖਦਾ ਹੈ।

ਪਰਦਾ

Phrases:

ਧਕੇ ਤੇ ਧਕਾ ਵੱਜ ਰਿਹਾ ਹੈ	there was a lot of pushing and shoving
ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਜੇ	there are more than before
ਰਤਾ ਹੋਰ ਸਬਰ ਕਰ	be patient for a while
ਜੁਗ ਜੁਗ ਜੀਵੇਂ	may you live for ages!
ਸੇਵਾਦਾਰ ਦਾ ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਰਹੇ ਤਾਂ ਹੀ ਚੰਗੀ	if Seva:da:r is humble, all the better
ਕੀ ਹਨੇਰ ਮਾਰਦੇ ਓ?	why are you so unjust?
ਬੁੱਢੇ ਦੀ ਕੀ ਮੱਤ ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਏ?	is the old man out of his mind?
ਕਿਓਂ ਨਿੱਕੀ ਜਹੀ ਗੱਲ ਤੇ ਝੂਠ ਬੋਲਣੈ?	why do you lie for such a little thing?
ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ	with hands joined (in a supplicating manner)
ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਚਿਰ	for how long?
ਸੁੱਕਾ ਬਚਕੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ	you won't get away with it (lit., you won't come away dry)
ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਖੂਹ ਖਾਹ ਜਾਂ ਉਮਰ ਦੀਆਂ ਰੋਟਿਆਂ ਈ ਲੈਕੇ ਆਵਾਂਗਾ	I will come with a well or with bread enough for my whole life. (This is a pun on the previous sentence.)

ਘਾਹੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵਜ਼ੀਰ ਤਕ	from the grasscutter to the minister
ਬੇੜਾ ਗਰਕ ਕਰਨਾ	to ruin (lit., to sink the fleet)
ਅਗੇ ਵੇਲੇ ਕੁਵੇਲੇ ਲੁਟ ਮਾਰ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ	in the past there would be plundering from time to time
ਸਾਡਾ ਵੀ ਚੰਗਾ ਹੱਥ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ	we also got a good share
ਤੈਨੂੰ ਹੀ ਪਤੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਵੀ?	do only *you* know or does someone else know too?
ਦਸਾਂ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਸੁਚੀ ਕਿਰਤ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਆਨੰਦ ਆਉਂਦੈ ਉਹ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ	the pleasure got by the honest work of two hands cannot be got any other way
ਕੋਈ ਚੂੰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ	no one makes a sound
ਆਵਾਜ਼ਾ ਮਾਰਦਾ ਹੈ	he calls out, he shouts
ਕਿਥੇ ਰਾਜਾ ਭੋਜ ਕਿਥੇ ਗੰਗਾ ਤੇਲੀ ?	how can one compare King Bhoj with Ganga the oilman?
ਫੇਰ ਅਗੇ ਹੋ ਕੇ ਲੈ ਲੈਣਾ ਸੀ	you were supposed to come forward and take it

N.B. The ending -ਐ (in ਪਤੈ, for example) is a contraction of ਹੈ .

Vocabulary:

ਅਸੀਸ	blessing (m)
ਅੱਖ	eye (f.)
ਅਗੇ	in the past
ਅੱਛਾ	= ਹੱਛਾ, well!
ਅੱਡੀ	heel (f.)
ਅਣਗਿਣਤ	innumerable, countless
ਅੱਧਖੜ	middle-aged
ਅੰਨ	food, grain (m.)
ਅੰਨ ਦਾਤਾ	giver of food, benefactor (m.)
ਅਨੰਦ	= ਆਨੰਦ, pleasure, bliss (m.)

ਅਨਾਮ	reward (m.)
ਅਨਾਮੀ	worthy of reward, good
ਅਪਰਾਧੀ	criminal, offender, guilty person (m.)
ਅੱਲਾ	Allah, God (m.)
ਆਂ	= ਹਾਂ
ਆਹਮਾ	a man's name (m.)
ਆਹਮਿਆ	vocative of ਆਹਮਾ
ਆਹੋ	yes
ਆਨੰਦ	pleasure, bliss (m.)
ਐ	= ਹੈ
ਐਸ	= ਇਸ
ਐਥੇ	= ਇਥੇ
ਐਧਰ	to this side, hither
ਐਨਾ	= ਇਤਨਾ
ਔਧਰ	to that side, thither
ਇਕ ਦਮ	totally, completely
ਇੰਨਾ	= ਇਤਨਾ
ਈ	= ਹੈ
ਏਹ	= ਇਹ
ਉਹ-ਹੋ	an exclamation
ਉਠਾਲਣਾ	to raise
ਉਣਨਾ	to weave
ਉਰੇ	on this side, here
ਊ	in that way
ਓਇ	hey! oh!
ਓਹੀ	that (very)
ਸਹੁਰਾ	father-in-law, wretch (m.)

ਸਹੁਰਿਆ	vocative of ਸਹੁਰਾ, an insulting form of address
ਸਗੋਂ	on the contrary
ਸਣੇ	together with
ਸਦਾ	always
ਸਦਾ ਈ	forever
ਸਬਰ	patience (m.)
ਸਰਕਾਰੀ	governmental
ਸ਼ਰਾਰਤ	mischief (f.)
ਸ੍ਰੀ	a title of respect, Mr., Esq. (m.)
ਸਵਾਏ	except, apart from
ਸਾਈਂ	fakir, ascetic (m.)
ਸ਼ਾਹੀ	royal
ਸਾਦਾ	simple
ਸਿੰਘ	Sikh (lit., lion) (m.)
ਸਿਰੋਂ	by the head
ਸੀਨ	scene (m.)
ਸੁਕਾ (ਸੁੱਕਾ)	dry
ਸੂਚਾ	pure, true
ਸੂਹ	information, news (f.)
ਸੇਵਾਦਾਰ	a man's name (lit., bard, fakir) (m.)
ਸ਼ੈਤਾਨ	cunning
ਸੋਟਾ	walking stick (m.)
ਸੌਂਹ	oath (f.)
ਹਜ਼ੂਰ	sir (m.)
ਹੱਟਾਕੱਟਾ	stout, strong
ਹੰਢਾਉਣਾ	to wear out

ਹੱਥੋਂ	from the hand
ਹਨੇਰ	injustice (lit., darkness) (m.)
ਹਲਾਉਣਾ	to move
ਹਾਰ ਜਾਣਾ	to be defeated, become tired, give up
ਹੁਕਮ	order (m.)
ਹੈਰਾਨੀ	amazement, surprise (f.)
ਹੌਲੀ	slowly, gently
ਕੱਦ	stature (m.)
ਕਮਾਊ	one who earns, one who is able to earn (m.)
ਕਾਣਾ	one-eyed man (m.)
ਕਾਫ਼ੀ	enough
ਕਿ	or
ਕਿਤੇ	somewhere
ਕਿੱਦਾਂ	how?
ਕਿਰਤ	work, business (f.)
ਕਿਲ੍ਹਾ	fort (m.)
ਕੁੱਤਾ	dog (m.)
ਕੁਵੇਲਾ	bad time (m.)
ਖੱਡੀ	a hole in the ground for a weaver to place his feet while weaving.
ਖਤਮ	end (m.)
ਖਰਵਾ	rough
ਖ਼ਾਸ	special, important
ਖ਼ਾਰ	jealousy, hatred (f.)
ਖੁਆਜਾ	a title of respect (m.)
ਖ਼ੂਹ	well (m.)
ਖ਼ੂਨ	blood (m.)
ਖ਼ੂਨ ਕਰਨਾ	to murder
ਖੋਤਣਾ	to dig, to cut (grass)

ਗੀਂਗਾ	a name (m.)
ਗਰਕ ਕਰਨਾ	to sink
ਗਰੀਬ-ਗੁਰਬਿਆਂ	poor, unfortunate, etc., people
ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼	favorable to the poor
ਗੁਜ਼ਾਰਾ	livelihood, living (f.)
ਘਾ	= ਘਾਹ
ਘਾਹ	grass (m.)
ਘਾਹੀ	grasscutter (m.)
ਚਕਰੀਆਂ ਗਿਆਸੀ	surprised
ਚਰੋਕਣਾ	old, ancient, of a former age
ਚਲਾਉਣਾ	to cause to move, to cause to go
ਚਲਾਕ	active, clever, alert
ਚਿਹਰਾ	face (m.)
ਚਿੱਟਾ	white, fair-skinned
ਚੁਕਾਉਣਾ	to lift
ਚੁਪ ਚਾਪ	silently, quietly
ਛੂੰ	peeping, chirping (f.)
ਚੋਪੜੀ	buttered (referring to bread)
ਚੋਰ	thief (m.)
ਛਡ ਆਉਣਾ	to take home
ਛੁੜਾਉਣਾ	to release, to free
ਜਸ	fame (m.)
ਜੀਂਮਣਾ	to stand fast, to be firm
ਜੀਂਮ ਕੇ	regularly
ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ	intentionally, knowingly
ਜਾਪਣਾ	here: to seem
ਜਿੱਤਾ	as much as

ਜਿਨ	= ਜਿਸ ਨੇ
ਜੁਆਨ	= ਜਵਾਨ
ਜੁਗ	age, era, long time (m.)
ਜੁਲਾਹਾ	weaver (m.)
ਜੇ	= ਹੈ or ਹਨ
ਜੈ	victory (f.)
ਜੋੜਨਾ	to join
ਝਾਂੜਨਾ	to brush, shake off
ਟੱਕਰਨਾ	to collide
ਟਾਲਣਾ	to evade
ਢੱਟਾ	bull (m.)
ਢਿਡ	belly (m.)
ਤੰਗ ਕਰਨਾ	to bother, give trouble
ਤੰਗਲੀ	a rope or cloth in which grass is tied (f.)
ਤਰਲਾ	beseeching, supplication (m.)
ਤੇਲੀ	oilman (m.)
ਦਮ	moment, breath (m.), see
ਦਯਾ	kindness, pity (f.)
ਦਰਬਾਰ	royal court (m.)
ਦਰਮਿਆਨਾ	middle, medium
ਦਰਵਾਜ਼ਾ	door (m.)
ਦਾਤਾ	one who gives, a generous person (m.)
ਦਾਲ	pulses, lentils (f.)
ਦਾੜ੍ਹਾ	a long, thick beard (m.)
ਦਿੰਨਾਂ	let me give, from ਦੇਣਾ
ਦੁਆਲੇ	around
ਦੇਰ	delay (f.)
ਦੋਹੀਂ ਜਹਾਨੀਂ	in both worlds

ਧੱਕਾ	push (m.)
ਧੁਪ	sunshine (f.)
ਨਹੁੰ	fingernail, toenail (m.)
ਨਜ਼ਰ	sight, glance, look (f.)
ਨਠਾ ਦੇਣਾ	to cause to flee, to chase away
ਨਿਵਾਜ਼	see ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼
ਨੀਂ	= ਨਹੀਂ
ਨੀਵਾਂ	low
ਨੇਤਾਂ	otherwise
ਪੱਗ	turban (f.)
ਪਟਾ	dog's collar (m.)
ਪਤਾ ਹੋਣਾ	to be known
ਪਰਜਾ	subject (of a king, etc.) (f.)
ਪਰਦਾ	curtain (m.)
ਪੱਲਾ	hem, border (of a garment) (m.)
ਪਾਉਣਾ	to cast, pour
ਪਾਸਾ	side (m.)
ਪਿਛਾਂ	backward
ਪੁੱਜਣਾ	to arrive
ਪੁਜ ਜਾਣਾ	to arrive
ਪੇਸ਼ ਹੋਣਾ	to be present
ਫ਼ਕੀਰ	fakir, ascetic (m.)
ਫ਼ਰਜ਼	duty (m.)
ਫਾਹਾ	hanging (m.)
ਫਾਹੇ ਲਾਉਣਾ	to hang
ਫ਼ਿਕਰ	worry, anxiety, solicitude (m.)

ਫੁੱਟਣਾ	to break, burst (intrans.)
ਫੇਰਨਾ	here: to rub against
ਬਖ਼ਸ਼ਣਾ	to forgive
ਬੱਚਾ	child (m.)
ਬਦਲਨਾ	to change
ਬੰਨ੍ਹਣਾ	to tie
ਬਾਦਸ਼ਾਹ	king (m.)
ਬਿਨਾਂ	without
ਬੁਦੜਾ	diminutive of ਬੁੱਢਾ
ਬੁਢਿਆ	vocative sg. of ਬੁੱਢਾ
ਬੁਧੂ	stupid
ਬੇਲੀ	friend (m.)
ਬੇੜੀ	fleet, crowd (m.)
ਭਾਰ	weight (m.)
ਭੁੱਲਣਾ	to forget, err
ਭੁਲ ਜਾਣਾ	to forget, err
ਭੁਲੇਖਾ	error (m.)
ਭੇਸ	dress, disguise (m.)
ਭੇਟ	present (f.)
ਭੋਜ	name of a king in the traditional Indian literature (m.)
ਮਸੂਰੀ	of Masuri (a place)
ਮਹਾਰਾਜਾ	Maharaja, king (m.)
ਮੰਗਣਾ	to beg, ask for
ਮੰਗ ਲੈਣਾ	to beg, ask for
ਮੰਗਤਾ	beggar (m.)
ਮੰਗਤੀ	beggar (f.)
ਮਚਲਾ ਹੋ ਕੇ	feigning ignorance

ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਣਾ	to be acceptable
ਮਮੂਲੀ	ordinary
ਮਾਈ ਬਾਪ	mother and father, parents (m.)
ਮਾਪੇ	parents (m.)
ਮਾਫ਼ ਕਰਨਾ	to forgive
ਮਾਰ ਧਾੜ	robbery, spoliation (f.)
ਮਿੱਸਾ	made from mixed grains, made of grains other than wheat
ਮਿੰਨਤ	entreaty, supplication (f.)
ਮੁਸਕ੍ਰਾਉਣਾ	to smile
ਮੁਠ	fist (f.)
ਮੁਥਾਜ	helpless, needy, orphaned
ਮੁਲਾਜ਼ਮ	employee, servant (m.)
ਮੈਥੋਂ	by me
ਮੋਚੀ	shoemaker (m.)
ਰਸਦ	supply (f.)
ਰੰਬਾ	an instrument for cutting grass out by the root (m.)
ਰਵੇਂਗਾ	future of ਰਹਿਣਾ
ਰੁਖਾ	(bread) without butter, without vegetables or meat, dry
ਲੰਗਰ	kitchen (m.)
ਲੰਗੜਾ	lame
ਲੱਘਣਾ	to pass by or along, to cross over
ਲਾਂਗਰੀ	cook (m.)
ਲਾਲ	red
ਲਿਆਉਣਾ	to bring, carry
ਲੁਟ ਮਾਰ	plunder (f.)
ਲੂਲਾ	maimed, wanting a limb
ਲੋ	eyesight, the power of seeing (f.)

ਵਜ਼ੀਰ	minister (of state) (m.)
ਵਧਣਾ	to go forward, advance, increase
ਵਧਵਾਉਣਾ	to cause to increase
ਵਰਗਾ	like
ਵਾਂਗੂ	like
ਵਿੱਥ	space, distance (f.)
ਵੇ	oh!

GLOSSARY

NOTE: Alphabetical order in Panjabi with regard to vowels is somewhat inconsistent. In words beginning with vowels the order is generally according to the 3 basic vowel symbols ਅ, ੲ, and ੳ, thus ਅ, ਆ, ਐ, ਔ, ਇ, ਈ, ਏ, ਉ, ਊ, ਓ. Where post-consonantal vowels are involved, however, the order is generally as follows (here given with the consonant ਕ): ਕ, ਕਾ, ਕਿ, ਕੀ, ਕੁ, ਕੂ, ਕੇ, ਕੈ, ਕੋ, ਕੌ. This convention has been followed here. There are several ways of dealing with vowels to which adhik, tippi: or bindi: has been applied. Here syllables which differ only in the presence or absence of these marks will occur together, in this order: vowel with tippi: (or bindi:), vowel with adhik, unmarked vowel. For example: ਬੰਦ, ਬਦ — ਪੱਤ, ਪਤ — ਅੰਤ, ਅੱਤ — ਖਾਂਸਾ, ਖਾੱਸਾ, ਖਾਸਾ — ਅੰਗ, ਅੱਗੇ, ਅੰਗੋਛਾ — ਗਾਂ, ਗਾਟੀ, ਗਾਂਧੀ.

In the glossary, besides the Panjabi words found in this Reader and their English meanings, Hindi or Urdu cognates which differ in form but have the same meaning as the Panjabi words, have been given in brackets [ ]. If the Hindi and Panjabi forms are identical, the Hindi form has not been listed. The system of transliteration for Hindi used here is essentially the same as that used for Panjabi, except that "q" has been added to indicate Hindi क़

An asterisk preceding a word indicates a strictly Panjabi form, with no clear Hindi cognate of similar meaning. In many cases, variant spellings, especially with regard to the use of adhik, have been given, but no attempt has been made to be exhaustive.

ਅ

ਅਸਰ influence (m.)

ਅਸਲ real ਅਸਲੋਂ in fact [asal mẽ]

ਅਸਾਮੀ employment, post (f.)

ਅਸੀਂ we [ham]

ਅਸੀਸ blessing (m.)

ਅਸੂਲ principle (m.) [usu:l]

ਅਹਿੰਸਾ non-violence (f.)

ਅਕਸਰ often

ਅਕਤੂਬਰ October (m.)

ਅੱਖ eye (f.) [ã:kh]

ਅਖ਼ੀਰ at last [a:xi:r]

ਅਖ਼ੀਰੀ last, ultimate ਅਖ਼ੀਰੀ ਵਾਰ for the last time [a:xiri: ba:r]

ਅੰਗ part (m.)

ਅੰਗਰੇਜ਼ Englishman (m.)

*ਅਗਵਾਈ leadership (f.)

ਅੰਗਾਰੀ fire (f.)

ਅੱਗੇ (ਅਗੇ) before, in the past ਅੱਗੇ ਹੀ already ਅਗੋਂ beforehand, previously [a:ge]

ਅਚਾਨਕ suddenly

ਅੱਛਾ well! good

ਅੱਜ (ਅਜ) today ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ now-a-days ਅਜੇ ਤਕ up to now ਅਜੇ ਵੀ even now [a:j]

ਅੱਡ separate [alag]

ਅੱਡੀ heel (f.) [eDi:]

ਅਣਗਿਣਤ innumerable, countless [anginat]

ਅੰਤ end (m.)

ਅਤੇ and

ਅੱਥਰੂ tear (m.) [ašru]

ਅਥਵਾ or

ਅੰਦਰ inside

ਅੰਧ dark, blind ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ blind faith

ਅੱਧਖੜ middle-aged [adheR]

ਅੱਧਾ half [a:dha:]

ਅਧਿਕਾਰੀ officer, ruler (m.)

ਅਧੀਨ subjugated

ਅੰਨ food, grain (m.) ਅੰਨ ਦਾਤਾ giver of food, benefactor (m.)

ਅਨਖ pride, dignity (m.)

ਅਨੰਦ pleasure, bliss (m.)

ਅਨਾਮ reward (m.) [ina:m]

ਅਨਾਮੀ worthy of reward, good [ina:mi:]

ਅਨੁਸਾਰ according to

ਅਨੁਮਾਨ guess, inference (m.) ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਉਣਾ to guess

ਅਪਣਾਉਣਾ to employ [apna:na:]

ਅਪਰਾਧੀ criminal, one who is guilty (m.)

ਅਰ and [aur]
ਅਰਥ meaning (m.)
ਅਰੰਭ beginning(m.)ਅਰੰਭ ਕਰਨਾ to begin [a:rambh]
ਅੱਲਾ Allah, God (m.)
ਅਵਾਈ rumor (f.) [afva:h]
ਅੜਨਾ to insist on, to stick

ਆ

ਆਂ = ਹਾਂ
ਆਉਣਾ to come [a:na:]
ਆਉਂਦ arrival (f.) [a:mad]
ਆਸ hope (f.)
ਆਸ਼ਰਮ stage of life (m.)
ਆਹੋ yes
ਆਖ matter, thing (f.)
ਆਖਣਾ to say
ਆਖ਼ਰ at last [a:xi:r]
* ਆਗੂ leader (m.)
ਆਜ਼ਾਦ free
ਆਜ਼ਾਦੀ freedom (m.)
ਆਟਾ flour (m.)
ਆਣਾ = ਆਉਣਾ
ਆਦਮੀ man (m.)
ਆਦਰਸ਼ ideal (m.)
ਆਦਿ et cetera
ਆਨੰਦ pleasure, bliss (m.)
ਆਪ self ਆਪੇ self (emphatic) [a:p hi:] ਆਪੋ ਵਿੱਚ among themselves
ਆਪਣਾ own (reflexive pronoun, refers to subject of sentence) [apna:]
ਆਬਾਦ populated, situated
ਆਬਾਦੀ population (f.)
ਆਮ general
ਆਰਡਰ order (m.)
ਆਰੀ saw (f.)
ਆਵਾਜ਼ voice (f.)

ਐ

ਐ = ਹੈ
ਐਸ = ਇਸ
ਐਤ Sunday (m.)
ਐਤਵਾਰ Sunday (m.) [itva:r]
ਐਥੇ = ਇੱਥੇ
ਐਧਰ hither, to this side [idhar]
ਐਨਕ eye-glasses (f.)
ਐਨਾ = ਇੰਨਾ
ਐਵੇਂ thus, in vain [aise hi:]

ਔ

* ਔਖਾ difficult

ਔਗੁਣਹਾਰਾ defective [avaguN-va:la:]

ਔਧਰ thither, to that side [udhar]

ਇ

ਇਸ this, him, her, it (post-positional sg. of ਇਹ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ) thus, in the same way ਇਸ ਲਈ therefore

ਇਹ this, he, she, it, they [yah]

ਇਹਨਾਂ = ਇਨ੍ਹਾਂ

ਇਹੋ this very [yah hi:]

ਇੱਕ (ਇਕ) one ਇਕ ਦਮ totally ਇਕੋ ਜਿੱਡੇ alike ਇਕੋ ਜਿਹਾ equally [ek]

ਇਕੱਠਾ united, together ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ to unite, organize, gather together

ਇਕਰਾਰ promise (m.)

ਇਕਲਾ alone, apart [akela:]

ਇਛਿਆ wish (f.) [iccha:]

ਇਜ਼ੱਤ respect, honor, prestige (f.)

ਇਤਨਾ = ਇੰਨਾ

ਇੱਥੇ (ਇਥੇ) here [yahã:]

ਇਨਸਾਨ human being (m.)

ਇਨ੍ਹਾਂ these, them (post-positional pl. of ਇਹ) [inhõ]

ਇੰਨਾ so much ਇੰਨੇ ਨੂੰ in the meantime [itna:]

ਇਲਾਕਾ area (m.)

ਈ

ਈ = ਹੀ

ਈ = ਹੈ

ਈਸ਼੍ਵਰ God (m.)

ਏ

ਏਂ = ਹੈਂ

ਏ = ਹੈ

ਏਸ = ਇਸ

ਏਹ these, they , or = ਇਹ

ਏਕਾ unity (m.)

ਏਥੇ = ਇੱਥੇ

ਏਨਾ = ਇੰਨਾ

ਉ

ਉਸ that, him, her, it (post-positional sg. of ਉਹ)

ਉਹ that, he, she, it, they [vah, vo]

ਉਹ-ਹੋ an exclamation

ਉਗਿਆ ਹੋਣਾ to grow (intr.) [uga: hona:]

ਉੱਚਾ high [ũ:ca:]

ਉਂਜ thus ਉਂਜ ਹੀ just, anyway, for no reason [yũ:]

ਉਠਣਾ to wake up, get up (intr.)

ਉਠਾਲਣਾ to raise [uTha:na:]

*ਉਡੀਕ expectation (f) ਉਡੀਕ ਕਰਨਾ to await, expect

ਉਡੀਕਣਾ to await, expect

ਉਣਨਾ to weave [bunna:]

ਉਤਸਾਹ enthusiasm (m.)

ਉਤਸੁਕਤਾ eagerness (f.)

ਉੱਤੇ (ਉਤੇ) on, upon

ਉੱਤੋਂ (ਉਤੋਂ) from on, off

ਉੱਥੇ (ਉਥੇ) there [vahã:]

ਉੱਥੋਂ (ਉਥੋਂ) thence, from there

ਉਦਯੋਗ occupation (m.)

ਉਦਾਸ sad

ਉਨ੍ਹਾਂ those, them (post-positional pl. of ਉਹ) [unhõ-]

ਉਪਦੇਸ਼ preaching (m.)

ਉਪ-ਮੰਤਰੀ deputy minister (m.)

ਉੱਪਰ over, above [u:par]

ਉਪਾਉ remedy, expedient (m.) [upa:y]

ਉਪਾਸ਼ਨਾ worship (f.)

ਉਮਰ age (f.)

ਉਮੈਦ hope (f.) [ummi:d]

*ਉਰੇ here, on this side

ਉਲਟ reverse, opposite (f.)

ਊ

ਊ in that way

ਊਚ high [ũ:c]

ਊਠ camel (m.) [ũ:Th]

ਓ

ਓ = ਹੇ

ਓਇ hey! oh!

ਓਹ they, those, or = ਉਹ

ਓਹੀ that very [vahi:]

ਓਹੋ an exclamation

ਸ

ਸੰਸਾਰ world (m.)

ਸੰਸਾਰੀ worldly

ਸਹਾਰਨਾ to sustain

ਸਹਿਜੇ easily, gently ਸਹਿਜੇ ਹੀ very easily [sahaj]

ਸਹਿਮਣਾ to be frightened ਸਹਿਮ ਜਾਣਾ to be frightened [sahamna:]

ਸ਼ਹਿਰ city (m.)

ਸਹੁਰਾ father-in-law, wretch (an insulting term)(m.) [sasur]

ਸਹੇਲੀ girl friend (of a girl)(f.)

ਸ਼ੱਕ suspicion (m.) [šak]

ਸੱਕਣਾ (ਸਕਣਾ) to be able [sakna:]

ਸ਼ਕਲ shape, face (f.) [šakl]

ਸਕੂਲ school (m.) [sku:l]

*ਸੰਗਤ religious association (f.)

ਸੰਗੀਤ music (m.) ਸੰਗੀਤ-ਸਾਜ਼ musical instrument(m.)

* ਸਗੋਂ on the contrary

ਸੰਘ federation (m.)

ਸੱਚ truth (m.) [sac]

ਸਚਾ true [sacca:]

ਸਚੀ ਮੁਚੀ real [sac muc hi:]

ਸੱਜਾ right (hand)

* ਸਣੇ together with, along with

ਸੰਤ saint (m.)

ਸਤੰਬਰ September (m.) [sitambar]

ਸਤਰ line (f.)

ਸ਼ਤਰੂ enemy (m.) [šatru]

ਸਤਿਆਗ੍ਰਹਿ Satyagraha (m.)[satya:grah]

ਸਤਿਆਨਾਸ destruction, misfortune (m.) [satya:na:š]

*ਸੱਦਣਾ to call

ਸੱਦਾ invitation, call (m.)

ਸਦਾ always ਸਦਾ ਈ forever

ਸਦਾ ਵਰਤ religious distribution of food [sada:vrat] (m.)

* ਸਦੀਵੀ eternal, everlasting

ਸੰਨ year (of an era) [san] (m.)

ਸਨ (they) were (see ਹੋਣਾ) [the]

ਸਨਮਾਨ respect (m.) [samma:n]

ਸਨੇਹੀ beloved friend (m.) [snehi:]

ਸਪਸ਼ਟ clear [spašT]

ਸਫਲਤਾ success (f.)

ਸਬਕ lesson (m.)

ਸਬਜ਼ੀ green vegetable (f.)

ਸਬਰ patience (m.) [sabr]

ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨਾ to address

ਸਭ all ਸਭ ਕੁਛ everything [sab kuch]

ਸਭਾ assembly (f.)

ਸੰਭਾਲਣਾ to take care of, manage ਸੰਭਾਲ ਲੈਣਾ to take care of, manage

ਸਮਝਣਾ to understand ਸਮਝ ਜਾਣਾ to understand

ਸਮਝਾਉਣਾ to explain, cause to understand [samjha:na:]
ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ to be considered [samjha: ja:na:]
ਸਮਾਂ time (m.) [samay]
ਸਮੇਂ = ਸਮਾਂ
ਸਰਕੜਾ a kind of reed (m.) [sarkaNDa:]
ਸਰਕਾਰ government (f.)
ਸਰਕਾਰੀ governmental
ਸ਼ਰਮੋ-ਕੁਸ਼ਰਮੋ somehow (lit., with shame, without shame)
ਸਰਵ-ਅਧਿਕਾਰੀ all-sovereign
ਸ਼ਰਾਰਤ mischief (f.)
ਸ੍ਰੀ a title of respect, Mr., Esq.
ਸ਼ਰੀਕ companion, partner (m.)
ਸ਼ਰੀਕਾ = ਸ਼ਰੀਕ
ਸਲਾਹ advice, counsel (f.)
ਸਵਾਏ except, apart from [siva:y]
ਸਵਾਲ question (m.)
ਸੰਵਿਧਾਨ constitution (m.)
ਸਵੇਰ ਸਾਰ early in the morning [savere]
ਸਵੈ-ਅਭਿਮਾਨ self-respect (m.) [sva:bhima:n]
ਸਾਂ (I) was (see ਹੋਣਾ)
ਸਾ (he, she, it) was (see ਹੋਣਾ) [tha:]
ਸ਼ਾਇਦ perhaps [ša:yad]

ਸਾਈਂ fakir, ascetic (m.)
ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ scripture (m.) [ša:str]
ਸਾਹ breath (m.) [sã:s]
ਸਾਹਮਣੇ in front of, before [sa:mne]
ਸਾਹਿਬ a title of respect, Mr., Esq.
ਸ਼ਾਹੀ royal
* ਸਾਕ relative (m.)
ਸਾਡਾ our [hama:ra:]
ਸਾਢੇ -and a half ਸਾਢੇ ਚਾਰ four and a half [sa:Rhe]
ਸਾਂਤਮਈ peaceful [ša:ntimay]
ਸਾਦਾ simple
ਸਾਧੂ ascetic, sadhu (m.)
ਸ਼ਾਨ dignity (f.)
ਸਾਨੂੰ to us [hamẽ]
ਸ਼ਾਬਾਸ਼ bravo!
ਸਾਂਭਣਾ to hold, restrain, support, care for
ਸ਼ਾਮ evening (f.)
ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ to join [ša:mil hona:]
ਸਾਰਾ whole, entire
ਸਾਲ year (m.)
ਸਿਆਹੀ ink (f.) [sya:hi:]
ਸਿਆਣਾ wise [sya:na:]
ਸਿਉਣਾ to sew [si:na:]
ਸਿਹਤ health (f.) [sehat]
ਸ਼ਿਕਾਰ prey (m.)

ਸਿੱਖ (ਸਿਖ) Sikh (m.) [sikh]

ਸਿੱਖਣਾ to learn [si:khna:]

ਸਿੰਘ Sikh (lit., lion) (m.)

ਸਿਨੇਮਾ cinema (m.)

ਸਿਰ head (m.) ਸਿਰੋਂ by the head [sir se]

ਸਿਰਫ਼ only [sirf]

ਸੀ (he, she, it) was (see ਹੋਣਾ) [thi:]

ਸੀਦਾ staple food (m.)

ਸੀਨ scene (m.)

ਸੀਨਾ breast, chest (m.)

ਸੁੱਕਾ (ਸੁਕਾ) dry [su:kha:]

*ਸੁਚੱਜਾ good, clever

ਸੁਚਾ pure, true [sacca:]

ਸੁਝਣਾ to be visible, seen [su:jhna:]

*ਸੁੱਟਣਾ to throw down

ਸੁਣਨਾ to hear [sunna:]

ਸੁਣਾਉਣਾ to tell [suna:na:]

ਸੁੱਤੀ ਉਠੀ woke up (having slept) [soti: uThi:]

ਸੁਧਾਰਨਾ to reform

ਸੁਪਨਾ dream (m.) [svapn, sapna:]

ਸ਼ੁਰੂ beginning (adj.) ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ to begin

*ਸੂਹ information, news (f.)

ਸੂਝ sight, perception, vision (f.)

ਸੂਰਜ sun (m.)

ਸੂਰਮਾ brave [šu:rma:]

ਸ਼ੇਰ lion (m.)

ਸੇਵਾ service (f.)

ਸੈਂ = ਸੀ

ਸੈਂਕੜਾ one hundred

ਸ਼ੈਤਾਨ cunning

ਸੈਰ walk, tour, trip (f.)

ਸੋ therefore, so (conj.)

ਸੋ he, she, it, that (pron.)

ਸੋਹਣਾ beautiful

ਸੋਚਣਾ to think

ਸੋਟਾ walking stick (m.)

ਸੋਟੀ stick (f.)

ਸੌ (thou) wert (see ਹੋਣਾ)

ਸੌਂਹ oath (f.)

ਸੌਣਾ to sleep ਸੌਂ ਜਾਣਾ to go to sleep [sona:]

ਸੌਦਾ business, trade (m.)

ਹ

ਹੱਸਣਾ to laugh [hãsna:]

ਹਕ right, equity, justice (m.)

ਹੱਛਾ well! all right! [accha:]

ਹਜ਼ੂਰ Sir (m.)

ਹਟਣਾ	to return, go back, withdraw, retire (intr.) [haTna:]
ਹੱਟਾ ਕੱਟਾ	stout, strong
ਹਟਾਣਾ	to remove [haT:ana:]
ਹੱਡ	bone (m.) [ha:R]
ਹੱਡੀ	bone (f.)
*ਹੰਢਾਉਣਾ	to wear out (trans.)
ਹੱਥ	hand (m.) ਹੱਥ ਲੱਗਣਾ to obtain ਹੱਥੋਂ from the hand [ha:th]
ਹਦ	limit, boundary (f.) ਹਦ ਦਰਜੇ ਦਾ extremely ਹਦੋਂ ਬਾਹਿਰੀ more than the limit, very much [had se ba:har]
ਹਨ	(they) are (see ਹੋਣਾ) [hãi]
ਹਨੇਰ	darkness, injustice (m.) [andher]
ਹਫ਼ਤਾ	week (m.)
ਹਮੇਸ਼ਾ	always [hameša:]
ਹਰ	every
ਹਰਿਕ	everyone, every
ਹਰੇਕ	everyone, every
ਹਲਾਉਣਾ	to move [hila:na:]
ਹਵਾ	wind, air (f.)
ਹਵੇਲੀ	mansion (f.)
ਹਾਂ	(I) am, (we) are (see ਹੋਣਾ) [hũ:, hãi]
ਹਾਂ	yes
ਹਾਸਾ	joke (m.) [hãsi:, ha:sy]
ਹਾਕਮ	officer (m.) [ha:kim]
*ਹਾਣ	equality in age, same age (m.)
ਹਾਥੀ	elephant (m.)
ਹਾਰ	garland (m.)
ਹਾਰ ਜਾਣਾ	to be defeated, give up, get tired
ਹਾਲ	condition, description (m.)
ਹਿੱਸਾ	portion, part (m.)
ਹਿੰਦ	India (m.)
ਹਿੰਦੀ	inhabitant of India (m.)
ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ	inhabitant of India (m.)
ਹਿੰਦੂ	Hindu (m.)
ਹਿੰਮਤ	courage (f.)
ਹਿਮਾਇਤ	favor (f.) [hima:yat]
ਹੀ	emphatic word (very...)
ਹੁਕਮ	order (m.) [hukm]
ਹੁੱਕਾ	hukka, water pipe (m.)
ਹੁਣ	now ਹੁਣੇ just now (emphatic)
ਹੁਨਰ	art, skill, talent (m.)
ਹੁੰਮਹੁਮਾਉਣਾ	to be overjoyed
*ਹੇਠ	under
ਹੈਂ	(thou) art (see ਹੋਣਾ) [hai]
ਹੈ	(he, she, it) is (see ਹੋਣਾ)
ਹੈਰਾਨ	surprised, astonished, perplexed

ਹੈਰਾਨੀ amazement, surprise (f.)
ਹੋਂ (you)are (see ਹੋਣਾ) [ho]
ਹੋਣਾ to be ਹੋ ਜਾਣਾ to become [hona:]
ਹੋਠ lip (m.)
ਹੋਰ other ਹੋਰੀਂ others [aur]
ਹੌਸਲਾ courage (m.)
ਹੌਲਾ gentle, light in weight [halka:]
ਹੌਲੀ slowly, gently [hole hole]

ਕ

ਕਈ many, some
ਕਹਾਣੀ story (f.) [kaha:ni:]
ਕਹਿਣਾ to say [kahna:]
ਕਚਹਿਰੀ court of law (f.)[kacahri:]
ਕਟਾਰੀ dagger (f.)
ਕੰਡਾ thorn (m.) [kã:Ta:]
ਕੱਢਣਾ to take out [ka:Dhna:]
ਕਢਵਾ outstanding
* ਕੰਢਾ bank, shore (m.) ਦੇ ਕੰਢੇ on the bank of
ਕੱਦ stature (m.) [qad]
ਕਦ when? [kab]
ਕਦੀ sometimes [kabhi:]
ਕਦੇ sometimes ਕਦੇ ਨਹੀਂ never [kabhi: nahĩ:]
ਕਦੋਂ when? [kab]
ਕੰਧਾ shoulder (m.)
ਕਨੂੰਨ law (m.) ਕਨੂੰਨ-ਘੜਨੀ-ਸਭਾ legislative assembly (f.) [qa:nu:n]
ਕਪੜਾ clothing, dress (m.) ਕਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਨਾ ਮਿਉਣਾ to dance for joy, to be beside onself
ਕਪਾਹ cotton (f.) [kapa:s]
ਕਫ਼ਨ-ਦਫ਼ਨ coffin and burial, last rites (m.)
ਕਬਜ਼ਾ control (m.)
ਕੰਬਣਾ to tremble [kã:pna:]
ਕੰਮ (ਕੱਮ) work, deed (m.) [ka:m]
ਕਮਜ਼ੋਰ weak
ਕਮਾਈ earning (f.)
ਕਮਾਊ one who earns, one who can earn (m.)
ਕਮੀਜ਼ shirt (f.)
ਕਰਤਬ work, achievement (m.)
ਕਰਨਾ to do ਕਰ ਦੇਣਾ to be done
ਕਰਨੀ deed, action (f.)
ਕਰਮਚਾਰੀ worker, employee (m.)
ਕਰਵਾਉਣਾ to cause to be done[karva:na:]
ਕਰਾਇਆ rent, fare (m.) [kira:ya:]
ਕਰਾਉਣਾ to cause to do [kara:na:]

ਕਰਾਰ ਦੇਣਾ	to declare
ਕਲ (ਕਲ੍ਹ)	tomorrow, yesterday
ਕਲਪਿਤ	imaginary
ਕਲੱਬ	club (m.) [klab]
ਕੱਲਾ	alone [akela:]
ਕਲਾ	art (m.)
ਕਾਂ	crow (m.) ਕਾਂ ਕਾਂ ਕਰਨਾ to crow [kauva:]
ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ	to found, establish [qa:yam karna:]
ਕਾਇਲ	convincing [qa:yal]
ਕਾਹ	post-positional of ਕੀ, ਕਾਹਨੂੰ what for? why?
* ਕਾਹਲੀ	haste (f.)
*ਕਾਕਾ	small boy, child (m.)
ਕਾਗ਼ਜ਼	paper (m.)
ਕਾਂਗਰਸ	Congress [kongres]
ਕਾਜ	work (m.)
ਕਾਣਾ	one-eyed man (m.)
ਕਾਨਪੁਰ	Kanpur, a city in India (m.)
ਕਾਪੀ	notebook (f.)
ਕਾਫ਼ੀ	enough
* ਕਾਮਾ	farm laborer (m.)
ਕਾਰ = ਕੰਮ	
ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ	business (m.) [ka:r-vyavha:r]
ਕਾਲ	death (m.)
ਕਾਲ	famine (m.) [aka:l]
ਕਾਲਾ	black
ਕਾਲੂ	a boy's name (m.)
ਕਿ	that (conj.)
ਕਿ	or
ਕਿਉਂ	why?
ਕਿਉਂਕਿ	because
ਕਿਓਂ = ਕਿਉਂ	
ਕਿਸ	whom? which? what?, post-positional of ਕੌਣ
ਕਿਸਮਤ	fate (f.)
ਕਿਸੇ	any, some, post-positional of
ਕਿਹੜਾ	what? which [kaunsa:]
ਕਿਹਾ	what? how? [kya:]
ਕਿਡਾ	where? [kahã:]
ਕਿਤਨਾ = ਕਿੰਨਾ	ਕਿਤਨੀ ਵਾਰੀ so many times, again and again
ਕਿਤਾਬ	book (f.)
ਕਿਤੇ	somewhere [kahĩ:]
ਕਿਥੇ	where? [kahã:]
ਕਿਥੋਂ	whither? [kahã: se]
ਕਿੱਦਾਂ	how? [kis dã:v se]
ਕਿਧਰੇ	somewhere ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ nowhere [kidhar bhi: nahĩ:]
ਕਿੰਨਾ	how much? [kitna:]
ਕਿਨਾਰਾ	shore, bank (m.)
* ਕਿਰਤ	work, business (f.) [from Skt. kṛta]

ਕਿਲ੍ਹਾ fort (m.) [kila:]
ਕਿਵੇਂ somehow [kaise]
ਕੀ what? [kya:]
* ਕੀਕਣ how?
* ਕੁ about, approximately
ਕੁਹਾੜਾ axe (m.) [kulha:Ra:]
ਕੁਖ womb (f.) [kokh]
ਕੁਝ some, a little [kuch]
ਕੁੱਤਾ dog (m.)
ਕੁੱਲ altogether [kul]
ਕੁਲ clan (f.) ਕੁਲ ਪਾਲ benefactor of the clan (m.)
ਕੁਵੇਲਾ bad time (m.) [kubela:]
* ਕੁੜੀ girl (f.)
ਕੇਂਦਰ center (m.) [kendr]
ਕੇਵਲ only
ਕੈਦ ਹੋਣਾ to be jailed
ਕੋਇਲ cuckoo (f.) [koyal]
ਕੋਈ someone, some, any
ਕੋਸ਼ਸ਼ = ਕੋਸ਼ਿਸ਼
ਕੋਸ਼ਿਸ਼ effort, attempt (f.)
ਕੋਟ jacket, coat (m.)
ਕੋਠੜਾ diminutive of ਕੋਠੀ, room, small house (m.)
ਕੋਠਾ house (m.)
ਕੋਠੀ house, mansion (f.)
* ਕੋਲ near ਦੇ ਕੋਲ ਹੋਣਾ to be near, to have
* ਕੋਲੋਂ from, from the presence of, in comparison with
ਕੌਣ who? [kaun]
ਕੌਮ race, nation (f.) [qaum]
ਕੌਮੀ nationalistic [qaumi:]
ਕੌਰੋ-ਪਾਂਡੋ Kauravas & Pandavas (m.) [kaurav-pa:ndav]
ਕੌੜਾ bitter [kaRva:]

ਖ

* ਖਹਿਣਾ to rub
* ਖੰਘਾਰ cough (m.)
ਖੰਡਨ repudiation, refutation (m.)
ਖੱਡੀ a hole in the ground where a weaver places his feet (f.)
ਖਤ letter, epistle (m.)
ਖਤਮ end (m.)
ਖ਼ਬਰੇ who knows?
ਖੱਬਾ left (hand)
ਖਰਚਣਾ to spend [xarc karna:]
ਖਰਵਾ rough
ਖ਼ਰਾਬ bad
ਖਰੀਦਣਾ to buy [xari:dna:]
* ਖਲੋਣਾ to stand
ਖੜਕਣਾ to rattle (intr.) [khaRakna:]
ਖੜਾ ਹੋਣਾ to stand, to run (for an office)

*ਖਾਂ	then, indeed
ਖ਼ਾਸ	special, important
ਖਾਹ ਮਖ਼ਾਹ	in vain [xva:maxva:h]
ਖਾਣਾ	to eat [kha:na:]
ਖਾਣਾ	food, meal (m.) [kha:na:]
ਖ਼ਾਰ	jealousy, hatred (f.)
ਖ਼ਾਲੀ	empty
ਖਿਆਲ	thought, idea (m.) [xya:l]
ਖਿੱਚਣਾ	to draw, pull ਖਿਚ ਲੈਣਾ to draw, pull ਖਿਚ ਸੁਟਣਾ to pull out [khĩcna:]
ਖਿਡਾਰੀ	player (m.) [khila:ri:]
ਖੁਆਉਣਾ	to feed [khila:na:]
ਖੁਆਜਾ	a Muslim title of respect (m.) [khwa:ja:]
ਖੁਆਣਾ = ਖੁਆਉਣਾ	
ਖ਼ੁਸ਼	happy
ਖ਼ੁਸ਼ੀ	happiness (f.)
ਖ਼ੁਦਾ	God (m.)
ਖੁਲ੍ਹਾਉਣਾ	to cause to be opened [khulva:na:]
ਖੂਹ	well (m.) [kũva:]
ਖ਼ੂਨ	blood (m.) ਖ਼ੂਨ ਕਰਨਾ to murder
ਖ਼ੂਬ ਖ਼ੂਬ	well done! bravo!
ਖੇਡ	game, playing (f.) [khel]
ਖੇਡਣਾ	to play [khelna:]
ਖੇਤ	field (m.)
ਖੇਤਰਫਲ	area (m.) [kšetraphal]
ਖੇਤੀ-ਬਾੜੀ	agriculture (f.)
ਖ਼ੈਰ	well!
ਖੋਤਣਾ = ਖੋਦਣਾ	
ਖੋਦਣਾ	to dig [khodna:]
ਖੋਲ੍ਹਣਾ	to open, untie, unwrap [kholna:]

ਗ

ਗਹਿਣਾ	ornament, jewelry (m.)
ਗੱਜਣਾ	to roar [garjna:]
ਗੰਨਾ	sugarcane (m.)
ਗਰਕ ਕਰਨਾ	to sink
ਗ਼ਰੀਬ	poor ਗ਼ਰੀਬ-ਗੁਰਬਿਆਂ poor, unfortunate people ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ favorable to the poor
ਗੱਲ	talk, matter, thing (f.) ਗੱਲ ਮੰਨਣਾ to agree, accept advice
ਗਲ	neck (m.) [gala:]
ਗਲ੍ਹ	cheek (m.) [ga:l]
ਗਲਾ	throat, neck (m.)
ਗਵਰਨਰ	Governor (m.)
ਗਵਾਹ	witness (m.)
ਗਵਾਹੀ	testimony (f.)
*ਗਵਾਂਢੀ	neighbor (m.)

ਗਾਂ cow (f.) [ga:y]

ਗਾਉਣਾ to sing [ga:na:]

ਗਿਆਨੀ wise, learned [gya:ni:]

ਗਿਣਿਆ ਜਾਣਾ to be counted [gina: ja:na:]

ਗਿੱਦੜ jackal (m.) [gi:daR]

ਗਿਲਾਸ glass (m.)

ਗੁਜ਼ਾਰਾ livelihood, living (f.)

ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨਾ to maintain oneself, to make a living

ਗੁਣਵਾਨ virtuous

ਗੁਣਾਂ times, multiplied

ਗੁਫ਼ਾ cave (f.)

ਗੁਰਦੁਆਰਾ Sikh temple (m.) [gurudva:ra:]

ਗੁਰੂ teacher, religious teacher (m.)

ਗੁਲਾਮ slave (m.)

ਗੋਡਣਾ to hoe

ਗੋਡਾ knee (m.)

ਗੋਲ round ਗੋਲ ਮੇਜ਼ round-table (m.)

ਗ਼ੌਰ attention (f.)

ਘ

ਘੱਟ less [ghaT]

ਘੰਟਾ hour (m.)

ਘਣਾ much, thick [ghana:]

ਘਬਰਾਉਣਾ to be afraid, confused [ghabra:na:]

ਘਬਰਾਹਟ fear, trouble, confusion (f.)

ਘਰ house, home (m.)

ਘਰਾਣਾ family (m.) [ghara:na:]

ਘਰਿਸਤ second of the four stages of life, householder (m.) [gr̥hasth]

ਘੜਨਾ to make, fashion, form

ਘਾ = ਘਾਹ

ਘਾਉ wound (m.) [gha:v]

ਘਾਹ grass (m.) [gha:s]

ਘਾਹੀ grasscutter [ghasiya:ra:]

ਘਾਬਰਨਾ, ਘਾਬਰ ਜਾਣਾ to be frightened, perplexed, confused [ghabra:na:]

ਘੁੱਗੀ dove (f.)

ਘੋੜਾ horse (m.)

ਚ

ਚਉੜਾ wide [cauRa:]

ਚੰਗਾ good

ਚੰਡੀ a Hindu goddess, Kali, used derogatively for a woman (f.)

ਚਤਰ brilliant, intelligent

ਚੰਦੀ tooth of a saw (f.)

* ਚਪੇੜ = ਚੁਪੇੜ

ਚਰਚਾ	talking, discussion (m.)
* ਚਰੋਕਣਾ	old, ancient, of a former age
ਚੱਲਣਾ	to go, move, walk
ਚਲਾ ਜਾਣਾ	to go away
ਚਲਦੀ ਹੋਣਾ	to run away [calna:]
ਚਲਾਉਣਾ	to cause to move, cause to go [cala:na:]
ਚਲਾਕ	active, clever, alert [ca:la:k]
ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ	to cause to ride, mount [caRha:na:]
ਚਾਹ	tea (f.) [ca:y]
ਚਾਹਣਾ	to wish, must, should [ca:hna:]
ਚਾਚਾ	father's younger brother(m.)
ਚਾਚੀ	father's younger brother's wife (f.)
ਚਾਵਲ	rice (m.)
ਚਿਹਰਾ	face (m.) [cehra:]
ਚਿੱਟਾ	white, fair-skinned
ਚਿੱਤ	heart (m.) ਚਿੱਤ ਲੱਗਣਾ to be interested
ਚਿੰਤਾ	worry
ਚਿਰ	time, a long time (m.)
*ਚਿਰੋਕਣਾ	= ਚਰੋਕਣਾ
ਚੀਜ਼	thing (f.)
ਚੀਰਨਾ	to saw
ਚੁੱਕਣਾ	to finish, complete [cukna:]
ਚੁੱਕਣਾ	to raise, lift ਚੁਕ ਲੈਣਾ to pick up [cugna:]
ਚੁਕਾਉਣਾ	to cause to lift
ਚੁੰਝ	beak (f.) [cõc]
ਚੁਣਨਾ	to elect, select ਚੁਣਿਆ ਜਾਣਾ to be elected [cunna:]
ਚੁੱਪ	quiet, silent ਚੁਪ ਚਾਪ quietly, silently
* ਚੁਪੇੜ	slap (f.) ਚੁਪੇੜ ਮਾਰਨਾ to slap ਚੁਪੇੜ ਖਾਣਾ to be slapped
ਚੁਲ੍ਹਾ	oven, fireplace (m.) [cu:lha:]
ਚੂੰ	peeping, chirping (f.)
ਚੇਤਾ	memory, recollection (m.)
ਚੋਖਾ	good ਚੋਖਾ ਚਿਰ for a long time
ਚੋਣ	election (f.) [cuna:v]
ਚੋਪੜੀ	buttered (bread) [cupRi:]
ਚੋਰ	thief (m.)
ਚੋਰੀ	theft (f.) ਚੋਰੀ ਚੋਰੀ secretly
ਚੌਧਰੀ	headman (m.)

ਛ

ਛਕਣਾ	to eat
ਛੱਡਣਾ	to leave, shoot, release, throw
ਛਡ ਆਉਣਾ	to take home
ਛਨਿਛਰ (ਛਨਿਛਰਵਾਰ)	Saturday (m.) [šaniščar]

ਛਾੜ teasing, used with ਛੇੜ

ਛਿਪਣਾ to hide (intr.) [chipna:]

ਛਿੜਨਾ to begin

ਛੁਟ except, besides

ਛੁਟੀ vacation,holiday(f.)ਛੁਟੀ ਕਰਨਾ to have or to give a day off [chuTTi:]

ਛੁਪਾਉਣਾ, ਛੁਪਾ ਲੈਣਾ to hide (trans.) [chipa:na:]

ਛੁੜਾਉਣਾ to release, to free, to cause to release [chuRa:na:]

*ਛੇਕੜ after, at last

*ਛੇਤੀ, ਛੇਤੀ ਹੀ soon[jaldi:]ਛੇਤੀ ਨਾਲ quickly

ਛੇੜ teasing (f.)

ਛੇੜਨਾ to tease

ਛੋਟਾ small, little

ਜ

ਜਸ fame (m.) [yaš]

ਜਹਾ= ਜਿਹਾ

ਜਹਾਨ world (m.)

ਜੰਗ war, fight, battle (m.)

ਜਗ world (m.)

ਜੰਗਲ forest, woods (m.)

ਜਗਾਉਣਾ, ਜਗਾ ਦੇਣਾ to awaken (trans.) [jaga:na:]

ਜਣੀ woman (f.)

ਜੰਤਰ instrument, tool, machine (m.)

ਜਥੇਬੰਦੀ grouping, party (f.) [jatthe-bandi:]

ਜਦ when ਜਦ ਕਿ whereas [jab ki]

ਜਦੋਂ = ਜਦ

ਜਨ person,people (m.) ਜਨ-ਸੰਖਿਆ population (f.) [jan-sankhya:]

ਜਨਤੰਤਰ republic (m.) [jantantra]

ਜਨਤਾ public (f.)

ਜਨਮ birth (m.)

ਜਨਵਰੀ January (f.)

ਜਨਾਨੀ woman (f.)

ਜੰਮਣਾ to be born [janm lena:]

ਜੰਮਣਾ to stand fast, be firm ਜੰਮ ਕੇ regularly [jamna:]

ਜ਼ਮੀਨ land (f.)

ਜ਼ਰਾ some, a little

ਜ਼ਰੂਰ surely, certainly

ਜ਼ਰੂਰੀ necessary

ਜਲਣਾ to burn (intr.) ਜਲ ਜਾਣਾ to burn up, burn down (intr.) [jalna:]

ਜਵਾਨ = ਜੁਆਨ

ਜਵਾਬ answer (m.)

ਜੜ੍ਹ root (f.)

ਜਾਂ or [ya:]

ਜਾਇਦਾਦ estate (f.) [ja:yda:d]

* ਜਾਉਣਾ to bear a child, to give birth

ਜਾਗਣਾ to wake up (intr.)

ਜਾਣਨਾ to know   ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ intentionally [ja:nna:]

ਜਾਣਾ to go

ਜਾਣੋਂ as if

ਜ਼ਾਤ-ਪਾਤ caste, etc. (f.) [ja:t-pā:t]

ਜਾਨਣਾ = ਜਾਣਨਾ

ਜਾਨਵਰ animal (m.)

* ਜਾਪਣਾ to become known, to seem

ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ to continue

ਜਿਉਂ as...   ਜਿਉਂ... ਤਿਉਂ as...so [jyõ...tyõ]

ਜਿਸ which, what (post-positional sg. of ਜੋ)

ਜਿਹੜਾ what, whatever, which, whichever [jo]

ਜਿਹਾ rather, -like   ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ tiny [jaisa:]

* ਜਿੱਡਾ like, alike

ਜਿੱਤਾ = ਜਿੰਨਾ

ਜਿੱਥੇ (ਜਿਥੇ) wherever [jahã:]

ਜ਼ਿੰਦਗੀ life (f.)

ਜਿਨ = ਜਿਸ ਨੇ

ਜਿੰਨਾ as much as [jitna:]

ਜਿਨ੍ਹਾਂ whom, which, what (post-positional pl. of ਜੋ) [jinhõ]

ਜ਼ਿਲਾ district (m.)

ਜਿਵੇਂ as [jaise]

ਜੀ an honorific, Mr., Esq. (m.)

ਜੀ soul, spirit (m.)   ਜੀ ਕਰਨਾ to wish

ਜੀਅ = ਜੀ

ਜੀਉਣਾ to live, to be alive [ji:na:]

ਜੀਭ tongue (f.)

ਜੀਵ soul (m.)

ਜੀਵਨ life (m.)

ਜੁ that

ਜੁ emphatic word

ਜੁਆਨ young man (m.)

ਜੁਆਨੀ youth (f.)

ਜੁਗ age, era, a long time (m.)

ਜੁੱਤੀ shoe (f.) [ju:ti:]

ਜ਼ੁਲਮ tyranny (m.)

ਜੁਲਾਹਾ weaver (m.)

ਜੂਨ one of the 8,400,000 forms of life   ਜੂਨ ਧਾਰਨਾ to be born into any of these forms [yoni]

ਜੇ if [jo]

ਜੇ = ਹੈ or ਹਨ

*ਜੇਕਰ if

ਜੇਬ pocket (f.)

ਜੇਲ੍ਹ jail (f.) [jel]

ਜੈ victory (f.)

ਜੈਨੀ Jain (m.)

ਜੋ which, what, who (rel. pro.)

ਜੋ ਕੁਝ whatever [jo kuch]

ਜੋ so that, if

ਜੋਗਾ capable, worthy [yogya]

ਜੋਧਾ warrior (m.) [yoddha:]

ਜ਼ੋਰ strength (m.)

ਜੋੜਨਾ to join

ਝ

ਝਗੜਨਾ to quarrel

ਝੱਟ (ਝਟ) quickly, hastily

ਝਟ ਪਟ immediately [jhaT]

ਝਾੜਨਾ to brush, shake off

ਝੂਠ lie (m.)

ਝੂਠਾ false

ਟ

ਟਹਿਲ service, nursing (f.)

ਟੱਕਰਨਾ to collide [Takra:na:]

*ਟੱਬਰ family (m.)

* ਟੱਲ large bell (m.)

* ਟਾਕਰਾ comparison (m.)

ਟਾਲਣਾ to avoid, evade

ਟੁੱਟਣਾ to break (intr.) [Tu:Tna:]

ਟੁੱਟਾ broken [Tu:Ta:]

ਟੁਰਨਾ to walk, depart

ਟੋਟਾ piece (m.)

ਠ

ਠਹਿਰਨਾ , ਠਹਿਰ ਜਾਣਾ to stop, wait [Thaharna:]

ਠੀਕ proper, right ਠੀਕ ਕਰਨਾ, ਠੀਕ ਕਰ ਲੈਣਾ to fix, repair

ਡ

*ਡੰਗੋਰੀ a small staff (f.)

ਡਰ fear (m.)

ਡਰਨਾ to fear

* ਡਿੱਗਣਾ to fall ਡਿੱਗ ਪੈਣਾ to fall down

* ਡਿੱਠਾ (ਡਿਠਾ) past participle of ਦੇਖਣਾ

ਡੁੱਬਣਾ to sink, to be immersed

ਢ

ਢਹਿਣਾ to fall, perish [Dhahna:]

ਢੰਗ way, manner, behavior (m.)

* ਢੱਗੀ a small type of cow (f.)

* ਢੱਟਾ bull (m.)

ਢਾਈ two and a half
ਢਾਈ ਸੌ 250 [aDha:i:]
* ਢਿਡ belly (m.)
ਢੀਠ bold, impudent, shameless
*ਢੁੱਕਣਾ (ਢੁਕਣਾ) to arrive, approach

ਤ

ਤਹਿ fold (f.) ਤਹਿ ਕਰਨਾ to fold [tah]
ਤਕ until, up to ਹੁਣ ਤਕ until now
ਤਕ sight, opportunity (f.) [ta:k]
ਤੱਕਣਾ to see [ta:kna:]
ਤੰਗ ਕਰਨਾ to bother, pester, give trouble
* ਤੰਗਲੀ rope or cloth in which grass is tied (f.)
ਤਮਾਕੂ tobacco (m.) [tamba:ku:]
ਤਰਸ pity, mercy(m.) ਤਰਸ ਖਾਣਾ to pity, have mercy
ਤਰ੍ਹਾਂ way, manner (f.) [tarah]
* ਤਰਲਾ beseeching, supplication (m.)
ਤਰੀਕ date (of the year)(f.) [ta:ri:x]
ਤਲਬ ਕਰਨਾ to summon ਤਲਬ ਕਰਾਉਣਾ to cause to summon
ਤਲਾਅ pond (m.) [ta:l, ta:la:b]
ਤੜਫਣਾ to writhe, to be in agony [taRapna:]
ਤਾਂ emphatic word [to]
ਤਾਂ then [to]
ਤਿਆਰ ready, prepared ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ to prepare [taiya:r]
ਤਿਉਂ ...so, in the same way [tyõ]

ਤਿਹਾਇਆ thirsty [pya:sa:]
ਤਿੱਖਾ sharp [ti:xa:]
ਤਿਲ sesamum (m.)
ਤੀਜਾ third
ਤੀਰ arrow (m.)
ਤੁਸਾਂ you (post-positional of ਤੁਸੀਂ) = ਤੁਹਾ
ਤੁਹਾਡਾ your (possessive of ਤੁਸੀਂ) [tumha:ra:]
*ਤੁਹਾਥੋਂ = ਤੁਹਾ + ਥੋਂ from you
ਤੁਹਾਨੂੰ = ਤੁਹਾ + ਨੂੰ to you
*ਤੁਰਨਾ , ਤੁਰ ਪੈਣਾ to go, set out, walk
ਤੂੰ thou [tu:]
ਤੇ on, upon, for ਤੇ ਵੀ even after
ਤੇ and
ਤੇ thee (post-positional of ਤੂੰ)= ਤੈ
ਤੇਗ਼ sword (f.)
ਤੇਜ਼ sharp

ਤੇਰਾ thy (possessive of ਤੂੰ)
ਤੇਲ oil (m.)
ਤੇਲੀ oilman (m.)
ਤੈਨੂੰ = ਤੈ + ਨੂੰ to thee [tujhe]
ਤੋਂ from [se]
ਤੋਪ cannon (f.)
ਤੋਲਾ a weight (m.)

ਤੋੜਨਾ, ਤੋੜ ਸੁੱਟਣਾ to break (trans.)

ਥ

* ਥੱਬੀ a small heap (f.)
ਥਾਂ place (f.) [stha:n]
ਥਾਉਂ place (f.) ਥਾਉਂ ਥਾਈਂ place to place [stha:n]
ਥੀਂ from, by, through
ਥੀਏਟਰ theater (m.)
ਥੁੱਕਣਾ (ਥੁਕਣਾ) to spit [thu:kna:]
ਥੈਲਾ bag (m.)
ਥੋਂ from, by, through
ਥੋੜ੍ਹਾ (ਥੋੜਾ) some, a little

ਦ

ਦੱਸਣਾ (ਦਸਣਾ) to show, tell
ਦਸਵੀਂ high school examination (lit., tenth)
ਦੱਖਣੀ south (adj.) [dakšaNi:]
ਦੰਦ tooth (m.) [dã:t]
* ਦਬਕਾ threatening, scolding (m.)
ਦਮ moment, breath (m.)
ਦਯਾ kindness, pity (f.)
ਦਰਸ਼ਨ audience, visit with an important man, seeing (polite) (m.)
ਦਰਖਤ tree (m.) [daraxt]
ਦਰਜਾ place, rank (m.)
ਦਰਦੀ sympathetic, compassionate
ਦਰਬਾਰ royal court (m.)
ਦਰਮਿਆਨਾ middle, medium [darmya:na:]
ਦਰਵਾਜ਼ਾ door (m.)
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ view (f.) [dṛsTi]
ਦ੍ਰੋਪਦੀ Draupadi, heroine of the Mahabharata, wife of Pandavas (f.)
ਦਵਾਤ inkpot (f.)
ਦਾ (ਦੀ, ਦੇ, ਦੀਆਂ) of [ka:]
ਦਾਉ trick, deception (m.) [dã:v]
ਦਾਤਾ one who gives, generous person (m.)
ਦਾਲ pulses, lentils (f.)
* ਦਾੜ੍ਹਾ long, thick beard (m.)
ਦਿੱਸਣਾ (ਦਿਸਣਾ) to be seen, to be visible [dikhna:]
ਦਿਖਾਈ ਦੇਣਾ to be seen
ਦਿਨ day (m.) ਦਿਨੀਂ in days [dinõ]
ਦਿਲ heart (m.)

ਦੀਨ faith, religion (m.)
ਦੁਆਈ medicine (f.) [dava:i:]
* ਦੁਆਲੇ around
ਦੁੱਖ pain (m.) [dukh]
ਦੁੱਖਣਾ (ਦੁਖਣਾ) to ache [dukhna:]
ਦੁਨਿਆਂ world (f.)
ਦੂਸਰਾ = ਦੂਜਾ
ਦੂਜਾ second, other ਦੂਜੇ secondly [du:sra:]
ਦੂਰ distance (f.) far ਦੂਰੋਂ from afar [du:r se]
ਦੇਸ਼ country (m.)
ਦੇਸ਼ਭਗਤੀ patriotism (f.) [deš-bhakti]
ਦੇਹਾਂਤ death (m.)
ਦੇਖਣਾ to see
ਦੇਣਾ to give ਦੇ ਦੇਣਾ to give away
ਦੇਰ delay (f.)
ਦੇਵਤਾ god (m.)
ਦੋਸਤ friend (m.)
ਦੋਹਤਰਾ diminutive of ਦੋਹਤਾ
ਦੋਹਤਾ daughter's son (m.) [dhevta:, dauhitra]
ਦੋਧਾਰੀ double-edged [dudha:ri:]
ਦੋਵੇਂ both [donõ]
ਦੌਲਤ wealth (f.)

ਧ

ਧੱਕਾ push (m.)
ਧਜ banner (m.) [dvaj]
ਧਨ wealth (m.)
ਧਨਵਾਨ rich
ਧਰਤੀ ground (f.)
ਧਰਨਾ to put
ਧਰਮ religion (m.)
ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ an inn in which travellers are accomodated free (f.)
ਧੜਕਣਾ to thump
ਧਾਂਕ reputation (f.) [dha:k]
ਧਾਗਾ thread (m.)
ਧਾਰਨਾ to hold
ਧਾਰਨਾ belief, resolution (f.) [dha:rNa:]
ਧਿਆਨ attention (m.) [dhya:n]
ਧੀ daughter (f.)
ਧੀਰਜ patience (f.)
* ਧੁਖਣਾ to burn furiously
ਧੁਪ sunshine (f.) [dhu:p]
ਧੁਰ exact (adj.) extremity, limit (m.
ਧੋਣਾ to wash with ਰੋਣਾ to cry
ਧੋਤੀ loincloth (f.)
ਧੋਬੀ washerman (m.)

ਨ

ਨਹਾਣਾ (ਨ੍ਹਾਣਾ) to bathe [naha:na:]

ਨਹੀਂ not, no

ਨਹੁੰ fingernail, toenail (m.) [nakh, na:xu:n]

ਨਜ਼ਰ sight, glance, look (f.)

*ਨਠਾਉਣਾ, ਨਠਾ ਦੇਣਾ to cause to flee, to chase away

ਨਦੀ stream, river (f.)

ਨੰਬਰ number, place (m.)

ਨਰਮ soft

ਨਰਾਜ਼ angry [na:ra:z]

ਨਵਾਂ new, young [n

ਨਵਾਬ nabob (m.)

ਨਾਂ name(m.) ਨਾਂ ਰੱਖਣਾ to name

ਨਾਂ ਲਾਣਾ to blame

ਨਾ not ਨਾ . . . ਨਾ neither... nor [na...na]

ਨਾਇਣ barber's wife (f.)[na:iN]

ਨਾਹੀਂ = ਨਹੀਂ

ਨਾਗਰ citizen (m.) [na:garik]

ਨਾਨਾ mother's father (m.)

ਨਾਮ = ਨਾਂ

ਨਾਰੀ woman (f.)

ਨਾਲ with, together with ਨਾਲੇ moreover, besides, withal

ਨਾਲੋਂ than, from

ਨਿਆਂ justice (m.) [nya:y]

ਨਿਆਰਾ different, strange [nya:ra:]

ਨਿਸ਼ਚਾ certainty, decision

ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਨਾ to make sure, decide

ਨਿਸ਼ਾਨ sign, prints (m.)

ਨਿਕਲਣਾ to come out

*ਨਿੱਕਾ young, small

ਨਿਖੇਧੀ opposition, contradiction (f.)

*ਨਿਖੇੜਨਾ to cut out

ਨਿਪੁਣ clever, expert

ਨਿਰਾ only, sole

ਨਿਵਾਜ਼ see ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼

ਨੀਂ = ਨਹੀਂ

ਨੀ oh!

ਨੀਚ low

ਨੀਲਾ blue

ਨੀਵਾਂ low [ni:ca:]

ਨੂੰ to [ko]

ਨੇ post-position of agent, by

ਨੇ = ਹਨ

ਨੇ ਤਾਂ otherwise [nahĩ: tõ]

ਨੇਕ good

ਨੇਤਰ eye (m.) [netr]

ਨੇੜੇ near

ਨੌਕਰ servant (m.)

ਪ

ਪੱਸਲੀ	small bones (f.) [pasli:]
ਪਸੀਜਣਾ	to melt (the heart)(intr.
ਪਹਿਰੇਦਾਰ	guard (m.)
ਪਹਿਲੇ	firstly, at first [pahile]
ਪਹਿਲਾ	first
ਪਕੜਨਾ	to catch, hold
ਪੱਕਾ	firm
ਪਖੰਡ	false doctrine, fraud (m.) [pa:khanD]
ਪੱਗ	turban (f.) [pagRi:]
ਪਛਾਣ	recognition, acquaintance (f.)
ਪਛਾਣ ਲੈ ਜਾਣਾ	to recognize [pahca:n lena:]
ਪੰਛੀ	bird (f.)
ਪਟਵਾਰੀ	a village official, keeper of land records (m.)
ਪਟਾ	dog collar (m.) [paTTa:]
ਪਟਾਕਾ	fireworks (m.)
ਪੰਡਤ	learned man (m.)
ਪਤਨੀ	wife (f.)
ਪਤਲਾ	thin
ਪਤਾ	address, mark, sign (m.)
ਪਤਾ ਹੋਣਾ	to be known
ਪਤੀ	husband, master (m.)
ਪਦਵੀ	rank, position (f.)
ਪਦਾਰਥ	thing, object (m.)
ਪਰ	but
ਪ੍ਰਸ਼ਨ	question (m.) [prašn]
ਪ੍ਰਸਾਦ	offering on a religious ceremony (m.) [prasa:d]
ਪਰ੍ਹਾ	order, line (f.)
ਪ੍ਰਗਟ	expressed [pragaT]
ਪਰਚਾ	paper (m.)
ਪਰਜਾ	subject (of a king, etc.) [praja:]
ਪ੍ਰਣ	determination, resolution (m.) [praN]
ਪ੍ਰਤੀ	every [prati]
ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ	representative (m.)[pratinidhi]
ਪ੍ਰੰਤੂ	but [parantu]
ਪਰਦਾ	curtain (m.)
ਪ੍ਰਧਾਨ (ਪਰਧਾਨ)	head (m.) main (adj.) [pradha:n]
ਪਰਬਤ	mountain (m.) [parvat]
ਪਰਬੰਧ	management (m.)[prabandh]
ਪ੍ਰਮਾਣ	proof (m.) [prama:N]
ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ	God (m.) [parmešvar]
ਪਰਵਾਰ	family (m.) [pariva:r]
ਪਰਾਣ	life (m.) [pra:N]
ਪ੍ਰਾਪਤ	gain, acquisition, benefit (m.)
ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ	to obtain, achieve [pra:pt]
ਪ੍ਰੀਖਿਆ	examination (f.) [pari:kša:]
ਪ੍ਰੇਮ	love (m.) [prem]
ਪਲ	second, moment (m.)
ਪੱਲਾ	border, hem (of a garment) (m.)

ਪੜ੍ਹਨਾ to read, study

ਪੜ੍ਹਾਈ education (f.)

ਪਾਉਣਾ to cast, pour, put, find

ਪਾਸ near

ਪਾਸ ਕਰਨਾ to pass (examinations)

* ਪਾਸਾ one who is near (m.)

*ਪਾਸਾ side (m.)

ਪਾਂਡਾ priest (m.)

ਪਾਣਾ = ਪਾਉਣਾ

ਪਾਣੀ water (m.) [pa:ni:]

ਪਾਪੀ sinful

ਪਾਰਸੀ Parsi (m.)

ਪਾਲਣਾ to nurture, support, nourish

ਪਿਆਰ love (m.) [pya:r]

ਪਿਉ father (m.)

ਪਿਛਾਂ back, backward [pi:che]

ਪਿਛੇ after, behind ਪਿਛੇ ਚਲਣਾ to follow [pi:che]

ਪਿਛੋਂ after, behind, afterwards [pi:che]

ਪਿੰਡ village (m.)

ਪਿਤਾ father (m.)

ਪੀਣਾ to drink [pi:na:]

ਪੀੜ pain (f.)

ਪੀੜਤ miserable [pi:Rit]

ਪੁਸਤਕ book (m.)

ਪੁਚਾ ਦੇਣਾ to take to, lead [pahũca: dena:]

ਪੁੱਛਣਾ (ਪੁਛਣਾ) to ask [pu:chna:]

ਪੁੱਜਣਾ to reach ਪੁਜ ਜਾਣਾ to arrive [pahũcna:]

* ਪੁੱਟਣਾ, ਪੁਟ ਸੁਟਣਾ to dig, eradicate

ਪੁੱਤਰ son (m.) [putr]

ਪੁਰਸ਼ man (m.) [puruš]

ਪੁਰਾਣਾ old (not new) [pura:na:]

ਪੁਲ bridge (m.)

ਪੂਜਾ worship (f.) ਪੂਜਾ ਕਰਨਾ to worship

ਪੂਰਨ complete, entire [pu:rN]

ਪੂਰਾ entire, whole

ਪੇਸ਼ before, in front of, forward ਪੇਸ਼ ਹੋਣਾ to be present ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ to put forth

ਪੈਸਾ pice, money (m.)

ਪੈਣਾ to fall, happen, cast [paRna:]

ਪੈਦਾ production (f.) ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ to produce, bear, grow (trans.) ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ to be born

ਪੈਦਾਵਾਰ production (f.)

ਪੈਰ foot (m.)

ਪੋਤਰਾ diminutive of ਪੋਤਾ

ਪੋਤਾ son's son (m.)

ਫ

ਫ਼ਕੀਰ fakir, ascetic (m.)

*ਫੱਟ cut, wound (m.)
ਫ਼ਰਜ਼ duty (m.) [farz]
ਫੜਨਾ to hold [pakaRna:]
ਫੜਾਉਣਾ to hand(over) [pakRa:na:]
ਫਾਹਾ hanging (m.) ਫਾਹੇ ਲਾਉਣਾ to hang
ਫ਼ਿਕਰ worry, thought, consideration, anxiety (m.) [fikr]
ਫਿਰ again, then
ਫਿਰਨਾ to wander
ਫੁੱਟਣਾ to break (intr.), burst [phu:Tna:]
ਫੁਲ flower (m.) [phu:l]
ਫੁਲਣਾ to swell, puff up [phu:lna:]
ਫੇਰ = ਫਿਰ
ਫੇਰਨਾ to turn [trans.], rub against
ਫ਼ੈਸਲਾ decision (m.)

ਬ

ਬੱਸ enough, only [bas]
ਬਸਤਾ book-bag, satchel (m.)
ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ majority (f.) [bahusankhyak, but ginti:]
ਬਹੁਤ very, much ਬਹੁਤੇ many, more, in the majority
ਬਖ਼ਸ਼ਣਾ to forgive [baxšna:]
ਬੱਚਣਾ (ਬਚਣਾ) to be safe, saved, to remain [bacna:
ਬਚਨ word, promise (m.)
ਬੱਚਾ (male) child (m.)
ਬਚਾ-ਖੁਚਾ left-over (adj.)
ਬੱਚੀ (female) child, daughter (f.)
ਬਜ਼ਾਰ market [ba:za:r]
ਬੱਝਣਾ to be bound [bãdhna:]
ਬਠਾਣਾ to cause to sit, to appoint [biTha:na:]
ਬਣਨਾ to become [banna:]
ਬਣਾਉਣਾ, ਬਣਾ ਲੈਣਾ to make, mend, adjust [bana:na:]
ਬਥੇਰਾ plenty, many, much [bahutera:]
ਬੰਦ closed
ਬਦ-ਜ਼ਬਾਨ bad-tongued, harsh-speaking
ਬਦਲਨਾ to change (intr.)
ਬਦਲੇ for, in return for
ਬੰਦਾ man, servant (of God) (m.)
ਬੰਦੂਕ rifle (f.)
ਬੰਨ੍ਹਣਾ to tie [bãdhna:]
ਬਪਾਰੀ businessman (m.)
ਬਰਸ year (m.) [also varš]
ਬਰਕਤ blessing (f.)
ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨਾ to tolerate
ਬਰਾਦਰੀ kin, community, members of the same caste [bira:dari:] (f.)

ਬਰਾਬਰ equal ਦੇ ਬਰਾਬਰ equal to
ਬਲਵਾਨ strong
ਬਲੀ strong
*ਬੜਬੋਲਾ braggart, boaster (m.)
ਬੜਾ very
ਬਾਹਰ outside ਦੇ ਬਾਹਰ outside of
ਬਾਕੀ remaining
ਬਾਗ਼ garden (m.) ਬਾਗ਼ ਗੋਡਣਾ to garden
ਬਾਦ , ਤੋਂ ਬਾਦ after
ਬਾਦਸ਼ਾਹ king (m.)
ਬਾਬਾ father, father's father (m.)
ਬਾਵਜੂਦ, ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ despite
ਬਿਸ਼ਕ surely [bešak]
ਬਿਕਰਮੀ era related to Vikram, beginning 67 B.C.[vikrami:]
ਬਿਖ poison (m.) [viš]
ਬਿਗੜਨਾ to go wrong, fail
ਬਿਗਾਨਾ other
ਬਿਜਲੀ electricity
ਬਿਨ without
ਬਿਨਾਂ without [bina:]
ਬਿਮਾਰ sick, ill [bi:ma:r]
ਬਿਲਕੁਲ totally, exactly
ਬੀਜ seed (m.)
ਬੀਤਣਾ to pass, go past ਬੀਤ ਜਾਣਾ to pass completely (as "time passes")
ਬੁੱਝਣਾ (ਬੁਝਣਾ) to guess, comprehend [bu:jhna:]
ਬੁਝਣਾ to go out, be extinguished
ਬੁਢੜਾ diminutive of ਬੁੱਢਾ
ਬੁੱਢਾ old man (m.)
ਬੁਧੂ stupid
ਬੁਰਾ bad
ਬੁਲਬੁਲ nightingale (f.)
ਬੁਲਾਉਣਾ to call, invite [bula:na:]
ਬੇਈਮਾਨੀ dishonesty (f.)
ਬੇਨਤੀ request (f.) [vinti:]
*ਬੇਲੀ friend (m.)
ਬੇੜਾ fleet, crowd (m.)
ਬੈਠਣਾ to sit
ਬੈਰਿਸਟਰ barrister (m.)
ਬੈਰਿਸਟਰੀ degree or job of a barrister (f.)
ਬੋਟੀ small piece of flesh (f.)
ਬੋਲ word, line, stanza (m.)
ਬੋਲਣਾ to speak
ਬੋਲੀ speech, talk (f.)

ਭ

*ਭਖਣਾ to be heated to a high degree, to burn, to be enraged

ਭੰਗ ਕਰਨਾ to break
ਭਗਤੀ devotion (f.) [bhakti]
ਭਗਵਾਨ God (m.)
ਭਜ ਜਾਣਾ to run away [bha:g ja:na:]
ਭਜਨ devotional song (m.)
ਭਜਨੀਕ singer of bhajans (m.)
ਭਟਕਣਾ to wander
ਭਣਵਈਆ sister's husband (m.) [bahnoi:]
ਭਰਜਾਈ brother's wife (f.) [bhauja:i:]
ਭਰਨਾ to fill
ਭਰਮ illusion (m.) [bhram]
ਭਰਾ brother (m.) [from bhra:tṛ]
ਭਲਾ good
*ਭੜੋਲਾ grain bin (m.)
ਭਾਈ brother, friend (m.)
ਭਾਰ weight (m.)
ਭਾਰਤ India (m.) ਭਾਰਤ ਵਾਸੀ Indian (m.)
ਭਾਰਾ heavy [bha:ri:]
ਭਾਵ feeling, gesture, idea (m.)
*ਭਾਵੇਂ although
ਭੀ = ਵੀ
ਭੀੜ crowd (f.)
ਭੁੱਖ hunger (f.) [bhu:kh]
ਭੁੱਖਾ hungry [bhu:kha:]
ਭੁੱਲਣਾ (ਭੁਲਣਾ), ਭੁਲ ਜਾਣਾ to forget, err
ਭੁਲੇਖਾ error (m.) [bhu:l]
ਭੂਤ ghost (m.)
ਭੇਸ dress, disguise (m.)
ਭੇਜਣਾ to send
ਭੇਂਟ present, gift (f.) [bhẽT]
ਭੇਦ distinction, division (m.)
ਭੈਣ sister (f.) [bahan]
*ਭੈੜਾ evil, wicked, bad
ਭੋਜ a king in Indian traditional literature (m.)

ਮ

ਮਸਤਾਨਾ intoxicated, proud
ਮਸ਼ੀਨਮੈਨ machinist, mechanic (m.)
ਮਸੂਰੀ of Masuri (adj.)
ਮਹਾਤਮਾ great soul, saint (m.)
ਮਹਾ-ਦੀਪ continent (lit., great island) (m.) [maha: dvi:p]
ਮਹਾਰਾਜਾ emperor, king, His Majesty (m.)
ਮਹਿਮਾ glory (f.)
ਮਖੌਲ joke, jest (m.)
ਮੰਗ demand (f.) [mã:g]
ਮੰਗਣਾ, ਮੰਗ ਲੈਣਾ to ask, demand, beg [mã:gna:]
ਮੰਗਤਾ beggar (m.)
ਮੰਗਤੀ (female) beggar (f.)

*ਮਗਰ	after, behind (prep.)
*ਮਗਰੋਂ	after, afterwards (adv.)
ਮੰਗਵਾਉਣਾ	to cause to be asked for, to send for [mãgva:na:]
*ਮਚਲਾ ਹੋ ਕੇ	feigning ignorance
ਮਜ਼ਦੂਰੀ	wage (f.)
ਮਜ਼ਬੂਰੀ	helplessness (f.)
ਮਜੌਰ	attendant at a Muslim shrine (m.)
*ਮੱਝ	water buffalo (f.)
ਮੰਡਲ	circle (m.)
ਮੱਤ	advice, counsel(f) ਮਤ ਆ ਜਾਣਾ to come to mind
ਮੰਤਰੀ	minister (m.) [mantri:]
ਮੰਤਰੀ-ਮੰਡਲ	cabinet (of ministers) (m.)
ਮੱਥਾ	forehead (m.) [ma:tha:]
ਮੰਦਰ	temple (m.) [mandi:r]
ਮਨ	heart, mind (m.)
ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਣਾ	to be acceptable
ਮੰਨਣਾ (ਮੱਨਣਾ)	to obey, agree, acquiesce ਮੰਨ ਜਾਣਾ to agree ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ to be regarded [ma:nna:, ma:n ja:na:, ma:na: j.]
ਮਨ-ਮਰਜ਼ੀ	wilful, capricious
ਮਨਾਣਾ	to cause to agree, to please
ਮਨੁੱਖ (ਮਨੂਖ)	man (m.) [manušya]
ਮਨੁੱਖਤਾ	humanity (f.) [manušyata:]
ਮਮੂਲੀ	ordinary [ma:mu:li:]
ਮਰਜ਼ੀ	wish (f.)
ਮਰਨ-ਵਰਤ	fast unto death [maraN-vrat]
ਮਰਨਾ	to die
ਮਾਈ	mother (f.)
ਮਾਈ ਬਾਪ	mother and father, parents (m.)
ਮਾਸ	meat (m.) [mã:s]
ਮਾਣ	respect, prestige, honor (m.) [ma:n]
ਮਾਣ-ਇੱਜ਼ਤ	prestige, honor (f.)
ਮਾਤਾ	mother (f.)
*ਮਾਪੇ	parents (m.)
ਮਾਫ਼ ਕਰਨਾ	to forgive
ਮਾਫ਼ੀ	pardon, forgiveness
ਮਾਮਲਾ	matter (m.)
ਮਾਰ	raid (f.) ਮਾਰ ਧਾੜ robbery, spoliation (f.)
ਮਾਰਗ	path, way (m.) [ma:rg]
ਮਾਰਨਾ	to beat, kill ਮਾਰ ਮੁਕਾਉਣਾ to destroy
ਮਾਲਕ	owner, master (m.) [ma:lik]
*ਮਾੜਾ	bad, weak
ਮਿੱਸਾ	made from mixed grains, made of grains other than wheat
ਮਿਹਰਬਾਨੀ	kindness (f.) [meharba:ni:]
ਮਿੰਟ	minute (f.)

ਮਿਟਣਾ	to go away, rub off, be destroyed, to end
ਮਿੱਟੀ (ਮਿਟੀ)	dust, ashes, earth(f.)
ਮਿੱਠਾ	sweet [mi:Tha:]
ਮਿਤਰ	friend (m.) [mitr]
ਮਿੰਨਤ	entreaty, beseeching, supplication (f.)
ਮਿਲਣਾ	to meet, to be obtained
ਮਿਲਾਉਣਾ	to introduce, to cause to meet [mila:na:]
ਮਿਲਾਪ	harmony, unity, concord, agreement (m.)
*ਮੀਟਣਾ	to close eyes while others hide
ਮੀਲ	mile (m.)
ਮੁਸਕ੍ਰਾਉਣਾ	to smile [muskara:na:]
ਮੁਸ਼ਕਲ	difficulty (f.)
ਮੁਸਲਮਾਨ	Muslim (m.)
ਮੁਕੱਦਮਾ	court case (m.)[mukadma:]
*ਮੁੱਕਣਾ	to cease, fail, be exhausted
*ਮੁਕਾਓਣਾ	to end, finish (trans.)
ਮੁੱਖ	main, head ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ prime minister, chief minister (m.)
ਮੁਖੀ	chief, leading, principle
ਮੁਠ	fist (f.)
*ਮੁੰਡਾ	boy (m.)
*ਮੁਢਲਾ	beginning (adj.) ਮੁਢਲੀ ਵਿਦਿਆ elementary education (f.)
ਮੁਥਾਜ	helpless, orphaned, needy (adj.)
ਮੁਲਾਜ਼ਮ	employee (m.) [mula:zim]
ਮੁੜਨਾ, ਮੁੜ ਪੈਣਾ	to turn back
ਮੁੜ ਮੁੜ	again and again
ਮੂੰਹ	mouth (m.) ਮੂੰ ਹਨੇਰੇ ਹੀ early in the morning
ਮੂਲ	basic element, root (m.)
*ਮੇਉਣਾ	to find room, to be contained in, go into
ਮੇਜ਼	table (m.)
ਮੇਰਾ	my (possessive of ਮੈਂ)
ਮੇਵਾ	fruit (m.)
ਮੈਂ	I
ਮੈਥੋਂ	by me
ਮੈਨੂੰ	to me
ਮੈਂਬਰ	member (m.)
ਮੋਇਆ	dead, past participle of ਮਰਨਾ
ਮੋਚੀ	shoe-maker (m.)
ਮੋਟਾ	fat ਮੋਟੇ ਤੌਰ ਤੇ roughly, broadly
*ਮੋਢਾ	shoulder (m.)
ਮੋਦੀਖ਼ਾਨਾ	warehouse, storehouse (m.)
ਮੌਕਾ	chance, opportunity, occasion (m.) ਮੌਕਾ ਮਿਲਣਾ to get a chance
ਮੌਜ	enjoyment (f.)

ਯ

ਯਕੀਨ belief, trust (m.)
ਯਤਨ effort (m.) [yatn]
ਯਾਦ memory, remembrance (f.)
  ਯਾਦ ਕਰਨਾ to remember
ਯਾਰ friend (m.)

ਰ

ਰਸ਼ਕ envy (m.) ਨੂੰ ਰਸ਼ਕ ਆਉਣਾ to envy [rašq]
ਰਸਦ supply (f.)
ਰੱਸੀ rope (f.)
ਰਸੀਦ receipt (f.)
ਰਸੋਈ cooking (f.)
ਰਸੋਈ ਘਰ kitchen (m.)
ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ inhabitant (m.) [rahne va:la:]
ਰਹਿਣਾ to live, continue, remain [rahna:]
ਰਕਮ money, cash (f.)
ਰੱਖਣਾ to keep, put, place [rakhna:]
ਰਖਵਾਉਣਾ, ਰਖਵਾ ਦੇਣਾ to cause to be kept, to get employed [rakva:na:]
*ਰਤਾ a little, somewhat
ਰੱਬ God (m.) [rab]
ਰਬੜ rubber (f.)
ਰੰਬਾ a tool for cutting grass out by the roots (m.)
ਰਲਨਾ to be joined, to meet, mix, agree
ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ President (of a nation) (m.) [ra:štrapati]
ਰਾਹ way, path (m.)
ਰਾਹੀਂ through, by way of
ਰਾਗ tune, song, music (m.)
ਰਾਜ state (m.) ਰਾਜ ਕਰਨਾ to rule, govern ਰਾਜ-ਸਭਾ Upper House of Indian Parliament [ra:jya]
ਰਾਜਸੀ political
ਰਾਜਧਾਨੀ capitol (f.)
ਰਾਜ-ਪਰਬੰਧ governing (m.)
ਰਾਜਪਾਲ governor (m.)
*ਰਾਜਬਣਤਰ state constitution (m.)
ਰਾਣੀ queen, also a girl's name (f.)
ਰਾਤ night (f.) *ਰਾਤੀਂ at night, last night
ਰਿਆਸਤ princely state (f.)
ਰਿਸ਼ਟ delighted, joyous ਰਿਸ਼ਟ-ਪੁਸ਼ਟ healthy [hṛšT pušT]
ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ relative (m.)
ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ relation (f.)

ਰਿਦਾ	heart (m.) [hṛdaya]
ਰੁਕਣਾ	to stop
*ਰੁਖੜਾ	diminutive of ਰੂਖ
ਰੁਖਾ	(bread) without butter or vegetables, dry (adj.) [ru:kha:]
ਰੁਚੀ	interest (f.) [ruci]
ਰੂਖ	tree (m.)
ਰੂਪ	form, shape (m.)
ਰੋਹ	anger, rage (m.) [roš]
ਰੋਕ	hindrance, barrier, stopping (f.)
ਰੋਜ਼	day (m.)
ਰੋਟੀ	round, flat bread (f.)
ਰੋਣਾ	to weep, cry
*ਰੌਣਕੀ	splendid
*ਰੌਲਾ	noise (m.)

ਲ

ਲਈ	for [liye]
ਲਓ	well! (lit., take!) [lo]
ਲਕੜੀ	wood, piece of wood (f.)
ਲਖਪਤੀ	millionaire, rich man(m.)
ਲਗਣ	enthusiasm (f.) [lagan]
ਲੱਗਣਾ (ਲਗਣਾ)	to begin, to be attached, happen
ਲਗਾ ਹੋਣਾ	to be engaged in
ਲਗਭਗ	approximately
*ਲੰਗਰ	kitchen (m.)
ਲੰਗੜਾ	lame
ਲਗਾਉਣਾ	to employ, use [laga:na:]
ਲੱਘਣਾ	to pass by, pass along, cross over [lã:ghna:]
ਲੱਦਣਾ	to load [la:dna:]
ਲਫ਼ਜ਼	word (m.) [lafz]
ਲਫ਼ਾਫ਼ਾ	envelope (m.)
*ਲੱਭਣਾ	to seek, search
ਲੰਮਾ	long [lamba:]
ਲੜਨਾ	to fight
ਲਾਉਣਾ	to apply, use, engage [laga:na:]
ਲਾਸਾਨੀ	unequaled, unique
ਲਾਖ	lac (m.)
*ਲਾਂਗਰੀ	cook (m.)
ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ	to be in effect
ਲਾਡ	love (m.)
ਲਾਣਾ	= ਲਾਉਣਾ
ਲਾਲ	red
ਲਾਲਚ	greed (m.)
ਲਾਲਾ	Mr., Esq., father, merchant (m.)
ਲਿਆਉਣਾ	to bring, carry [la:na:]

ਲਿਖਣਾ to write
*ਲਿਤਾੜਨਾ to trample
*ਲੁਕਣਾ to hide ਲੁਕਣ-ਮੀਟੀ hide-and-seek (f.)
ਲੁੱਟ (ਲੁਟ) robbery, violence ਲੁਟ ਮਾਰ plunder and killing (f.)
ਲੂੰਬੜੀ fox (f.)
ਲੂਲਾ maimed, lacking a limb, crippled
ਲੈਣਾ to take ਲੈ ਆਉਣਾ to bring ਲੈ ਜਾਣਾ to take away
ਲੋ eyesight, the power of seeing (f.)
ਲੋਕ people (m.)
ਲੋਕ ਸਭਾ Lower House of the Indian Parliament (m.)
ਲੋਕਰਾਜੀ democratic
*ਲੋੜ need (f.)

ਵ

ਵਸੀਅਤ will, testament (f.)
ਵਕਾਲਤ practice of law (f.)
ਵਕੀਲ lawyer (m.)
*ਵੱਖ separate, apart
*ਵੱਖ਼ਰਾ (ਵਖ਼ਰਾ) separate, distinct, unique
*ਵਗਣਾ to flow
ਵੱਜਣਾ to ring (intr.) [bajna:]
ਵਜਾਣਾ to play a musical instrument [baja:na:]
ਵਜ਼ੀਰ minister (m.)
ਵਜੇ o'clock [baje]
ਵੰਡ division, distribution (m.) [bã:T]
ਵੱਡਣਾ to divide ਵੱਡਿਆ ਜਾਣਾ to be divided [bã:Tna:]
ਵੱਡਾ (ਵਡਾ) big, very [baRa:]
ਵਡਿਆਈ praise (f.) [baRa:i:]
*ਵੱਢਣਾ, ਵੱਢ ਦੇਣਾ to cut
ਵਣਜ business (f.) [baNaj]
ਵੱਧ, ਤੋਂ ਵੱਧ more [baDh]
ਵਧਣਾ to go forward, advance, increase [baDhna:]
ਵਧਵਾਉਣਾ to cause to increase[baDha:na:]
ਵਧੇਰਾ plenty [bahutera:]
ਵਪਾਰ business, trade (m.)
ਵਰ੍ਹਾ year (m.) [varš]
ਵਰਗ square (m.) [varg]
*ਵਰਗਾ like
ਵਰਤ ਰੱਖਣਾ to fast
*ਵਰਤਣਾ to be present
*ਵੱਲ (ਵਲ), ਵੱਲ ਨੂੰ toward
*ਵੱਲੋਂ by, from the direction of
ਵੜਨਾ to enter [baRna:]

ਵਾਹ ਵਾਹ bravo!
*ਵਾਹਿਗੁਰੂ Creator, God, term used by Sikhs (m.)
ਵਾਕਫ਼ acquainted, known
*ਵਾਂਗ like
*ਵਾਂਗੂ like
ਵਾਜਾ musical instrument [ba:ja:] (m.)
ਵਾਪਸ back
ਵਾਰ time, turn (f.) [ba:r]
ਵਾਰਸ heir (m.)
ਵਾਰੀ time, turn (f.) ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ one by one [ba:ri]
ਵਿਅਕਤੀ person (m.) [vyakti]
ਵਿਆਹ marriage (m.) [viva:h]
ਵਿਸ਼ਣ world (m.)
ਵਿਸ਼ਵਾਸ belief (m.) [višva:s]
ਵਿਸਾਖੀ a festival on the first day of the month of ਵਿਸ਼ਾਖ (m.) [vaiša:khi:]
ਵਿਸ਼ਾਲ great, huge
ਵਿਹਾਰ trade (m.) [byoha:r]
ਵਿਖ poison (f.)
ਵਿਖਾਉਣਾ to show [dikha:na:]
ਵਿਗੜਨਾ to go wrong, fail [bigaRna:]
ਵਿੱਚ (ਵਿਚ) in [bi:c]
ਵਿਚਰਨਾ to wander
ਵਿਚਾਰਾ poor, pitiful [beca:ra:]
*ਵਿਚੋਂ from in, from among, among
ਵਿਛੋੜਾ separation (m.) [bichoh]
*ਵਿੱਥ space, distance (f.)
ਵਿਦਵਾਨ learned [vidva:n]
ਵਿੱਦਿਆ knowledge, education, learning (f.) [vidya:]
ਵਿੱਦਿਆਰਥੀ student (m.) [vidya:rthi:]
ਵਿਧਾਨ constitution (m.)
ਵਿਧਾਨ-ਮੰਡਲ Parliament (m.)
ਵਿਰੁਧ opposed to, against [viruddh]
ਵਿਰੋਧਤਾ opposition (f.) [viruddhta:]
ਵਿਰੋਧੀ opponent, enemy (m.)
ਵੀ also, even [bhi:]
*ਵੇ oh!
ਵੇਖਣਾ to see [dekhna:]
ਵੇਚਣਾ to sell [becna:]
ਵੇਲਾ time (m.)
ਵੈਦ physician (m.) [vaidya]
ਵੈਰੀ enemy (m.)
ਵੋਟ vote (f.)
ਵੋਟਰ voter (m.)

GRAMMATICAL APPENDIX

The material which follows is intended as a brief outline of the grammar of Panjabi. It should be used only for reference, as an aid in translating from Panjabi into English, and should not be regarded as a complete grammar of the Panjabi language. Included are sections on those classes of words--nouns, pronouns, adjectives and verbs--that are inflected in Panjabi; adverbs, whose use is very much like that in English, have not been dealt with since they should present very little difficulty once the meaning of the particular word is known. Similarly, the emphatic particles have not been dealt with; their translation into English is difficult in isolation and experience in the language and the use of a good basic Panjabi course and grammar are necessary for full comprehension. As an aid, particular phrases using these particles have been translated throughout the reading units.

A.1 Nouns

There are two genders in Panjabi, masculine and feminine, and two numbers, singular and plural. There is no simple rule for determining the gender of a given noun from its spelling. In general, words which signify males are masculine, those which signify females feminine (ਨਾਈ barber [m.], ਨਾਇਣ barber's wife [f.]). In the case of words for inanimate objects, words ending in -a: or -ã: or having -a- in the last syllable are usually masculine, words ending in -i: are usually feminine. However, there are exceptions, and it is best to memorize the gender of words in every case.

According to the manner of their inflection, Panjabi nouns can be divided into four classes:

1. Masculine nouns ending in -a: or -ã: in the simple singular and inflected;
2. Masculine nouns not ending in -a: or -a: in the simple singular;
3. Feminine nouns; and
4. Masculine nouns ending in -a: in the simple singular but uninflected.

Class 4 has very few members, and is optional for some words. It includes ਪਿਤਾ (father), ਆਤਮਾ (soul) and ਰਾਜਾ (king). The inflection of nouns in the other three classes follows. All nouns in these classes have a simple and a post-positional form in both singular and plural. The vocative form is usual only with animate nouns. Occasionally additional forms occur which take the place of the usual noun + post-position, where the post-position would be "from" or "in". These special cases will be illustrated below also.

A.1.1 Class 1 Nouns

	Singular	Plural
Simple	-ਆ	-ਏ
Post-positional	-ਏ	-ਇਆਂ
Vocative	-ਇਆ	-ਇਓ

When the ending -ਆ is preceded by ਇ or ਈ the endings -ਇਆ, -ਇਆਂ and -ਇਓ are reduced to -ਆ (-ਏ), -ਆਂ, and -ਓ. When the ending is preceded by a vowel other than ਇ or ਈ this reduction of the vocative singular and the post-positional and vocative plural is optional. If the simple ending is -ਆਂ the inflection is as above, except that nasalization of the final vowel is carried through all forms. The forms of ਬੰਦਾ, "man", and ਬਾਣੀਆਂ, "merchant" are given below for purposes of illustration.

	Singular	Plural
Simple	ਬੰਦਾ	ਬੰਦੇ
Post-positional	ਬੰਦੇ	ਬੰਦਿਆਂ
Vocative	ਬੰਦਿਆ	ਬੰਦਿਓ
Simple	ਬਾਣੀਆਂ	ਬਾਣੀਏਂ
Post-positional	ਬਾਣੀਏਂ	ਬਾਣੀਆਂ
Vocative	ਬਾਣੀਆਂ (ਬਾਣੀਏਂ)	ਬਾਣੀਓਂ

A.1.2 Class 2 Nouns

Nouns of this class take no ending in the post-positional singular and simple plural forms. The remaining forms add the following endings to the noun in its simple form:

	Singular	Plural
Simple	--	--
Post-positional	--	-ਆਂ
Vocative	-ਆ	-ਓ

Words ending in -ਉ are further altered by the addition of the endings above: -ਉ becomes -ਵ, and if preceded by ਇ in the simple form this ਇ becomes ਏ. See the following examples. When the final consonant of the simple form is nasalized this nasalization is carried over to the inflectional endings. For illustration the words ਘਰ "house", ਕਾਉਂ "crow" and ਪਿਉ "father" are declined below:

	Singular	Plural
Simple	ਘਰ	ਘਰ
Post-positional	ਘਰ	ਘਰਾਂ
Vocative	(ਘਰਾ)	(ਘਰੋ)
Simple	ਕਾਉਂ	ਕਾਉਂ
Post-positional	ਕਾਉਂ	ਕਾਵਾਂ
Vocative	ਕਾਵਾਂ	ਕਾਵੋਂ
Simple	ਪਿਉ	ਪਿਉ
Post-positional	ਪਿਉ	ਪੇਵਾਂ
Vocative	ਪੇਵਾ	ਪੇਵੋ

A.1.3 Class 3 Nouns

To the simple form of feminine nouns are attached the following inflectional endings:

	Singular	Plural
Simple	--	-ਆਂ
Post-positional	--	-ਆਂ
Vocative	-ਏ	-ਓ

If the simple form ends in -ਆ there is no inflection in the singular and in the plural the final -ਆ is simply nasalized in the simple and post-positional forms. If the simple form has a final -ਉ this is changed to -ਵ in the plural forms, with the endings shown above. In the vocative singular this change is optional; a variant is an uninflected vocative singular. Some examples of these different types appear below: ਧੀ "daughter" , ਬੁਲਬੁਲ "nightingale", ਵਿਧਵਾ "widow", ਮਾਉਂ "mother".

	Singular	Plural
Simple	ਧੀ	ਧੀਆਂ
Post-positional	ਧੀ	ਧੀਆਂ
Vocative	ਧੀਏ	ਧੀਓ
Simple	ਬੁਲਬੁਲ	ਬੁਲਬੁਲਾਂ
Post-positional	ਬੁਲਬੁਲ	ਬੁਲਬੁਲਾਂ
Vocative	ਬੁਲਬੁਲੇ	ਬੁਲਬੁਲੋ
Simple	ਵਿਧਵਾ	ਵਿਧਵਾਂ
Post-positional	ਵਿਧਵਾ	ਵਿਧਵਾਂ
Vocative	ਵਿਧਵਾ	ਵਿਧਵਾਓ

	Singular	Plural
Simple	ਮਾਉਂ	ਮਾਵਾਂ
Post-positional	ਮਾਉਂ	ਮਾਵਾਂ
Vocative	ਮਾਵੇਂ (ਮਾਉਂ)	ਮਾਵੋਂ (ਮਾਓਂ)

A.1.4 Other Noun Endings

The endings -ਓਂ , -ਏ , and -ਈਂ , representing the post-positions "from" or "by", and "in", singular and plural, respectively, are occasionally used in Panjabi. The former is fairly common. For example:

ਸੜਕ	"street"	ਸੜਕੋਂ	"from the street"
ਹੱਥ	"hand"	ਹੱਥੋਂ	"from the hand" or "by hand"
ਘਰ	"house"	ਘਰੇ	"in the house"
ਪਟਿਆਲਾ	"Patiala"	ਪਟਿਆਲੇ	"in Patiala" (a city)
ਪਿੰਡ	"village"	ਪਿੰਡੀਂ	"in the villages"
ਖੇਤ	"field"	ਖੇਤੀਂ	"in the fields"

A.1.5 Use of the Panjabi Noun Forms

The simple form of a noun, in the singular and plural, is used when it is the subject of the sentence (with one exception noted below) and frequently also when it is the direct object.

ਬੰਦਾ ਕੁੱਤਾ ਵੇਖਦਾ ਹੈ	"The man sees a dog"

The post-positional form is used with all post-positions (see A.3). The direct object is sometimes in the post-positional form as well, followed by the post-position ਨੂੰ ;

in general this usage occurs with personal names and in cases where in English we would use the definite article "the", to stress that particular, specific objects are meant:

ਮੁੰਡਾ ਕੁੱਤੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ	"The boy sees dogs"
ਮੁੰਡਾ ਕੁੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ	"The boy sess the dogs" (specific dogs previously mentioned)
ਮੁੰਡਾ ਰਾਮ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ	"The boy sees Ram"

If a sentence has a direct and an indirect object, only the latter is used in the post-positional form, the former in the simple form:

ਮੁੰਡਾ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਕੁੱਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ	"The boy gives the dog to the man"

The post-positional form, followed by the post-position of agent (ਨੇ) is used for the subject of the sentence where the verb is transitive and is in one of the tenses formed from the past participle (see A.5). Sometimes ਨੇ is omitted, but the subject is still used in its post-positional form.

ਬੰਦੇ (ਨੇ) ਕੁੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ*	"The man has beaten the dogs" (When the object is in its post-positional form the verb is in the third person masculine singular regardless of the gender and number of the object)
ਬੰਦੇ (ਨੇ) ਕੁੱਤੇ ਮਾਰੇ ਹਨ*	"The man has beaten (the) dogs"* (When the object is in its simple form, the verb agrees with it in gender and number)

---

* Words in parentheses may be omitted.

The vocative form is used in direct address, often preceded by an exclamation ਏ ! as ਏ ਭਾਈਆ ! "oh brother!"

A.2 Adjectives

There are two classes of adjectives, with regard to inflection:

1. Inflected
2. Uninflected

A.2.1 Class 1 Adjectives

a) Most of this class end in -ਆ in the simple, singular masculine form, that form which is given in dictionaries and in the glossary here. They are declined as masculine nouns of Class 1 and as feminine nouns (Class 3) ending in -ਈ, with some optional forms, shown below for ਚੰਗਾ "good".

	Masc.		Fem.	
	Sing.	Plur.	Sing.	Plur.
Simple	ਚੰਗਾ	ਚੰਗੇ	ਚੰਗੀ	ਚੰਗੀਆਂ
Post-Positional	ਚੰਗੇ	ਚੰਗਿਆਂ (ਚੰਗੇ)	ਚੰਗੀ	ਚੰਗੀਆਂ
Vocative	ਚੰਗਿਆ (ਚੰਗੇ)	ਚੰਗਿਓ (ਚੰਗੇ)	ਚੰਗੀਏ (ਚੰਗੀ)	ਚੰਗੀਓ

b) Others of this class end in a vowel other than -ਆ in the simple, singular masculine form, and are inflected as nouns of Class 2 in the masculine, and as nouns of Class 3 in the feminine. There are few of these. Here, for example, is the declension of ਰੋਣੀ "weepy, looking like crying"

	Masc.		Fem.	
	Sing.	Plur.	Sing.	Plur.
Simple	ਰੋਣੀ	ਰੋਣੀ	ਰੋਣੀ	ਰੋਣੀਆਂ
Post-Positional	ਰੋਣੀ	ਰੋਣੀਆਂ	ਰੋਣੀ	ਰੋਣੀਆਂ
Vocative	ਰੋਣੀਆ	ਰੋਣੀਓ	ਰੋਣੀਏ	ਰੋਣੀਓ

A.2.2 Class 2 Adjectives

Adjectives of this class are those which end in a consonant in the simple singular masculine form. They are not inflected except when they are used as nouns, as for example

ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ	"He gives food to the poor"
	but
ਗਰੀਬ ਮੁੰਡੇ ਇੱਥੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ	"Poor boys eat here"

In this case, they are inflected as nouns of Class 2 and 3.

A.2.3 Numerals

Numerals are inflected like nouns of the same gender and final letter, with the exception of the numbers 11-18, 51-58 and 89-99. It is not uncommon, however, for numbers to remain uninflected in ordinary speech and writing.

ਤਿੰਨਾਂ ਸ਼ੇਰਾਂ ਵੇਖਦਾ ਹੈ	"He sees the three lions"
ਤਿੰਨਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਸ਼ੇਰ ਵੇਖਦੀਆਂ ਹਨ	"The three girls see a lion"
or sometimes:	
ਤਿੰਨ ਕੁੜੀਆਂ ਸ਼ੇਰ ਵੇਖਦੀਆਂ ਹਨ	

A.2.4 Use of Adjectives

Adjectives are placed as in English, before the noun they modify. When used predicatively, they occur after the noun:

ਕਾਲਾ ਕੁੱਤਾ ਇੱਥੇ ਹੈ	"The black dog is here"
ਕੁੱਤਾ ਕਾਲਾ ਹੈ	"The dog is black"

The use of an adjective as a noun is very common in Panjabi--in this case it is inflected and used as a noun in all respects (see A.1).

A.3 Post-Positions

A.3.1 The only post-position in Panjabi that is inflected is ਦਾ ("of", and indicating possession). It is inflected as a Class 1 Adjective (see A.2.1) and agrees with the noun it precedes, in gender, number, and case. For example:

ਕੁੜੀਆਂ ਦਾ ਪਿਉ	"the girls' father",("father of the girls")
ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਪਿਉ ਨੂੰ	"to the girls' father"

	Masc.		Fem.	
	Sing.	Plur.	Sing.	Plur.
Simple	ਦਾ	ਦੇ	ਦੀ	ਦੀਆਂ
Post-positional	ਦੇ	ਦੇ, ਦਿਆਂ	ਦੀ	ਦੀਆਂ
Vocative	ਦੇ, ਦਿਆ	ਦੇ, ਦਿਓ	ਦੀ, ਦੀਏ	ਦੀਓ

The noun which precedes ਦਾ (like any noun preceding a post-position) is of course in the post-positional form.

A.3.2 Four post-positions are always placed immediately after a noun: ਦਾ "of," ਨੂੰ "to", ਤੋਂ (or ਥੋਂ) "from, by, through", and ਨੇ , the post-position of agent (see A.1 5 and A.5.). For example:

ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਮਾਂ	"the boy's mother"
ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਮੇਵਾ ਦਿਹ	"Give (the) fruit to the boy"
ਮੁੰਡੇ ਤੋਂ ਮੇਵਾ ਲਉ	"Take (the) fruit from the boy"
ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਮੇਵਾ ਖਾਇਆ	"The boy ate (the) fruit"

A.3.3 The remaining post-positions are placed either immediately after a noun or after a noun + ਦੇ . Some of these more common post-positions are:

ਵਿੱਚ	"in"	ਘਰ ਵਿੱਚ, ਘਰ ਦੇ ਵਿੱਚ	"in the house"
ਨਾਲ	"with"	ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ, ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਨਾਲ	"with the boy"

ਕੋਲ	"near"	ਘਰ ਕੋਲ, ਘਰ ਦੇ ਕੋਲ	"near the house"
ਅੰਦਰ	"inside"	ਘਰ ਅੰਦਰ, ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ	"inside the house"

Most post-positions have a second form, made by adding the ending -ਓਂ, or, if the post-position ends in a vowel, by replacing this vowel with -ਓਂ. As in the case of nouns, this ending carries the meaning of "from", for example:

ਕੋਲ	"near"	ਕੋਲੋਂ	"from near"
ਪਿੱਛੇ	"after", "behind"	ਪਿੱਛੋਂ	"from behind"

A.4 Pronouns

A.4.1 Personal Pronouns

The personal pronouns in Panjabi correspond to the English "I" (ਮੈਂ), "we" (ਅਸੀਂ), "thou" (ਤੂੰ), and "you" (ਤੁਸੀਂ). For the third person singular and plural the demonstrative pronoun ਉਹ "that" (sometimes ਇਹ) is used. All have a simple and a post-positional form. In addition, they have forms which correspond to the combination of the pronoun + ਦਾ, + ਨੂੰ, and + ਥੋਂ, here called possessive, dative and ablative.

		Singular	Plural
	Simple	ਮੈਂ	ਅਸੀਂ
	Post-positional	ਮੈਂ	ਅਸੀਂ, ਅਸਾਂ
1st Person	Possessive	ਮੇਰਾ	ਸਾਡਾ
	Dative	ਮੈਨੂੰ	ਸਾਨੂੰ
	Ablative	ਮੈਥੋਂ	ਸਾਥੋਂ

		Singular	Plural
2nd Person	Simple	ਤੂੰ	ਤੁਸੀਂ
	Post-positional	ਤੈਂ	ਤੁਸੀਂ, ਤੁਸਾਂ
	Possessive	ਤੇਰਾ	ਤੁਸਾਡਾ, ਤੁਹਾਡਾ
	Dative	ਤੈਨੂੰ	ਤੁਸਾਨੂੰ, ਤੁਹਾਨੂੰ
	Ablative	ਤੈਥੋਂ	ਤੁਸਾਥੋਂ, ਤੁਹਾਥੋਂ
3rd Person	Simple	ਉਹ	ਉਹ
	Post-positional	ਉਹ, ਉਸ	ਉਨ੍ਹਾਂ, (ਉਹਨਾਂ)
	Possessive	ਉਹਦਾ, ਉਸਦਾ	ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
	Dative	ਉਹਨੂੰ, ਉਸਨੂੰ	ਉਨ੍ਹਾਂਨੂੰ
	Ablative	ਉਹਥੋਂ, ਉਸਥੋਂ	ਉਨ੍ਹਾਂਥੋਂ

The possessive forms are further inflected according to the gender, number and case of the noun they modify. They are inflected in the same way as Class 1 Adjectives and the post-position ਦਾ . For illustration, see the declension of ਮੇਰਾ "my" below:

	Masc.		Fem.	
	Sing.	Plur.	Sing.	Plur.
Simple	ਮੇਰਾ	ਮੇਰੇ	ਮੇਰੀ	ਮੇਰੀਆਂ
Post-positional	ਮੇਰੇ	ਮੇਰੇ, ਮੇਰਿਆਂ	ਮੇਰੀ	ਮੇਰੀਆਂ
Vocative	ਮੇਰੇ, ਮੇਰਿਆ	ਮੇਰੇ, ਮੇਰਿਓ	ਮੇਰੀ, ਮੇਰੀਏ	ਮੇਰੀਓ

Like adjectives, the possessive pronoun is placed before the noun it modifies, except when it is used predicatively. In this case, it is placed after the noun.

ਮੇਰੀ ਕਿਤਾਬ ਇੱਥੇ ਹੈ	"My book is here"
ਕਿਤਾਬ ਮੇਰੀ ਹੈ	"The book is mine"

A.4.2 Reflexive Pronouns

A single pronoun, ਆਪ , is used for the reflexive of all persons, singular and plural. It sometimes appears in the emphatic forms ਆਪੀਂ, ਆਪੇ , ਆਪੂੰ , ਆਪੋ , which correspond to the compound ਆਪ ਹੀ. The possessive form of ਆਪ is ਆਪਣਾ . It refers always to the subject of the sentence, for example:

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਨੂੰ ਸੁੱਦਿਆ	"I called my (own) brother"
ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ	"He reads his (own) book"

It is declined like Class 1 Adjectives and the post-position ਦਾ .

The pronoun ਆਪ is sometimes used as in Hindi to mean "you" or "he" and indicates great respect for the person spoken to or about. When it means "you", the second person plural form of the verb is used; when it means "he", the third person plural verb form is used. ਆਪ is not inflected, except in the possessive.

A.4.3 Personal Pronouns Indicating Respect

In addition to the use of ਆਪ noted in the previous paragraph, the second person plural ਤੁਸੀਂ is commonly used in Panjabi when addressing a single person to indicate respect. The singular ਤੂੰ is generally used for children, servants or other persons of low status, or in very intimate relations, between equals.

A.4.4 Demonstrative Pronouns

The demonstrative pronouns in Panjabi are ਉਹ and ਇਹ , which are used for "he, she, it", as well as for "this" and "that". Gender is not distinguished, nor is number distinguished in the simple form. When an indication of relative distance from the speaker is important, ਇਹ is used to refer to the nearer, ਉਹ to the more remote object. Otherwise, either may be used for "this" and "that", although ਉਹ is more common. The declension of ਉਹ has been given in A.4.1; ਇਹ is declined identically.

A.4.5 Other Pronouns, Pronominal Adverbs and Pronominal Adjectives

The relative and interrogative pronouns, ਜੋ "who, which, what" and ਕੌਣ "who?", ਕੀ "which? what?", are not inflected according to number. They have a simple and a post-positional form. Their combination with the post-position of agent, ਨੇ , may be formed regularly, but there are variant forms as well:

Simple	ਜੋ	ਕੌਣ/ਕੀ
Post-positional	ਜਿਸ, ਜਿਹ	ਕਿਸ, ਕਿਹ
Agentive	ਜਿਸ ਨੇ, ਜਿਨ, ਜਿੰਨੇ	ਕਿਸ ਨੇ, ਕਿਨ, ਕਿੰਨੇ

The four pronouns (ਇਹ, ਉਹ, and ਜੋ, ਕੌਣ/ਕੀ) form a set which is paralleled by other similar sets of pronouns, pronominal adverbs and adjectives, each of which may have as many as four members (near, remote, relative, and interrogative). Some of the more common are:

Near	Remote	Relative	Interrogative
		ਜਿਹੜਾ who	ਕਿਹੜਾ who?
ਇੱਥੇ here	ਉੱਥੇ there	ਜਿੱਥੇ where	ਕਿੱਥੇ where?
ਇੰਜ this way	ਉਂਜ that way		ਕਿੰਜ how?
ਇੰਨਾ this much	ਉਂਨਾ that much	ਜਿੰਨਾ as much as	ਕਿੰਨਾ how much?
ਇਹਾ like this	ਉਹਾ like that	ਜਿਹਾ like	ਕਿਹਾ like what?

All those ending in -ਆ are declined as Class 1 Adjectives. The others are undeclinable.

A.5 Verbs . The basic verb forms are as follows:

1. Infinitive. Since this is the form which always appears in dictionaries, we will use it as a basis for this discussion of the verb forms. The infinitive form ends in -ਣਾ in most cases, and in -ਨਾ when the ending is preceded by ਣ , ਰ , ਰ੍ਹ , ੜ , ੜ੍ਹ , and ਲ (where this represents "L". In most printed material it is not possible to distinguish "L" and "l" without knowing the correct pronunciation of the word in question, since the same Panjabi letter is generally used for both). For example:

ਜਾਣਾ	to go	ਮਿਲਨਾ	(miLna:)	to meet
ਸਿੱਖਣਾ	to learn	ਚੱਲਣਾ	(callNa:)	to walk
ਜਾਣਨਾ	to know	ਹੱਸਣਾ		to laugh

The infinitive is a verbal noun, and may be declined in the masculine and feminine, singular and plural as are nouns ending in -ਆ and -ਈ.

ਜਾਣਾ ਔਖਾ ਹੈ	It is difficult to go
ਮੇਰੇ ਜਾਣੇ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ਹੈ?	What is the advantage of my going?

If it has an object, in the simple form, it agrees with its object in gender and number; otherwise it is always in the masculine singular (the dictionary form).

ਕੁੜੀ ਭੁੱਲਣੀ ਔਖੀ ਹੈ	It is difficult to forget a girl
ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਨੂ ਪੜ੍ਹਣਾ ਔਖਾ ਹੈ	It is difficult to read this book.

The infinitive is sometimes used as a polite imperative:

ਉੱਥੇ ਨਾ ਜਾਣਾ	Don't go there!

It is used in compound verb constructions, most commonly :

with	ਪੈਣਾ	"must"	ਮੈਨੂ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ	I had to go
	ਹੋਣਾ	"must"	ਮੈਂ ਜਾਣਾ ਹਾਂ	I must go
	ਚਾਹਣਾ	"want"	ਮੈਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ	I want to go

2. Contracted Infinitive. This is the infinitive minus its final -ਆ : ਜਾਣ from ਜਾਣਾ ; ਕਰਨ from ਕਰਨਾ .

It is also used as a verbal noun and usually replaces the full infinitive before post-positions. It is indeclinable.

The contracted infinitive is used in certain compound verb constructions, most commonly:

with	ਲੱਗਣਾ	"begin"	ਉਹ ਵੇਖਣ ਲੱਗੇ	They began to see
	ਦੇਣਾ	"allow"	ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਜਾਣ ਦਿੱਤੇ	They let him go

This form is also commonly used with the suffix ਵਾਲਾ . This suffix when applied to ordinary nouns has the meaning of the English suffix "-er" or "-or" (for example ਬਾਗ਼ ਵਾਲਾ "garden-er") When applied to a contracted infinitive it may have this meaning or may have the meaning "about to":

ਬਾਬਾ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ	Baba is a singer or Baba is about to sing

3. Stem. If the infinitive ending is removed, that which remains is the stem, in most cases. However, if the infinitive ending is preceded by ਉ , this must also be removed to reveal the stem form of the verb.

ਜਾਣਾ – ਜਾ   ਲੈਣਾ – ਲੈ   ਆਉਣਾ – ਆ   ਕਰਾਉਣਾ – ਕਰਾ

When the stem is used in the compound verb constructions described below, final double consonants are often made single:

ਸਿੱਖਣਾ – ਸਿਖ   ਸੁੱਟਣਾ – ਸੁਟ

The stem is used with ਕਰ or its variant ਕੇ to indicate action completed at the time of the action of the main verb in the sentence. It can be roughly translated "having done":

ਮੈਂ ਧੋ ਕੇ ਆਇਆ	Having washed, I came (or I came after washing)

The stem is used with certain verbs in compound constructions. In some of these constructions the second verb adds substantial meaning:

		ਮੈਂ ਖਾਂਦਾ ਹਾਂ	I eat
ਸੱਕਣਾ	"can"	ਮੈਂ ਖਾ ਸੱਕਦਾ ਹਾਂ	I can eat
ਰਹਿਣਾ	"-ing"	ਮੈਂ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ	I am (in the process of) eating
ਚੁਕਣਾ	"finished"	ਮੈਂ ਖਾ ਚੁਕਾ ਹਾਂ	I am finished eating
ਲੈਣਾ	"finished	ਮੈਂ ਖਾ ਲਿਆ	I finished eating
ਬਹਿਣਾ	"happen to" or "finished"	ਮੈਂ ਖਾ ਬੈਠਾ	I happened to eat or I finished eating

In other constructions the second verb adds a less definite meaning to the verb in stem form, but usually indicates completeness of the action, or that the action occurred once. The action may be intensified. The exact meaning of compounds with the following verbs must be learned in each case. Many of the compounds which occur in the readings are listed in the glossary under the main verb (the verb which appears in stem form), and their meanings are given. The following verbs are most commonly added to verbs in stem form for this type of construction:

ਦੇਣਾ	to give	ਮਾਰਨਾ	to beat	ਮਾਰ ਦੇਣਾ	to kill
ਜਾਣਾ	to go	ਸੌਣਾ	to sleep	ਸੌ ਜਾਣਾ	to go to sleep
ਆਉਣਾ	to come	ਬਣਨਾ	to be made	ਬਣ ਆਉਣਾ	to be accomplished
ਸੁੱਟਣਾ	to throw	ਧੋਣਾ	to wash	ਧੋ ਸੁੱਟਣਾ	to wash off
ਉੱਠਣਾ	to rise	ਬੋਲਣਾ	to speak	ਬੋਲ ਉੱਠਣਾ	to speak up
ਰੱਖਣਾ	to keep	ਪਕੜਨਾ	to catch	ਪਕੜ ਰੱਖਣਾ	to keep hold of
ਛੱਡਣਾ	to leave	ਰੱਖਣਾ	to keep	ਰੱਖ ਛੱਡਣਾ	to put away
ਪੈਣਾ	to fall	ਡਿੱਗਣਾ	to fall	ਡਿੱਗ ਪੈਣਾ	to fall down

4. Present Participle. The infinitive ending is replaced by -ਦਾ (or by -ਨਦਾ when it is preceded by a vowel or ਹ) to form the present participle:

ਲਿਖਣਾ becomes ਲਿਖਦਾ ਆਉਣਾ becomes ਆਉਂਦਾ

There are a few irregular present participle forms, notably:

ਦੇਣਾ becomes ਦਿੰਦਾ ਹੋਣਾ becomes ਹੁੰਦਾ
ਚਾਹਣਾ becomes ਚਾਹੁੰਦਾ

The present participle is inflected as the post-position ਦਾ. It may be used as an adjective, and as such agrees with the noun it modifies in gender, number and case. It is used alone and with various forms of the verb ਹੋਣਾ, "to be", to form certain tenses which will be described at the end of this appendix.

5. Past Participle. The past participle is regularly formed by adding -ਇਆ to the stem in the masculine singular, and -ਏ, -ਈ, and -ਈਆਂ in the masculine plural, feminine singular and plural, respectively. When used as an adjective the past participle is inflected in the post-positional forms also, taking appropriate adjective endings.

ਲਿਖਣਾ becomes ਲਿਖਿਆ (ਲਿਖੇ..) ਆਉਣਾ becomes ਆਇਆ (ਆਏ..)

There are a number of common verbs which form the past participle irregularly, and an additional number which have alternative regular and irregular forms. A list of some of these will be found at the end of this section.

The past participle is used with various forms of the verb ਹੋਣਾ to form certain tenses which will also be described at the end of this appendix. Used alone it represents the past absolute tense.

6. Gerund. This form is regular for almost all verbs. It is identical to the past participle of regular verbs, made by adding -ਇਆ to the stem for the masculine singular. Those verbs which form their past participle irregularly have a regular gerund, with a few exceptions. See A.5.15.

7. Adverbial Participle. The ending -ਦਿਆਂ replaces the infinitive ending (-ਣਦਿਆਂ if the infinitive ending is preceded by a vowel) to make the adverbial participle:

ਲਿਖਦਿਆਂ	"while writing"	ਆਉਂਦਿਆਂ	"while coming"

8. Present. A second present form, occasionally encountered, is formed by replacing the infinitive ending with -ਣਾ in the masculine singular. It is inflected for gender and number. In the case of verbs whose infinitive ending is -ਣਾ , there is no difference between the second present and the infinitive. This form is not used in negative constructions.

ਮੈਂ ਜਾਣਾ	"I am going, I am about to go"

9. Hortative. The following endings are added to stems ending in a consonant to form the hortative or subjunctive:

	Singular	Plural
1st Person	-ਆਂ	-ਈਏ
2nd Person	-ਏਂ	-ਓ
3rd Person	-ਏ	-ਣ

If the stem ends in -ਇ (for example: ਰਹਿ , from ਰਹਿਣਾ), this vowel is dropped and the above endings are added to the remaining stem:

ਰਹਾਂ	ਰਹੀਏ
ਰਹੇਂ	ਰਹੋ
ਰਹੇ	ਰਹਣ

If the stem ends in any other vowel the endings may be added directly to the stem, but more commonly the consonant -ਵ is made to intervene between the stem and the hortative endings. For example, the hortative forms of ਆਉਣਾ are:

	Singular	Plural
1st Person	ਆਵਾਂ	ਆਵੀਏ
2nd Person	ਆਵੇਂ	ਆਵੋ
3rd Person	ਆਵੇ	ਆਵਣ

Verbs whose stems end in -ਐ , notably ਲੈਣਾ and ਪੈਣਾ , change this vowel to -ਅ in the hortative, and add to this altered stem the endings described above, usually with an intervening -ਵ :

	Singular	Plural
1st Person	ਲਵਾਂ	ਲਵੀਏ (ਲਈਏ)
2nd Person	ਲਵੇਂ (ਲਏਂ)	ਲਵੋ (ਲਓ)
3rd Person	ਲਵੇ (ਲਏ)	ਲਵਣ

10. Future. The following endings are added to the stem to form the future. The same changes in the stems ending in vowels occur here as have been described for the hortative.

	Singular		Plural	
	Masc.	Fem.	Masc.	Fem.
1st	-ਆਂਗਾ, -ਊਂਗਾ	-ਆਂਗੀ, -ਊਂਗੀ	-ਆਂਗੇ	-ਆਂਗੀਆਂ
2nd	-ਏਂਗਾ	-ਏਂਗੀ	-ਓਗੇ	-ਓਗੀਆਂ
3rd	-ਏਗਾ	-ਏਗੀ	-ਣਗੇ	-ਣਗੀਆਂ

11. Imperative. The second person singular imperative is in most cases identical to the stem:

ਲਿਖ	write!	ਆ	come!

However, those verbs which have -ਆ before the infinitive ending add -ਹ to the stem to make this imperative form, and there are a few irregular forms, as ਦਿਹ "give!" from ਦੇਣਾ. The complete list of imperative forms follows, with the verb ਲਿਖਣਾ:

	Singular (ਤੂੰ)	Plural (ਤੁਸੀਂ)
Ordinary	ਲਿਖ	ਲਿਖੋ
Polite	ਲਿਖੀਂ	ਲਿਖਿਓ

12 Organic Passive. This form is made, in most cases, by inserting -ਈ between the stem and the ending in the present participle, hortative, and future forms. In the present participle, this is true only for verbs in which the infinitive ending is preceded by a consonant. Otherwise the ending -ਈਦਾ is added directly to the verb stem. Where this ends in -ਇ the -ਇ is dropped, and where it ends in -ਔ the -ਔ becomes -ਅ. For example: ਮਾਰਨਾ "to beat", stem ਮਾਰ:

ਉਹ ਮਾਰੇਗਾ	he will beat	ਉਹ ਮਾਰੀਏਗਾ	he will be beaten
ਉਹ ਮਾਰੇ	may he beat	ਉਹ ਮਾਰੀਏ	may he be beaten

ਉਹ ਮਾਰਦਾ ਹੈ	he is beating	ਉਹ ਮਾਰੀਦਾ ਹੈ	he is being beaten
ਉਹ ਮਾਰਦਾ ਸੀ	he was beating	ਉਹ ਮਾਰੀਦਾ ਸੀ	he was being beaten

but:

ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ	he is saying	ਉਹ ਕਹੀਦਾ ਹੈ	it is being said
ਉਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ	he is taking	ਉਹ ਲਈਦਾ ਹੈ	he is being taken

This form is not as frequently used as the ordinary passive, made by combining the past participle of the verb of action with the appropriate form of ਜਾਣਾ :

ਉਹ ਮਾਰਦਾ ਹੈ	he is beating	ਉਹ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ	he is being beaten

13. Conjugation of ਹੋਣਾ . This verb is used as an auxiliary in the formation of many of the tenses in Panjabi. It is conjugated in the present and past as follows. The meanings apply to the forms when they are not being used in an auxiliary function; some common variant forms are also included:

I am	ਹਾਂ (ਹੈਂ)	We are	ਹਾਂ
thou art	ਹੈਂ (ਏਂ)	you are	ਹੋ (ਹੋਂ)
he is	ਹੈ (ਈ, ਏ, ਨੇ)	they are	ਹਨ (ਨੇ)
I was	ਸਾਂ (f. ਸੀ)	we were	ਸਾਂ (ਸੇ) (1. ਸੀਆਂ)
thou wert	ਸਾਂ (ਸੀ) (f. ਸੀ)	you were	ਸਉ (ਸੇ) (f. ਸੀਆਂ)
he was	ਸੀ (ਸਾ) (f. ਸੀ)	they were	ਸਨ (ਸੇ) (f. ਸੀਆਂ)

The present participle of ਹੋਣਾ is ਹੁੰਦਾ ; other forms are regular.

14. Conjugation of Panjabi verbs. The conjugation of ਮਾਰਨਾ "to beat" follows. All verbs follow this general pattern, with the irregularities in the basic forms described above and in the list of irregular past participles at the end of this section. Only the first person singular masculine forms will be given, except in the imperative. The other forms may be found above in the description of the basic verb forms.

TENSE	PANJABI	ENGLISH GLOSS
Infinitive	ਮਾਰਨਾ	to beat
Contracted Infinitive	ਮਾਰਨ	to beat
Stem	ਮਾਰ	
Conditional	ਮਾਰਦਾ	if I beat, I would beat, I beat
Simple Present	ਮਾਰਦਾ ਹਾਂ	I beat, I am beating
Simple Past	ਮਾਰਦਾ ਸਾਂ	I was beating
Past Absolute	ਮਾਰਿਆ	I beat
Past Imperfect	ਮਾਰਿਆ ਹੈ	I have beaten
Past Perfect	ਮਾਰਿਆ ਸੀ	I had beaten
Hortative	ਮਾਰਾਂ	May I beat! Let me beat!
Future	ਮਾਰਾਂਗਾ	I will beat
Imperative	ਮਾਰ	Beat!
Present	ਮਾਰਨਾ	I am beating, I am about to beat

Adverbial Participle	ਮਾਰਦਿਆਂ	while beating
Organic Passive		
Simple Present	ਮਾਰੀਦਾ ਹਾਂ	I am being beaten
Simple Past	ਮਾਰੀਦਾ ਸਾਂ	I was being beaten
Hortative	ਮਾਰੀਆਂ	May I be beaten! Let me be beaten!
Future	ਮਾਰੀਆਂਗਾ	I will be beaten
Ordinary Passive		
Conditional	ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ	If I am beaten, I would be beaten, I am beaten
Simple Present	ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ	I am being beaten
Simple Past	ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸਾਂ	I was being beaten
Past absolute	ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ	I was beaten
Past Imperfect	ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹਾਂ	I have been beaten
Past Perfect	ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸਾਂ	I had been beaten
Hortative	ਮਾਰਿਆ ਜਾਵਾਂ	May I be beaten! Let me be beaten!
Future	ਮਾਰਿਆ ਜਾਵਾਂਗਾ	I will be beaten
Imperative	ਮਾਰਿਆ ਜਾਹ	Be beaten!
Present	ਮਾਰਿਆ ਜਾਣਾ	I am being beaten, I am about to be beaten
Adverbial Participle	ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਿਆਂ	while being beaten

13. Irregular Past Participle Forms and Gerunds. The gerunds of irregular verbs are usually not identical to the past participle as they are in the case of regular verbs. They are usually formed regularly by adding -ਇਆ to the stem (masc. sg.).

PANJABI	ENGLISH	PAST PARTICIPLE	GERUND
ਸੀਉਣਾ	to sew	ਸੀਤਾ	ਸੀਆ
ਸੌਣਾ	to sleep	ਸੁੱਤਾ*	ਸੌਇਆ
ਕਹਿਣਾ	to say	ਕਿਹਾ*	ਕਹਿਆ
ਕਰਨਾ	to do	ਕੀਤਾ*	ਕਰਿਆ
ਖਾਣਾ	to eat	ਖਾਹਦਾ, ਖਾਧਾ	ਖਾਇਆ
ਜਣਨਾ	to bear	ਜਾਇਆ	ਜਣਿਆ
ਜਾਣਨਾ	to know	ਜਾੱਤਾ*	ਜਾਣਿਆ
ਜਾਣਾ	to go	ਗਿਆ, ਗਇਆ	ਜਾਇਆ
ਢਹਿਣਾ	to fall	ਢੱਠਾ*	ਢਹਿਆ
ਦੇਖਣਾ	to see	ਡਿੱਠਾ, ਦਿੱਠਾ*	ਦੇਖਿਆ
ਦੇਣਾ	to give	ਦਿੱਤਾ	ਦਿਆ
ਧੋਣਾ	to wash	ਧੋਤਾ*	ਧੋਇਆ
ਪਹਿਨਣਾ	to put on	ਪੈਧਾ*	ਪਹਿਨਿਆ
ਪਹੁੰਚਣਾ	to arrive	ਪਹੁਤਾ, ਪਹੁੰਤਾ	ਪਹੁਤਾ, ਪਹੁੰਤਾ
ਪਛਾਣਨਾ	to recognize	ਪਛਾਤਾ*	ਪਛਾਣਿਆ
ਪਾੜਨਾ	to tear	ਪਾਟਾ*	ਪਾੜਿਆ
ਪਹਿਣਾ	to grind	ਪੀਠਾ	ਪਾਠਾ
ਪੀਣਾ	to drink	ਪੀਤਾ	ਪੀਆ
ਪੈਣਾ, ਪੌਣਾ	to fall	ਪਿਆ, ਪਇਆ	ਪਿਆ, ਪਇਆ
ਬੰਨ੍ਹਣਾ	to bind	ਬੱਧਾ*	ਬੰਨ੍ਹਿਆ
ਮਰਨਾ	to die	ਮੋਇਆ*	ਮਰਿਆ
ਰਹਿਣਾ	to stay	ਰਿਹਾ*	ਰਹਿਆ
ਰੋਣਾ	to cry	ਰੁੰਨਾ	ਰੋਇਆ
ਲੈਣਾ	to take	ਲਿਆ, ਲਇਆ,ਲੀਤਾ	ਲਿਆ, ਲਇਆ

*Also formed regularly